

**TRAIAN
DEMETRESCU**

NUVELE ȘI
POEZII

**MINERVA
BUCUREȘTI**

1916

NUVELE ȚI POEZII

TRAIAN DEMETRESCU

NUVELE
ȘI POEZII

„MINERVA“, BUCUREȘTI

1916

O SCRISOARE A D-lui AL. VLAHUȚĂ (1892)

București, Joi 8 Octomvrie 1892
Bulevardul Academiei, 4.

Iubite domnule Demetrescu,

Îți mulțumesc din suflet pentru gentilețea ce ai avut de a-mi trimite volumul d-tale «Intim». L-am citit pe nerăsuflăte, cum se zice, și nu-ți poți închipui cu câtă dragoste te-am urmărit și cum ți-am admirat la fiecare pagină talentul fericit de a-ți notă impresiile și gândurile cele mai delicate într'o limbă bogată, frumoasă și precisă, cum arareori am văzut. E în acest volum simfonia unui suflet bun: am ascultat-o cu o nespusă plăcere și am simțit-o.

Primește o colegială strângere de mână.

AL. VLAHUȚĂ.

PREFAȚA EDIȚIEI I-a

Am scris aceste pagini în cea mai desăvârșită singurătate. Ele cuprind senzațiunile și cugetările pe cari mi le-a deșteptat mediul naturii, unde n'am trăit decât în mine însumi.

Din aceste note risipite am întocmit o carte.

* * *

Aș fi dorit să n'o public.

În timpul nostru, când altruismul omenesc începe să se formuleze într'o nouă evoluțiune socială, a preocupă lumea numai în jurul eului tău individual, mi se pare o vanitate ridiculă, o imoralitate chiar.

Dar aici se ivește o chestiune: dacă lucrarea mea ar fi avut caracterul unei istorii, unei critice, unui roman sau al unei poeme, urmă negreșit să păstreze un obiectivism, așa după cum le-a determinat știința estetice moderne.

Cartea de față însă are un caracter cu totul intim. Ea este scrisă departe de lume, departe de șgomot, într'un colț de natură liniștit și frumos, unde omul uită totul și caută a se regăsi pe sine.

Și dacă în aceste pagini, cititorul va afla unele din propriile lui senzațiuni și cugetări, aceasta îmi va fi singura iertare de a le fi publicat.

TRAIAN DEMETRESCU.

15 Septembrie, 1892.

INTIM

5 Mai.

Mi se pare peste putință se găsesc cuvintele adevărate, cari să întrupeze starea mea sufletească din clipele acestea. Simt un fel de extaz vag, o muțenie de gânduri nehotărîte, o uimire confuză, ca într'o contemplațiune dulce înaintea unei icoane vechi, pe care ai păstrat-o în amintirea unei mume religioase.

Singurul lucru ce mi se deslușeste clar, e că mă aflu departe de oraș. Sgomotul nu mă turbură ; numai ulița murdară, plină de praf, de copii anemici și de burgheze prozaice — uliță ce a răsfrânt ceva din tristețea ei în temperamentul meu. Mi-am luat rămas bun dela cărțile mele scumpe, am părăsit afaceri și prieteni, am fugit... departe.

Aici se trăește mai înțelept și mai liniștit. Mă ispită zilnic nu știu ce nostalgie adâncă de singurătate, de odihnă, de uitare — nostalgie pe care mi-o aduce totdeauna cerul de Mai. Nebuniile, luptele și decepțiile vieții te adâncesc către dorința — după expresia sensibilului Goncourt — «de a te retrage de toți și de toate și de a te ascunde într'o singurătate sălbatică».

Și am plecat.

Drumul a fost un farmec : câmpii verzi — «raiuri de iarbă», după vorba plastică a țaranului, — văi adâncite în pace, dealuri cu înălțimi neturburate, ape, păduri, unde — întrebuin-

țând cuvintele poetului Jean Rameau, «omul nu îndrăznește să vorbească cu voce tare, unde vorbele omenești sunt ca niște sacrilegii, unde abia poți să scoți câteva șoapte nearticulate de un lirism sălbatic, cum fac frații noștri cumiști: animalele».

Ciocârlii vesele sburau cântând, ipnotizate de soare, ca niște adolescenți fermecați de ochi de femei. Câte un cuc mângâia, cu monosilabele lui triste, singurătățile crângurilor. Această pasăre pribeagă, care își părăsește grija puilor în cuiburi străine, are ceva din natura singuraticilor.

Către asfințitul soarelui, am ajuns.

Deocamdată am căutat să mă împrietenesc cu câinii. Sunt foarte mulți: o societate de lătrători credincioși. Patria lor este curtea, de o întindere vastă, unde s'au născut și unde vor și muri. Infățișarea mea le produce oarecare surprindere. Cei mai mici mă hămăie nervos; cei mai bătrâni ridică spre mine priviri serioase și mândre. Le adresez tuturor cuvinte de simpatie și într'un minut mi se comunică aceeaș simțire prin mișcarea coadelor. Această mișcare mi se pare mai sinceră decât politețele noastre convenționale, uneori atât de ridicule.

Intreb dacă sunt și pisici.

Un țăran îmi răspunde cu un zâmbet ironic: «Alea sunt lighioane viclene». Cu toate acestea, plimbându-mă prin grădină, întâlnesc una de o rară frumusețe. Ai crede că e vreo descendință din minunata rasă a pisicilor de Angora. Voesc s'o prind, mă apropiu de ea blând, cu vorbe de prietenie. Ea fuge speriată. E o mizantropă.

Din grădină îmi lungesc privirea către o vale depărtată, odihnindu-mi-o pe orizontul albastru și liniștit. Și atunci îmi aduc aminte, ca de un cântec vechiu, de versurile simple și idilice ale uitatului Depărățeanu:

Mie dați-mi valea verde
Unde pierde
Omul negrele gândiri,
Unde-ți uiți de infamia
Și sclavia
Auritelor zidiri ..

Aproape de noptat, o ceata numeroasă de Țigani nomazi poposesc în apropiere de curte, pe o miriște verde. E o priveliște originală : bărbați cu plete negre sau albe, căzându-le încurcate pe umeri și pe frunte ; femei sdrențuroase, murdare, unele tinere, cu ochi ispititori de înflăcârați, cu dinți ce au străluciri de zăpadă ; copii goi ; căruțe trase de mârțoage obosite și lihnite de foame ; câini legați de căruțe, răsuflând greoiu, cu limbile scoase ; și un amestec de vorbe, de țipete, de râsete — concert monstru, care aveà o notă de poezie barbară.

Târziu, nu se mai auzià nimic. Se zăriau numai cele din urmă licăriri ale focurilor, în jurul cărora își preparase cina lor de seară. Acum dormiau, mulțumiți și neturburați, unii sub corturi, alții pe pământ, cu fața spre stele.

6 Mai.

Ziua e noroasă, puțin rece. Întâia dimineață la țară, surprinde ca cea mai plăcută noutate. În locul uruiturilor de trăsuri și strigătelor dela oraș, n'auzi decât ciripirile păsărilor, sburând repezi pe la fereastră.

Mă duc să văd Oltul, care trece aproape de sat, cale de trei minute. Vântul de câmp are o armonie ciudată. Dacă nu-l bagi în seamă, te supără ; dacă îl ascuți cu atențiune, și se pare un graiu vechiu, care și-ar aduce aminte o poveste de demult, aproape uitată. Nu înțelegi ce spune, dar te mișcă. Vântul acesta evoacă vremuri pierdute, amintiri confuze.

Ma opresc în fața Oltului. El trece repede și mândru. Valurile lui au o vioiciune particulară, un ritm și o curgere ce-ți sugestionează ideia nestatorniciei. Se duc grăbite și nepăsătoare.

Pe malul dimpotrivă, ochii mi se afundă într'o pădure deasă de sălcii. Aud triluri de privighetori și freamăte de crengi pletoase.

De departe vine un fel de sonoritate vagă, ca o muzică a tăcerii.

După amiază amicul meu... hotărăște să mergem la vânătoare. În totdeauna am dezaprobat această crudă distracțiune a omului. Mi se pare o crimă, aspra căreia bieteles animale aruncă o tăcere supremă, ca o iertare generoasă.

Pe drum îmi aduc aminte de frumoasa poveste a lui Turgheneff: *Potârnichea*, și de mărturisirea lui Lamartine, în care se vede mila și afecțiunea poetului pentru nevinovatele păsări.

Amicul meu însă e un bun vânător și mai ales e departe de a se înduioșa de asemenea pietăți... poetice.

În mai puțin de o oră, cad moarte zece prepelițe. Unele expiră sub ochii mei. Sunt atins ca de moartea unor iluzii scumpe, ca de pierderea unor zile fericite... Dar aceea ce mă mișcă mai profund, este un biet cinteț. Se așezase pe o ramură subțire. Deodată cade la pământ în grâu. Cu o clipă înainte începuse să cânte. Cântecul acesta fusese ca o rugăciune de moarte.

Seara m'am dus să vizitez pătulul porumbeilor, păsări cari au ciocuri trandafirii, ca niște guri de fecioare. E un popor întreg de porumbie și porumbițe albe, totdeauna sentimentali. Porumbițele au un aer delicat și virginal. Ele îmi amintesc pe unele domnișoare de pension, pe cari le iubiam în anii mei de student. E atâta asemănare între o porumbiță și o domnișoară de pension... când e nevinovată!... Capetele acestor copile mi-au rămas în memorie, ca niște paste blonde. «On est poursuivi toute sa vie des têtes de jeunes filles qu'on a vues à seize ans», zice Ernest Renan, filozoful care a trăit atât de mult printre femei și preoți.

8 Mai.

Camera mea are o înfățișare de cochetărie modestă. Abia de câteva zile o locuesc, și cu toate acestea m'am familiarizat cu ea, ca și cum aș fi cunoscut-o de ani întregi. E luminoasă, largă și curată. Dela fereastră zăresc o parte din sat și câmpia ce se pierde în nesfârșitul zării. Privind-o,

mă gândesc la camera mea din oraș, și pare c'o văd, cu pereții ei posomorîți și reci.

O! anii mei petrecuți în această veche și sărăcăcioasă locuință părintească!... O poemă dureroasă, pe care am tipărit-o în mușenia păreților.

Aici sunt ca un paj uitat într'un castel. Pereții aceștia nu-mi spun nimic. Pereții unei case vechi au o limbă tăcută, pe care o înțeleg cei singuratici. Nimic nu este mai expresiv ca zidurile unei ruine. Cine nu rămâne uimit și pe gânduri în fața lor!

Cât m'au impresionat de dureros bordeiele țăranilor... Aceste vizuini de pământ au o înfățișare de mizerie sfâșietoare.

Ele sunt ca niște monumente de umilință și sărăcie!... Ele cuprind întreaga epopee de suferință și degradare a proletarilor în opinci. Nimic nu protestează cu o putere de justiție socială mai înaltă în contra palatelor exploatatorilor, ca aceste îngrozitoare cuiburi de mizerie!

Dinaintea lor am înțeles mai adânc visul acelor idealști generoși, cari plăzmuiesc omeniri viitoare mai fericite și mai bune!...

Pe masa care scriu am câteva volume din operele marilor scriitori socialiști. Știința, logica, dar mai ales altruismul lor, m'au cucerit de mult. Acești oameni au ceva de profeți, de vizionari sublimi.

Mă gândesc pios la toți acei oameni iluștri, cari au visat fiecare o lume nouă. Mizeriile și suferințele acestei omeniri bătrâne i-au îngrozit. Și fiecare au croit sisteme economice, plăzmuiri sociale, în care răul să nu mai poată intra.

Ei îmi par ca niște creatori, preocupați de acelaș etern ideal: fericirea!

Neliniștit de asemenea gânduri m'am dus pe câmp să recitesc câteva pagini din Schopenhauer. Curiozitate psihologică: voesc să văd ce impresie îmi va face acest filozof în singurătatea unei câmpii de țară, unde mă simt atât de liniștit. De câteva zile încep să simt instinctul de a trăi ma-

nifestându-și vechile lui puteri, pe care un fel de diletantism rafinat de filozofie tristă începuse să-l slăbească.

Natura e plină de voluptate : caldă și somnoroasă. În apropiere de un copac, unde m'am oprit să citesc, paște un cal. E slab, i se văd coastele, mănâncă rar, cu silă, are un aer de suferință, care te înduioșează, te atrage. Pentru cei cari au suferit, chiar durerea unui animal are nu știu ce farmec de atracțiune mută. Și cei ce sufer, se cunosc de mult : sunt frați.

Calul ridică spre mine ochii — doi ochi bolnavi, de o melancolie profundă, umbriți de o rezignație dulce. Mă privește și nu dă nici un semn de spaimă, sau de surprindere. De sigur a înțeles că nu sunt un om rău. M'apropiiu și-l mângâiu pe frunte, pe gât, pe pântec, îi vorbesc ca unui copil în leagăn. Ochii lui încep să exprime o mulțumire ușoară — acea plăcere dulce și binefăcătoare pe care o simte orice ființă sub farmecul unei mângâieri.

Acest cal slab, bolnav, uitat, poate că n'a primit în toată viața lui decât lovituri de bice, injurături grosolane. Durerea de a nu fi fost niciodată iubit și mângâiat e poate cea mai grozavă durere.

Și printr'o ciudată iluzie, mi se pare, că mângâind pe acest nenorocit animal, cineva mă mângâie pe mine. Totdeauna am simțit adânc nevoia unei îngrijiri delicate, unei afecțiuni sincere, setea unei atmosfere de sărutări, de consolări, de bunătate. Viața ar fi dulce, dacă ne-am iubi totdeauna. Iubirea ne face mai buni. Golul nepăsării, frigul lipsei de mângâiere, care mă înconjură uneori, mă întunecă, mă îndeamnă către o mizantropie eternă.

Unele mume, femei simple, crescute în prejudețiile familiilor burgheze, socotesc afecția maternă, prea mult arătată către copil, drept o *rușine*. «Aceasta îl răs-gâie». Și totdeauna, iubirea lor către copii e închisă, discretă, adeseaori rece. Sărutările lor sunt rari. Când am văzut un copil sărutat de mama lui, cu toată dragostea ei largă, necalculată, am simțit în mine nostalgii de sărutări materne, dureroase de adânci.

Și cu cât mă pierd în aceste reflexii, îmi reazim capul pe coama calului. El stă liniștit și blând. În singurătatea nesfârșită a câmpului, suntem ca doi prieteni nenorociți cari ne iubim.

10 Mai.

Făcând o călătorie de plăcere într'un orășel de pe marginea Dunării, am trecut prin comuna Islaz — locul unde s'a proclamat revoluția dela 1848. Ineră. Un vânt rece și puternic clătină grânele verzi, dând câmpului aspectul unei mări infuriate. În aer se împrăștiă un miros frigid de salcâmi înfloriți.

În uruitura monotonă a trăsorii, cugetam la nemuritorii luptători ai Revoluției. Numele lor îmi sunau în memorie ca niște silabe dintr'o rugăciune cântată. Sonoritatea lor avea ceva sfânt.

La o cârciumă, un cimpoier cântă o doină de o melancolie uimitoare.

Seara m'am oprit în orășelul M., cu intențiunea de a mă plimbă a doua zi pe Dunăre, până la Nicopoli.

Aci întâlnesc o frumoasă Daneză, pe care am cunoscut-o, acum cinci ani, în casa unui ziarist din București, ce-mi eră prieten.

Eră aceeaș figură veselă, simpatică, cu deosebirea că trecuse peste treizeci de ani — vârstă care începe să întristeze pe femei.

Am mâncat, am băut și am răs împreună. Este ceva interesant în natura acestei femei, care-și tarifează sărutările cu nepăsarea cu care un băcan își vinde icrele. Aci, de o expansiune copilărească, aci, posomorită ca un eremit. Schimbătoare aproape la fiecare moment, ea atrage ochii unui observator, ca un fenomen psihic ciudat. O îndelungă pasiune alcoolică o predispune uneori către deliruri ușoare. Atunci plânge, devine de o blândețe copilărească, și vorbește pios de muma ei.

Îi plac parfumurile. Măsuța ei este plină de cele mai fe-

lurite și scumpe parfumuri. Le aspiră cu un fel de nesațiu bolnăvicios. Într'însele găsește o voluptate bizară, care îi dă senzațiuni de extazuri lubrice, sau ceva asemănător cu somnul băutorilor de hașiș.

Are o creștere îngrijită și iubește poeziile triste. I-am recitat «L'hiver» de Raul Ponchon, o poezie atât de profundă în simplitatea ei, ale cărei strofe par niște suspine rimate.

Dela sărutări nebune, trece brusc la un desgust amar; alte ori vorbește de amoruri mistice. Și printre mângâieri de femeie rafinată și spasme isterice, brutale, îmi povestie adolescența ei — o adolescență îngrozitor de vițioasă.

Spre dimineață căzuse într'unul din acele somnuri bestiale, pe cari le-a descris atât de bine poetul Charles Baudelaire în versurile sale erotice. Fără să simtă, i-am sărutat o mână care atârna pe marginea patului și am ieșit în vârful picioarelor, ca dintr'o biserică unde s'ar fi citit o rugăciune tristă.

12 Mai.

Subt praful de raze ale soarelui, Dunărea lunecă liniștit spre Mare. Pare că tănuște cu vremea, tovarășa ei veche. Are o culoare de argint strălucitor și curge cu o îmlădiere leneșe. Și e de o fermecătoare atracțiune pentru cei visători și singuratici.

Insoțit de doi prieteni, m'am pus într'o luntre, destinată să ne ducă la Nicopoli.

Plutirea pe apă îmi umple sufletul de o reverie vagă, îmi dă senzațiunea unei vieți noi și dulci. E un fel de uitare, de vis, în această legănare, abia simțită.

Orașul Nicopoli vine așezat pe dealuri și pe văi. Casele au un aspect de sărăcie și bătrânețe, ulițele sunt murdare, și peste tot domnește o inerție, o tristețe de cimitir părăsit.

Călare pe un măgar slab și care aveă nu știu ce aer de pesimism ridicul, am urcat dealurile ce conduceau la faimoasa cetate a Nicopolului. Geamiile în ruine, dărâmurile zidurilor, fărâmurile ruginite de ghiulele, șanțurile adânci evocau

luptele sângeroase cari avură loc aci în anul 1877 și părea că schițează în aer pastele colorate cu sânge și fum.

Niciodată nu m'a cuprins mai adânc groaza războaielor, ca în mijlocul acestei cetăți în ruină. În depărtare ochiul predominant câmpii întinse și păduri, cari păreau pictate pe fundul albastru al orizontului. Și ușor, de o monotonie duioasă, s'auziă un cor de femei turcoaice, însoțit de sunetul barbar al daralei, pe măsura unor lovituri ritmice.

Acea ce m'a impresionat mai mult, au fost locuitorii turci. Pentru prima oară vedeam strănși la un loc atât de mulți. Stau grupuri, grupuri, prin cafenele, prin cârciumi, pe strade, fumând, vorbind rar, adânciți în calmul lor oriental. Câțiva m'au uimit prin frumusețea ochilor lor negri, de o melancolie liniștită, înduioșetori de triști.

Alții, strănși pe capul unei luntre, ascultau o bandă de lăutari, privind tăcuți luciul mlădios al Dunării. Eră un tablou care te opriă în loc. Figurile lor palide, pozele lor de tembeli visători, maneaua cântată prelung și plângător, păreau înfășurate într'o umbră de orientalism misterios, neturburat de rafinamentele civilizațiunii. În acest calm, în această lenvie molatecă, senină, în aceste cântece monotone și somnoroase, eu citiam înțelesul unei filozofii sceptice.

A-ți închide porțile minții la năvala gândurilor, a-ți umple imaginațiunea cu un neant de visuri nehotărîte, ușoare, a privi curgerea vremii cu seninătatea și nepăsarea de suflet a unui animal stupid și rezignat, pentru acești oameni, este poate cel mai firesc deliciu de a gustă vieața, privind-o ca pe un etern nimic...

M'am reîntors noaptea. Nopțile de primăvară au un parfum de iubire, au adieri ce sunt ca niște mângâieri misterioase; ele deșteaptă amintiri de fericiri uitate, și în tăcerea lor îți place să șoptești nume de femei.

Din pulberea schinteetoare a stelelor se eteriză o lumină tainică, o lumină de vis, colorând valurile din jur cu o paliditate ușoară, și înfășură într'o umbră tristă tot ce nu putea străbate ochiul.

Nu s'auziã decât cadența lopeților și un suspin imens, ieșit din adâncimile depãrtãrilor ...

Arborii depe mal, pe cari abia îi zãriam, luau înfãțișarea unor nebuni, cari ridicau brațele, în deliruri, cãtre cer. Câte o pasãre singuraticã treceã repede pe deasupra apei și-i auziam fãlfãitul aripelor.

Tãceam.

Natura, în timpul nopții, are un caracter filozofic, e ca o educatoare de conștiințe și sensibilitãți. Singur, în mijlocul ei, gãsești cel mai neturburat prilej de a cobori înãuntru sufletului. Ești ca într'un templu uriaș, unde ai intrat sã te confesezi cãtre tine însuși.

Mai 13.

Ce schimbãtoare e sensibilitatea omeneascã !... Dar poate tocmai în aceastã varietate a senzațiunilor noastre constã farmecul existenței, fãrã de care vieța ar fi de o monotonie îngrozitoare.

M'am întors la țarã cu un fond de optimism, pe care speram sã-l pãstrez multã vreme. În timpul zilei am citit și am fumat ca un sultan fericit. Plutiã în aer o lene de varã care aduce visuri dulci și calde ...

Niciodată n'am simțit mai nesãțios instinctul de a trăi. Aveam în suflet nu știu ce inocență și naivitate de copil.

Cãtre searã, m'am dus pe cãmp. Sunetul clopotului din sat s'auziã strident și vag ... Și mã oprii, trist, înmãrmurindu-mi privirile în apusul care se colorã cu o luminã murindã.

Vibrațiunea acestui clopot se rãspãndește, subt melancolia amurgului, ca un plâns depãrtat, strãin, duios ... Singurãtatea se umple de o armonie sfântã, ce îmi strãbate sufletul ca un parfum de moarte.

Ideia nestatorniciei vieții mã neliniștește ca totdeauna. Pãmântul pe care îl calc îmi amintește cã-i aparțin și cã, odatã acoperit subt țãrãnã, e uitare, n'a fost nimic ! ...

Nimic ! ... nimic ! ... pare cã suspinã clopotul din sat ! Nimic ! ... nimic ! ... citesc în agonia razelor din apus ...

Neînţelesul vieţii îmi apare dureros de ironic. Minciuna existenţei noastre, deşertăciunea iluziilor şi luptelor pentru traiu mă îngrozesc ca un mormânt deschis.

Intr'o zi nu voi mai fi, iar natura va rămâne aceeaş : frumoasă, liniştită, nepăsătoare !

Şi pentru întâia oară simţii un fel de ură adâncă contra acestei naturi, aducându-mi aminte de versurile, de un pesimism atât de mândru, ale poetului Alfred de Vigny :

*Vivez, froide nature, et revivez sans cesse,
Vous ne recrevez pas un cri d'amour de moi !*

Intru în casă şi deschid volumul lui Sully Prudhomme (Stances et Poèmes). Intre o inimă omenească şi poetul ei cel mai intim există o prietenie discretă, o înţelegere delicată, care te mângâie adeseori de trivialităţile şi durerile vieţii. Noi nu iubim decât pe acei poeţi cari se apropie mai mult de simţirile şi cugetările noastre. În ei ne găsim întru câtvă pe noi.

Deschid la întâmplare volumul şi citesc :

*Ici-bas tous les lilas meurent,
Tous les chants des oiseaux sont courts ;
Je rêve aux étés qui demeurent
Toujours ...*

*Ici-bas les lèvres effleurent
Sans rien laisser de leur velours :
Je reve aux baisers qui demeurent
Toujours ...*

*Ici-bas tous les hommes pleurent
Leurs amitiés ou leurs amours ;
Je rêve aux couples qui demeurent
Toujours ...*

Prin fereastra deschisă coboară o pace maiestooasă, şi un vânt uşor aduce, din când în când, miros de iarbă.

Iar aceste versuri, recitate în gând, mă mişcă, mă uimesc,

sub puterea unei melancolii nesfârșite. Cuvântul acela, atât de banal, atât de simplu : *totdeauna*, capătă un înțeles mai profund decât orice cuvânt omenesc ; pare un suspin monstru ; izbucnind din pieptul acestei umanități trecătoare, fragile, de o clipă. Și crearea acestui cuvânt : *totdeauna*, nu este cel mai absurd, cel mai înșelător ? Și cu toate aceste nu-l întrebuițăm mereu în mărturisirile noastre de iubire, în jurămintele noastre de prietenie, în planurile noastre de aspirațiuni, de iluzii ?

Vai ! ce deriziune !... Pentruca să trăim, avem atâta trebuință de a ne amăgi !...

15 Mai.

Cerul e de un albastru curat, ideal. E un cer care atrage ochii, îi fascinează, resfrânge în suflet ceva din seninătatea lui blândă. Depărtările lui melancolice îți smulg confesiuni mute, se fac confidențele tale, și le spui prin extazuri îndelungi, aproape inconștiente, mărturisiri pe cari le-ai ținut ascunse o vieață întreagă. Acest cer pare că îți imaterializează ființa ; are un farmec mistic, ceva care s'ar defini printr'o muzică vagă ...

Mă duc în *arie* — o curte vastă, plină cu iarbă — unde un cioban tânăr păzește vitele «boierului». Doresc să-l cunosc. Este adevărat că în cadrul sublim al naturii oamenii îmi par ca niște icoane monstruoase. Dar un cioban are ceva din sinceritatea și liniștea unui animal, ceea ce îi dă o superioritate asupra oamenilor.

M'apropiindu de el. E sărăcacios îmbrăcat, dar părul lui sălbatic, negru, căzut undulător pe umeri, îi idealizează figura. Are obraji bronzăți, ochii negri, fără expresie, blajini, ca ai unui vițel ; gâtul viguros, pieptul plin, brațele legate într'o musculatură puternică. Ai crede că în această făptură calmă, virilă, nu e o fibră de nervi. În sufletul lui nu încolțește nici o umbră de dorință, de vis, de senzațiune. E liniștit, e senin, e blând, ca și cerul.

Obișnuit de mic copil cu natura, el o privește nepăsător,

și nu-i aduce un murmur de admirațiune sau de uimire. El o iubește tăcut, fără fraze, și s'ar despărți de ea cu greu.

Intru în vorbă cu el. Îl întreb dacă știe carte, dacă îi plac fetele, dacă trăește mulțumit și altele. Imi răspunde scurt, uneori surprinzător de cuminte.

Convorbirea cu ciobanul mă farmecă. Ea îmi arată cât e de dulce și de folositoare vorba cu un țăran înțelept și sobru și îmi amintește discuțiunile ridicule, artificiale, banale, cari turbură atmosferele orașelor, ca niște sgomote atât de deșerte.

Îi ofer țigări și mi le primește cu plăcere ; apoi începe să-mi cânte din caval.

E un artist. Cântecelul lui au o duiosie care te leagă și îți deșteaptă amintiri de voluptate. Îl ascult uimit. Câte un bou ridică capul și se uită melancolic spre noi.

De aci pornim împreună pe câmp, în apropiere de o fântână. Fântânele, la țară, au farmec poetic.

Spre neașteptata mea plăcere, întâlnesc o societate de copii. Sunt patru : Bucur, Criu, Ion, Radu, toți păzitori de cai. Ne facem șase.

Una din marile plăceri ale singurătății este și tăcerea. Aci vorba e un sgomot supărător, aci mintea găsește o odihnă binefăcătoare. Cu toate acestea copiii au un limbajiu care încântă și interesează. Familiaritatea lor mă face să zâmbesc cu o naivitate sinceră.

Se uită la mine cu atenție, mă întreabă cum mă cheamă : numele meu li se pare bizar ; unul îmi ia ochelarii, îi pune pe nas, ceilalți râd cu hohot, așa de comunicativ ...

Petrec ca la un teatru.

Nimic însă nu-i surprinde mai mult ca figurile colorate din «Gil-Blas illustré» pe care îl aveam în buzunar. Aceste portrete în ochii lor au o însemnătate uimitoare. Li se par minuni. De abia pot să-mi potolesc râsul. Văzând doi inși cari se sărută, ei exclamă : «Uite cum se giugiulesc!» în fața unui velocipedist, adaugă : «Umblă călare pe un *cal de fier*» ...

Le dau tutun. Fumează cu o pasiune ce ar revoltă pe ma-

rele Tolstoi. E singurul lor vițiu ; o distrațiune de singurătate și mizerie. În schimb, îmi fac servicii: îmi aduc apă rece în urcior și îmi culeg flori. Îmi povestesc despre lupii «din zăvoiu de peste Olt», și îmi zic «vere» cu o intimitate nespuse de dulce.

Și în clipele acelea mi se pare că sunt și eu un copil nevinovat, bun, naiv, ca și ei.

17 Mai.

Privesc prin fereastră fundul de dealuri care se ivește într'o perspectivă aburoasă, sub melancolia depărtărilor albastre. E cald și liniște.

Mă simt ademenit de gânduri leneșe. Pacea și singurătatea încep să mă neliniștească. Ele îmi par ca niște armistiții, cari îmi prevestesc lupte viitoare mai crude decât cele cari le-am îndurat.

În totdeauna m'am îndoit de liniștea și fericirea cea mai sigură. O nenorocire, o decepție, o turburare cât de adâncă, mă găsesc mai prevenit decât fericirea cea mai mică. O iluzie nouă, o speranță, un vis de noroc, mă turbură. Deziluziile și scepticismul îmi sunt prieteni vechi ; cu ei trăesc mai liniștit.

Să mă fi născut oare blazat, cu o «rană în suflet?» Iată o întrebare la care n'aș putea răspunde așa de lesne. Dar știu că în lupta vieții am venit puțin înarmat. De sigur n'a fost să fac parte dintre învingători.

Și nu este oare marea cauză a nemulțumirii, a îndoielii, a tristeții noastre, tocmai acest dezacord între natura noastră prea fină, prea rafinată, prea bună, și natura mediului, adeseori grosolană, egoistă și rea?

Firește: această analiză este de un domeniu prea personal, pentru a putea fi generalizată. Cu toate acestea cine știe dacă ea nu rezumă psihologia unor cazuri izolate, cari alcătuiesc acea familie a învinșilor de timpuriu.

Pentru a înlătura această intimă analiză, am trecut râul, ca să mă împrietenesc cu singurătatea pădurilor. Întru, puțin

sfios, pe subt o boltă de stejari bătrâni, și simt un fel de religiozitate de templu. M'afund liniștit pe cărări așternute cu covoare de frunze. E o tăcere care îți umple sufletul de un extaz, ce te fură. Peste tot: o sălbăticie măreață ce te face să visezi la vremuri primitive, biblice. Din când în când un fâlfâit de aripi, un țipăt de pasăre, căderea unei crengi uscate înfiorează o clipă odihna maiestooasă a copacilor.

Niciodată n'am putut să-mi definesc bine senzațiunile pe care le simt în singurătatea unei păduri. Ele sunt prea adânci prea tainice, și mi se pare peste putință a le analiza, a le notă în vibrațiunea lor adevărată. Un pictor poate că le-ar traduce prin culori; un muzicant, prin sunete; cuvintele le-ar falsifica. E un fel de părăsire, ceva ca o ispitire ușoară de mizantropie; o groază și un urit adânc de tot ce e lume sgomoatoasă și banală; și evocarea unor figuri de femei iubite, în amurgul palid al amintirilor. Apoi: o uimire dulce, o liniște de suflet profundă — uitare ...

Ca niște note dintr'un cântec vechiu, ca niște adieri de poezie virgiliană, pare că pădurea îmi șoptește aceste versuri din dulcele Eminescu:

O! rămâi, rămâi la mine,
Te iubesc atât de mult!
Ale tale doruri toate,
Numai eu știu să le-ascult;

În al umbrei întuneric
Te asemăn unui prinț,
Ce se uită-adânc în ape
Cu ochi negri și cumiști ..

18 Mai.

Azi am sfârșit, pe malul apei, ultimele pagini din «Ma-non Lescaut». Recitiam acest cap de operă al lui Pré-vost, după zece ani. Când l-am citit pentru întâia oară eram student — cu iluzii și idealuri...

Și cum rămăsesem pe gânduri, mi se părea că apa îmi vorbește: «Nu te miră, tinere!... Întru câtva, orice om este

un *des Grieux* și orice femeie o *Manon Lescaut*. Nu crede în statornicia pasiunilor, ele sunt ca și apele: trec.

«*Idealurile* se visează, nu se găesc. Iubirea e cea mai serioasă afacere a vieții, dar femeile au discreditat-o puțin.

«Inima e ca un instrument: lasă să cânte cu ea orice femeie. Numai bagă de seamă să fie o artistă; o profană și-o va sfărâma.

«Știi că te turbură mult faptul că *Manon* înșelă, pentru bani, pe *des Grieux*, cel mai pasionat suflet de amant. Dar ce vrei? Luxul l-ai creat tot voi oamenii, el s'a transmis ca un simț adânc, din generațiune în generațiune, și bietelor femei le vine greu să se lipsească de el. Fii sigur, dacă inimile voastre ar fi de metal, femeile v'ar cere să le prefăceți în ... bani.

«Cu toate acestea nu te desgustă de iubire, iubește! Gloria cea mai mare nu prețuește cât o clipă de iubire.

«Și nu te îndoii un moment: iubirea este cea mai serioasă afacere a vieții».

Așa îmi vorbiă apa. Mi se părea o ciudată elocință: ironică și rece, ca și ea.

Când m'am întors acasă, am zărit lângă jghiabul unei fântâni o țarancă și un flăcău sărutându-se. M'am ascuns după buruieni să-i privesc. Imbrățișările lor erau lungi, de foc. S'au despărțit, șoptindu-și ceva.

Acești oameni se iubesc. Amorul lor e simplu, ca și ei.

Și sunt fericiți, poate tocmai pentru că nu înțeleg ce e fericirea.

19 Mai.

Florile pe cari le-am cules stau veștejite pe masa mea de lucru. Eră un frumos buchet de trandafiri albi — o poemă de petale.

Paliditatea lor seamănă cu figurile unor copile anemice. Lumina soarelui, străbătând printr'un transparent verde, resfrânge asupra lor o umbră sfioasă și tristă, care le dă un înțeles de deșertăciune, de mormânt...

Am cugetat adeseaori că s'ar putea scrie o iuteresantă și frumoasă carte: «Psihologia florilor». Un observator genial și pacient ar descoperi în ele un sistem nervos, o sensibilitate a lor.

Am băgat de seamă că florile de seră au o tristeță discretă, languroasă, ca niște ochi de femei cari au plâns. Să provie aceasta din cauza lipsei de soare, de atmosferă liberă? Sensitivele sunt ca niște inimi cari tremură și sufer, subt atingeri brutale. Floarea trebuie să fie susceptibilă ipnotismului, dacă se întoarce mereu după astrul zilei. Zorelele, cari își deschid petalele numai în zori și le închid în timpul soarelui, poate că au o afecțiune misterioasă pentru luceafărul dimineții, căruia numai lui își desfac sânul lor virginal. Nalba de câmp, cu florile ei mari și pembè, cu trupul ei înalt și mlădios, are în timpul serii o paliditate de o finețe morbidă. Se impresionează ea, așa cum trebuie să se impresioneze o floare, de acea melancolie vagă pe care o împrăștie amurgul?

În general, lucrurile mi s'au părut că exprimă dureri și melancolii aproape omenești. Ca și cum aceste corpuri inerte ar avea un suflet. O cruce de biserică veche, înclinată într'o parte, un dulap cu cărți acoperite de praf și de fire de păiajen; un arbore tăiat, zăcând cu crengile întinse pe pământ; frunzele cari se scutură, toamna; o icoană cu zugrăveala ștearsă, atârnată în odaia unei familii de săraci, o casă dărâmată; o candelă de mormânt, neagră de fum; etc. sunt atâtea lucruri cari au aspectul lor de tristețe particulară, ca și niște figuri omenești.

Heine a concretizat această impresie într'o senzațiune tristă a odoratului: «Lumea are parfumul unor vioarele uscate».

Această tristeță nesfârșită, care se exală aproape din toate lucrurile din natură, a desvoltat adânc în mine simțul pietății și al iubirii. Între lucrurile din natură și inima mea sunt legături atât de profunde, încât nu rareori o frunză căzând, un buchet de flori veștede, m'au făcut să sufer mult.

De sigur, o mare parte din pesimismul unui om provine și din această excesivă sensibilitate față de lucrurile din na-

tură. Din această cauză, adeseori, sensibilitatea atinge un grad de dezvoltare aproape maladiv.

Acei cari privesc totul cu o desăvârșită nepăsare, izbutesc să-și ferească conștiința și sensibilitatea de multe simțiri cari turbură și fac să sufere. Aceștia poartă că traduc mai înțelept visul vieții. A căuta să analizezi, să înțelegi, să iubești prea mult lucrurile din natură, sunt poate cauzele cele mai directe ale multora din durerile noastre.

22 Mai.

Am deschis fereastra și privesc cum plouă. Dealurile, ce se zăresc în depărtare, par învălitate într'un zăbranic plumburiu.

Imi place mult ploaia. Ea are o armonie a ei, un cântec particular, care te predispune către gânduri. În nopțile de toamnă s'aseamnă cu o jale, cu un plâns omenesc.

Mă gândesc și fumez neconținut. Țigarea e un tovarăș de singurătate, și fumul ei are o retorică: Totul e fum!...

Marele Tolstoi vorbește rău de țigare și numește obiceiul fumatului o plăcere vițioasă. Vestitele sale articole asupra alcoolului și tutunului au provocat răspunsuri admirabile, cum e de exemplu acela al lui Dumas-fils. Scriitorul rus afirmă că fumatul adoarme conștiința. Ei, da! pentru aceasta iubesc țigarea.

Am simțit totdeauna un fel de recunoștință, de iubire pentru lucrurile cari imi procură mângâieri.

Rousseau, în *Confesiuni*, ne spune că îmbrățișă arborii și plângea, când se depărta de ei. Îi erau mai scumpi decât oamenii, cari l-au făcut să sufere atât de mult.

Este adevărat că abuzul alcoolului poate deveni periculos, dar fumatul nu este un vițiu atât de grozav, pentru a fi imoral, chiar întrebuițat fără măsură. Chimicii ne dovedesc că tutunul conține otravă, dar visătorii afirmă că această otravă e dulce.

Am convenit că adoarme puțin conștiința. Și nu este aceasta

o calitate? Dar nu sunt în vieață minute când avem nevoie de uitare, de adormire, de ceva care să ne întrerupă raportul dintre conștiința noastră și realitatea dureroasă a vieții?

Noaptea, târziu, a început o furtună. Cerul se întunecă, întinderile depărtate cu dealuri în fund, iau un aspect sumbru; și ca un geamăt surd, venit din adâncimi necunoscute, s'aude glasul confuz al Oltului, vuetul pădurilor din apropiere.

Pare o orgă uriașe psalmodiind un imn de mânie.

Simt tremurări de spaimă — o spaimă de copil, cum le aveam odinioară, într'o cameră întunecoasă, când mama mă deslipiă dela sânul ei. O! am avut totdeauna atâta nevoie de sânul unei mume!...

Furtuna aceasta are încă o putere de evocație, ca unele pagini din genialele scrieri ale lui Dostoevski. Ea îmi amintește figura simpatică și bolnăvicioasă a unei Germane, pe care am cunoscut-o în casa unui prieten. Citise mult, vorbiă puțin, eră străină în țara noastră și cântă la clavier cu o rară măiestrie.

Am auzit-o o singură dată cântând *L'orage* de Weber — armonie imitativă, unde s'aude căderea ploii, urletul vântului și rugăciunea sfioasă a unui păstor. E o cascadă de note, aci, de o sonoritate puternică, sgomotoasă; aci, de o delicateță blândă, de o tristeță mistică.

Am înțeles atunci că nimic nu tâlmăcește mai adânc sufletul omenesc ca muzica. *Furtuna* lui Weber nu eră chiar povestea acelu suflet de femeie pribeagă și atât de nenorocită?

24 Mai.

De dimineață am fost sculat de sgomotul unei trăsuri trasă de patru cai cu clopote. Un prieten, dintr'un sat vecin, însoțit de un tânăr necunoscut, venise să mă vadă. Am hotărît să dejunăm împreună. Prietenul meu are un spirit viu și glumeț. De câteori îl întâlnesc trebuie să râd. Eu iubesc mult pe acei cari mă fac să râd.

Despre tânărul necunoscut aflai că abiă de o săptămână

ieșise dintr'un ospiciu de sănătate. Grație unei serioase îngrijiri a doctorului, se tămăduise puțin. I se recomandase liniște și distracții.

Îl privii cu atenție: nebunii mă interesează mai mult decât oamenii cuminți. Eră tăcut, palid, și avea uneori gesturi de o stângăcie bruscă și nervoasă. Câte odată își rezemă fruntea de mână și suspină lung. Avea ochii albaştri, mari, plini de o tristeță turburată.

După dejun am vorbit despre femei. El a cântat câteva romanțe vechi, cu o voce puternică și tremurătoare. Apoi m'a rugat să-i recitesc versuri. I-am recitat :

O ! mamă, dulce mamă, din negură de vremi,
Pe freamătul de frunze la tine tu mă chemi . .

de Eminescu ; și

«A fost, a fost... încep tușind
Poveștile bătrâne,
A fost, a fost, zic, povestind
Ieri dor, poveste mâne.

de Teodor Șerbănescu.

Mi-a mângâiat părul cu mâna și s'a uitat la mine dulce.
Seara au plecat.

Târziu, m'am dus pe câmp, urmat de *Cerber*, un câine bătrân, care mă însoțește în toate plimbările mele singuratic.

Noaptea de Mai au o suavitate feminină. Stelele tremură ca niște ochi voluptuoși ; luna are melancolia unui profil de poet ; iar vântul, ce vine din depărtările câmpului, aduce miros de fân cosit.

Niciodată nu simt mai adânc singurătatea sufletului ca în nopțile acestea.

Și uneori farmecul lacrimilor mă induioșează, ca amintirea unui cântec de leagăn...

Sensație ciudată !... pe care poetul Haraucourt a exprimat-o într'un vers admirabil :

Mot qui pleure tout seul quand les nuits sont trop belles ...

27 Mai.

Ami, je suis la Solitude! pare că îmi șoptește, în fiecare zi, singurătatea, cu care m'am obișnuit ca cu o iubită de demult. Și acest simplu vers din vestita «Noapte de Decembrie» a lui Musset, amintit în aceste locuri tihnite și sălbătice, câștigă o tristeță ce te inclină către un extaz, către un plâns sfâșietor ... Atinge sensibilitatea în fibrele ei cele mai fine, cele mai delicate ...

Obosit de sgomot, rănit de decepții, sufletul nostru dorește adeseori exilul unei singurătăți eterne. Dar mai târziu chiar această singurătate devine o durere.

Un mediu social aspru înăbușește aspirațiunile și sentimentalismul unui suflet superior și nobil, neocasionându-i mijloacele de a le manifesta. Intre acel suflet și mediul social se stabilește un dezacord trist.

Din potrivă într'o singurătate liniștită și blândă, sufletul redevine încrezător, iluzionist, și resimte nevoia de a-și înaripă vechile lui aspirațiuni. Ei bine, această influență a singurătății nu crează o nouă îndoială, o nouă temere, pentru pierderea acelorăși aspirațiuni ?

Iată în adevăr ce încerc de câtva timp aici.

În lupta grea a existenței începusem să mă obișnuiesc cu lipsa iluziilor și-mi adormisem sufletul sub paza unui scepticism înțelept. Retras în singurătate, simt plăcerea de a reatrăi cu vechile mele iluzii. Știu bine că le voi pierde din nou — și tocmai această prevedere ia fondul unei dureri, de care încep să mă tem.

Și a avea cât de puține iluzii nu este una din înțelepciunile vieții ?

28 Mai.

Adeseori mă simt uimit sub tăcerea ce predomină colțul acesta de natură, mai ales în orele triste, când cele depe urmă raze ale zilei se sting. E o tăcere atât de adâncă, încât ai putea s'auzi ecoul unui suspin, cum zice așa de poetic marele Flaubert.

Această tăcere îmi inspiră o educațiune sentimentală. Ea este ca o lecție filozofică, ce mă învață a-mi exilă sufletul în propria lui tăcere, pentru a-l feri de trivialitățile și răutatea existenței exterioare.

Această tăcere îmi amintește încă unele frunzi de cugetători, unii ochi de femei, în cari se lămurește, în mod vag, o liniște senină, sub care se ascund adâncimi de suflet necunoscute.

Când mă obișnuiesc prea mult cu ea, pare că împrumut ceva din sălbăticia și profunditatea ei. Are nu știu ce asemănare cu somnul copilăriei, aromit sub farmecul basmelor; sau cu somnul morții, umbrit de aripele eternității...

De câțiva ani, mă gândesc ore întregi, aproape în fiecare zi, la fericire și la moarte. Una mă face sceptic, cealaltă trist.

Aici, în acest colț intim de singurătate, uitasem moartea, crezându-mă fericit.

Fericit, cum? Nu caut să mi-o lămuresc; pentru fericire nu sunt cuvinte; dar mi-am dat seama că în mine simțul de liniște, de cugetare, de iubire simplă și singuratică, fiind mult dezvoltat, mă face inaccesibil lumii și mișcărilor din orașe. Și a reintră din această tăcere iarăși în lume, e o durere mare.

4 Iunie.

Am pornit, cu fața în soare, cu părul în vânt, însoțit de un ciomag lung — o creangă de anin — pe malul apei pe câmp, prin grâu, pretutindeni. E un elan, un amestec de entuziasm, de adorațiune, de recunoștință, pe care aș voi să-l arăt naturii, ca o mărturisire de iubire nefermuită. Și simț, ca un puternic simț al eredității, transmis de cine știe câte generațiuni, o adorațiune de ceruri, de păduri, de ape, de liniște — în care am crezut totdeauna că s'ascunde umbra mea de fericire pământescă...

Apele îmi șoptesc aiurări de ducă, nostalgii de depărtări; vântul îmi aduce miros de păduri, visuri de codru, de sin-

gurătăți necunoscute; pasările se urmăresc amorezate, cu cîrpiri vesele; un pitpalac suspină ascuns în grâu; cerul îmi zâmbește cu surâsuri albastre; soarele îmi înflăcărează obrazii...

Din vreme în vreme, mă odihnesc pe pământ, mă întind pe el, îl ating cu capul, închid ochii, visez ...

Fac proiecte nebune: hotărâsc să nu mai revin în lume, să rămân aci totdeauna lângă iubita mea natură!

Întind brațele, ca și cum aș voi s'o îmbrățșez adânc, și cu buzele ce-mi tremură îi șoptesc cu un glas duios, smuls din tot sufletul meu: te iubesc... te iubesc ...

Obosit de umblet, m'am abătut într'o cârciumă din sat — încăpere cu patru păreți murdare și afumați, cu tavanul scund făcut din bârne, prin ale căror unghiuri păiajenii și-au țesut pânzele lor viclene. La o masă rotundă și soioasă, un țaran bea rachiu dintr'o oală, șcuipă des și silnic, fumează dintr'o lulea aproape stinsă, și vorbește din când în când singur. Cămașa abia i se mai ține pe umeri, e sdrențuită și nespălată; părul îi cade încurcat pe frunte, iar în ochi îi lucește ciudat o rază slabă de conștiință, care îi luminează puțin întunericul vieții. E o figură de proletar, îndobitocită de beție și de mizerie. M'așez deoparte să-l privesc și să-l ascult.

Cârciumarul îmi spune la ureche: «Un stricat, domnule! Un bătut de Dumnezeu!... Un leneș!... nu muncește... își bate nevasta... și bea toată ziua»...

Ah! cârciumarul acesta moralist mă revoltă!

Bețivul vorbiă: «Hei!... aș fi fost de mult la cimitir, dacă n'aș bea!... Beau, ca să uit... ca să-mi ard sufletul... Știu eu că copiii îmi plâng la ușile străinilor... Dar ce să facă? S'o îndură Dumnezeu de ei!... Eu m'am ticăloșit... Beau ca să uit... Altfel aș fi fost de mult la cimitir» ...

Cuvintele acestui demoștenit mă atingeau ca o poveste plângător șoptită. Ele îmi evocau poema umilițiilor, ale căror vieți alcătuesc un lung șir de muncă, nevoi de sărăcie. În simplitatea lor de amară, ele păreau ca o dureroasă pagină din istoria neagră a poporului desmoștenit și exploatat.

M'am sculat să plec și ridicând ochii către bețiv îl văzui plângând. Ca și cum îmi înțelesese gândurile mele de pietate mută.

10 Iunie.

Pe malul Oltului, spre seară. Se lasă o pace blândă și tristă, ceva ca liniștea dinăuntrul unei biserici vechi. Chiar apa curge mai leneș, pare că se înmlădiază ca un braț voluptos pe sub umbră adormită a sălciilor. Se aude piuitura cristalină a privighetorilor; flueratul lung, tremurător, ca un solo de jale, al turturelelor; basul monoțon al bouului de baltă și un cuc singuratic silabisându-și numele. Luna plină se ridică încet, dând singurătății un farmec de pustiu virgin.

La douăzeci de pași de mine, o țărancă, mânându-și două vaci sătule de iarbă, se oprește pe mal, cercetând un drum de trecere prin apă.

Îi înțeleg gândul: vrea să-și ducă vitele în zăvoiu de pe celălalt mal. Și spre surprinderea ochilor mei nerușinați, privesc cum își desprinde betele, apoi fusta și ridicându-și cămașa până la sân, intră după vaci în apă. Oricât mă silesc să văd mai bine, abia deslușesc rotunzimea bronzată a șoldurilor, pe cari valurile i le ating cu înfiorări voluptoase.

E un tablou: vacile pășind greoi și agale, urmărite de o țărancă care-și arată goliciunea trupului, subt lună. E o idilă, un pastel de o gingășie clasică...

15 Iunie.

Mă întâlnisem de câteva ori, pe când umblam singur prin păduri, cu o țărancă tânără și frumoasă, uitându-se la mine adorabil de rușinos și grăbindu-se să ducă mâncare ciobanilor.

Da astă dată, cum stam pe brânci, la umbra unui copac, o zării de departe și o chemai. Simțiam o nemărginită nevoie de a încercă acel farmec înfiorător pe care îl împrăștie apropierea unei femei.

Veni cu oarecare temere. Purtă o îmbrăcăminte simplă și

veche; picioarele-i desculțe erau asprite de pământ, dar se prelungiau dela glezne în sus într'o rotunzime albă ce se desvoltă treptat către șolduri; printre gene strălucia nu știu ce umezeală dulce de ochi plânși și triști, sânul aveà o tremurare de val plin, și toată figura ei rotundă, albă, aveà o nuanță de bronz, ce-ți amintia unele profile rustice din poemele poezilor pastorali.

Erà femeia unui podar, «om rău, care o bătea și o părăsia cu lunile».

Se așeză lângă mine cu încrederea unei prietene dede-mult. De sigur, trebuie să-și fi zis : un om care umblă singur prin păduri, citește cărți, mângâie câinii și stă ore întregi s'asculte freamătele frunzelor, nu poate fi un om rău.

Lângă această femeie simplă, fără nervi bolnăvicioși, în care sângele curgeà bogat și viu, lângă acest corp curat și cald, simțurile mele blazate de deboșeriile orașelor, tremurau sub o vibrație de voluptate necunoscută până atunci.

După câteva vorbe, când izbutii să mă fac plăcut acestei țărance, înțelesei că în inima cea mai simplă, ca și în cea mai rafinată, există o aspirație vagă către fericiri mai presus decât mulțumirile traiului comun.

Culcai capul în poala ei și închisei ochii, ca și cum aș fi voit să visez. Ea începù să-mi resfire părul.

În clipele acelea, toată firea mea sensibilă se confundă într'o reverie nehotărită, unde părea că se deslusește un regret amar de a nu putea să-mi statornicesc toată vieța în cadrul acestei naturi, lângă o femeie simplă și bună, ca o inimă de copil. Cum? pentru unii oameni nu este cu puțință să-și realizeze nici visurile lor cele mai modeste, cele mai nepretențioase?

Ea părù că-mi înțelege neliniștilele mele gânduri și imi zise zâmbind :

— Eu vreau să-mi vorbești ...

În acest cap frumos părea a se ascunde o rază de inteligență, care n'așteptă decât mijloacele cari să-i înlesnească o desvoltare largă. Am înțeles aceasta din multe din vorbele ei

înțelepte și din o manieră, aproape fină, de a mă privi adânc în ochi.

Câte odată zâmbirile ei semănau cu irizarea unei petale de trandafir pe care au căzut boabe mari de rouă.

Nimic cochet, nimic artificial în această fire francă și simplă. Într'un salon ea ar fi părut o figură stângace, ridiculă; dar în cadrul naturii, din care nu ieșise niciodată, eră ca o făptură din basme.

Și pentrucă arătam o frică de copil, ca să mă întorc în sat, în noaptea aceea am dormit ... nu știu bine: într'un palat sau în bordeiul ei.

22 Iunie.

Mă urcasem pe o movilă singuratică, pentru a privi, dela înălțime, depărtările misterioase ale orizontului, cari mă impresioanează tot așa de adânc astăzi, ca și în copilărie.

Eră în apus. Soarele se înflăcăruse, împrăștiă o agonie de lumină, ce se stingeă cu încetul și se coboră treptat să dispară după vârful unor plopi înalți. Aveă melancolia unui suspin, unui adio ...

Apusul lasă în unele suflete o tristețe care le urmărește, le turbură, ca notele dela sfârșitul unui cântec funebru. Și oricât de banală ne-ar trece ziua, totuși apropierea timidă a nopții are un farmec nou.

Priviam adânc. Se lăsă o pace blândă peste miriștile întinse, ca o aripă uriașă. Apa, strecurându-se printre zăvoaie, îmi apărea ca o fășie imensă de mătase albă. Cârduiri de țărani se întorceau oboșiți, cu coasa în spinare, dela muncă. Iar pe sus, convoiuri lungi de ciori, se afundau către păduri ...

Am stat așa până târziu. M'am întors acasă, cu ochii către cer, pe care l-a iubit atât de mult nefericitul Tasso și l-a descris adeseori tot atât de maiestru ca și genialul Dante. Aveă un senin care îți fermecă ochii, îți limpeziă sufletul. Un pictor l-ar fi zugrăvit, zâmbindu-i; o femeie ar fi cugetat la poezi și amanși.

Nu puteam să dorm. Luna băteă în fereastra mea și îmi umpleă odața cu o văpaie misterioasă. Guy de Maupassant reproduce în opera sa intimă, *Sur l'eau*, cuvintele unei femei inteligente, care îi spune că influența lunii asupra craniului omenesc e mult mai periculoasă decât influența soarelui. Acest lucru l-am remarcat adeseori.

Luna ne ajută să iubim, ne deschide o sete nepotolită de a fi fericiți, ne face puțin nebuni. Nimic nu se armonizează mai desăvârșit cu natura omenească decât ea: e tristă, când suntem triști; e veselă, când suntem veseli.

Încerc să mă culc, dar razele ei îmi cad pe căpătâiu, pe frunte, în păr. Pare că le simt. Sunt ca niște atingeri de degete fine, ca niște adieri «cari ar fi blonde», cum zice François Coppée.

Mă scol și îmi reazăm fruntea de gratia ferestrei. E o tăcere uimitoare, ceva ca într'o stepă, unde n'ar exista nici o urmă de vieață. Ochii mi se adâncise în imensitatea pierdută a câmpului, fără să deslușească nimic. Stelele, stinse de lumina lunii, nu se zăresc în nici o parte. Abia o mișcare de zefiri dulci, îmi răcoresc sfioși fruntea.

Și din toată această singurătate, se desprinde o tristețe largă, nesfârșită, ca parfumul unor sălcii de cimitir, care îmi amintește atâtea iluzii moarte, risipite ca o țărână în penumbra nehotărîtă a trecutului. Eterna jale de cele rămase în urmă, de vremurile duse, revine și acum pe ritmul unor suspine tânguitor de amare. Parcă aș voi să mă întorc înapoi, să reîncep aceleași drumuri, să întârziez cât mai mult de sfârșitul neînțeleș al vieții; iar când îmi dau seamă că această dorință e o nebunie veșnic nerealizabilă, înmărmuresc de spaimă...

Niciodată n'am simțit mai profund, mai dureros de sincer, fragilitatea și nestatornicia vieții omenești față de eterna frumusețe și armonie a naturii. Și când, neliniștit de aceste gânduri, ridicai din nou ochii spre lună, mi se părù de astă dată că îmi surâdea înfiorător de ironic...

5 Iulie.

Cerul e pătat de nori subțiri, ce par ca niște insule albe călătorind în spațiu. Nimic nu-ți deșteaptă mai adânc doruri de ducă, nostalgii de depărtări, ca acești frumoși nori de vară.

Îi privesc, culcat pe nisipul dela malul apei, ca un nebun care s'ar uită fix la vedeniile minții lui.

Aș voi să vorbesc, să cânt, să plâng, să râd, dar lipsește cineva — nu știu cine — care să mă asculte, să mă vadă, să mă înțeleagă, să mă iubească.

Nu pot decât să mă izolez în mine însumi, să cuget — și pare că mi-e frică de cugetarea mea.

E o durere pe care aș numi-o: «singurătatea sufletului».

În lume simt mai rar această durere; în mijlocul naturii, ea îmi revine totdeauna.

De sigur aproape în orice suflet omenesc se află un fond curat de iubire, care se păstrează pentru un alt suflet; o iubire care e mai senină, mai ideală decât iubirea egoistă, iubirea de sine; și când nu întâlnim acel suflet pentru care păstrăm această iubire, sufletul nostru rămâne singur.

Această singurătate este poate una din marile cauze ale tristeții noastre.

Unii mor din cauza ei — Werther a dovedit-o; alții devin mizantropi sau sceptici, după cum o dovedește o mare parte din tinerimea de azi — o tinerime palidă, sensibilă, fără entuziasm.

Dar pentru ce această nevoie a sufletului nostru de a se uni cu un altul, de a ieși din propria lui singurătate?

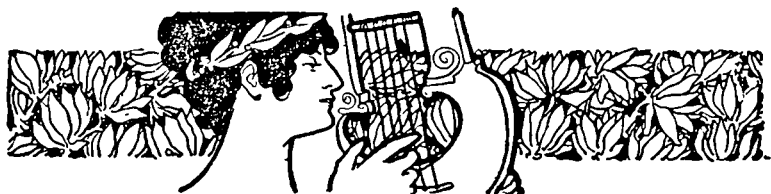
Frica de moarte, instinctiv, ne stăpânește pe toți. Ideia distrugerii, pieirii finale, e poate cauza acestei nevoi a sufletului nostru de a nu fi singur, de a se continua în amintirea unui alt suflet.

În vreme ce-mi treceau prin minte aceste reflecțiuni, soarele nuanță apa cu o culoare de argint strălucitor, ca și cum ar fi voit să amestece în cântecele undelor armonii de raze.

Și nu știu pentru ce — plângeam.

În satul C. . 1899.

POEME ÎN PROZĂ

COPILUL.

Auzit de câteva ori pe tatăl său vorbindu-i despre școală, profesori și carte... Copilul rămâne pe gânduri, se întristează puțin; e prima lui încercare de a înțelege.

Intr'o zi mama sa îl scoală mai de dimineață ca de obicei, aproape odată cu soarele. Tatăl e vesel, așteaptă să-l îmbrace, pentru a merge să-l înscrie la școală.

E un biet muncitor sărac, care are o singură bogăție: copilul. A auzit că oamenii învățați sunt fericiți, și voește ca fiul lui să ajungă un om învățat. Va aștepta mult. Dar săracii sunt obișnuiți să creadă și să aștepte.

Desigur la bătrânețe el nu va mai munci. Atunci copilul va fi un om, va câștiga banii mai ușor decât el, și întreaga lor casă se va umple de noroc.

Ah! ce poeme de fericire știu să-și imagineze umiliții!

* * *

Copilul merge zilnic la școală. Cu toate acestea pleacă de acasă cu un fel de spaimă. A băgat de seamă că între el și alți copii frumoși și bine îmbrăcați e o deosebire. Se face în jurul lui un gol și simte că-l apasă o tiranie.

În bancă, alături de el, stă copilul unui arendaș bogat, care a crescut în pufuri, printre guvernante, și a mâncat totdeauna pâine albă. Dar în acest mic răutăcios e o inimă neagră. El

batjocorește mereu pe copilul muncitorului, care e urît și are hainele sdrențuite. E o îmbrăcăminte făcută din petece, prin care străbate vântul și batjocora bogașilor ...

Copilul sărac îndură glumele camarazilor săi cruzi; și pe când în școala statului abia începe abecedarul, în școala vieții dejă a învățat câteva pagini de durere.

* * *

Sunt câteși trei în jurul mesei: muncitorul, mama și copilul. Școlarul plânge, povestind cum copilul care șade alături de el, în bancă, i-a rupt haina, făcându-l de răs. L-a spus profesorului, dar nu l-a pedepsit.

Și lacrimile lui cad pe o bucată de pâine neagră. Tatăl își pune fruntea în mâini; muma mângâie părul copilului ...

CĂRUȚAȘUL.

Aproape în toate zilele, la aceeaș oră de dimineață, căruțașul treceă pe sub fereastra mea. Eră ceasornicul meu. Soarele se iviă câteva minute după el.

Eră bătrân, bolnav și sărac. Toată averea lui se întocmiă dintr'o căruță veche și un cal, cumpărat dela un soldat pe un preț de nimic.

Și omul și animalul întârziu silnic și dureros în viață.

Târgul îl cunoșteă sub numele de «Căruțașul». Nici unul nu-l vorbiă de rău: se purtă cinstit și aveă o bunătate de înțelept.

Munca lui eră să aducă, dela gară în oraș, mărfuri grele: butoaie, fier, lăzi și altele. I se plătiă puțin, atât cât să trăească și să-și ajute și calul.

* * *

Drumul eră lung și obositor. Roatele căruței scoteau un țipăt ascuțit și se păreă că taie auzul. Eră ca o flașnetă care cântă, dureros de fals, ceva dintr'o simfonie tristă. Calul, cu gâtul înainte, cu coastele ieșite afară, răsuflând greu, trăgeă,

se opriă, nu voiă să mai meargă, porniă iarăși ... Căruțașul îl ajută, puneă și el umerii, împingeă, îi spuneă o vorbă bună — cum se spune copiilor.

Și această cale se repetă de trei-patru ori în fiecare zi.

De multe ori ei dau spectacole în stradă: calul nu mai puteă să meargă, cădeă la pământ. Căruțașul se încercă să-l scoale, chemă în ajutor un drumeț, ușură căruța de o greutate — dar nimic. Animalul trebuiă să se odihnească, să-și recâștige puterile. Inchideă ochii și suferiă toate loviturile biciului. Trecătorii se opriau curioși și răsând; gardistul injură. Negustorii cari așteptau marfa opriau ceva din plata căruțașului, pentrucă n'a venit la timp.

Și nu rareori am văzut pe bietul umilit ștergându-și lacrămile cu dosul mânei.

Duminica bea, da calului fân mai mult, petreceau amândoi. Săracii pot câte odată să uite, să se creadă fericiți ...

* * *

Intr'o zi de iarnă mă gândiam la căruțaș: nu-l mai văzusem de mult. Eră poate bolnav într'un spital sau dus aiurea — nu știam nimic.

Alți umiliți treceau pe sub fereastra mea; pe cei fericiți nu-i luam în seamă. Ei n'au nimic interesant și atrăgător.

Dar pe când mă lăsam în voia gândurilor, un cortej funebru veniă încet și trist. Eră o căruță veche, cu un cosciug într'insa, trasă de un cal slab și bătrân. Înainte un popă; în urmă două femei cernite și un copil.

Recunoscui calul ... Mergeă liniștit și ușor, ducându-și stăpânul la groapă.

PĂPUȘA.

E urită, bătrână și orfană.

N'a iubit-o nimeni, aceasta este desigur cea mai dureroasă pagină din cartea viețelor. Ea, întâi, a urit pe Dumnezeu, apoi, moartea care întârziă; la urmă a iertat pe Dumnezeu și pe moarte.

Trăia departe de lume: într'o casă veche, umbrită de salcâmi.

Pentru că soarta bună n'o primise la banchetul ei, ea își crease o iluzie de fericire. Această fecioară bătrână avea un copil: o păpușe de marmoră.

În toate zilele își desmierdă copilul, sărutându-l așa cum știu să șărute numai mumele. Uneori își desvăliă sânul pentru a simți divina senzație a nutririi. Noaptea îl culcă în patul ei, îi vorbește: «drăguțule ... mititelule ... îngerul meu!...» și îl învăluie să nu răcească...

Dimineața îl întreabă: ai dormit bine? ... Îl ridică în sus și îl joacă pe piept. Apoi, aproape mașinal, apasă pe un mic resort, și păpușa rostește: *ma-ma ... ma-ma ...*

Atunci iluzia fericirii ei se materializează, devine o realitate. Ochii se aprind de o bucurie nemăsurată și începe să pice din ei lacrimi. Ea nu se mai îndoiește acum; păpușa e un copil viu, care i-a spus că o iubește în două silabe; *ma-ma!*

În fiecare zi ea își repetă această iluzie!

LA CURTEA CU JURI.

Condamnatul sta pe banca neagră — o bucată de lemn poartă doliul acestor nefericiți! — abătut, cu privirile aiurite... Eră un lucrător dat afară din atelier. Rămas fără lucru, se exilase în cel mai îngrozitor vițiu... beția.

Într'o noapte, sălbătăcit, de furia foamei, omorî un student, pentru a-i fură punga.

Fu prins și adus înaintea justiției.

Ochii vinovatului priviau mereu spre imagina lui Christos, zugrăvită pe o cruce de lemn. De sigur cel restignit l-ar fi iertat; dar ochii celor doisprezece jurați deja îl condamnaseră.

Advocatul căută să lămurească mobilul crimei: mizeria care întunecase conștiința omului, într'un moment de su-rescitare nervoasă, ceea ce îl făcea nerăspunzător de faptul său — și ceru achitarea.

La cuvântul : mizerie, cei doisprezece jurați zâmbiră ciudat — un zâmbet de nesimțire. Ca și cum acest cuvânt n'ar fi existat în limba românească ; li se părû străin, fără înțeles.

Și în adevăr eră cu puțință să înțeleagă ce este mizeria, acești oameni cari se bucurau totdeauna de o existență bună, cu prisos ? Sta în firea lor să simtă grozavul delir al foamei, ei cari își purtau pânțele înaintea cu stupida îngâmfare a mulțumirii de sine ?

După o jumătate de oră, se citi sentința : munca silnică pe vieață.

Condamnatul, împietrit, idiot, nu făcû nici o mișcare, urmâ să privească aiurit pe Christos, ca și cum dela el ar fi așteptat verdictul.

INTR'O MENAJERIE.

Un biet vultur — regele culmilor — stă pe o drugă de fier, într'o gratie murdară, privind în jos, umilit și somnoros. Un băiat de prăvălie îl supără cu bastonul. El rămâne nepăsător, ca un filozof sceptic.

Un leu bătrân și grav, cu capul culcat pe labele de dinainte, pare că visează.

Din când în când ridică ochii spre privitorii curioși, se uită la ei cu o melancolie rece, apoi suspină.

Un leu suspinând !...

Alături o panteră cu ochi de o frumusețe sălbatică culcată în paza unui Sphinx, crezi că este înduioșată de reverii de singurătate, de dorul pustiurilor, pe cari nu le va mai vedea niciodată ...

O căprioară blajină, privind sfios și naiv, ca și cum n'ar cugeta la nimic, se uită la copiii cari întind mâinile pentru a o mângâia ...

Flășneta cântă un vals ...

Ce ironie !... Acestor prizonieri, acestor exilați, acestor morți, li se cântă cântece de veselie ...

PRINTRE CLOWNI.

Intr'o cancelarie de copişti, în provincie.

Odaia e strâmtă, întunecoasă, păstrând veşnic acelaş miros acru de tutun.

Zilnic se aude un concert monoton, o muzică de condeie, întreruptă de notele guturale ale tusei.

Amploiaţii sunt biăeţi veseli: râd, fac glume, cântă, flueră valsuri, romanţe sentimentale...

Ei par a înţelege, instinctiv, că în vieaşă trebuie să trăeşti nepăsător şi vesel.

Printre dânşii, venit de curând, se află un funcţionar, primit, deocamdată, fără leafă. Scrie procese verbale pe câte un leu; câştigă dejunul şi igrările.

E totdeauna trist...

În această fiinţă sunt coarde, din cari durerea scoate note amare. Simţirea lui e un instrument care convine marei artiste...

Şi în toate zilele tovarăşii lui de cancelarie râd de tăcerea şi suferinţele lui!...

Clownii, ca nişte satiri cruzi, îşi bat joc de tristul actor al vieţii...

REGELE.

Pe scena unui teatru de provincie se reprezintă o dramă istorică. Artistul V. jucă pe un rege, vestit prin generozităţile sale. În ţara lui nu existau cerşetori, nu muriă nişmeni de foame; bunul suveran îi ajută pe toţi.

Printre public se află şi un birtaş — creditorul artistului rege.

Subiectul dramei eră trist, şi lumea priviă cu atenţiune neclintită. Nu se auziau în sală decât vocile declamatoare ale actorilor.

Într'o scenă regele generos oferă o sumă colosală de bani unor amanţi, a căror fericire nu putea fi hotărîtă decât de această sumă.

— «Luaţi, copiii mei, zicea regele, luaţi acest aur şi fiţi fericiţi!..»

După ce publicul aplaudă mărinimia monarhului, birtașul rosti în mijlocul unei tăceri solemne:

— Al dracului rege!... dă bani la toți, și la mine mănâncă pe datorie...

Cortina s'a lăsat, ca o aripă rănită, în sgomotul unui răs general...

MUTUL.

Tatăl său îl părăsise în seama unor grădinari, sub a căror pază se află o frumoasă grădină publică din orașul C. Eră un copil mut și idiot — un monstru simpatic.

Intr'o zi, plimbându-mă printr'o aleie de fagi, îl întâlnii du-când în mâna dreaptă o garniță plină cu apă. Slujba lui eră să ude florile.

Trecu pe lângă mine, ca și cum nu m'ar fi văzut, cu ochii deschiși mari, privind înainte și având un mers greoiu și o stângăcie de animal leneș.

La reîntoarcere îl chemai lângă mine, pe o bancă. Se apropie puțin sfios și fermecător de blând.

Craniul său eră extraordinar de voluminos, cu fruntea ieșită în afară. Dar sub această cupolă stricată a a minții, luciau, blajin și vag, doi ochi albaștri, nespus de dulci. Nici o rază de conștiință nu luciau într'inșii; păreau ca două ce-ruri moarte.

Când râdea, un răs de inger — arată două șiruri de dinți albi, ca ai unei femei. Vocea lui eră o gângăveală, în care nu se auzia decât litera *a*, ca la copiii de curând născuți.

Incercai să-l mulțumesc cu o monedă de argint. El se uită la ea, răs, ridică din umeri și nu dete nici un semn de uimire. Eră cu desăvârșire străin de noțiunea banului. Incepui să-l mângâiu, să-i ating încet obrazii cu mâinile, să-i sărut ochii. Atunci se lipi de mine, se topi parcă de o plăcere sfântă — plăcerea mângâierii.

Acest copil, străin și părăsit, crescut ca o plantă sălbatică, simțită, instinctiv poate, divina nostalgie a iubirii.

Drept mulțumire mă luă de mână și se siliă să mă în-

credințe prin gesturi că voește să-mi arate ceva frumos. Îl urmau cu încredere și curiozitate. După un scurt drum, mă oprii în fața unui răzor larg, unde erau o mulțime de flori. Rupse o camelie și mi-o dete.

Unul din grădinari, care se află de față, se îndreptă către el, amenințător. Mutul căzu la pământ ca un câine sub lovitura unui ciomag. Rugai pe grădinar să-l ierte și-i lămurii că prin acest fapt el voise să-mi mulțumească pentru prietenia ce-i arătasem.

Când am plecat, mutul m'a privit cu ochii lui mari și triști, în cari citii o rugăciune : aceea de a mai veni să-l mângâiu...

MODELE.

Ai fi crezut că moartea o mai îngăduie în vieajă, de milă, sau poate făcă o ironie dureroasă : cei sănătoși, cei grași, când unul dispăreă dintre ei, își ziceau uimiți : «Iată un schelet care o duce, mai bine decât noi!» Și arătau cu degetul, privind-o cu ciudă, pe biata copilă...

Eră una din figurile pe cari mizeria le cioplește cu dalta ei hidoasă... Un fel de statuie ieșită din atelierul suferinței.

Trăia cum trăesc toți nenorociții : fără a ști pentruce.

N'aveă nici o revoltă în potruvia vieții și o primise cum primesc cerșetorii mila celor bogați, fără a aveă dreptul de a întrebă pentruce nu li s'a dat mai mult.

Ca să trăească, brodă, pentru femeile bogate, batiste și cămăși. Această fată aveă o imaginație artistică : cu vârful unui ac, cu fire lungi de mătase, ea creă felurite flori, izbutind uneori să le dea adevărata frăgezime a petalelor... Dar imaginația ei obosise, repetă ce făcuse mai înainte.

Femeile bogate începeau a fi nemulțumite ; pâinea devenia mai neîndestulătoare...

Intr'o dimineață de iarnă, sărmana copilă, se deșteaptă în patul ei rece, ca într'un coșciug.

Noaptea fusese un ger cumplit. In odaie eră frig și o lumină care îi întristă ochii.

În ziua aceea trebuia să lucreze batistele, pe cari un fi-
nțat voia să le dăruiească iubitei lui. O! lucrul acesta i se
reă neînchipuit de dureros...

Ea privi spre fereastră: pe geamuri gerul zugrăvisese o pri-
ăvară de flori iernatică... Eră o broderie fantastică, o mi-
ne de frunze, de ramuți, de petale...

De atunci lucrul ei a devenit mai ușor și mai spornic: în
ecare dimineață gerul îi aducea câte un model nou.

UN AMIC.

Am cunoscut — sunt trei ani — un tânăr orfan și neno-
rocit. Din cauza unei vieți triste, trăind prin case umede
întunecoase, mâncând rău, muncind cu o silință neobosită,
e îmbolnăvise greu.

Intr'o vacanță se dusesese la țară: «Am acolo doi prieteni:
oarele și un câine», zicea el.

Trăia liniștit și cum putea la moșia un om egoist, prost și
esimțitor. Eu îmi închirasem o casă, în sat, la o cârciumă.

Intr'o zi, umblând printr'o pădure din apropiere, aud un
ătrat de câine, care venia spre mine. Mă întorc și voesc să
ăă apăr cu bastonul. Dar în clipa aceea o voce slabă îmi
prește mișcarea mâinii: «Nu mușcă, domnule.»

Eră un tânăr înalt, slab, galben, în ai cărui ochi vieața
căriă ca o lumină de candelă.

— E bunul meu amic, adăugă el, arătându-mi câinele; un
mic cu care îmi uit uritul. Sunt foarte singur aici.

Și zâmbi trist.

Câinele se lipise de picioarele lui, ca un frate.

* * *

După două săptămâni.

Intr'o noapte, târziu, sunt deșteptat din somn de urletul
prelung al unui câine. Deschid fereastra. Stelele plutiau în
nemărginire cu farmecul lor de luni singuratece...

Urletul deveniã mai îngrozitor, mai sãlbatic. Erã ca u țipãt, care ar fi voit sã umple imensitatea cu jalea lui.

A doua zi aflu cã tânãrul murise în noaptea aceea. Cãinele se urcase în patul lui, îl mișcase cu labele, și vãzãndu-l ci nu-ș rãspunde ca de obicei, simțise poate moartea, așã cum o simt și oamenii.

De atunci, în fiecare noapte, repetã urletul sãu de durere. Țãranii l-au împușcat.

LEBĂDA.

Sub jeratecul lunii lacul, doarme. O lebãdã albã plutește molatec și maiestos. Apa se înfioreazã în urma ei ...

Singuratica pasãre trece așã de liniștitã, așã de neturburată cã mã gãndesc : de ce sufletele noastre nu pãstreazã aceeaș seninãtate în trecerea lor prin viațã ?

RÃS ȘI LACRÃMI.

Erã foarte urit — se credeã cel mai urit om din lume. Desigur el arãtã în aceastã raritate un sentiment de orgoliu.

Dar uriciunea lui nu erã respingãtoare ; dimpotrivã erã treziã cea mai plãcutã senzație : rãsul.

Figura acestui om aveã o întocmire așã de bizarã, cã erã împrãștiã pretutindeni o ilaritate comicã, întocmai ca o mascã.

Intr'o searã intrãnd într'un teatru, unde se jucã o tragedie, spectatorii, cum l-au zãrit, din atenți și emoționați cum erau au început sã rãdã.

Pe stradã, copiii îl arãtau cu degetul și izbucniau în hote șgomotoase.

Oamenii cei mai triști, când îl întâlneau, trebuiau sã rãdã, sau cel pușin sã zãmbeascã.

Printre femei, înfãțișarea lui provocã leșinuri de rãs ; la cafenea erã spectacolul chelnerilor, cari abiã își puteau ține țipetele de haz.

El nu arãtã nici o mânãie : își purtã uriciunea cu seninã-

tatea unui idiot monstruos. Și văzând că produce în toate părțile numai râs, el însuși devenise de o veselie nestăpânită. Adese ori își amestecă râsul cu râsul celorlalți.

Toată lumea răsese de el. El cugetă câte odată: de sigur natura m'a batjocorit pentru scopul de a înveseli. Natura are și ea clownii ei — și clownul se obișnuise cu lumea, ca cu o arenă de circ ...

* * *

Intr'o zi își înmormântă copilul: o frumusețe! Adeseori monștrii produc îngeri. Tatăl urit speră ca această odraslă să-l răsbune de tot râsul lumii, de care poate, în tăcerea sufletului său, suferise ... Ce mare, ce nemărginită mângâiere pierdeà!...

Când ajunse lângă mormânt toată inima lui se înnmuiè, și căzù pe cosciug, plângând, cum nu plânsese niciodată ...

Gropașii râdeau ...

DURERE.

Treceam în fiecare zi pe lângă atelierul unui cioplitor de cosciuguri. Cânta totdeauna și erà vesel.

Veselia lui mi se părea hidoasă; meseria lui trebuia să-l învețe a cugetă, a filozofă.

Și îmi ziceam: iată un negustor care își râde de mușteriii săi: morții.

Mă ferii de a mai trece pe acolo.

* * *

Târziu, însă, din întâmplare, iarăși trecui prin strada aceea. Privii prin geamurile atelierului: meșteșugarul bătea cuie în scândurile unui cosciug mic — și plângea.

Un vecin îmi spuse că i-a murit copilul.

De atunci adeseor l-am zărit abătut, cu lacrimile în ochi.

Și am înțeles că numai din propria noastră durere putem simți durerea altora.

PÂINILE.

De dimineață brutarul deschide cuptorul, având în ochi umezeala caldă a somnului.

Pe stradă plouă; salcâmi se scutură, frunzele cad, vântul plânge... E început de toamnă.

Brutarul scoate pâini coapte, unele albe, altele negre.

Dintr'insele ies aburi, ce împrăștie un miros dulce, un miros sfânt.

Orașul se deșteaptă. Trecătorii grăbiți și friguroși își urmăresc drumul nevoilor.

Bogații aruncă spre pâini priviri liniștite și mândre săracii le privesc cu lăcomie..., și ochii lor parcă le fură, le devorează cu un fel de sălbăticie...

SINGUR.

În sufletul omenesc se ascunde un străfund, o singurătate virginală, unde ne exilăm noi de noi înșine.

Vieța obișnuită nu ne îngăduie nici o izolare; numai nebunii și morții trăesc departe de vieță. A fi singur — singur, în sensul cel mai ideal al cuvântului — este o nostalgie care m'a ademenit adese ori, ca o adiere de voluptate necunoscută.

Singur — ca o stea, ca o Mare, ca un vis...

Singur, în așa chip, încât să n'aud nici mișcarea unei cugetări — și s'ascuți eternitatea tăcerii — sonoritatea nimicului...

* * *

Am căutat această tăcere cum se caută o fericire... Am căutat-o pretutindeni: în păduri, pe malul apelor, în ochii femeilor...

Și n'am găsit decât sgomot: pădurile suspină, apele cântă, ochii plâng...

Târziu abiă, pe când o zi de toamnă muriă dureros ca o muzică, am simțit această tăcere în mine însumi.

Marea tăcere, eterna singurătate, e propriul nostru suflet...

O LUME ...

Picăturile de ploaie cad ca niște note din coarde obosite...
Pe vremea asta fără soare, mă gândesc la o lume; —
o lume frumoasă, cum e în minuni, cum e în basme...

În ce parte e, nu știu ... N'au descoperit-o nici poezii.

Dar am auzit că spre acea lume toți ne trimitem visurile
ca s'o găsească — iar visurile nu se mai întorc înapoi... Mor,
neafând-o...

PE LAC.

Aproape de scăpătatul soarelui cobor dealul, îndreptându-mă către lac. În toate zilele, la această oră, merg să privesc apusul, din luntre, pe apă. Nimic nu mângâie de durerile cu cari te-au rănit trivialitățile și monotonia vieții de oraș, ca exilarea sufletului în seninele depărtări ale contemplațiunii. Când existența devine o realitate brutală și meschină, noi restrângem viața în marginile unui vis singuratic, în care ne izolăm pentru totdeauna.

Luntrașii mă așteptau, trântiți pe nisipul uscat depe malul lacului. Sunt doi: unul tânăr, cellalt bătrân. Tânărul, abia de optsprezece ani, are brațe musculoase și puternice, pentru a despica valurile cu lopețile; bătrânul e un vestit cărmaci de luntri; iar dintre toți trei, el pare cel mai tânăr, căci râsul său e frumos și naiv ca al unui copil.

Apa e liniștită și de o melancolie blândă. Pare o apă cugetătoare, o pagină imensă, peste care soarele așterne o poezie tristă.

Ne așezăm în luntre. Urnită cu puțină greutate dela mal, ea începe să lunece apoi ca o pasăre uriașe, clătînându-se pe luciul valurilor, fermecător de molatec. Îmi descopăr capul, lăsându-mi părul în voia unei adieri ușoare, așa cum ni-l lăsăm sub mângâierea unor mâini de femeie.

Soarele apune. Ultimele lui reflexe se sting într'un imn de culori strălucitoare. Cerul e senin și grav, ca altarul unui templu. Iar de departe se lasă peste firea obosită melancolia tăcerii ...

Atunci mă gândesc la surâsul unei femei blonde, pe care am iubit-o în eternitățile câtorvâ nopți. Surâsul ei, turburător de dulce, aveà ceva din farmecul misterios al apelor imense.

Soarele dispărând, surâsul ei luase loc, se materializase în spațiu, și-l priviam cu ochi nebuni.

Stelele încep să se ivească rar.

Câte odată aud un freamăt vag de aripi și înțeleg că sunt cârduri de găște sălbaticе, cari trec dincolo de lac, spre depărtări.

Țipetele acestor pasări mă înfiorează într'un chip ciudat. După ce au dispărut, rămâne în urma lor un farmec trist — ca din niște amintiri de moarte.

Abià înțeleasă, dar mai mult ghicită, o legănare vagă de unde adormite îmi alintă auzul. E ca o muzică de vis ...

Răslețe și melancolice, amintiri de iubire picură din vremuri apuse.

Cartea vieții se redeschide înapoi. Și dintre paginile ei prăfuite, se ridică un parfum vechiu, un parfum de uitare ...

Ne uităm pe noi!... Cine stă să-și mai aducă aminte de sine însuși, de cel de altă dată?... Abià te mai recunoști — îți ești străin ...

Și stau până târziu noaptea, spre a-mi aduce aminte de mine, ca de un mort uitat...

NUVELE

O CASĂ VECHĂ.

La marginea oraşului, uitată şi părăsită, se vedeă până mai deunăzi o casă veche, despre a cărei vârstă nu se mai ţineă socoteală. Cu coperişul de şindrilă, sub a cărei straşină se statornicise un blând şi vesel popor de rândunele, cu ferestre mici, încadrate cu făşii de hârtie albastră, cu un foisor făcut pentru odihnă şi privire, această locuinţă de oameni aveă înfăţişarea unui bătrân din alte vremuri care ar şti să ne încânte cu o comoară de minunate poveşti. Lucrurile ca şi fiinţele, ce par că ţin din trecut, au acel farmec al basmelor, aducându-ne aminte de ceva uitat...

Salcâmi mari, cu frunziş des, aspirând mereu către înălţimi, creşteau în jurul casei. Umbrele mişcătoare ale ramurilor se răsfrângeau pe pereţii albi, ca nişte aripi uşoare. Uneori tremurau ca o pânză transparentă de mătase, pe nişte umeri goi de femeie. Eră un joc fantastic de lumină, care ar fi amuzat ore întregi ochii unui leneş.

La spatele casei, se întindeă o grădină largă, ca un imperiu al singurătăţii. Pretutindeni arbori, flori, iarbă şi linişte. Se întâlneau într'o frăţie blândă, verdele busuiocului cu albul crinilor; galbenul micşunelelor cu albastrul zambilelor; roşul trandafirilor cu albul florilor de vişini; pembeul nalbilor cu viorul liliacului... Iar din toate aceste petale se înălţau simfonii de parfumuri, o exalare voluptoasă de miresme ameţitoare...

Pasărilor cele mai familiare ale acestei grădini erau, la începutul primăverii, cucul; și în nopțile de vară, câte o privighietoare singuratică; iar orchestra ei statornică o întocmiau greerii.

Luna îi da un farmec particular. Sub lumina ei palidă, și se părea că e un parc, unde și-ar fi fost drag să te ascunzi pentru a iubi. Această lume deasă de arbori, de flori și de ierbururi, n'ar fi îngăduit un loc decât pentru două inimi.

Dincolo de grădină se întindea câmpul, mărginind o șosea prăfuită și lungă, care ducea în sate.

* * *

Înăuntrul casei domniă curățenie și pace. Un pat de lemn, cu două perini late rezemate de părete, acoperit cu o velință țesută în casă, pe care erau desenate felurimi de flori. La capătul patului, aproape de grindă, atârna icoana Maicei Domnului cu Iisus în brațe. Alături o candelă, aprinsă numai la zile mari. Într'un colț o sobă de pământ, deasupra căreia, iarna, dormia pisica, iar, vara, se păstrau borcane cu dulceață și sticle cu oțet de trandafiri. Lângă fereastră, o masă de brad acoperită cu o pânză albă lucrată în iglițe. Deasupra, două sfeșnice de alamă cu lumânări de spermanțetă, ce nu erau întrebuițate niciodată. Erau ca niște obiecte de lux. La ambele extremități ale mesei, două glastre de flori, și mai sus de masă o oglindă, în care te recunoșteai cu oarecare greutate. Perdelele ferestrei erau făcute din stambă verde; iar mai jos de fereastră se află o ladă de brașovenie, în care se păstrau chilimuri vechi — bogăția casei. Când deschideai lada, se împrăștiă un miros plăcut de gutui coapte. O mătură sta după ușă, ca o slugă totdeauna umilită. În dreptul mesei, trei scaune de paie completau întreaga mobilă a casei. Eră peste tot o simplitate monotonă și tristă.

* * *

În această casă, o bătrână religioasă își sfârșise zilele. Trăise dintr'un rest de avere, pe care o moștenise dela

bărbatul său. Cu cei din urmă bani și-a cumpărat cosciugul și și-a plătit o bucată de pământ, pentru odihna veșnică.

Această bătrână stătuse totdeauna departe de lume. Tot ce trecea dincolo de locuința ei eră un haos, un gol, un necunoscut. Sufletul ei singuratic, instinctiv poate, ghicise că printre oameni sunt patimi, e ură, e sgomot, sunt răutăți. Se mulțumise cu seninul neturburat al unei credințe oarbe. Și trăise astfel nefolositor și indiferent, cum trăește o plantă.

Câteva luni, după moartea acestei femei, casa se dărâmasese. În locul ei, un burghez bogat pusese să se zidească o clădire măreață; iar grădina eră menită să se prefacă într'un parc elegant, lipsit de poezia sălbăticiiei...

Trecutul se ștersese. Rămăsese numai o notă vagă din tristețea nestatorniciei...

EVREUL.

(*Amintire*)

A cum douăzeci de ani. Într'o stradă mărginașe, fără arbori, în dosul unei biserici vechi, trăia evreul Samuel, singurul geamgiu al orașului. Eră bătrân, epileptic și surd. Nevasta lui murise de câțiva ani; își împărția singurătatea și uritul cu Lea, fata sa.

Locuința Evreului se întocmia dintr'o cameră de culcare, cu tavanul scund, luminată de o fereastră mică, pe unde lumina pătrundeă ca o privire sfioasă și bolnavă; mobilată cu două paturi, o masă de brad și câteva scaune de paie. Alături eră cuhnia, o vatră afumată și întunecoasă. Pe dânsa, aproape necurmat, fumegau, sub cenușe, crâmpeie de lemne verzi. În curte, prejmuțită cu un gard de nuiele, nici o pasăre, nici un dafin, nici chiar un câine. Ierburile sălbatice se agățau de stâlpii gardului cu melancolia unor brațe desnădăjduite.

Soarele aruncă peste acoperișul de șindrilă al casei note vesele de lumină; păreau surâsuri tinere pe un chip bătrânesc. Ploaia însă, după ce înoroia curtea, lăsă în jurul strășinelor un frig umed și trist.

Iarna, sub nămeți, casa avea înfățișarea unei vizuini din timpuri primitive, pe lângă care ți-ar fi fost teamă să treci.

* * *

În fiecare zi, Evreul colindă prin ulițele târgului cu tolba de geamuri în spinare. Lea se închideă în casă, zăvoriă ușa, lucră, făcea rugăciuni și pregătiă cina. Pe masă, aproape sdrențuit de vechiu, se află *Talmudul*, o carte pe care o citiă adeseori bătrânul. Ea nu cunoșteă slovele, dar le priviă ca pe niște imagini tainice. Și mai ales, cum *Talmudul* eră scris în limba ebraică, paginile aveau o fizionomie mistică.

Rareori, singuratica fată începeă să cânte fragmente din imnuri religioase, auzite dela preotul Sinagogei. Glasul său, tânguitor și simplu, eră naiv ca o poveste. Imnurile acelea aveau pentru sufletul ei binefaceriile unei mângâieri, unei prietenii...

Ea înțelegeă într'un mod vag că dincolo de casa lor e lume, e sgomot — dar se sfiă să înțeleagă mai mult.

În toată firea ei sălbatică crescuse floarea singurătății; trăiă ca o sensibilă într'o seră. Și aproape instinctiv, ghiciă că în lume ar fi fost străină. Tatăl său, povestindu-i într'o noapte izgonirea Evreilor din Ierusalim, o făcea să înțeleagă că Dumnezeu n'a voit să le mai dea o țară, și de atunci au rămas pribegi pe pământ.

În ochii ei mari și albaștri — două stele triste sub cerul palid al frunții — luciă afund melancolia ereditară a neamului, melancolia celor fără patrie.

* * *

Mai totdeauna Evreul se întorceă din târg obosit și abătut. Câștigase puțin: creștinii îi spuneau că lucrează scump, că e un șarlatan și nu-l chemau decât *târtanule!*

Pe drum copiii îl batjocoriau, imitau behăitul caprelor, pentru a-și râde de barba lui, se repeziau să-l apuce de perciuni, asvârliău cu pietre într'insul.

Trecătorii făceau haz: eră spectacolul zilnic al târgului.

Evreul tremură, își grăbiă pașii, se opriă câte odată să-i amenințe cu ciomagul, caută să se strecoare prin ulițe pustii.

Lea știă toate acestea ; i le povestiă bătrânul plângând. Copila, 'la rândul ei, spuneă că băieții popei dealături s'au uitat prin geamul ferestrei, i-au spus vorbe rușinoase și-i arătau meru cu degetele semnul crucei.

După cină se culcau amândoi tăcuți și înfricoșați.

* * *

Preotul istorisiă vecinilor cum, în dimineața trecută, sfârșind vecernia, iese afară din biserică, și dă cu ochii de Evreu, căzut la pământ, svârcolindu-se și făcând spume la gură. Cei cari il ascultau erau înmărmuriți.

Evreul, void să treacă prin curtea bisericii, pentru a ieși la drum, în fața unei cărciumi, fusese apucat de o criză epileptică.

Preotul incredință pe oameni că acest Evreu trebuiă alungat de lângă biserică ; eră o profanare locuința unui Jidan alături de un locaș sfânt. Alții adăugară că boala lui ar puteă să le sperie femeile și copiii.

Dar trebuiau să mai aștepte : Evreul plătise chiria casei până la toamnă.

O vară întregă erau nevoiți să-l mai îngăduie.

Seara, copiii auziau dela părinții lor vorbe rele despre Evreu.

* * *

E în noaptea Paștelui.

Către zi, creștinii ies dela biserică. Ivirea dimineții are o seninătate solemnă, e ca decorul unui epilog măreț.

Băieții preotului, în înțelegere cu alți camarazi, s'au vorbit să pue foc la casa Evreului. Vor face mult haz ...

Furișându-se, cu lumânările aprinse, unul dintre ei s'apropie de fereastra care dă în stradă. Perdeaua e lăsată : întuneric și liniște. Cei dinăuntru dorm adânc.

La un semn, toți sar gardul și intră în curte. Au în brațe maldăre de paie și cărpe muiate în gaz. Câțivă se ridică pe

spinarea celorlalți, ajung cu mâna strașinele uscate și vechi, vără înăuntru paie, cârpele și dau foc. Apoi se împrăștie. După săvârșirea crimei, toți se înfricoșează deodată și simt nevoia de a se ascunde.

Trece puțină vreme. Un fum negru și gros începe să izburnească printre despicăturile strașinilor, și fășii imense de flacări se ridică în aer...

O CONFESIUNE.

Eram cinci inși la masa unei cafenele. Vorbiam despre femei; fiecare spusese o glumă, o cugetare, un paradox, o impresie asupra lor. În mijlocul acestei risipe de vorbe și idei, amicul nostru Barbu R. tăcuse. Liniștit, zâmbind cu o ironie fină, după ce oferii la toți câte o țigare, rosti puțin sfios :

— Am să vă fac o confesiune.

Toți ne uitaram în ochii lui, rugându-l să înceapă.

Sub lumina lămpilor, care ne aruncau pe figură un reflex palid, aveam aerul unor conspiratori timizi, Prietenul nostru Barbu, care ne supără adeseaori cu tăcerea lui, care își ascunde tainele cum își păstrează banii un avar, părea că voește să scape de apăsarea unei mărturisiri.

— Amicii mei, încep eu, știți că mie îmi plac toate femeile : blonde, brune, slabe, grase, spirituale, cochete, proaste, cinstite, necinstite, triste, vesele — afară de cele urite. Fiecare femeie are farmecul său ; fiecare e o operă de artă cu nota ei de originalitate. Cei ce au iubit o femeie, nu cunosc femeia : ei sunt ca aceia cari au citit numai o carte, au ascultat numai un cântec, au văzut numai un tablou.

Ce ați zice de un om care n'ar avea în bibliotecă decât un volum, care n'ar cânta la clavier decât o simfonie și n'ar atârna în perete decât un portret ? Ei bine, aceeași impresie bizară îmi face un om care n'a iubit decât odată în vieță !...

Iubind toate femeile, guști farmecul deplin al iubirii ; o singură femeie nu e amorul, un poet nu e poezia, un savant nu e știința. N'ar fi ridicol cerul având numai o stea ? N'ar

fi monoton oceanul cu un singur val? N'ar fi nesuferită o harpă cu o singură coardă?

Iată ce simțiam, iată ce gândiam, până acum trei luni.

Intr'o zi — ce dureros ne desminte întâmplarea și ce neconsecinte este inima cu ea însăși! — înțelesei că în viață se poate iubi și o femeie — numai una!»

* * *

Vorbitorul se întrerupse: atențiunea noastră eră încordată ca frânghiile unui catarg. Asistam la disecarea unui suflet.

El urmă :

— Către sfârșitul primăverii trecute, mă dusesem să petrec câteva zile la moșia amicului meu P., care se însurase de curând cu o fată, pe care n'o cunoșteam, dar despre care el îmi vorbise adeseori.

În luna lui Mai sufletele noastre sunt ca niște pasări cari ar voi să se ducă aiurea, atrase de farmecul depărtărilor.

Intr'o Duminică plecai la țară și ajunsei noaptea, târziu. Amicul meu mă așteptă. Vorbirăm puțin și mă grăbii să mă culc, căci eram foarte obosit.

Dormii liniștit, ca un copil.

A doua zi, deschizând fereastra care da într'o grădină largă, unde ciripiau multe pasări, zării o femeie, simplu îmbrăcată, curățind spinii unor trandafiri blonzi. Eră nevasta amicului meu. Fusei impresionat, ca și cum în dimineața aceea s'ar fi ivit, în locul soarelui, un astru nou.

La masă ne cunoscurăm.

În sufletul meu se petrecu ceva neobișnuit: un fel de uimire, o răsvrătire în toată natura mea sensibilă. Imaginațiunea mea, adormită în mijlocul vieții prozaice de oraș, se trezise ca sub puterea unui vis, unei exaltări, ce-mi părea a fi un acces brutal de nebunie.

Această femeie aveă o frumusețe neînchipuită! Vorbe pentru a o descrie?... Nu am, nu există.

Se poate defini frumusețea, cum s'ar defini o figură geometrică? Ce adjectiv ne poate plasticiză farmecul unei pri-

virii, armonia unui glas, umezeala dulce a unei sărutări?... Că un păr e castaniu, că doi ochi sunt albaştri, că două buze sunt trandafirii, ne interesează tot atât de puțin, ca și cum am spune că cerul e noros sau senin. Nu, vă asigur. amicii mei, definiția unei frumuseți nu ne-ar putea-o da decât o simfonie, o muzică de geniu... Cuvintele o falsifică.

* * *

O chemă Maria — un nume banal, dar care convenia acestei femei, ca o podoabă simplă.

Câteva zile după venirea mea, devenirăm intimi, vorbiam împreună ore întregi, ne plimbam prin grădină, pe marginea unui râu care trecea prin mijlocul satului sau citiam maximele lui Pascal, autorul ei favorit. Dar intimitatea noastră eră... cum s'o numesc?... Câteva comparațini vor fi mai lămuritoare: eră intimitatea care poate există între un poet și o stea; între un visător și natură.

Am cunoscut atâtea femei în viața mea; m'am oprit lângă fiecare, liniștit și nestatornic; doritor de a le cunoaște pe toate și de a nu mă opri lângă nici una. De astădată însă, eu nu puteam să mă hotărâsc la nimic; mă simțiam stăpânit și învins.

Această femeie eră o perfecțiune, un ideal — eră un monstru! Da, un monstru, care aveă tot ce se poate închipui.

Cele mai mari uriciuni, ca și cele mai mari frumuseți, nu sunt niște monștri? Și unii și alții ne fac să suferim; unele dureros de oribil; celelalte dureros de dulce!

Eră prea frumoasă, prea frumoasă! Ai fi iubit-o etern, cum se iubește viața! Ai fi rămas lângă ea totdeauna, precum ai voi să rămâi în lumina visurilor, pe cari le ai uneori în diminețile de vară. Ea te-ar fi făcut să simți, să înțelegi toată iubirea...

Și eu, nestatornicul, nehotăritul, ușuratecul, eu care nu iubisem o femeie decât în graba clipelor, aș fi voit să mă opresc lângă această femeie, cum se oprește sufletul nostru lângă cea din urmă speranță.

* * *

Incercai să-i scriu, să-i vorbesc, să-i spun totul... Nu îndrăzniam !... Invingătorul atâtor inimi de femei — devenise un timid.

Durerea mă făcuse ridicol : îngălbeniam, tremuram, eram stângaciu. Nu puteam să-i dau o floare, să-i scriu un vers pe album, să-i strâng mâna.

Ea mă înțelesese, dar rămâneà neturburată, ca un astru depărtat și rece.

În nopțile acele, recitii și pricepui viețile lui *des Grioux* și a lui *Werther*, de cari altădată răseseam.

Și să nu credeți că erà un caprițiu, o dorință trecătoare aceea ce mă neliniștia ; nu, erà iubirea, iubirea adevărată, iubirea oarbă, neînțeleasă ; iubirea care te ucide, te face nebun, sau criminal.

Intr'o seară, aflându-ne amândoi singuri, pe o bancă, în grădină, vrusei să-i cad în genunchi. Eram ascunși sub ramurile unui liliac alb. Dar nu putui ; amușisem, rămăsesem cu ochii pironiți în gol, cu capul întunecat de o negură imensă.

De unde îmi venia această timiditate ? Să fie caracteristica tuturor deboșajilor, a căror sensibilitate și imaginațiune n'a fost deprinsă decât cu iubirea femeilor jeftine și pierdute ?

Crudă pedeapsă !

* * *

Peste câteva zile am plecat.

Dacă nu am plecat încă și din viață, este o zădărnici pe care n'o înțeleg. De altfel eu nu mai pot să înțeleg nimic...

V'am făcut această confesiune pentru a trage voi dintr'însa un sens — dacă în viața asta poate să aibă ceva un înțeles.

INȘELĂTOARE.

Către începutul primăverii, soarele aduceà o notă de speranță pentru toate acele suflete oboseite de uritul iernii.

Pasările ciripiau mai vesel, sbûrau în stoluri sgomotoase printre ramurile încă neînfrunzite. Din seninul depărtat al cerului coborî o pace binefăcătoare, o lumină dulce.

Alexandru Renea așeză într'un colț discret al cufărului câteva din volumele lui favorite: Renan, Sully Prudhomme, Dostoewski și Maupassant. Plecă la țară.

Se opri, se așează pe un scaun, respiră de câteva ori adânc și greu, apoi se apropiă de fereastra deschisă, depărtându-și privirea în nemărginirile orizontului.

De treizeci de ani, înalt și slab, ca un arbore tânăr de care și-ar fi fost teamă să nu se frângă la cea mai ușoară batere de vânt; un cap trist, pe a cărei frunte se vedeă melancolia vagă a visurilor; galben, cu ochii negri, mari, puțin sticloși, în a căror clipire stinsă se citia un fel de silă de a întârziă în viață. Vorbiă rar și încet, se mișcă alene și exprimă o nesfârșită dorință de a fugi de sgomot.

Două luni din iarnă nu ieșise afară din casă. O boală gravă îl închisese între pereții triști ai camerei, ca pe un vinovat a cărui crimă fusese un adânc nesațiu de a trăi dezordonat și liber. Doctorii îi spusese rău s'aștepte soarele.

Petrecuse aceste luni singuratic, citind mai ales cărți de acelea cari îi arătau partea de nestatornicie, de tristețe, de neînțeles a vieții, și gândia la tot ce vremea prefăcuse în nimic.

Cu studiile de curând terminate, căutase a se agăța de o carieră. Dar puterea lui de sensibilitate și o bolnăvicioasă dispoziție de a viză, îl făceau neputincios pentru energia cerută de o muncă regulată și monotonă. Căută a-și asigura liniștea morală, pentru a se devota cu desăvârșire la studiul dreptului, care îl atrăgea mai mult. Credea că numai iubirea i-ar putea asigura această liniște.

lubi o femeie, cu exaltarea de imaginație cu care se iubesc idealurile. Eră o văduvă tânără, pe care o văzuse de mai multe ori la teatru. Fu înșelat. Câtva timp rămase aiurit, ca și cum și-ar fi pierdut ochii.

Sunt dureri, pe cari, în general, le socotim banale, dar a căror lovitură hotărăsc în unele suflete o stare de dezzechilibru moral, ca și un acces de nebunie. Întâmplarea că Alexandru Renea fusese înșelat de o femeie putea fi judecată de alții ca o mică dramă ridiculă, ce se petrece aproape în toate zilele;

pentru el însă înseamnă distrugerea unei iluzii, de care adeseori depinde întreaga viață a unui om.

Căută să uite, pierdù acel simț al naturilor delicate — respectul de femeie — le detestă pe toate și începù a le socoti ca pe niște bestii de plăcere.

Trăi câțiva ani dezordonat, cu prietenii cinici, cu femeii pierdute. Se îmbolnăvi greu și scăpă dela moarte ca prin minune.

Cu începutul primăverii se pregătiă să se ducă la țară. Îl atrăgea un dor adânc de singurătate, de liniște.

În mijlocul naturii credeă să găsească aceea ce nu putea să-i dea lumea: farmecul de a uită. Natura este eterna vindecătoare a tuturor iluziilor noastre amăgite. Ea e ca o mumă generoasă și bună pentru toți răniții vieții. Seninătatea ei depinde simțirea noastră într'un sens înțelept și rezignat.

* * *

Cu astfel de cugetări, Alexandru Renea plecă la țară.

Moșia Nălbeștii, pe care o îngrijiă un unchiu al său, avea o poziție uimitor de frumoasă. Leșind afară din sat, șoseaua mărginită de amândouă părțile cu șiruri lungi de anin, conducea într'o pădure deasă, ale cărei bolți de frunze aveau seninătatea gravă a unor temple. Soarele abiă străbătea într'însa cu raze sfioase și rari.

Acı veniă în fiecare zi Alexandru Renea. Cu toate acestea îi eră peste puțină să citească sau să stea liniștit și singur. Și băgă de seamă că tocmai acı își amintiă mai clar și dureros de ea.

Figura ei se reîntregiă în memoria lui ca o icoană, dinaintea căreia ar fi rostit rugăciuni, ca în vârsta credinței.

Și reîncepeă să analizeze faptele ca pe niște crude enigme. Această femeie, acest ideal visat, pentru care odinioară își crease cele mai senine iluzii, dela care așteptase liniștea unei vieți bune și înțelepte, îl înșelase în chipul ordinar, cum l-ar fi înșelat un jucător de cărți, și tot ea, cu frumusețea ei divină și cu o iubire nețărnută, făcea fericit pe un altul, care n'o văzuse niciodată în visurile lui, căruia îi lipsiă tot ce

poate mulțumi natura sensibilă a unei femei. Se măritase cu un burghez egoist, rău și nesimțitor.

Ce atrăsese aceste ființe, între ale căror suflete erau o despărțare ca între o stea și o lampă de stradă? Nu este iubirea o armonizare a două simțiri cari se caută, se aseamănă, se desăvârșesc împreună? Sau este un caprițiu, o nebunie, un neînțeles?

Acel burghez vedeă în femeia lui o tovarășe utilă, care să-i dea numai îngrijirea, ce ține de menirea oricărei femei. Frumusețea și tot ce poate conține ca farmec sufletul unei femei care iubește erau pentru el fără preț.

Și ea îl iubiă, îi eră credincioasă, îl făcea fericit!...

Astfel este întocmită logica inimii?

* * *

Intr'o seară, dându-și bine seamă că tocmai în mijlocul naturii, această analiză chinuitoare îl turbură mai mult, se duse pe câmp, rătăcind până târziu, noaptea.

Stelele luciau cu lumina lor blândă. Nu s'auziă decât sonoritatea vagă a nemărginirii. Și domniă peste tot ceva dureros de dulce...

Alexandru Renea se uită pretutindeni, ca și cum ar fi voit să cuprindă infinitul c'o privire.

Această natură frumoasă și nesimțitoare îl revoltă.

În tăcerea desăvârșită a nopții rosti rar și trist: «Și tu minți!.. Și tu ne faci să suferim!...»

TIGANII.

(După natură).

Departate de sat, cale de o jumătate de oră, *aria* moșiei Vulturenii — proprietatea unui Grec bogat — eră plină de lume, de care și de snopi de grâu, așezați în șiruri înalte de clăi. Trei mașini își împreunau, în acelaș timp, vuetul lor monoton, care semănă cu sgomotul unei mări, auzit din despărțare. Nori groși de fum pătau cerul; și în mijlocul prafului, ridicat din paie scuturate de spice, se rostogoliau va-

luri turburi de glasuri, de țipete, speriind pasărilor din împrejurime.

În tot acest amestec de mulțime, înhămată la munca boierului, nota predominantă a sgomotului o produceau Țiganii. Femeile, bătrâne și tinere, duceau în spinare saci plini cu grâu, pentru a-i vărsa în magazii; oamenii, suiți deasupra mașinei, aruncau cu furcile în gura nesățioasă a batozei, snopi gri și plini; copiii, în căruțe hodorogite, trase de mârțoage nemâncate și oboseite, transportau grămezi de saci, umpluți cu grâu dat prin ciur. Printre ei, doi vătăfi — unul tânăr, cellalt albit — supravegheiau munca tuturor, împărțiau ordine, plesnau din bice, și veșnic aveau pe buze injurături, pe cari le aruncau odată cu scuipatul înegrit de scrumul lulelelor.

Se observau veșnice aruncături de priviri dușmănești, sau de cuvinte amenințătoare între unul și altul. Țăranii, cari luau parte la muncă, descărcând carele cu rândul, ațâțau cu ironia lor cunoscută pe acești sgomotoși voevozi, cari au fost totdeauna batjocura poporului românesc.

Iar peste toate aceste frunzi ale bieților trudiți soarele cădea greu și arzător. Muiăți în sudori, aiuriți de sgomot și de praf, pe fețele lor se citia melancolia aceleiași robii în care se născuseră. Toate aceste brațe musculoase, neobosite și puternice, se înmuiau sub lanțurile supunerii, fără să știe pentruce, dintr'o veche și neînțeleasă deprindere.

Spre seară, un șuierat lung, — ca și cum ar fi fost țipătul suprem al obozei — vesti întreruperea muncii.

Țăranii porniră către sat.

O pace nesfârșită, venită din afundul amurgului, aducea par'că o mângâiere pentru cei oboșiți. Mașinile acoperite cu pânze mari negre aveau înfățișarea unor monștri adormiți.

Țiganii se îndreptară spre piniștile de unde li se împărția tainul lor de rachi. Mergeau în grupe deosebite, urmând a se certă cu o furie care crește din ce în ce.

În fruntea lor, cei doi vătăfi își arătau pumnii unul altuia. Ura ivită între ei de mult timp crește.

Cu mâncile cămășilor își ștergeau pletele albite de praf;

femeile ar fi voit să se sfâșie sau să-și asvârle una într'alta copiii, cari sugeau goi sânurile lăptoase. Bărbații își vorbeau mai pe șoptite, aveau înțelegeri tainice.

Sus, cu tăcerea ei eternă, luna se ivi printre stelele rari, întunecate de lumina ei.

* * *

În apropiere de *arie*, două *sălașe* de Țigani își așezaseră corturile. Venite de aiurea, ele poposiau o vară întreagă pe câmp, iar odată cu sfârșitul treieratului porniau iarăși pe drumuri pribege.

Între vătafii acestor două cete se stabilise o veche ură.

La acești oameni, nevoia de a se certă între dânșii este una din semnele cele mai caracteristice ale naturii lor primitive. Dintr'un nimic ei se sfâșie, se luptă, seucid. N'au decât instincte, cărora li se supun ca unor tirani neînvinși.

În noaptea aceea, vătaful cel bătrân vorbise oamenilor săi să dea foc corturilor din tabăra vrăjmașe. Numărul lor eră mai mare, și în felul acesta credeau să izbutească a-i înspăimântă și a-i sili să plece.

Femeile aprinseră focurile dinaintea corturilor, pregătind cina; mai deoparte oamenii vorbeau grupuri, grupuri. Copiii de față plângeau în leagăne, sau aruncați goi pe pământ; caii, împiedicați, pășteau într'o livadă din apropiere. Câte un câine slab lătră de foame; iar în ritmuri prelungi și monotone s'auziă dede parte țirăitul insectelor de câmp.

De obicei la ora asta începeau viorile. De astă dată însă nu se auzi nici un cântec.

După o cină scurtă, focurile se stinseră; oamenii intrară sub corturi.

Șe făcù pace. Luna lăsă peste nemărginirea câmpiilor farmecul ei dumnezeesc de uimitor. Ai fi crezut că încearcă să îmblânzească cu razele ei pe necăjiții pribegi, neliniștiți de gânduri rele pe așternuturile lor de paie.

Târziu, câțiva Țigani, aproape despuiați, se strecurară pe brânci spre corturile unde dormiau supușii vătafului tânăr.

Aprinseră cârpe muiate în păcură și deteră foc la câteva corturi, cu o repeziciune de tâlhari îndemânatici.

După câteva clipe, aripi ușoare de fum începură a se înălța în aer, apoi se zăriră flacări.

La un moment dat, taberele vrăjmașe fură în picioare, înarmate cu furci de fier, cu lopeți, cu securi și cu pari, Urmară sgomote de țipete sălbatice, de răcnete furioase, de gemete și de glasuri, cari asvârliau neîntrerupt un amestec de cuvinte barbare. Părea o luptă de animale înebunite de foame.

Flăcările se întinseră dela un cort la altul. Eră ca un lagăr de soldați aprins.

Câte odată gemetele se auziau atât de dureroase, încât ai fi crezut că acești oameni se sfășie cu unghiile și cu dinții.

Slugile dela arie, deșteptate din somn, alergară să vadă ce se petrece. Apropiindu-se de corturi, simțiră un miros greu de plete și de cărnuri arse.

Un țaran, înmărmurit de groază, strigă cât putu :

— Vă ard copiii !...

Lupta urmă cu aceeaș furie.

La lumina flăcărilor se zăriau străluciri de ochi sălbatici și frunți pătate de sânge.

Singură luna, din înălțimea ei senină, răspândiă, peste cei buni ca și peste cei răi, eternul ei farmec de o melancolie nesfârșită.

CE NU SE IARTĂ.

Ii plăcea să taie. De mic copil se obișnuise cu această deprindere. Văzându-l, ai fi putut ghici că într'insul se dezvoltă o sensibilitate precoce de criminal și o imaginațiune care începea să fie ademenită de nostalgiile de sânge.

În școală, cu un briceag ascuțit și mic, tăia banca, colțurile cărților, sau nuiele lungi de trestie.

Acasă prindea muștele și le tăia aripile cu foarfecile, sau alergă după fluturi și-i înțepă cu ace.

Mai târziu vecinii îl chemau să le taie puii de găină ; ei

priviã, cu ochii umezi de plãcere, spasmele bietelor pasãri, rãmase fãrã cap.

În ajunul unui Crãciun tãia un porc. Multã vreme povestì prietenilor sãi agonia animalului, iar nãrile i se dilatau, ca și cum veșnic l-ar fi urmãrit mirosul cald al gâtului, care se despicasese sub vãrful cușitului.

* * *

Tatãl sãu murind, el urmã acelaș negoș: mãcelãria. În halã, unde se vindeã carne, își petreceã zilele cu aceeaș plãcere nemãsuratã, ca a unui savant printre cãrțile sale.

Tãia în fiecare dimineață cãte un bou. Simția un delir de senzații, fãrã de care vieața i-ar fi fost cernitã.

Într'o Sãmbãtã, dupã amiazi, legã o frãnghie de coarnele unui junc frumos și blãnd, atrãgându-l spre locul de tãiere. Juncul întinse gâtul, pornind greoiu și nevinovat.

Soarele ardeã.

Ajunși aproape, juncul fãcù o mișcare înapoi și pãrù cã vru sã scape de tirania ștreangului. Mirosiã a sãnge... animalul ghicise moartea.

Mãcelarul încercã sã-l tragã înainte, dar el opuse o rezistență îndoitã. Se încinse o luptã de forțe... Vita pãrù biruitã, și aplecãnd grumazul cãzù în genunchi. Ochii ei se rugau...

Aceastã cerșetorie de vieață, pornitã din privirile naive ale unui animal, înduioșã inima mãcelarului, îi stinse nesațiul de sãnge — și o iertã.

* * *

Anii trecurã.

Mãcelarul tãia înainte. Uitase întâmplarea cu juncul, și vechea plãcere cereã a fi mulțumitã cu aceeaș furie sãlbaticã.

Erã ca o ereditate, venitã de departe...

Vãnzarea cãrnii — fie vie, fie moartã — aduce bani: mãcelarul se îmbogãți.

Într'o noapte îl chinui urtutul de a dormi singur, și fãrã a mai pregetã, se însurã.

Luă o femeie frumoasă.

O iubiă ; dar adese ori, în loc de sărutări, aveà pentru obrazii ei pumni.

Patima lui brutală erà dorința de a stăpâni, de a înfricoșă.

Tirania este o plăcere, ca și bunătatea. Cei cari tortură, cei cariucid, simt poate aceleași voluptăți, ca și cei cari mângâie, ca și cei cari jubesc:

Măcelarul purtà lângă inimă cuțitul.

* * *

Aflase că-l înșală. Dar se făcù a nu înțelege, pândià în tăcere și urmă să-și taie vitele cu mai multă plăcere.

În noaptea acestui suflet barbar se desfășurau meditațiuni îndelungi și liniștite, ca în mintea senină a unui judecător înțelept,

Erau însă umbre de îndoieli ce înlăturau hotărîrea.

Nu arătã nici o turburare ; dimpotrivă începuse a-și chema femeia pe nume, mai blajin ; și într'o zi îi atinse părul cu o delicatețã de copil sfios.

Ea se credeà scăpatã de orice temere. Se da amantului său aproape în fiecare noapte, după ce bărbatul adormiã. Măcelarul începuse a jucã rolul unui somnoros într'o dramã, unde numai sufletul lui veghiã.

În casa lor domniã liniștea înșelãtoare a oceanurilor.

Mugetul vitelor tăiate impresionã auzul măcelarului într'un mod neobișnuit. Îl iritã, îi făceã rău, și par'că ar fi voit să asurzească, să nu mai audã nimic. Înțelesese câteva șoapte ironice ale vecinilor, într'o dimineață, pe când mergeã spre halã.

Soarele îl supără — mai bine ar fi fost să n'aibã ochi, să nu vadã — căci în sfârșit nu se mai îndoia acum : femeia îl înșelã.

Planul fu simplu, încheiat într'o clipã : va tăia-o.

* * *

Noaptea — târziu.

Un câine, legat în lanț, urlã trist. Ulița e plină de întuneric ...

Măcelarul sta ascuns după staulul vitelor, într'o groapă unde s'aruncă gunoiul. Nevasta îl credeă dus în târgul de săptămână să cumpere boi. E în casă cu amantul.

Încet, abia călcând în vârful picioarelor, respirând rar și apăsător, măcelarul pornește spre ușă. În mâna dreaptă ține cuțitul cu care taie vitele.

S'apropie de prag; ascultă. S'auz șoapte calde.

I se întunecă mintea, dar nu se înfurie. Împinge ușa și intră cu o seninătate îngrozitoare.

Femeia în cămașe, se ridică din pat, aiurită. O clipă sângele îi dă năvală spre inimă, ca o revărsare uriașe. Dar văzându-l încă neclintit, aproape instinctiv cade pe scânduri, în genunchi. Ochii ei se rugau ...

O amintire uitată fulgeră în mintea măcelarului: juncul.

Dar de astădată lașitatea iertării nu-l mai înduioșă: se repezi asupra femeiei, sălbăticit de această amintire, și după o clipă simți un val de sânge cald udându-i mâinile.

CUGETĂRI.

Cugetarea e singurătatea sufletului.

*

Cartea vieții se citește lângă lampa amintirilor.

*

Sunetul banilor este pentru urechi; sunetul științei e pentru minte. Cei mai mulți oameni n'au decât urechi.

*

Unele inteligențe sunt ca felinarele de uliță: împrăștie lumină numai în cercul lor îngust.

*

Natura ne dă ceea ce nu poate da lumea: farmecul de a visă.

*

Basmele și femeile sunt mai frumoase — noaptea.

*

Iubirea e dulce în limba cea mai barbară.

*

Există un popor universal : nenorociții.

*

Adeseori ura este cea mai adevărată formă a iubirii.

*

Avarii sunt amanții platonici ai banului.

*

Durerea este cel mai delicat arcuș pentru coardele simțirii. Fericirea nu ne ridică niciodată mai presus de emoțiunile comune. Durerea adeseori ne face poeți, filozofi sau nebuni.

*

În copilărie mergeam la biserică. Într'o zi fusei de față la o scenă sfâșietoare : o prostituată își mărturisiă dureroasele ei păcate unui preot bătrân.

După confesiune, preotul deveni crunt și părù că blestemă pe nefericita Magdalenă.

Mai târziu, când am cunoscut lumea, am văzut că ea seamănă cu acest preot.

*

Haina onestității este croită anume după un model estetic. Deaceea conștiințele diforme n'o pot îmbracă.

*

Adeseori o minciună slujește adevărului.

*

Sunt rele sociale cari trebuie combătute cu incetul. Lovite dintr'odată — oricât de puternic — ajuți să le mai întărești.

*

Mediocritățile sunt nefolositoare în artă, ca lumânările într'o cameră unde străbate soarele.

*

Sunt țări unde societatea pedepsește pe criminali cu moartea. Dar pe societate cine o pedepsește că omoară?

*

Natura, creând omul, n'a știut că-și creiază cel mai neîmpăcat dușman.

*

Când văd *prostitia* locuind în cele mai strălucite palate, înțeleg de ce *Diogene* trăia într'un butoiu.

*

Vieța are imensa monotonie a oceanurilor. Singurele ei variațiuni sunt furtunile.

*

Sunt nebuni cari spun că fericirea stă în înțelepciune, și sunt înțelepți cari spun că fericirea stă în nebunie.

*

Voiți să înțeleagă proștii pe oamenii mari? Dar poate încăpeă oceanul într'un pahar de apă?

*

A cugetă este poate singura iertare că ești om.

FILIP.

Stăm pe-o bancă, la soare.

Ascult pe Filip cum îmi vorbește într'o românească abia înțeleasă și prin gesturi stângace și copilărești.

Vine din Rusia. Tatăl său e negustor bogat într'un orașel de lângă granița Austriei. Are frați și surori mai mari ca el; mama lui a murit.

El iubiă mult pe mama lui și eră vesel și fericit când ea eră în viață. Acum par'că e străin și singur în lume.

După ce au îngropat-o, el a plâns cum nu credea că omul poate să plângă atât de mult. De unde vine izvorul acesta nesecat de lacrimi? Dar într'o zi, tatăl său s'a răstit la el și i-a spus să nu mai plângă «că e rușine». El și-a oprit lacrimile, de frică și «de rușine».

Tatăl său e un om serios, aspru și nu se gândește decât să facă bani. Lui Filip nu-i plac banii.

Nici cartea nu-i place. A învățat puțin, știe numai să citească și să scrie. Iarna însă îi place să citească, la gura sobei.

Surorile lui cumpără povești scrise de Tolstoi. Ce frumoase sunt!... El a auzit vorbindu-se adeseori despre Tolstoi. E un om bun și cuminte, și umblă în haine sdrențaroase. Țărani ruși — mojiicii — îl iubesc mai mult decât pe Țarul.

Animalele însă tot mai dragi ii sunt decât cărțile cu povești. Curtea lor e plină de pasări domestice și de vite. Are și un corb dresat, pe care îl cheamă Fedor. Toată ziua îl necăjește. Intr'o zi eră să-i sară în cap și să-l lovească în ochi cu ciocul. Căinii sunt mai blânzi decât corbii. Săracii!... De când nu i-a văzut!... Și ei l-or fi dorind!...

Când scrie scrisori acasă, totdeauna întreabă: ce fac câinii?

Vara, în orașelul său, e urît. E praf; arborii nu-s frumoși și oamenii aleargă toată ziua după treburi.

— Dar ce-ai vrea să facă oamenii, Filip? îl întrerup eu.

Filip ridică din umeri: să facă altceva, nici el nu știe lămurit ce. Dar a băgat de seamă, că banii și afacerile astea învrăjesc pe oameni; îi amărăsc și nu-i lasă să trăească în tihnă. Ce bine e să trăești liber și simplu în mijlocul naturii! Orașele, cu vuetul și luxul lor, îl fac neliniștit și bolnav.

De toate îmi spune Filip, dar despre fete nu. Ia s'aduc vorba pe dedeaparte.

Filip tace, pune ochii în pământ. Înțeleg că nu-i plac fetele, nu cunoaște încă femeia; e virgin!

Mă uit lung la el să văd dacă ar putea vreodată să-l viseze și să-l dorească o femeie.

E înalt, spătos, cu mâinile și picioarele peste fire de mari. Ochii lui de un albastru spălăcit sunt umezi și sinceri ca ai unui câine.

Uneori acești ochi îți fac impresia că nu văd nimic; stau nemișcați și aiuriți. Atunci Filip tace și se gândește. Când îți vorbește, ochii lui te privesc drept și adânc în ochi, par'că ar voi să-ți străbată în suflet. Glasul său e cald și sfios.

În trupul acestui colos de optsprezece ani e un suflet de copil. Când îl vezi, ai crede că e în stare să lupte cu un taur, și cu toate astea n'a îndrăznit până la vârsta asta să sărute nici o fată.

Un prieten al său, băiat voinic, frumos și îndrăzneț, i-a spus de multe ori să se ferească de dragoste. Fetele au guri prea dulci și mai totdeauna ele te fac nefericit.

Prietenul său a iubit pe o fată cu părul moale și mătăsoasă ca mătasea porumbului. Apoi fata a fugit c'un altul, care nu eră frumos ca prietenul său, dar aveă să moștenească o avere mare dela părinți. Și Filip încheie această banală poveste de iubire cu o privire și un gest cari ar însemna :

— Eu n'am să iubesc pe nici una !

* * *

Multe imi spune Filip. Eu îl ascult și caut să-l înțeleg.

Ne-am împrietenit pe drum, venind în aceeaș trăsură, dela Rădăuți spre Solca. A învățat multe cuvinte românești dela tatăl său, care a călătorit adeseori prin România. Are o ținere de minte rară. Pe drum chiar l-am deprins să rostească și să priceapă câteva vorbe românești. Cuvântul *Dumnezeu* l-a impresionat ca un sunet dulce.

După ce l-a repetat de câteva ori, s'a uitat spre cer și am înțeles că vrea să mă întrebe dacă cred într'insul.

— Ce crezi că sunt în cer, Filip ? l-am întrebat zâmbind.

— Ingeri ... și mama mea ...

Filip e un adolescent religios ; se duce la biserică, ascultă evanghelia și dă la săraci.

Când îi spun că nu mai cred în nimic, el mă căește cu o privire plină de o nesfârșită milă. El blestemă cărțile cari le-am citit și m'au făcut să uit pe Dumnezeu.

Și sufletul lui, credincios și bun, se apropiase de sufletul meu sceptic și trist !

* * *

Prietenia asta imi făcè bine. Veniam să petrec o vară întregă printre arbori și mi-eră drag că întâlnesc și un frate. Căci imi sunt frați toți acești nenorociți, buni și simpli.

Dacă mă vedeă abătut, știă să găsească, pentru a mă

alintă, un cuvânt bun, o privire mângâietoare, un gest cald, prietenos.

Îi vorbiam despre moarte; îi arătam pământul: «țărână ... oase ... viermi ... pricepi, Filip?»

Părea înfiorat: îmi șoptia ca un copil care se silește să fie curajos:

— Nu mori ... nu mori ...

— Te uită întâi ai tăi; pe urmă femeile pe cari le-ai iubit, pe urmă amicii, pe urmă toată lumea ... Când nu mai ești, n'ai fost niciodată. Țărâna acoperă totul. Pricepi, Filip?

— Nu mori ... nu mori ...

Mă pricepea bietul Filip: atât de expresivi sunt ochii omenești, când vorbești despre iubire și despre moarte!

Nu ne despărțiam cu ceasurile.

Când ne obosiau plimbările prin pădure, mergeam să ascultăm orchestra. Atunci îmi vorbiu despre o soră a lui, Anușca — oarbă! — care «cântă dulce din guriță». Când va muri, și ea va merge la cer, printre îngeri. Ah, ce bună și ce nenorocită e Anușca! Ea nu poate vedeă soarele, florile, nopțile cu stele. În ochii ei e o veșnică noapte. Pentru ea lumea e neagră ca uș mormânt.

Întreb pe Filip, dacă sora lui e frumoasă. Da, Anușca e frumoasă și ar iubi-o mulți, dar ea trăește singură, cu cântecele ei triste și dulci. Ea nu vrea să iubească, poate de teamă că ar muri de durerea de a nu putea să vadă pe iubitul ei.

Filip, e așa de mulțumit că-l înțeleg! Din vorbe stricat rostite, din gesturi copilărești și stângace, îi prind și-i lămuiesc aproape toate gândurile și simțirile lui.

Uneori suntem veseli. Bem bere, râdem; Filip îngână cântece populare din Rusia.

«Filip, într-o zi o să ne despărțim și n'o să ne mai vedem, poate, niciodată!»

Cuvintele astea îl posomorăsc. De ce i le repet? El nu vrea să le audă.

L-am învățat să priceapă și să rostească «niciodată!»

Și n'am întâlnit om care să rostească mai sfâșietor de trist vorba asta : «niciodată!»

Plouă în dimineața aceea.

Filip mi-a strâns mâna, repetându-mi obișnuitele lui cuvinte :

— Buna dimineața !... Sănătate ?

Erà trist ; tatăl său îl rechemă pe neașteptate ; îi trimisese bani de drum. Filip bănuia scopul tatălui său : voiă să-î deschidă o cârciumă într'un sat, să-î procopsească.

Filip — naivul, bunul meu Filip, — cârciumar !

Vă puteți închipui un fluture tăvălindu-se prin noroiu și un porc sburând din roză în roză ?

Cu toate astea am căutat să-mi liniștesc prietenul, cum puteam măi bine. Dar prevedeam că nu ne vom despărți într'un chip vesel sau nepăsător.

Firește ; clipe de-astea ne par uneori banale, dar ele ne amintesc bătăi de inimă mai calde, mai puternice decât cele obișnuite ; lacrimi mai fierbinți, fioruri mai adânci. Trebuie să fie serios tot ce mișcă biata inimă omenească.

Așa de bine mă obișnuisem cu tovărășia lui Filip ! Imi plăcea mult făptura asta naivă, simplă și blândă. Și mă atrăsese tocmai pentrucă spiritul lui nu strălucia, sufletul lui n'avea ascunsuri și necunoscuturi. Erà ceva primitiv în firea lui ; imi făcea impresia unui sălbatec blând ! Și asta mă fermecă pe mine — civilizatul !

În ajunul plecării am rugat pe Filip să-mi dea o floare din pădure, în semn de amintire.

Mi-a cules o floare albastră, cu petalele în formă de spini, fără miros și fără nume. Dacă mi-ar fi adus o floare cunoscută și frumoasă, nu mi-ar fi făcut atâta plăcere.

A doua zi, disdedimineață, trebuia să plece.

Filip nu se depărta de lângă mine ; câte odată îmi strângea mâna. Ne plimbam prin pădure ; străbăteam cărările cele mai ascunse.

— Niciodată !

— Niciodată !

Ne pomeniam aducându-ne aminte de vorba asta. El o șoptiă mai des ; îi simțiă înțelesul ei, ca un gol imens.

Totuși ne-am făgăduit să ne scriem. El îmi va scrie în nemțește, eu în românește. Scrisorile lui mi le va tălmăci un prieten ; iar pe ale mele, tatăl său.

Măine Filip va fi departe. Măine, poimine, voi întâlni oameni de spirit, foarte gravi, ocupați cu afaceri serioase, cari n'au timp să fie buni și să iubească. Ce groază și ce desgust !

Seara ne-am despărțit. Nu ne-am spus nici un cuvânt : nu puteam. Filip și-a acoperit ochii în mâini.

Mi-am adus aminte de vorbele tatălui său :

— A !... Filip ... «e rușine» !

Dar lacrimile curgeau...

Solca (Bucovina) 1895.

GESTUL FRUMOS.

Un poet decadent din Paris a numit mișcarea brațului, făcută de anarhistul *Vaillant*, când a aruncat bomba în Camera franceză, — «le beau geste».

Cuvântul e original.

Poezii aceștia, cari se numesc decadenți sau simbolști, au, câte odată o originalitate bizară. Cu toate acestea mă îndoesc de sinceritatea lor, și adeseori îmi fac efectul unor dibaci farsori. Mulți din criticii moderni îi lămuresc ca un produs bolnăvicios și anormal al bătrânei civilizațiuni din Franța.

Dar sinceri sau mincinoși, e sigur că acești poeți caută să găsească colțuri noi în domeniul artei. Vechiul simț estetic îl lasă pe seama negustorilor, cari gustă arta cu aceeaș satisfacție grosolană, cu care ar digera o porție de icre. Ei cer artei emoțiuni rafinate, ne mai simțite, nepotrivite mulțimii. Și de aci, iată-i pierzându-se în rătăcirii, ce-i fac neînțeleși și ridicoli.

Iar uneori par odioși de bizari. Căci ce însemnează calificarea de *frumos* a unui *gest* de asasin ? A asvârli o bombă explozibilă în mijlocul unui parlament, într'o biserică, într'un

teatru sau pe stradă, nu este tot atât de îngrozitor și de urit, ca mișcarea ce-ar face-o brațul unui criminal, infigând cuțitul într'un piept omenesc?

* * *

Gesturi frumoase? O! Eu cunosc altele; le-am văzut deaproape și m'au fermecat.

Veți crede că am să vă vorbesc de gesturile oratorilor, artiștilor sau ale femeilor.

Cei dintâi au adeseori gestul brutal, puțin monoton, adeseori de o gravitate ridicolă, și rare ori elocinte. În cele mai multe cazuri, vorbitorii aceștia înlocuesc sărăcia vorbelor prin gesturi exagerate.

La cei de-ai doilea se vede studiul, meșteșugul — și aceasta îmi displace. Un gest judecat în oglindă, măsurat cu compasul, nu ne mai impresionează decât văzându-l la un artist, care ar ști să ascundă părțile artificiale.

Despre gesturile femeilor nu vorbesc. Ele fac parte din psihologia amorului, și ne farmecă sau ne displac, după cum știu să ne atragă sau să ne respingă.

Dar gesturile cele mai firești, cele mai simple, cele mai expresive le-am remarcat la țărani noștri.

Știu că mulți vor rămâne mirați de grosolănia observațiunii mele. Ei însă, cari fără îndoială au privit totdeauna de departe și de sus pe țaran, n'au putut niciodată să-i prindă frumusețea și farmecul de care este însușit acest tovarăș al plugului.

De un cârd de ani, aproape în fiecare vară mă retrag în pașnicile singurătăți dela țară. E o veche deprindere de a-mi reîntineri sufletul, abătut de sgomotul și răutățile vieții de oraș.

În zilele de muncă plec pe câmp. Bătrânii rămași acasă îi dau ziua bună în cale — și liniștita mișcare a mânei drepte, pentru a-și netezi pletele, după ce și-au descoperit capul, e plină de bunătate și de prietenie.

— Pe unde s'apuc, moșule, la *fântâna lupului*? întreb pe unul din ei.

— Ia ... încolo ... drept prin miriște ...

Și brațul lui larg și calm îmi arată un drum depărtat în zare ...

Plec înduioșat și vesel, însoțit de farmecul acestui gest, cum ne însoțesc surâsul și buna urare a unei mume, când ne despărțim de ea.

Soarele arde câmpiile și în aer se împrăștie miroșul voluptos al pământului care fecundează. Seninul cerului își intră în suflet, ca privirea unei femei iubite: Și e blând, e liniștit, e fermecător tot ce te împresoară.

Lângă o margine de pădure, țăranii cosesc iarba. Fășuțul ritmic al coaselor, când retează iarba, e nespus de muzical. La oarecare distanță, crezi că sunt niște coarde atinse în mod regulat de vârful fin și ușor al unui deget.

Acea ce hotărăște această armonie e brațul îndemânatic și mlădios al țăranului.

O! frumosul gest al cositului!... E mai elocinte decât gestul exagerat și falș al deputatului care țipă: «Patrie ... și pântec»; e mai înduioșător decât gestul marchizului de melodrame, care moare în actul al V-lea, cu spada de tinichea înfiptă în inimă ...

Mărturisirile acestea pot să vă pară naïve, dar cred că senzațiile noastre cele mai sincere sunt cele naïve. Ele se arată ca o vibrație firească a sensibilității noastre, neperversitate de nici un rafinament sau ipocrizie.

Dar lucrul în sine rămâne adevărat.

Asemuiți gestul nervos și afectat al unui tânăr de saloane, cu gestul sobru, la locul lui, determinat de expresia justă a sufletului, care îl întrebuițează un țăran; și spuneți-mi dacă nu e drept să fiu obosit și să râd de cel dintâiu, să înțeleg și să mă uimesc de cel de al doilea.

Cu cât e mai frumos și de un înțeles moral mai înalt, față de gestul odios al unui anarhist distrugător și nebun! Și nu este o emoțiune de estetică falsă a unui frumos gestul asasinului, când s'ar putea fixă, atât de admirabil, fie în versuri, fie în marmoră, fie în culori, diferitele gesturi de

munca, de resemnare, de desnădejde și de revoltă, ale nesfârșitei mulțimi de obidiți ?

Nu este nedemn ca arta să glorifice gestul unui braț omoritor ?

E dureros de constatat cum mulți din artiști înlătură orice intervenire a conștiinței, când e vorba de a-și arăta originalitatea unui adjectiv sau a unui verb, cari pot avea înrăuriri periculoase.

Le beau geste al poetului decadent nu va ameți, poate, imaginațiile bolnave ale atâtor dezordonați ?

Cât de mult e mai frumos gestul tău, bunule muncitor, care rastorni brazda, arunci sămânța și faci să răsară din pământ pâinea — de care tu ești adeseori lipsit.

Și cât de măreață, cât de generoasă e privirea ta peste întinsul bogat și spornic al grânelor — de cari tu nu te vei folosi...

București, 1893.

ARTĂ ȘI ARTA.

Cu o luna înainte se afișase în oraș punerea în studiu a operii «Fata mamei Angot». La teatru se făcea o pregtare neobișnuită ; toți lucrau cu tragere de inimă, fără preget, dela servitorul care ridică cortina până la directorul trupei de artiști. Reprezentația asta reînviă speranțe în bieții actori : chiriile neplătite, birturile cu mâncări pe datorie, lefurile neîncasate cu săptămânile, atâtea mizerii și nevoi erau amenințate să fie risipite la întâia izbândă a operetei. Pânzele de păiajeni, cari începuseră a lua în stăpânire lojile, erau rupte din colțurile unde fuseseră urzite cu atâta măiestrie ; iar galeria, sub măturile servitorilor, se despovără de straturile ei groase de praf. Doi zugravi-pictori redau culori unor copaci, ale căror frunze abia se mai cunoșteau, după niște pânze vechi.

Intr'o sală largă și luminoasă, în care se aflau câteva scaune de paie, masa suflerului și un clavier, se făcea repetiția rolurilor.

Bărbați, femei, mai toți tineri, unii ținând în mână ochiuri de hârtie, pe cari erau scrise cupletele, alții răsfoind caiete, pe jumătate rupte, unde se află imprimată muzica libretului, își dau o silință nestăpânită de a învăța.

Șeful orheștrei, cu un rest de țigară în colțul gurii, întovărășia corul la clavier, iar cu piciorul și cu capul bătea tactul. Eră un om înalt, slab, nervos, cu o figură obosită, pe care se vedeau urmele vișuriilor. Scandalurile lui prin cârciumi, pe stradă, cu femei și bețivi, erau îndestul de cunoscut, dar nimeni nu căută să-l învinuească prea mult, din cauza talentului său muzical.

— Mi s'a adus berea? întrebă el pentru a doua oară.

Corul se opri; un servitor bătrân intră tocmai atunci, aducând o halbă cu bere spumoasă și limpede.

— Bravo, moșule... Să mai trăești încă o sută de ani!...

Șeful orheștrei bău jumătate din pahar, apoi se întoarse către servitor, care părea că așteaptă ceva.

— Bacșișul?... Îl întrebă el, zâmbind; altă dată, acum sunt *ușurel*, moșule.

Servitorul răspunse:

— Vă foarte mulțumim, nu mă gândesc la asta; dar vreau să vă spun...

— Ce?

— ...că o coconiță vrea să vă vorbească; așteaptă afară.

— Sa poftească înăuntru.

— Am înțeles, domnule șef, și servitorul ieși.

Domnule șef — acesta eră numele, cu care îi placea să fie numit, nume căruia el îi da o însemnătate exagerată. Să conduci o bandă de muzicanți!... Asta e mai mult decât a conduce o armată la răsboiu.

În momentul acela, ușa sălii fu deschisă încet, cu un fel de șfială, și o fată, simplu și sărăcăcios îmbrăcată, între 18—20 de ani, înaintă câțiva pași spre șeful orheștrei.

— A!... D-ta ești?...

— Bonjour... am venit...

Coriștii se uitau unii la alții, zâmbind: fata asta eră de o

stângăcie!... Desigur e dela mahala... Unde a pescuit-o șeful?

Noua venită se făcuse roșie și se uită spre vârful picioarelor. Șeful o întrerupse din vorbă :

— Știu pentru ce ai venit. Dar mai bine poftiți diseară la mine, vă voiu examina acolo, dacă aveți sau nu voce pentru teatru.

Fata se întoarce spre ușă, apoi, făcând o mișcare de nehotărâre, întrebă :

— La ce oră ?

— La orice oră, diseară ... A ... fiți bună și spuneți-mi cum vă numiți?...

— V'am mai spus...

Câțivă râseră ; șeful adaugă :

— Mi se pare, dar am uitat.

— Eliza ...

— Și pronumele ?

— Smeureanu ...

— Mersi, domnișoară ; poftiți diseară, la mine, la orice oră, Fata ieși. Râsul celorlalți izbucni din nou :

— Dar cine e găscă asta ?

— Unde-ai găsit-o, domnule șef ?

— Auzi!... Să-i examineze vocea!...

Șeful păstră o față serioasă :

— Pst!... tăcere, domnilor și luați seama la cupletul no. II. Repetiția reîncepă.

* * *

Seara, Eliza se află în locuința șefului de orchestră. Eră o fată, a cărei frumusețe aleasă părea că începe să se veștejească, să se treacă de timpuriu, din cauza unor suferinți mari pe cari i le ghiciai din ochii ei, din glasul ei. A cui eră, de unde venia, nimeni nu-și da seama ; aveă aerul de a fi prea singură și străină în lume. I se păruse că are un glas frumos și se adresase către șeful orchestrei, ca s'o primească în cor. Intre teatru și stradă alesese pe cel dintâiu, sperând să gă-

sească un mijloc mai curat de a trăi. Va face artă — un cuvânt pe care ea nu-l înțelegea, dar căruia îi da un înțeles senin și frumos.

Șeful eră vesel, în ochi îi ardea o dorință, apăsă clapele clavierului cu un fel de nervozitate.

— Ia să vedem, domnișoară, zise el, putești prinde nota asta ?

S'auzi *sol*. Fata deschise gura, lăsându-i-se să se vadă dinții albi și mărunți ...

— Așă ...

— Nu așă ; zi : *soool* ...

— *Soooool* ...

— Fals ... Știi scara ?

— Puțin.

— Ia să te-auzim ...

— Do, re, mi, fa sol .... — și nu-și mai aduse aminte.

Șeful urmă :

— ... la, si, do ... do, si, la, sol, fa, mi, și vrei să te faci artistă ?... Bravo !

Eliza îl încredință :

— Voiu învăța-o lesne ... Dacă vreți sa vă cânt un cântec, să vedeți ce glas am ...

— Știi vreun cântec frumos ?

— Da. *Ah! ochi albaștri,*

Frumoși ca cerul ...

Ea începù să cânte tremurând glasul, dându-i o căldură sentimentală, naivă și puțin ridiculă. Glasul eră slab, neme-lodios, dar nespus de înduioșetor — un glas de copilă cerșetoare, plângând pe stradă.

Șeful se sculă plictisit, se apropiè de ea și vru s'o pue pe genuchi.

— Ia lasă glasul, drăguțo ; n'ai talent ... Și chiar dacă ai aveà, cu arta mori de foame. Tu ai altă artă, mai bună, mai sigură : arta ta de femeie ...

Fata se depărtă de lângă el ; în ochi i se ivi o expresie de frică și de întristare.

— Nu, domnule, n'am venit pentru asta. Sunt fata onestă, vroiu să rămân onestă.

— Onestă ... și cu ghetetele rupte ... Bravo !

— Am glas ; vă rog, ascultați-mă.

— N'ai glas, fetițe ; cine ți-a băgat în cap prostia asta ?...

Ai tu altceva ...

El s'apropie din nou, voiă s'o înduplece ; altfel se temeă de un scandal, fata puteă să țipe și vecinii nu l-ar mai fi îngăduit în apropierea lor.

Fata pusese mâna pe cleampa ușii :

— Nu, domnule ; lăsați-mă să plec ... E păcat să mă nenorociți.

— Dar cadourile, dar rochiile cari o să ți le cumpăr ?

— Vă mulțumesc, nu-mi trebuie. Un loc în teatru, dacă se poate.

— Asta nu se poate ; n'ai glas.

— Să vă cânt altceva : «*Nici noaptea nu mă lași în pace*».

Șeful părea adâncit în neliniștea unei hotăriri brutale. Eliza se uită în ochii lui : erau schimbați, aprinși. Îi fu frică și folosindu-se de un moment, pe când se auziau glasuri într'o cameră de alături, deschise ușa și ieși.

Incepuse să ningă rar și mărunț. Ea se opri în stradă ; și cu capul aiurit, stăpânită încă de frică, porni fără să știe unde. Picături mari și fierbinți de lacrimi i se iviră în ochi ; câteva căzură pe obraji și se sparseră pe buze.

Iși iuți pașii. Câțiva trecători intoarseră capul către ea ; un cerșetor, văzând-o că plânge, simți că ființa asta eră mai nenorocită decât el.

Craiova, 1894.

RUGĂCIUNEA.

Așă secetă, locuitorii din satul *Mierla* nu mai pomeniseră de mult ! Nici cei mai bătrâni nu-și aduceau aminte.

Aproape două luni de când nu căzuse un pic de ploaie. Ți-eră jale să te uiți pe câmp : porumbii începuseră să îngălbenească, iar când bătea vântul se auzia un freamăt uscat, ce sună în sufletul țaranului ca un vaiet de sărăcie.

De unde pricina mâniei ăștia dumnezești? Iată întrebarea și nedumerirea oamenilor din satul acela. Să fi fost ei mai încărcați de păcate ca alți oameni? O fi și asta, căci suprefectul le spusese într'o Duminică, la primărie:

— La voi uscătură pe tot locul, și în satele vecine plouă cu galeata.

Nu mai rămâneă nici o îndoială: Dumnezeu își întorsese mila dela acești creștini nevrednici de bunătațea lui, amenințându-i cu o foamete îngrozitoare.

Horele se făceau, ca de obicei, în fiecare Duminică, sub nucul de lângă *Fântâna părăsită*, dar par'că nici cei tineri nu mai aveau inimă pentru joc și dragoste. Horele se spargeau înainte de vreme, iar prin cârciumi vioarele s'auziau rar.

În mijlocul acestei desnădăjduiri, pe care oamenii o simțiau din ce în ce mai adânc, o singură scăpare rămăsese. Dacă într'o săptămână ploaia ar cădea o zi, două, fără întreruperi, porumbul putea să fie pe jumătate reînviat.

Și bieții plugari așteptau să vadă această minune arătându-se în cea din urmă săptămână a speranței lor. Cine știe, poate lui Dumnezeu i se va face milă, dacă nu de ei, cel puțin de copiii lor.

Cu toate astea vorba unui bătrân, rostită într'o ceată de oameni, iar pusese pe frunțile țăranilor posomorirea desnădejzii.

Moș Toader, om blajin, tăcut și trăind mai mult singuratic — un fel de filozof al satului — ghicise de ce Dumnezeu nu-i milostiviă cu ploaia lui roditoare și sfântă:

— Cum să nu fie mâniat pe noi ăl de sus — și unchiașul făcù un gest larg spre cër — dacă popa al nostru, în loc să-și vadă de biserică, stă ziua și noaptea numai prin cârciumi?

Cuvintele acestea par'că ridicară după conștiințele oamenilor o piatră grea, căci se găsisse, în sfârșit, un bătrân care aruncă toată mânia lui Dumnezeu pe singurul popă. Și răspunsurile de aprobare se deslănțuiră.

— Așa e... Așa e...

Moș Toader, cu acelaș glas vehement și sonor, urmă :

— Ați văzut d-voastră pe popa al nostru măcar o zi treaz, și în toată firea ca toți oamenii? Eu unul puii mâna în foc, că nu l-am văzut.

— Nici eu ...

— Nici eu ...

— Nici eu ...

— Ba eu l-am văzut umblând numai pe două cărări.

— Și d'aia zic, adăugă bătrânul, cât timp nu ne-om curăți de popa ăsta, Dumnezeu foc și pucioasă poate să ne dea, dar ploaie, ba.

Cât ai clipi, vorbele lui moș Toader își făcură drum prin tot satul. Primarul fu de părere să facă o jalbă semnată de toți locuitorii și s'o adreseze protopopului. În jalbă trebuia să se spună tot: cum popa face slujba bisericească beat, cunună beat, se duce la înmormântări beat, joacă cărți prin cârciumi și se leagă de femeile tinere ale oamenilor. Dacă protopopul nu le va face dreptate, locuitori erau hotărâți s'aleagă pe câțiva dintre dâșșii, cari să ducă jalba la episcop.

Țăranii rugară pe învățătorul satului să le scrie jalba; firește nimeni nu s'ar fi priceput mai bine ca el. Dar învățătorul, un om tânăr, deștept, cu puțină filozofie ateistă adunată în cap, nu primi, ba chiar sfătui pe câțiva oameni zănu se mai apuce de asemenea lucruri.

— Ce aveți cu popa? le spuse el; bea și el poate mai mult ca alții; dar vorba e, își face el treburile bisericești?

Oamenii fură încredințați că învățătorul e «de partea popei».

Jalba rămase s'o facă notarul.

Popa din satul *Mierla* n'are mai mult de patruzeci și cinci de ani; e înalt, voinic, cu ochii totdeauna strălucind de bunăătate și de o veselie aproape copilărească. El nu se ceartă cu nimeni, nu face nimănui rău, iubește pe copii cum îi iubiă Christ, dar țăranii îl nesocotesc, îl urăsc pentru că bea.

În adevăr popa e unul din acei bețivi cari devin legendari. Pentru el a bea mereu a devenit o nevoie organică; bea fără întrerupere, pentru a-și potoli o sete veșnic nepotolită.

El spune că această patimă nesăţioasă i-a venit dintr'o mare nenorocire, a doua zi după moartea copilului său cel mic.

Când învăţătorul a mărturisit popei hotărîrea ţăranilor de a trimite o jalbă la protopop, el a ridicat din umeri, repetând cuvintele astea :

— Şi dacă beau, ce le pasă lor?... Nu omor pe nimeni, nu fur, nu înşel ; beau pentrucă aşă mi-e voia ... Ei, şi ?

Apoi, după o pauză :

— Le-oiu arătă eu cine e bun la Dumnezeu.

Popa n'a mai pregetat, a dat de veste dascălului că vor face o rugăciune pe câmp, pentru ploaie.

Dascălul însă, văzându-l că nu se cam ţine sdravăn pe picioare, i-a răspuns :

— Părinte du-te mai întâi de te culcă ; linişteşte te, şi mai târziu om vedeà ...

Popa l-a întrerupt :

— Ba, uite, aşă beat cum sunt, o să mă rog la Dumnezeu şi are să m'asculte.

Popa a îmbrăcat patrafirul, a luat o cruce, şi însoţit de dascăl, a pornit dela biserică pe şoseaua satului, îndreptându-se spre câmp.

Ţăranii cari întâlneau pe popă şi-l vedeau cum se clătină pe picioare, îl priviau lung, clătinând şi ei din cap :

— Mai mare batjocură de cele sfinte nici că se poate.

Câtevâ femei bătrâne, o ceată de copiii sdrenţăroşi şi desculţi se luară după popă.

Pe câmp, lângă *Fântâna părăsită*, unde se făcea hora, convoiul se opri.

Popa îşi descoperi capul, citi un capitol din Evanghelie, apoi ingenunchè, ridică braţele către cer şi rosti de trei ori, cu glas puternic şi rugător :

— Doamne Dumnezeul nostru ! Intoarce-ţi îndurarea ta către noi, păcătoşii ! Iartă-ne, cu ce ţi-am greşit, şi lasă să cadă peste rodul muncii noastre ploaia ta binefăcătoare şi sfântă !

Femeile căzură cu fața la pământ, gemând înăbușit și trist : copiii se uitau înfiorați la popă, unii începură să plângă, alții, neștiind să se închine, aduceau mâna numai la frunte și la umărul drept.

Cerul eră de un albastru albicios ; soarele ardeă cumplit. Nimic nu se clătina în aer, eră ca o înmărmurire de moarte peste tot.

* * *

A doua zi cerul începù să se innoreze. Se înțelege, eră o întâmplare, dar oamenii crezură că Dumnezeu auzise glasul popei. Norii deveniau tot mai groși ; fulgere și bubuituri puternice răsvrăteau kaosul.

Oamenii începură să aibă părere de rău că se mâniaseră împotriva popei :

— Prea ne-am cam pripit cu jalba aia ...

— Aruncați-o în foc ...

— O fi bând popa, dar alte pacate nu l-am văzut facând.

Chiar și moș Toader își schimbă vehemența :

— Mai știi ... sufletul popei o fi mai curat la Dumnezeu, decât al nostru.

Noaptea ploaia s'a pornit ca un potop, care a ținut doua zile.

Câmpul reinviase ; oamenii erau siguri că cea mai mare parte din munca lor eră scapată.

Dupa întâmplarea asta, multă vreme țăranii erau încă nedumeriți, cum se înduioșase Dumnezeu de rugăciunea unui popă beat.

De atunci locuitorilor din satul *Mierla* li se păreă foarte firesc ca popa lor să citească Evanghelia beat, să boteze copiii beat, sa meargă la înmormântari beat, să cunune beat.

O singură dată, popa a slujit în biserica treaz, și oamenii erau cât pe aci să trimită la protopop o ... jalbă.

Satul Mierla, 1890.

PE TERASA.

Un nor subțire umbrise soarele.

Ea îl asemănă cu vâlul fin de mătase albă, ce-i acoperia umerii.

Eră în asfințit.

Par'că totul se pregătia după inchipuirea noastră : soarele trebuia să se ivească cu încetul ; nuanțele lui erau să se învedereze mai felurite pe dunga norului ; pentru ochi prive-liștea devenia mai puțin banală ca obișnuitele apusuri pe un orizont senin.

Rozele din parc aromiau seara.

Stam retrași.

Lumea ieșise pe terasă : bărbați, femei, copiii ; o mică so-cietate cosmopolită sau, mai bine zis, un amestec pestriț de Germani, Polonezi, Români, Ruși — și un American !

Americanul se deosebiă printr'o originalitate mai caracte-ristică : un trup de colos, deprins din copilărie cu educațiunea forței, în care inima își urmă veșnic aceleași bătăi liniștite și regulate, iar în minte-i nu încăpeau decât concepții de mari speculațiuni meșteșugite.

Acest om, lipsit de imaginațiune și de simțire, ieșise pe terasă, cu stomacul plin, descheiat la jilectă, pentru a-și fumă havana și a digera în fața apusului.

Ceilalți îl priviau ca pe un fericit fără seamă, venit din patria minunată a bogățiilor fabuloase.

Capetele tuturora, pleșuve și având formele cele mai ciu-date, păreau niște pepeni mari galbeni, la cari un copil rău-tăcios și spiritual ar fi adăugat ochi, nasuri și guri dintr'un material oarecare.

Convorbirile lor se mărginiau la afaceri de negoț, la in-treprinderi financiare, sau la politica de toate zilele. Din când în când se făceau mici socoteli bănești, prin cari cei mai bo-gați se plâneau de scumpătatea hranei și locuinței.

Pe toate aceste figuri, natura nu lăsase să-i scape o tra-sătură fina ; o expresie de bunătate, de inteligență. Toate erau

scoase din acelaș tipar grosolan ; făpturi cari apar cu miile pe minut, din cari apoi se recrutează nepăsătorii, cinicii, răii, adese ori, fericiții acestui pământ.

Femeile lor, mai toate trecute de treizeci de ani, păreau niște bărbați în fuste. La ce vârstă avuseseră aceste femei farmecul sexului lor? Aceleași glasuri sparte sau aspre, aceleași gesturi grosolane sau stângace, aceleași fețe, peste cari sufletul nu mai trimiteă nici o resfrângere, aceleași grămezi de carne cu nervi, ce nu puteau să vibreze la atingerea, nici a durerii, nici a fericirii, nici a pietății. Spiritul lor eră dedat tot cu aceleași banalități și mizerii ale vieții de toate zilele.

Dela întâia observație, contrastul ne izbise brutal: atâtea suflete moarte în fața celei mai mărețe priveliști a naturii! Ne simțiam străini în lumea asta.

Ne gândiam la visătorii, la artiștii, la cugetătorii, cărora sărăcia nu le-a îngăduit să treacă dincolo de barierele orășelelor pline de praf, de noroiu și de negustori, pentru a-și inecă privirile și sufletul în zările albastre și largi!... Unde sunt acești setoși de ceruri și de apusuri de soare? Prin ce mansarde și prin ce cafenele vegetează bieții nostalgici, când ei ar trebui să se găsească în locul acestor nesimțitori și parveniți în redingote și în fuste?!

Ah, banii! banii!...

* * *

Ochii noștri se afundau în senin.

Marginile norului începeau să se arginteze.

Bărbații își aprindeau țigările, unii pipele negre și mirosind urit; femeile își răcoriau fețele aprinse cu evantaliuri mari, mișcate fără gingășie; râdeau, vorbeau de constipațiile de cari suferiau, din cauza mâncărilor prost gătite de către bucătăresele otelului.

Prin înălțimile limpezi ale spațiului rândunicile se alungau, ca niște suflete după idealuri... Din când în când treceă spre păduri câte un corb singuratic, al cărui sbor păreă leneș și molatic ca sborul unui vis.

Soarele ieşise după nor. O simfonie imensă de culori, în care galbenul şi tradafiriul dominau, se imprăştiase peste albastrul orizontului. Norul abia se mai desluşia de sub praful razelor: pareă o insulă mică de argint... În curând avea să piară.

Peste vârfulurile pădurilor risipite pe dealurile din dej ărtare, lumina apusului da naştere la game de nuanţe uimitoare. Verdele brazilor devenia felurit şi surprinzător; îşi pierdeă posomorirea lui monotonă şi aspră. Ramurile se vedeau ca nişte reţele nesfârşite, ţesute din raze şi culori.

Eră un ceas sfânt, când sufletul se uimeşte mai adânc de farmecul nemărginitului şi al tăcerii.

Atunci mi se părù că aud trecând pe coardele simţirii mele acorduri uitate, o îngânare de note dintr'un cântec vechiu — cântecul plăcerii de a trăi. Vieaţa îşi redobândia înţelesul ei tainic, fermecător de mincinos şi de dulce! Moartea îmi pareă ca un gest brutal şi odios al Firii.

Ea mă înţelesese şi-mi vorbea încet:

— «Pentruce oamenii simpli şi credincioşi se gândesc atât de puţin la moarte şi o privesc în faţă senini şi neinfricoşaţi? Pentruce un Pierre Loti, un Guy de Maupassant, la gândul că odată vor muri, îşi înclină frunţile lor de mari visători şi artişti în faţa eternului «triumf al ţărânei», pe când cel mai sdrenţeros ţaran ar şti să-ţi răspundă cu o ridicare de umeri nepăsătoare, sau cu un surâs blând de martir care întreveđe cerul?»

«Religiunea ne vorbeşte de o vieţă viitoare; ştiinţa a sfărâmat această minciună, înlocuind-o cu un adevăr în jurul căruia totdeauna vor pluti indoieli. De sigur ştiinţa a făcut şi va face mult bine bieteii omeniri; dar câte odată misiunea ei de a nimici unele din cele mai sublime iluzii ale credinţei o socotesc nefolositoare şi crudă.

«Ştiinţa poate va izbuti să creeze omului o vieţă mai uşoară şi mai plăcută. Ei bine, tocmai atunci plăcerea de a trăi va deveni mai nesăţioasă, frica de moarte mai adâncă, nevoia de a crede într'o minciună divină, mai oarbă. Niciodată scur-

timea traiului de pe pământ nu ne va satisface toate dorințele, toate idealurile. Și făgăduința religiei că de aici vom trece într-o viață veșnică mi se pare cea mai mângâietoare amăgire, cea mai sfântă iluzie ce și-a putut-o crea umanitatea!

«Cum va pismui omenirea din veacurile viitoare epocile noastre. când credința n'a dispărut cu totul!»

Oh, glasul ei cald, — cântec de leagăn pentru sufletul meu ostenit de dureri ...

Pentru ce ne gândim, uneori, la moarte, când suntem prea fericiți? E ciudată această stare sufletească: de a te simți puțin trist, tocmai pentru că ești fericit! Niciodată n'am gustat fericirea curată, fără amestecul unei alte senzații. Totdeauna mă neliniștește presentimentul vag că după sfârșitul unei fericiri urmează păreri de rău fără indoială. Viața ar avea, poate, o logică, dacă totdeauna după o mare fericire ar veni moartea!

Lumea se coborise în parc.

Rămăsesem singuri.

Seara începea să urzească pânza ei de umbre, acoperind firea ostenită pentru odihnă și visuri.

O lumină gălbuie insenină culmile dealurilor. Răsări luna.

Ea îmi luase mâna, ca și cum ar fi vrut să împărțăm fiorii aceleiași uimiri.

Apoi mă întrebă:

— Adu-ți aminte de câteori farmecul lunii te-a făcut să te simți prea fericit sau prea trist — și spune-mi-o.

Amintirile îmi reveniră clare:

Pe malul lacului Thum. Luna răsări pe culmea Alpilor și limpeziă o cotitură a apei, mărginită între două stufuri de trestii. Spre cărarea aceea prafuită de raze plutiă un cârd de lebede.

Eram singur. Priveliștea eră atât de frumoasă, că nu-mi puteam da seama bine dacă eră reală în întregimea ei. Mi se părea că ea cuprindea și o parte de vis: ceva văzut aiurea, în peisajele ideale pe cari, uneori, sufletul și le zugrăvește pe pânza închipurilor lui dumnezeiești.

La o cârciumă, așezată pe cellalt mal al lacului, un grup de Tirolezi cântă cântece de iubire și de beție. Când glasurile încetau câte un minut, deslușiam notele unei țiteri care par'că împrăștiă în noapte un fior de melancolie.

Altă dată : pe valurile liniștite ale Dunării.

Un pescar mă treceă într'o luntre către un ostrov. Luntreșul îmi spusese că în fiecare noapte se adună în ostrov, o ceată numeroasă de pescari turci, cari își petreceau vremea fumând și cântând. Abiă despre ziuă ațipiau un ceas, două.

Luna se iviă mare și roșie ; părea că iese din apă.

Când luntrea se apropiă de ostrov, pescarii turci își începeau cântecele. Eră un cor departat, o jale de suflete trude, desmierdându-și uritul și singurătatea. Nemărginitul apei deveniă mei misterios ; noaptea mai tristă ...

Cântecul acelor pescari mă atrăgea, mă chema ca un glas cunoscut. Oh, pentruce nu puteam să fiu și eu printre acei oameni simpli, veșnic rătăciti pe apă ? Pentruce nu puteam să schimb cu pâinea lor neagră, cu traiul lor liniștit și monoton, goana obositoare a sufletului meu după idealuri mincinoase și deșerte ?

Și în sfârșit, acum : lângă tine !

* * *

Ea mă ascultă — și îi ghicim eterna, marea întrebare, la care niciodată omul nu va putea răspunde hotărît :

— Ești fericit ?

Cine — făcându-și sau făcându-i-se aceasta întrebare, — n'a întrezărit surâsul inoiei ?

— Ești fericit ?

Și cu toate astea eră o fericire ce simțiam atunci ! Înțelegerea dintre sufletele noastre se făcuse armonioasă, largă, ca desăvârșitul acord dintre două vioare.

Ea așteptă răspunsul. Voiă să-l audă, ca orice femeie, numai pentru vanitatea de a ști că a putut face pe un om fericit ? Sau din dorința de a mă vedeă fericit ?

Pentruce nu puteam, pentruce par'că mi-eră frică să-mi

recunosc fericirea cu aceeaș siguranță cu care îmi recunosc părerile ?

Simțirea omenească, deprinsă fiind prea mult cu suferința, ajunge uneori la această stare de a nu-și mai putea lămuri senzația fericirii.

Ochii ei mă priviau de aproape, umezi și dulci. Glasul ei luptă să-mi depărteze gândurile de îndoială, să-mi smulgă din suflet răspunsul hotărît și adevărat.

Eram fericit ! Eram fericit !...

Dar clipele treceau cu iuțeala lor neînchipuită — clipe nestatornice de fericire — al căror sfârșit îmi apărea cu un răs hidos de ironic, ce încremenește câte odată pe gura unui mort.

Solca (Bucovina), 1895.

SCRISORI GĂSITE.

Domnule, știu că-ți place să te ocupi cu chestiunile psihologice. Ești un visător și un analist. Câte odată nu-ți lipsește nici filozofia. Așă pari în cecece scrii. Te citesc.

Fii bun și dă-mi un sfat. Sunt cel mai nenorocit om ! *Idealul* meu se mărită cu un maior bătrân și urit.

Am pierdut toate iluziile !

Mă gândesc la moarte, la eterna pace de sub țărână ...

O ! ce mare ești tu Schopenhauer !...

Spune-mi ce sa fac ?

Aștept raspuns pe adresa : *Polonius, post-restant.*

* * *

Tristul meu necunoscut, Te înșeli : n'ai pierdut *toate iluziile !* Au mai rămas încă. Și marile nenorociri ne vin din ele. Fără iluzii s'ar trăi așă de simplu, așă de liniștit !

Presupun că n'ai trecut peste douăzeci de ani. Vârsta aceasta e periculoasă, domnule ! De obicei, între 20 — 25 ani, inima naufragiază adeseori.

Îmi pare rău că te-ai adresat la mine. Eu nu știu să dau sfaturi ; uneori nu știu nici chiar să le primesc.

Dar pentrucă m'ai bănuît filozof și psiholog, după cele ce scriu, firește, urmează să-ți vorbesc cu vehemență și cu puțin scepticism ... împrumutat dela Ernest Renan.

Scrisoarea d-tale m'a înspăimântat: trebuie să fii în ajunul unui plan de sinucidere. Spune-mi drept: ai citit pe «Werther»?

Și pentruce vrei să mori: iubita d-tale — *Idealul*, cum o numești — se mărită cu un militar. Desigur, d-ta trebuie să fii sărac: vreun student cu birtul neplătit și trăind într'o mansardă friguroasă și umedă; vreun *farniente* cu Magdalene blonde ... în cap și înebunind de lipsa unui pahar cu bere; vreun poet care face politică și corecturi la ziare; vreun funcționar care visează în atmosfera prozaică a cancelariilor ...

Și voești ca părinții *Idealului* să-și dea fata după d-ta?

Sărmanul meu amic!... Într'un mediu social în care iubirea ar fi temelia căsătoriei, aspirația ta ar fi dreaptă; dar în societatea noastră, în care interesul și cinismul țin locul iubirii, n'ai drept nici să te sinucizi, căci vei fi ridicol.

Rousseau mărturisește în «Confesiuni» că a fost puțin iubit de femei, tocmai pentrucă le-a iubit *prea mult*. Nenorocirea lui Rousseau ar trebui să servească de experiență multor îndrăgostiți.

Este adevărat că orice tânăr visează un ideal de femeie. Dar cu cât idealul va fi mai frumos, cu atât va fi mai greu să-l afli.

Uneori îți pare că l-ai găsit; dar pentru a-l cuceri, va trebui să lupți cu multe și grele prejudecăți sociale.

De obicei nu triumfi: alteori îți afli idealul, apoi de decepționezi: a fost artificial. Atunci: lacrimi, țipete, melancolie, disperare, sinucidere — un roman întreg!

Ce e de făcut? mă întrebi.

Scumpe necunoscut, și eu am pierdut idealuri, ca și d-ta, dar nu m'am omorât. Cu aceasta se încarcinează decepțiile. Și apoi sinuciderea nu este un eroism: este o lașitate. Eroii

adevărași îndură viața așa cum e. Ei se revoltă, ei plâng, ei luptă pentru a o îmbunătăți, dar nu dezertează.

Pe *Werther* îl plâng, dar nu-l admir.

Și pentrucă am renunțat de mult a mai căuta idealuri, iubesc toate femeile.

Orice femeie are ceva bun: fie frumusețe, fie cultură, fie delicateță de spirit, fie voluptate, fie virtute, fie bunătate.

Ia dela fiecare ce are bun.

Fii puțin copil cu ele; sincer și gingaș totdeauna. Lasă fiecăreia câte ceva din sensibilitatea și spiritul tău.

Incântă-le; nu le uită; nu fii ingrât cu ele; nu le vorbi niciodată de rău; inspiră-le încredere și sentimente nobile.

Fugi totdeauna de cele cari își tarifează sărutările.

Orice s'ar zice, femeia rămâne eternul farmec al vieții:

*Les morts ne sont jaloux, dans leur paix solitaire,
Que du murmure des baisers,*

zice poetul Haraucourt.

Și adu-ți aminte că blazatul Musset a mărturisit, în ora morții, că ar fi iubit și a douăsprezecea oară.

Craiova, 1890.

CONTRASTE DE CRĂCIUN.

In colțuri necunoscute din sufletul nostru, vechile deprinderi, amintirile și creșterea cari le-am primit în copilărie se ascund ca niște exilați alungați din patria rațiunii, pe care ne-a înseninat-o mai târziu cultura și experiența. Câți dintre noi, după ce am trecut prin câteva clase liceale, după ce ne-am amețit gândurile cu puțină citire de filozofi materialști, nu ne-am ascuns simțul nostru religios — umilită moștenire pe care ne-a transmis-o o mamă pioasă — și ne-am dat de revoltați în contra cerului, de ateî înverșunați!... Cu toate acestea, vremea trece; anii ne învață, încetul cu încetul, dureroasa știință a vieții, și atunci sufletul nostru caută refugiu tocmai în credințele dispărute.

Acei cari s'au deșteptat din visuri deșerte și s'au pus în

urmă să privească lumea ca niște spectatori înțelepți și ne-turburați, s'au convins de eterna zădărnicie a tot ce există și au înțeles că senina filozofie a vieții constă în singura putere de a ști să împrumuți realității ceea ce-i lipsește : poezia pe care o ai tu.

Dar să fie cu puțință ?

* * *

Realitatea !... Monstru hidos, hrănit cu iluziile și visurile noastre ... Cine e fericitul care n'o vede, care o suprimă din fața simțurilor sale, care o înlocuește cu idealul său ?

Intrebări amare ce îmi neliniștiau mintea, pe când mă întorceam către locuința mea — colț de realitate pustiu și urit ...

Eră în ajunul Crăciunului.

Ningeă mărunț și des, iar o furie de viscol împrăștiă fulgii de-alungul ulițelor, și în adâncă liniște a nopții se topiă un vaet surd, o jale nesfârșită.

Dar ce este realitatea ? Să fie pentru toți aceeași ? Pentru unii oameni sunt fericiți în mijlocul realității, iar alții se depărtează de ea ?

Două amintiri îmi reveniră în minte, ca și cum ar fi voit să-mi lămurească gândurile ce mă neliniștiau.

Acum câțiva ani.

Sunt în salonul unei familii bogate, care sărbătorește ajunul Crăciunului.

Candelabrele resfrâng o lumină binefăcătoare, care tremură în cristalul oglinzilor, ca un jeratic de stele pe suprafața lacurilor.

Mobilele, prin colorile lor variate, adaugă la farmecul ce îmbată această familie de mulțumiți.

Pe o masă din mijlocul salonului se înalță tradiționalul pom de Crăciun, cu frumoasele lui podoabe.

Copilul bogatului îl privește cu îngereasca lui nevinovăție. Părinții acestui copil au căutat totdeauna să deprindă sufletul odraslei lor numai cu impresiile fericirii. Ei îl feresc de orice

durere și nu-i vorbesc nimic de mizeriile și suferințele în cari se află alți copii de vârsta lui.

Și-mi aduc aminte ce veselie domniã în mijlocul acelei familii, și mai ales ce plăcut sunã la fereastră vuetul crivățului... Erã un acord sălbatic, care contrastã într'un chip fermecãtor cu liniștea și căldura din salon...

Ce realitate frumoasă!...

* * *

Mai târziu, împrejurãrile m'au dus în camera unor săraci.

Erã tot în ajunul Crãciunului. În locul candelabrelor ardea un rest de lumânare, care răspândia raze sfioase ca privirile unui umilit. Mizeria are nevoie de a ascunde în umbrã.

E frig... Copiii tremurã lângã soba rece... Nici un pom, nici un dar nu-i încântã, nu-i face sã devie sgomotoși și veseli.

Muma lor zace pe un pat de scânduri. Tatãl e lângã dânsa, ca o pazã tristã.

Și vântul care suflã la fereastrã se vaitã a nãdejde; e ca o notã supremã din concertul unor mari plângeri omenești... Aici sunã altfel.

Iar între salonul bogatului și coliba sãracului erã un singur gard...

Fericirea învecinându-se cu mizeria!...

Nu erã și asta o realitate?

București, 1893.

CUM S'AU DESPĂRȚIT.

Se întâlneau în fiecare Duminică, într'o berãrie, dintr'o stradã mãrginașe, unde veniau foarte mulți strãini. La șapte ore seara, Titu Risipeanu, însoțit de nedespãrțitul sãu baston de trestie, se așezã la o masã mai retrasã, cereã un pahar cu bere și așteptã.

Erã un tânar de treizeci și patru de ani, nici frumos, nici urit, cu o puternicã mușculaturã, cum nu se vede decãt la unii gimnastici de circ. Dupã vorbã și mișcãri își da îndatã

pe față firea lui de țăran, pe care nici nu căută să și-o ascundă.

Terminase școala comercială și intrase în serviciul unei mari case de schimb. Ocupă acest loc de aproape zece ani. Eră plătit bine și se obișnuise cu munca țăfrelor, ca un poet cu rimele.

Părinții lui nu mai trăiau de mult ; el ducea o vieță de *boem*. Fără a fi un mizantrop, trăia cam retras de oameni. Iși întocmise felul său de existență, a cărei monotonie nu-l supăra de loc. Afară de orele slujbei, se plimbă puțin, mănca totdeauna cu aceeaș poftă bună, apoi dormia regulat opt sau nouă ore, în cea mai deplină liniște. Mai târziu se adăugă la acest program de vieță și o legătură de inimă.

În fond, Titu Risipeanu eră un înțelept : nu cerea vieții mai mult decât poate da.

O jumătate de oră după sosirea lui, venia și cea așteptată : Edviga.

Idila lor eră simplă și puțin poetică. Beau împreună câteva pahare cu bere, ascultau lăutarii, cari nu uitau să cânte și cupletele tirolezilor din *Vânzătorul de pasări*, în hatârul Edvigei ; apoi plecau acasă. După o oră se despărțiau.

Edviga, o bălană de douăzeci și opt de ani, pornise într'o bună dimineață din Salzburg, orașul ei natal, pentru a se pierde în lume. Eră una din acele ființe pribege, a căror vieță rămâne totdeauna necunoscută. Întâmplarea o asvârlise în țara noastră, cu aceeaș nepăsare cum aruncă valurile pe mal o scândură dintr'o corabie sfărâmată. Norocul însă n'o părăsi și Edviga putu să găsească un loc de îngrijitoare de copii, într'o familie de Evrei bogați.

Duminicile, seara, aveă câteva ore libere, pe cari le petreceă împreună cu iubitul ei. Întâlnirea lor în berărie devenise poveste veche. Îndrăgostiții păreau oameni liniștiți și foarte simpatici. Chelnerii îi serviau cu plăcere, oamenii de prinprejur le pizmuiau fericirea, lăutarii le cântau cântece sentimentale, iar casierița, nevasta patronului, o Poloneză de cincizeci de ani, oftă adânc și-și reamintia anii ei

Se cunoscură la gară, în ziua când Edviga venia în România. Biata fată, necunoscând altă limbă, se adresă în nemţeşte hamalilor să-i aducă o birje. Dar nimeni n'o înţelegea. Titu Risipeanu se află din întâmplare acolo. El avea o veche plăcere, care cu timpul se schimbase în manie, a veni de câteva ori pe săptămână la gară, pentruca să privească sosirea trenului. Titu se grăbi să aducă o birje necunoscutei străine şi, după rugăciunile ei, primi s'o însoţească până la hotel. Edviga eră aproape să plângă de bucurie că întâlnise un om care cunoştea limba ei. Pe drum se împrieteniră repede. Ea îi mărturisi că vine de departe, gonită de vânturile nenorocirii. Cunoştea muzica, avea un glas plăcut şi voia să se angajeze cântăreaţă într'un teatru de varietăţi, sau chiar la un *café chantant*.

Titu o sfătuî să înlătore ideile astea, îi spuse ce vieţă amară şi ruşinoasă duce o femeie în asemenea localuri şi îi promise că-i va găsi un loc, onest şi bine plătit, într'o familie.

Şi astfel: inima ţăranului ajuns om de oraş cult şi mulţumit, cu inima pribegei de lângă Alpi, se apropiară, se uniră, ca şi cum s'ar fi cunoscut de când lumea.

Dragostea lor eră un roman în câteva rânduri: se iubiau fără flacări, fără lirism, fără gelozie; eră mai mult o prietenie, cu momentele ei fireşti de voluptate.

Cu vremea întâlnirile lor de Duminică deveniseră atât de obişnuite, încât îşi pierduseră orice nuanţă de farmec. Dar odată Edviga veni la întâlnire cu o carte de rugăciuni, scrisă în limba germană. Titu nu-şi pută stăpâni râsul.

— Tu crezi în Dumnezeu? o întrebă el.

— O!... mai mă întrebi?... răspunse ea, cu un accent de uimire. Dar tu?

Titu ridică din umeri, zâmbi şi tăcù. El nu citise multă filozofie, dar observaţiunile lui răsfrânte asupra vieţii stinseseră în sufletul acestui copil de plugari sceptici cea din urmă rază a credinţei. Ateismul lui eră formulat într'o rederumire simplă: «Dacă ar fi un Dumnezeu, ar există atâtea nedreptăţi şi rele în lume?»

Edviga moștenise fanatismul educațiunii religioase din țara ei. Când descoperi că iubitul ei este un necredincios, se înspăimântă ca de o nenorocire.

Ea încercă să-l facă a crede; dete sărutărilor ei mai multă căldură, își înflăcăra ochii cu priviri religioase.

— Iubirea noastră va fi mai dulce sub protecția Maicei Domnului!

El înjură de toți sfinții, cu Isus în frunte, și o amenință și pe ea cu vorbe brutale. Se despărțiră supărați.

* * *

Eră a treia Duminică, de când Edviga nu mai venia la întâlnire. Titu Risipeanu o așteptă liniștit, ore întregi. Pe figura lui nu se ivia nici o expresie de mânie; își fumă în tihnă țigările, goliă câteva pahare și plecă singur acasă.

El o credea bolnavă. Lipsa ei începuse să-l îngrijească, să-l facă să sufere. Acum își da seama de golul ce ni-l lasă în suflet orice femeie, când nu ne mai iubește. Dar n'are să mai vie niciodată? Titu își repetă această întrebare cu un fel de frică. Se obișnuise atât de mult a nu mai fi singur!... Fără îndoială este o nevoie să te întovărășească cineva în drumul vieții — mai ales o femeie!...

În a cincea Duminică primi o scrisoare dela Edviga, în care erau scrise cu creionul aceste rânduri: «*Ich liebe dich nicht mehr, weil du an Gott nicht glaubst*». (Nu te mai iubesc, pentru că nu crezi în Dumnezeu).

Craiova, 1890.

COPIII.

A devenit aproape un obicei ca, în fiecare zi, să mă uit dela fereastra odăiei mele într'o curte vecină. La umbra unui salcâm, un bătrân alb și venerabil — ca Dumnezeu din vestitul tablou al lui Rubens: *Judecata din urmă* — leagănă un copil culcat în leagăn. Bătrânul are peste o sută de ani; copilul e de câteva luni.

În salcâm, vrăbiile ciripesc toată ziua; strada e liniștită,

trăsurile trec rar ; din când în când, o aripă de vânt spulberă depe dânsa nori ușori de praf. Și e cald ...

Când mititelul a adormit, bătrânul își aprinde pipa și fumază în tihnă. Nu se clintește din locul său ; tace și privește — poate și cugetă.

Ceilalți, din casă, se indeletnicesc cu afaceri serioase : muma pregătește cina de seară, sau cârpește o cămașe ; bărbatul, în mijlocul a doi ucenici, lucrează o pereche de ghete cu *scârțietori*, poruncite de domnul Viorescu, copist la tribunalul de comerț. Singură pisica, cu cercei de lână roșie la urechi, se satură, ca un oriental, de lenea orelor de vară.

Tabloul acesta mă înduioșează. În familia acestor muncitori e puțină liniște și mulțumire. Fericirea nu este definită adeseori prin aceste două vorbe simple ? Dar cece mă impresionează e bătrânul și copilul. Când acesta din urmă se deșteaptă, moșneagul îl ia în brațe și-l poartă prin curte. E ca un grup simbolic ... Copilul își încurcă mâinile în barba ninsă a bătrânului : acesta surâde.

Și mă gândiam : ce noroc ar fi dacă bătrânul ar mai trăi câțiva ani. Din îngrijirea lui blândă, din seninătatea sufletului său, ridicat de asupra patimilor și deșărtăciunilor omenești, s'ar resfrânge ceva în firea copilului. Educatorul de o sută de ani ar hotărî o parte bună în temperamentul și caracterul micului său elev.

Eu am oroare de *gubernante* și de *pedagogi*. Educațiunea, lipsită de iubire, e falsă și răufăcătoare. Gubernanta mea din copilărie nu știă englezește, nici clavirul, dar ma iubiă. Eră o femeie dela țară, care povestiă basme c'un farmec neînchipuit și mă adormea sub cântece naive și dulci. Basmele și cântecele acele au lăsat o notă de duiosie în simțirea mea. Dar ce vreți să rămână din severitatea și sistemele de educațiune ale guvernantelor și pedagogilor ? Priviți pe cei mai mulți copii ai bogășilor. Aroganța, stângăcia și unele vițiuni le vin dela guvernantele și pedagogii lor.

În orașele din Bavaria, și mai ales în München, educația copiilor este una din preocupățiunile însemnate ale consiliilor comunale. În acest sens, sunt făcute parcuri imense, ținute în cea mai curată stare, unde nu sunt liberi a se adună decât copiii, din toate clasele sociale.

Plimbându-mă într-o zi pe o stradă a Münchenului, țipetele vesele ale unei mulțimi de copii îmi atraseră atențiunea. În apropiere eră un parc. Intrai înăuntru și înaintea ochilor mei se desfășură un tablou, pe care nu-l mai văzusem. O armată întreagă de ființe drăgălașe și sburdalnice alergă printre arbori, săriă, râdeă, se da în goana celor mai nevinovate și plăcute jocuri. În aer liber și curat, copiii se desvoltau frumoși și puternici.

Și-apoi câte legături de inimă nu se contractau, pe neștiute, în jocurile acestea comune. Copiii, când vor deveni oameni, vor înlănțui prietenii strânse, în amintirea jocurilor lor din copilărie. Atâtea simpatii omenеști, atâtea uniri fericite se datoresc numai împrejurărilor din primii anii ai vieții.

Eră rar să întâlnesc un copil bolnăvicios sau urit în țara acestor Bavarezi calmi, sobri și practici. În Reichenhall am întâlnit de câteva ori cete de copil — între șase și nouă ani — pornind să facă excursiuni pe Alpi. Mergeau să găsească floarea pe care ei o numesc: *floarea regelui*.

Ei râdeau de mine, pentrucă nu puteam să mă potrivesc cu mersul lor ager. Obosiam curând, sau mi se ură; și vai! cui nu i-a mai rămas nimic de copil sau de nebun, a murit de mult!...

* * *

La noi, majoritatea copiilor sunt de *ceară*. O călătorie făcută în câteva provincii și sate m'a încredințat despre asta.

Lipsesc grădini, lipsește aer, orizont larg... Consiliile comunale nu pun nici o grijă pentru desvoltarea fizică a copiilor, din cari vor ieși generațiunile viitoare. Părinții îi lasă pe seama guvernantelor.

Intr-o zi am intrat într-o familie de burghezi bogați. Doamna

eră îmbrăcată într'un costum ușor de vară, parfumată cu *peau d'Espagne*, încorsetată, de abia putea să respire.

Domnul eră slab, nervos și vârstnic.

După câteva vorbe, schimbate asupra timpului, apărură doi copilași, elegant îmbrăcați.

Muma mi-i prezintă : Aspasia și Virgil. Erau străvezii !

Cu dânșii intrase și guvernanta, o Englezoaică aurie, asupra căreia domnul își fixa uneori ochii.

Copiii se apropiară de mine, sfioși.

Doamna interveni :

— Aspasio, mamă, zi : *Bonjour !*

Fetița gângăvi :

— *Bonjour !*

Guvernanta adăugă :

— *Bonjour, monsieur !*

Fetița repetă cuvintele. Aceeaș scenă și cu băiatul.

Apoi muma reluă vorba : copiii știu să cânte la clavir, învață englezește și franțuzește — bravo ! bravo ! După fiecare două trei minute, copiii tușiau uscat. Când observai că de ce nu-i lasă să se joace, să facă puțină gimnastică, doamna îmi răspunse :

— S'ar putea una ca asta ?... Ce ? sunt copii de mojici ? . . .
Auzi, gimnastică pentru fete ?

— Dar, doamnă, uitați că Herbert Spencer spune...

— Țla e nebun de legat, domnule...

N'am mai zis nimic, dar m'am uitat la biata fetiță, care părea că ascultă glasul mumei cu supunere și frică.

Deunăzi *doamna* mi-a făcut cunoscut încetarea din vieța a *Aspasiiei*, în vârstă de opt ani. Eră cernită, arată o durere rece, și repetă într'una celor cari veniseră să asiste la înmormântare :

— Ingerul mamei ! Cântă la clavir, știă franțuzește, englezește...

Câte drame nu se pot scrie din vieța copiilor !...

Craiova, 1894.

FEMEIA CARE ÎNSEALĂ.

Într'un birt, doi studenți vorbeau despre femei. Alături de dâșii, un om cu înfățișarea comună, cu ochii fixați într'un chip vag spre fumul țigării pe care o fumă liniștit, părea că-i ascultă. Din când în când făcea o mișcare nervoasă de nerăbdare, căutând să și-o stăpânească repede; sau i se ivia în colțul gurii un zâmbet ciudat, plin de ironie și amărăciune.

La celelalte mese, alți consumatori, din diferite trepte sociale, mâncau, vorbeau despre lucruri banale, râdeau și făceau un sgomot ce supără întru câtvă pe necunoscutul doritor de a urmări convorbirea studenților. Aceștia reveniau asupra unui adulter, despre care se vorbise mult în public și prin ziare: soția unui poet cunoscut și admirat își înșelase bărbatul cu un militar bătrân și urft; și înșfârșit, conveniseră amândoi că singura cauză a acestor scandale era organizația burgheză a familiei de azi.

Cu toate astea un punct îi lăsă nedumeriți. Toată lumea știa că această femeie luase pe poet din iubire; nu putea să încapă nici o umbră de îndoială, mai ales de când poetul publicase un volum de sonete intitulat *Sărutările*, închinat iubitei lui, și care avusese un succes uimitor. Și cei doi studenți se întrebau, cu o melancolie de tineri sentimentali, dacă nu cumva ceea ce numim noi iubire nu este o iluzie absurdă și protivnică legii brutale a naturii, care hotărăște înclinările, atracțiunile, legăturile dintre sexe? Poate că natura nu suferă ceea ce am convenit să numim statornicie, credință, într'o femeie și un bărbat; natura nu e nici morală, nici imorală — este așa cum este, sălbatică și absolută; și omul care încearcă să o potrivească după propriile lui nevoi și dorințe e ridicol și e nebun.

Sub aceste reflecții, convorbirea celor doi studenți se rări, deveni mai puțin aprinsă, par'că se da biruită unui mister neînduplecat. Tăcură.

Necunoscutul se sculă încet, se apropie de masa lor și le ceru voie să ia loc lângă dâșii.

— V'ascult de un ceas, zise el; n'am pierdut nici un cuvânt, nici o argumentație și pro și contra; v'am admirat patima inteligenței, care o puneți în discuțiunea unei chestiuni așa de interesante; am înțeles că ați citit pe marii scriitori cari au fost veșnic neliniștiți de problema adulterului, ați pronunțat nume vestite: Dumas-fils, Ibsen, Tolstoi, Strindberg, Bourget — și am ajuns la concluzia că vă lipsește marea și unica știință omenească: experiența!

Cei doi studenți se uitară unul la altul, ca și cum începea să se ivească o zare de lumină în nedumerirea lor, în vreme ce necunoscutul urmă, pe acelaș ton blajin, vehement și convingător:

— De altfel nu e vina d-voastră, sunteți prea tineri... Cum însă bănuiesc că n'ați eșit încă din Universitate și sunteți familiarizați cu științele pozitive, cari nu se bazează decât pe experiență, pe fapte, nu mă îndoiesc că mă veți înțelege ce-am să vă spun.

Studenții își pironiră privirile în ochii lui, cari ajutau cu lumina lor tristă și expresivă să dea mai multă căldură vorbelor.

— Da, sunt femei nenorocite, cele mai de plâns, cari se căsătoresc fără voia lor, cu bărbați pe cari nu-i iubesc, nu-i pot suferi, nici ca suflet, nici ca fizic. Acestea, când trec din patul — aș zice mormântul — conjugal, în brațele unui amant, sunt iertate și de sfinți și de oameni. Dar există un alt tip de femeie, un tip ciudat, pe care nu-l poți defini: tipul femeiei care își iubește bărbatul, îl adorează, îl vede mai presus de îngeri, de Dumnezeu și cu toate astea îl înșeală...

Cuvintele din urmă produsera un efect magic: toți cei din birt, cari râdeau și beau nepăsători, se întoarseră cu fața către necunoscut și, uitând să mai mănânce, îl ascultau cu uimire și cu plăcere. Nu se mai auzi nici un țâcănit de furculiță.

În tăcerea asta, făcută deodată, necunoscutul părù a-și încălzi glasul :

— De ce înșală ? Nici noi nu știm, nici ea n'o știe. E o pornire instinctivă — înșală, cum ar mânca, cum ar bea, cum ar respira ... Credeți că acela, în brațele căruia se aruncă, este un ideal al ei vechiu, un vis de fecioară, întâlnit la un moment dat?... Nimic din toate astea !... Este un individ oarecare, d-ta sau eu, un necunoscut, un străin, un tânăr, un bătrân ...

«După ce ai surprins-o, îți cade în genunchi, îți jură că te iubește — și te iubește, în adevăr — te înduioșează până la lacrimi cu lacrimile ei ... Dacă o întrebi : pentru ce te-a înșelat ? Va fi peste puțină să-ți spună pentru ce. Îți va înșiră, desigur, o minciună, o finețe, o împrejurare ; dar cuvântul *pentru ce* nu ți-l va spune niciodată. Și nu ți-l va spune, pentru că nu poate să ți-l spună ; pentru că ea însăși se întreabă : pentru ce ? pentru ce l-am înșelat ?

Se făcù o pauză. Unul dintre studenți întrebă :

— Aș vrea să știu, dacă d-ta ai iertă sau ai pedepsit pe o asemenea femeie ?

Necunoscutul ridică din umeri și pradă unei nehotăriri ce-l chinuia :

— Asta e o chestie de temperament. Unii iartă, alții pedepsesc. *Des Grieux* a iertat pe *Manon* ; din potrivă, dramaturgul francez înarmează brațul bărbatului înșelat, cu faimoasele cuvinte : *Tue-la !* Eu amicii mei, *am iertat-o !...*

Toți tresăriră ...

— Cum ? ai fost însurat ? il întreabă un curios.

— Da, am învățat la școala asta, după cum v'am dovedit-o cu știința mea : experiența ... Amară știință ! pe care o înveți totdeauna prea târziu ... Da, femeia mea, care m'a iubit, care își făcuse din mine un ideal, m'a înșelat cu un actor dintr'o trupă de provincie ... Un actor, o maimuță, domnilor, urit, hidos ... De-ar fi fost, cel puțin, o celebritate !... Aș fi înțeles, atunci, patima nevastei mele ; dar să te lași a fi posedată de un urangutan ... *sapristi !...*

Necunoscutul fu scuturat de un râs nervos ; apoi se sculă :

— Am iertat-o, cum se iartă un nebun, un copil, dar n'am mai putut împărți acelaș căpătâiu împreună ... Un vechiu prieten îmi spunea într'o zi : amorul începe iubind o femeie și sfârșește urindu-le pe toate. Bună ziua, domnilor.

Și plecă.

București, 1893.

PALTOANE VECHI.

Nu-mi place iarna. Știu că sezonul acesta convine bogaților, cari așteaptă cu nerăbdare seratele, balurile, patinagiul, observ că ciorile, niște paseri totdeauna cernite, au aerul de-a petrece, sub cerul veșnic posomorit ; dar întorcând altă pagină a vieții, aflu că săracii nu se bucură deloc, iar vrăbiile neprimind nici o circulară dela doctorul Felix ca să nu stea în frig, sunt amenințate să moară înghețate pe crengile arborilor desfrunziți.

Recunosc și eu că viforul e un solist plăcut, că vagnerianele lui simfoniei, în timpul nopții, sunt pline de taine și de o melodie sumbră, cu condiția să-l ascult dintr'o cameră bine încălzită, în fața unui pahar cu ceaiu aromatic și cald ...

Dar culmea antipatiei mele împotriva iernii, o hotărăște paltonul meu vechiu. În vieța mea, cumpărarea unui palton nou este un eveniment, deaceea mai în toate iernile sunt nevoit să îmbrac paltonul din ... anii trecuți.

Firește, pentru *boemii* de felul meu, lucrul pare indiferent a purta o haină veche sau nouă ; dar observați de aproape : pe când o pălărie veche, o cismă veche, o redingotă veche trec nezărite, sau sunt foarte puțin luate în seamă, un palton vechiu se pune în evidență, fără să vrea, ca stângăcia unui om timid. Haina asta par'că se vâra în ochii tuturora și-i e peste pulință să s'ascundă. Cel care o poartă, duce pe umeri o adevărată *Cruce a Calvarului*, o mare tragedie !

Am notat odată iarăși o ciudată stare psihologică, pe care o determină un palton vechiu. Omul pare trist și foarte umilit ; n'a făcut nici o necinste, nici o crimă ; e poate iubit și

stimat de concetățenii lui, femeile îi zâmbesc — cu toate astea paltonul vechiu îl amărăște, îl face să fugă de lume. Observați pe mizantropi, toți poartă paltoane vechi.

Când bietul om umblă pe stradă, după afaceri, sau să se plimbe, i se pare că toată lumea se uită la paltonul său, îl observă, îl critică, îl descoase — pe bietul palton, care e aproape descusut!...

Dacă este invitat într'o familie, se duce după multe ezitări; nu se lasă a fi desbrăcat de servitorul care stă în anticameră; își atârnă paltonul în cuier cu un fel de rușine, și intră în salon în redingota cea ... nouă! Aproape fiecare om are o redițgotă pentru zile mari.

Când pleacă, domnul sau doamna, care îl însoțește până la scară, nu-și poate stăpâni un zâmbet ironic.

Să nu-mi spuneți că exagerez dacă voiu afirmă că cea mai mare parte dintre oameni te judecă și te clasează după paltonul pe care îl porți. Poți să fii un om cinstit, un ziarist celebru, un poet de talent, dacă umbli într'un palton vechiu, ești mai puțin decât ești, sau nu ești nimic.

Un bogat, râzând prostește, îmi spuneă într'o zi, vorbind drept Eminescu:

— L'am văzut o singură dată; purtă un palton lung și vechiu — săracul!

Intr'o seară, schimbând o sumă de idei și cuvinte cu un bătrân simpatic și înțelept, îmi repetă adeseori fraza asta, bună de ținut minte.

— Ei, tinere, în societatea noastră ajungi mai lesne c'un palton nou și o pereche de mănuși *chic*!

* * *

Dar ajungă cine o pofți și cine se'mbată de visurile zadar-nice ale gloriei!... Ce-mi pasă mie!... Vorba e că un palton vechiu nu ține de cald. Iată de ce-mi pierd vremea să înșir aceste vorbe triste.

Ah! frații mei de gânduri și de sărăcie, spuneți-mi dacă sub condeiul meu nu vorbește inima voastră!... Spuneți-mi,

dacă nu lănceziți, ca și mine, în dureroasa nostalgie de țări cu soare etern, care te scapă de paltoane vechi și de tuse — o muzică cu sonorități de mormânt!... Spuneți-mi încă dacă au drept să poarte paltoane îmblănite, călduroase și moi, bogătașii cari nu cugetă, nu simt, nu muncesc; burtă-verzimea asta rea, vanitoasă și ignorantă!

Sunt oamenii vinovați că fură, că mint, că omoară; ei bine, pentru ce n'ar fi vinovați și imbecilii aceștia că poartă paltoane noi?

Cu toate astea aș dori ca rândurile mele să nu vă facă o educațiune anarhică, să nu vă revolte. Întâlnind pe stradă pe cei *impaltonați*, ați fi în stare să le cereți socoteala asupra crimei de a purta paltoane noi, dar de aci s'ar naște un scandal; și gardistul, uitându-se la paltoanele voastre vechi, s'ar grăbi să vă invite ... știți unde.

Umiliți și rezignați să îmbrăcăm tot paltonul cel vechiu. Inchiotorându-l bine, cu mâinile în buzunare, sub culoarea lui ștersă și nedefinită, vom avea aerul unor filozofi originali ...

Căci să dăm Cesarului ce e al Cezarului: paltonul vechiu a fost totdeauna haina filozofilor.

Craiova, 1890.

O VIZITĂ.

Peste întâmplarea, pe care voi u s'o povestec, a trecut un an, și sunt încă nedumerit dacă trebuie sau nu s'o las în uitare pentru totdeauna. Desigur ea nu este menită să emoționeze adânc pe cititori, dar tinerii noștri, cari fac versuri, vor ști să desprindă dintr'însa o înțelepciune practică.

Eram singur în odaia mea. Vă scutesc de descripția odăiei mele, deși mobila mea, prin caracterul ei sărăcăcios, este de o originalitate rară. Stam la gura sobei, citind o carte, scrisă de un mare erudit, în care eră vorba de misterele religiunii vedice. Sunt minunate cărțile acestea, cari te duc în timpurile primitive ale omenirii!... Deodată mi se părù că bate cineva în ușă. Ascultai puțin și în clipa aceea îmi răsări în memorie

celebrul refren din poema *Corbul* a lui Edgar Poë : «Trebuie să fie vântul și alt nimic!»

— Intră !

Un tânăr îndrăzneț, cu trup ca al adolescenților din epocile frumuseșilor antice, intră vesel, aducând de afară aerul curat și rece al lui Decembrie.

Mă sculai surprins : ce căută Aurora în coliba Amurgului ?

— Poftim, domnule, ședeți.

Și tânărul se așează pe un scaun, care avea defectul să nu fie moale.

Tânărul mi-aducea un caiet cu versuri — toată încrederea în propriul său talent atârând de un cuvânt al meu de încurajare.

A... domnișorul acesta eră un farsor ! Mă necăji :

— Dar, domnule, cine sunt eu, ca să vă adresați cu atâta entuziasm la mine ? Ați greșit adresa !... Și în acelaș timp ați uitat că în țara asta există un Gherea, un Maiorescu ...

— Cum ? Nu sunteți d-voastră simpaticul nostru ...

— Domnule, fii bun și nu spune cuvinte de prisos. Pentru că ai venit însă, dă-mi caietul să-l răsfoiesc puțin, iar d-ta, în vremea asta, ascultă greerii, altă speță de poeți lirici, de cari știi bine cum își bat joc furnicile.

Tânărul îmi dete caietul și părù că dă atențiune cântecelor greierilor, ascunși după sobă.

După ce sfârși citirea caietului întreg, obișnuita mea fire blajină mi se schimbbase. Eram revoltat,

— Ce minciuni monstruoase ! Ce minciuni !

— Versurile mele minciuni ? întrebă tânărul, uimit.

— Firește : în toate aceste elegii nu vorbești decât de moarte, de veșnica tăcere, de suspine, de mări de lacrimi ... Domnule, pentru numele lui Dumnezeu, uită-te în oglindă și vezi-te că spui minciuni, că în d-ta debordează vieța !...

Tânărul zâmbià ; eu urmai :

— Bine, domnule, dacă d-ta ți-ai fi publicat versurile, publicul, citindu-le, ar fi crezut ce spui și te-ar fi compătimit, te-ar fi simpatizat. Ei bine, știi d-ta, că a smulge publicului,

în mod falș, emoțiuni de pietate și de simpatie, e tot așa cum l-ai fură ?

A ... domnule !

— Căci să-mi mărturisești adevărat : ce mănânci în fiecare zi ?

— Patru ouă, icre negre, salam, supă, două mușchiuri la grătar, rocfort, compot de caise, beau vin negru ...

— Și îndrăznești să faci elegii ?... Domnule, ești teribil !

— Dar ce-are aface...

— Cum să n'aibă aface ? Apoi știi d-ta că acest nutriment a lipsit, adeseori, lui Leopardi, lui Dostoievski, lui Eminescu ?

— Imi pare rău...

— Și afară de asta, când ai avut vreme să suferi, să iubești, să te decepționezi, să înțelegi viața, să te lupți ?... Câți ani ai, domnule ?

— Douăzeci și unu, neîmpliniți.

— Cei mulți înainte...

Merți...

— Ah ! dragul meu tânăr, un altul care ar avea un piept sdravăn și o musculatură de taur, ca d-ta, ce bun strungar ar deveni !

Tânărul râse.

— Nu râde, te rog. Mai târziu, după ce vei citi ceva și îți vei rafina puțin sensibilitatea și imaginația, în paguba plămânilor și a brațelor, îți vei da seama că viața se gustă mai plăcut fizicește decât intelectual.

După cuvintele astea tânărul îmi smulse caietul din mână și-l aruncă în sobă. Ce curaj ! Eram înmărmurit.

Câteva minute trecură și elegiile deveniră o mână de cenușă.

— O ! tinere, sunt atâtea lucruri de făcut în viața asta, mai folositoare și mai frumoase decât elegii proaste. Și apoi, lumea e plină de femei frumoase ... De ce-ți pierzi energia nervoasă pe nimicuri ?

Deunăzi, ca și acum un an, stam singur în odaia mea. Imi cântau greerii și uritul.

Deodată mi se părù că aud o bătaie ușoară în ușă.

«E vântul și alt nimic!»...

Bătaia se repetă.

— Intră!

Ca și acum un an, acelaș tânăr se ivi, cu aerul mai vesel și îndrăzneț.

Mă înfuriai: iar mi-aduce elegii!... Nu-imi ajungeau mie greerii, uritul, melancolia?...

Tânărul se așeză pe un scaun:

— Nu știi ceva?... Mă 'nsor.

— Bravo! Te felicit!

— Știi, ți-am urmat povața, care mi-ai dat-o acum un an, m'am ținut numai de femeii... În sfârșit am pus mâna pe una, bogată și frumoasă!

— Elegii mai faci?

— Păzească-mă Dumnezeu! — și erà cât pe-aci să se închine. Apoi adăugă: Am venit să te invit la nuntă. Țin mult să te prezint viitoarei mele neveste. I-am povestit și ei chestia elegiilor... A răs!...

După ce-a plecat, am pus zăvorul la ușă. Acuma poate să mă viziteze și *Norocul* — nu mai deschid!

Craiova, 1894.

ARBORII.

Eu am trăit aproape toată copilăria mea printre arbori, așa că e firesc să-mi aduc aminte adeseori despre ei. Nu numai că-mi plac, dar îi și iubesc, ca pe niște singuratici, totdeauna neclintii și tăcuți.

Astă vară am stat printre ei și mi-au făcut mult bine. Sub ramurile lor înfrunzite, ce par ca niște brațe ocrotitoare, suflul își readună ceea ce a pierdut printre oameni: iluziile. Uneori frunzele îi vorbesc. Freamătul e limbajul lor, ce-ți spune despre multe, dacă știi să-l înțelegi.

Ați observat ce turburare produc vorbele unor oameni în

sufletele acele cari și-au întocmit, după îndelungi meditațiuni și citiri, o estetică a simțirii? Cuvintele grosolane, cugetările meschine cad peste aceste suflete, ca niște lovituri de ciocan peste clapele unui clavier.

Niciodată însă tăcerea arborilor sau singurătatea unui coț de natură nu contrariază armonia visurilor sau simțirilor noastre. Din potrivă, ele deschid orizonturi largi cugetărilor cari se găsiu sfioase și se ascundeau în mijlocul lumii.

O, frumoșii brazi depe munții Alpi! Ei nu turburau aerul ca discursurile politicianilor noștri de aici, ci-l umpleau de mirosul lor puternic și dătător de viață!... Nu știu dacă zilele trecute amicii mei s'au dus să voteze listele viitorilor consilieri comunali, dar dacă m'aș fi dus și eu, vă încredințez că aș fi votat o listă a mea, întocmită de opt grădinari bavarezi, cu cari mă împrietenisem la *Reichenhall*, chemându-i să-mi prefacă orașul, în câțiva ani, într'un parc uimitor de frumos.

* * *

Peste drum de fereastra mea, câțiva salcâmi au început să se desfrunzească. În fiecare zi, frunzele cad mai veștede, mai numeroase. Bieții arbori par'că exprimă o tristețe aproape omenească.

Știu că azi a ieșit din modă să mai vorbim de toamnă, de frunzele cari cad, de berzele cari se duc...

*Nous n'osons plus parler des roses :
Quand nous les chantons, on en rit,
Car des plus adorables choses
Le culte est si vieux, qu'il périt ...*

Sully Prudhomme, poetul *Singurătăților*, a suspinat în versuri admirabile culturile intime ale inimii omenești, cari se pierd în lumea asta veșnic schimbătoare.

Și cu toate astea cine își poate stăpâni fireasca manifestațiune a senzațiunilor pe care o deșteaptă eterna tristețe a lucrurilor dinafară?

Căderea frunzelor este un fenomen obișnuit, nebăgat în

seamă de majoritatea oamenilor ; dar ea are un înțeles pentru unele suflete, aspectul ei deșteaptă amintiri, reintoarce paginile altor vremuri, sau predispune spiritul către anume reflecțiuni.

De cele mai multe lucruri din natură se leagă nenumărate fire din gândurile și simțirile noastre. Ceeace pentru altul este indiferent, pentru mine însemnează un moment neuitat în viața mea.

Un nor, trecând ușor prin spațiu, făcù într'o zi pe o inteligentă femeie, cu care vorbiam, să tresară. Ea își aduse aminte că aveà obiceiul să-și oglindeze ochii într'un lac, aproape de grădina ei. Cine știe ! poate că norul acela născuse din acel lac, unde par'că rămăsese ceva din albastrul ochilor săi.

Omul are nevoie de a-și crea o filozofie a lui intimă, neformulată într'un sistem, nepublicată în volume, dar care să-l satisfacă numai pe el însuși. Ce binefăcător e să crezi, de pildă, într'o simpatie universală și să-ți distrugi cât mai mult groaza de nepăsarea oarbă și fatală a naturii, față de orice existență emenească !

* * *

Mie, desfrunziții salcâmi de peste drum îmi readuc gânduri despre nestatornicie, despre moarte.

Omul nu moare dintr'odată, ci cu încetul și conștient. Fiecare purtăm în noi mormintele copilăriei și ale adolescenței. Dar iluziile !... Despre ele abia ne mai aducem aminte : mor cu grămada, ca niște ostași pe câmpul de războiu.

Ne mor rude, prieteni, părinți și duc cu ei în groapă iubirile, bucuriile noastre. Moare ceva și din noi, cari rămânem.

Și neantul, a cărui apropiere o presimți, te neliniștește, îți întunecă mintea, cu veșnicul lui mister de Sphinx.

Pe mine m'a uitat nepăsarea unui țăran, care se află în orele agoniei. În ajunul morții mâncase cu multă poftă și cerea să-i cheme pe un prieten din sat, care se îndeletnicia

cu cîoplitul crucilor de morminte. Voiă să-și întocmească, el singur, cosciugul!

Pentru ce o mare parte din oamenii din popor nu simt frica de moarte? Să fie din cauza credinței lor în viața viitoare? Sau pentru că nu-i leagă de traiul pămîntesc nici o iluzie de fericire?

Pentru un civilizată, dacă viața nu e totdeauna plăcută, e cel puțin interesantă. A trăi de curiozitate, este și asta o plăcere.

Călătoriile, mai ales, fac să-ți placă viața. Ele îți deprind spiritul cu nesățioasele nostalgii de depărtări, de tot ce e nou și necunoscut. În vreme ce traiul numai în acelaș loc, obosește, înclină către urît...

Cu atâtea gânduri îți umple mintea frunzele astea cari se desprind depe ramuri!... Au avut și ele o viață. Câte vieți omenești nu se aseamănă cu a lor — vieți obscure, scurte, uitate ...

Noaptea, când ulițele sunt pustii și liniștite, căderea frunzelor, auzită din odaie, pare un plâns ușor, întrerupt de suspine. Și atunci, înduioșat de tristețe și pietate, te gîndești la aceia cari sunt singuri și nemîngăiați...

O ... vă încredințez : arborii au o bună înrîurire educatoare asupra acelor suflete, predispușe a înțelege darurile omenești.

Craiova, 1894.

POPESCU.

Se vede că umblase mult prin orașe, negăsind unde să se adapostească, neavînd ce să mănînce, neștiind ce să facă. Avea aerul de a fi fost gonit și bătut. Nimeni nu-l văzuse cînd intrase în curte; sfios, se apropiase de ușa deschisă a bucătăriei și cum nu era nimeni înăuntru, ar fi putut în bună voie să înhațe codrul de pîne ce se află pe masă. Dar, pe semne, facuse el o experiență tristă cu bucătăriile astea deschise, unde poți fi surprins pe neașteptate; și încremenit într'o temere înțeleaptă se uită melancolic și desnădăjduit la codrul de pîne. Bucătăreasa găsindu-l în poziția asta înduio-

șetoare, i se făcù milă și-i dete să mănânce tot ce aveà prin oale și prin farfurii. Căinele mănăcă cu o lăcomie sălbatică, apoi se retrase într'un colț al curții și adormi. Erà slab, îi numărâi coastele prin piele ; păreà deșirat. Aveà însă ochii nespus de triști și blânzi ; se uitau c'un fel de durere aproape omenească. Animalul acesta își da o idee despre ceva foarte nenorocit și-ți făcea o milă adâncă.

Proprietăreasa caselor, unde locuiau un student veterinar, un pianist polonez și acela care scrie aceste rânduri, ne vesti, râzând, că a mai venit un nou chiriaș.

Și ne duse să vedem pe bietul câine căruia îi alcătuiseră, din grabă, un culcuș dintr'o saltea veche și ruptă. Toți adresașăm noului venit o mângâiere, un cuvânt prietenos, o privire de compătimire pentru trupul lui prăpădit. Adeseori vorbiserăm cu proprietăreasa despre lipsa unui câine în curte. Asta păreà că dă casei un aspect pustiu. Erà vorba să cum-părăm unul dintr'o rasă bună. Întâmplarea ne dăruia, gra-tis pe doritul prieten, și nu puteam fi decât mulțumiți.

Pentru că nu știam cum îl chiamă, ne hotărîrăm să-i dăm noi un nume. Scena aceasta nu voiu uita-o niciodată.

Proprietăreasa își aduse aminte că mai avusese ea un câine, pe care îl numise *Cezar* și țineà cu orice chip să-l numim astfel. Noi ne împotrîvirăm.

Studentul veterinar fu pentru un nume turcesc : *Ali* sau *Osman*, explicându-ne cultul pe care îl au Turcii pentru câini. Căzù și părerea asta.

Eu propusei să-l numim *Amicul*, pentru că ne erà simpatic la toți.

Pianistul însă strigă deodată :

— Stați, am găsit eu unul. Numele astea romane sau turcești, date la câini și la cai, s'au banalizat. Eu am găsit unu original : să-l numim ... *Popescu !*

În hohotul unui răs omeric, repetărăm cu toți :

— Popescu ! Popescu !...

Bucatăreasa arunca peste câine o cană cu apă rece, și bo-tezul se sfârși.

După câteva zile câinele se obișnuise cu numele acesta, și eră destul să-l chemi; «cuțu ... cuțu ... Popescu! și-ți săria înainte, sburdalnic și vesel.

Devenise prietenul vecinilor, al trecătorilor chiar; numele său original îl făcea simpatic tuturor. Adeseori oamenii trecând prin strada aceea, îl arătau:

— Uite, ăsta e câinile pe care îl chiamă Popescu.

Hrănit bine, nebătut de nimeni, Popescu se îngrășa, se făcuse frumos. Eră blând din cale afară; lătratul lui eră ușor și îndreptat mai mult spre stele. Popescu părea a fi foarte impresionat noaptea, și de sigur trebuie să fi avut imaginația lui rudimentară, dar ciudată.

Muzica îl supără grozav. Când auzia clavirul, scotea niște țipete de jalnice și lugubre. Pianistul izbutise să-l dreseze în scurt timp, și ore întregi petreceam cu el în cea mai sgomotoasă veselie.

* * *

Intr'o zi observăm deasupra ferestrei unui salon din etajul I-iu o tablă neagră, pe care eră scris: «Constantin Popescu, avocat».

Proprietăreasa ne dumeri mirarea, spunându-ne că se mutase de curând un domn de vârstă mijlocie, foarte vestit printre mahalagii ca bun avocat. Domnul eră grav, nu vorbiă cu nimeni și umblă elegant îmbrăcat. Tipul acesta ne făcea poftă de răs, mai ales că pronumele său eră ca numele câinelui nostru.

Când vreun client întrebă pe servitor dela poartă: «D-l Popescu este acasă?», — câinele se repeziă spre el, cu coada mișcând de bucurie. Alteori copiii, sau trecătorii obișnuiți strigau: «Popescule, vino aici ... cuțu ... cuțu ...» — tocmai când bietul avocat se află la fereastră, sau prin apropiere.

Eră un scandal de care noi făceam un haz nesfârșit.

Advocatul a întrebat pe proprietăreasă dacă în adevăr numele câinelui este Popescu, sau se fac glume născocite pe seama lui. Și a exclamat, ca într'un proces:

— Un câine care să se numească Popescu !... Asta este ne mai auzit !...

Insfârșit a cerut să se schimbe numele câinelui.

În zadar se încercase proprietăreasa — o văduvă glumeață și generoasă — să-i dea alt nume ; câinele eră un refractar, nu răspundeă decât la numele de Popescu.

— «Săracu Popescu ... săracu ... săracu», și câinele săriă, da din coadă, îi străluciau ochii de plăcere. Fără îndoială, auzul lui se obișnuise cu silabele numelui său, ca cu ceva melodios.

Proprietăreasa spuse pianistului, abia ținându-și răsul :

— Ce e de făcut ?... Dacă nu schimbăm numele câinelui, avocatul e silit să se mute. Pierd chiria.

— Fii pe pace, o încredință pianistul, n'are să se mute. Și apoi trebuie să ții mai mult la câine : el ți-a făcut reputația caselor.

În adevăr, prin oraș adese-ori se ziceă : «La casele unde se află câinele Popescu».

Cu timpul, lucrurile s'au mai liniștit. Avocatul, deși suferat, păreă că nu mai ia seamă nimic. Dar une-ori se uită spre noi cu priviri de dispreț sau de ură. El ghiciă ce glume trebuiă să facem pe socoteala lui. În liniștea asta însă, eu presimțiam că ni se pregătește o răsbunare. M'am ferit să arăt temerea mea celorlalți prieteni și am așteptat.

Într'o dimineață, proprietăreasa alergă, să ne dea de veste că Popescu a murit.

— Avocatul ?

— Nu ... celălalt ...

Ne-am coborît în curte, studentul veterinar ne-a spus că e otrăvit. Am ghicit pe criminal, dar am tăcut. Ne-a fost peste puțină să aflăm dela care spițerie își procurase otravă. Aveam de gând să facem sgomot prin presă.

Bietul Popescu ! Nu-l voiu uită.

ORE DE CITIRE.

Stau la masa mea de lucru, lângă câteva cărți — prieteni de singurătate. Ochii îmi cad pe un titlu: «*Feuilles détachées*» și pe un nume: Ernest Renan.

Acest vestit filozof a știut, în toată viața lui, să se *amuze*. E propriul său cuvânt — un cuvânt banal, dar căruia el îi da un mare înțeles filozofic. Cuvântul exprimă scopul vieții — dacă viața poate să aibă un scop... Filozoful poate că are dreptate, deși o spun aceasta îndoindu-mă. Dar vina nu este a mea. Ca toți oamenii, m'am născut și eu fără să cunosc știința vieții. Și mărturisesc că m'am *amuzat* arareori. Poate că am luat prea în serios nimicul vieții?... Atât mai rău pentru mine.

* * *

Printre lucrările îndelungi lui Renan îi plăceau *odihnele de spirit*. El a publicat un mare volum, intitulat *Feuilles détachées*, în care se găsesc câteva din aceste odihne. Sunt ca niște insule în oceanul imens al cugetării lui. Peste ele filozoful, dar mai ales omul, a resfrânt o intimitate personală de un farmec divin.

Renan este unul din cei mai iubiți autori ai mei. Stilul său mă încântă ca o muzică simplă și genială; filozofia lui mă cucerește, mă domină și mă lasă nedumerit. El este în acelaș timp un savant și un poet. Ironia lui e fină, blânda, dar te supără uneori. Acest om pare a nu avea nici o francheță, și cu toate astea e plin de sinceritate. Ah, ce bine cunoaște Renan artă de a se *amuză*!...

* * *

Sunt câțiva ani de când am citit faimosul său uvraj: «*La Vie de Jésus*». Îl cumpărasem seara dela un anticar. Coperta cărții eră veche și paginile îngălbeniseră. Dar astfel cum eră, cartea avea aspectul unei *Biblii*, uitată în rafturile unui anticar, sub o pânză de praf.

În totdeauna am păstrat idealei figuri a lui Hristos o ado-

rațiune aproape mistică. Ea este, într-o cântă, o figură de legendă.

Acest om simplu, pribeag, halucinat, cu cuvinte geniale pe buze, urmat de doisprezece apostoli, acest om care farmecă mulțimea, iubește copiii și iartă prostituatelor, acest om trebuie să străbată veacurile ca o figură supra-omenească.

El a creat o religie, o morală.

Acestea sunt operele lui. Religia lui poate va pieri odată; dar morala lui va rămâne eternă.

Renan studiază viața acestui om, nu numai ca istoric, dar și ca poet. *Vie de Jésus* e una din cele mai artistice pagini de istorie, din câte s'au scris până acum.

Nu voi uita niciodată cu ce plăcere, cu ce emoție, am citit această carte o noapte întreagă. Ultimele pagini le-am sfârșit la primele raze ale dimineții.

* * *

În clipele acestea, despaginez *Les feuilles détachées*. O mare parte din natura morală și sensibilă a lui Renan o întâlnesc în această carte.

El mi se arată ca un sceptic și un credincios. Aceste extreme se ating în cel mai frumos temperament de filozof modern. Crede în miturile bisericești, sau mai bine zis îi place să creadă, dar în același timp ne mărturisește că, cu toate cercetările științei, n'am ajuns să aflăm lucruri mari. Iubește știința cu o adevărată pasiune de savant, dar nu-i place s'o desbina de speculațiunile metafizice. Pentru ce să arătăm omului numai realitatea? Credința este un bine.

Cu toate acestea în zilele noastre credința a început să dispară. Cei săraci, cei umiliți nu se mai consolează de relele pământului cu ideea *vieții din cer*. Și acești oameni nu știu să se amuze ca Renan. Adeseori ei mor de foame, de frig. Credința îi părăsește. Și când n'am ce să mănânc, desigur, n'o să mă sature filozofia d-lui Renan.

Credința oarbă nu este tocmai un bine. Ea poate avea farmecul ei, în anume stări sufletești, dar atâta tot. Umanitatea

are idealul ei pe pământ. Să nu privim cerul decât ca un frumos tablou pentru ochi. Când nu va mai fi «prisos și sărăcie» cum zice un poet, vom ști și noi să ne *amuzăm*.

Renan are pentru femeie un cult senin. Acest filozof are simțuri voluptoase. El iubește fumusețea, timiditatea, pudoarea și virtutea femeiei. Amintindu-și despre amicele lui din copilărie, tremură, plânge de emoțiune. El a scris asupra lor pagini de un sentimentalism gingaș. Filozoful se impresionează, mai ales de acele femei cari au simțul religios. Disprețuește luxul, pentrucă el micșorează frumusețea firească a femeiei. Luxul este partea sălbatică a civilizației de azi.

Dar cecece reiese mai clar din natura acestui filozof, este bunătatea. *El este un educator de conștiințe*. Surâsul lui e comunicativ, ca al unei femei. Acest surâs resfrânge o profundă seninătate de suflet și de spirit. El turbură, neliniștește uneori, dar în totdeauna farmecă.

Iar pentru mulți dintre noi, tineri triști și decepționați, el este un dulce mângâietor.

București, 1892.

INTĂIA NINSOARE.

Où sont les neiges d'antan ?

VILLON.

Sfârșit de Octomvrie, 1873.

Căzând din înălțimi reci, fulgi mari și frumoși de ninsoare se agățau de ramuri, de ferestre, de gene; albiau drumurile și strașinile caselor.

În odaie, la gura sobei, mama depănă firele tăcerii ei obișnuite, urmăriă cu gândul pusderia de nevoi cari o neliniștise toată vieța și în ochii ei lucia blânda resemnare a celor învinși.

După un colț al sobei pisica noastră își prelungiă, monoton și ritmic, cântecul, ei de odihnă.

Iar eu — copil de șapte ani — priveam prin geamurile, ușor aburite, căderea întâiei ninsori.

Peste vărfurile înalte ale salcânilor desfrunziți, din împrejurimea casei noastre, cerul îmi apărea ca o depărtare misterioasă și necunoscută. Pe crucea clopotniței de peste drum, corbi cerniți și gravi se așezau puțin, apoi sburau aiurea. Din câteva coșuri ieșiau fumuri.

Rămăsesem cu ochii pironiți pe fulgii de zăpadă. Și în neviovatul meu suflet simțiam ca o uitare de sine, neîncercată până atunci.

Oh, primele impresii!... primele emoțiuni!... primul farmec!..

Ce cuvinte pot să lămurească uimirea, surprinderea de cele văzute la începutul vieții? Cu ce condeiu s'ar tâlmăci privirile naive și neînțelegătoare ale copilului, pe cari monotonia și bătrânețea naturii nu le-au obosit încă?

Albii fluturi, căzând armonios de molatic, mă înfiorau ca niște basme, cu cari ne alintau mumele odinioară.

Imaginațiunea mea, nedesfrânată de visuri și iluzii, primia întâiele imagini ale unui frumos vag, nou, neînțeles. N'aș fi știut să spun ce este, dar îmi plăcea.

Aș fi voit să simt aceste lucruri ușoare, albe, cazând de sus, în păr, pe umeri, pe obraji, pe mâini. Pizmuiam trecătorii cu hainele ninse; pizmuiam chiar câinele vecinului, de urechile căruia se prinsese câțiva fulgi.

Nerăbdător, cerui voie mamei să ies afară.

Mă coborîi în curte cu sfială; par'că mă temeam de atingerile fulgilor.

Dar deodată îi simții acoperindu-mă. După câteva minute eram alb.

Aș fi voit să-i simt totdeauna. Câțiva îmi căzură pe ochi, pe buze; întinsei mâinile, ca și cum aș fi încercat să-i prind.

Glasul mamei se făcu dojenitor, mă chemă înăuntru. Intrai vesel și râzând.

Adusesem în casă nota veselă a frigului...

Cu toate acestea ochii mamei păstrau aceeași melancolie liniștită. Ea privia ninsoarea cu nepăsare, cum se privește un lucru vechiu și nefolositor. Eu nu înțelegeam de ce.

Spre seară mă uitai iarăși prin fereastră. Fulgii nu se mai zăriau, iar tăcerea desăvârșită a nopții mă înfricoșă.

Târziu începui o jale de viscol...

Și mă gândiam cu o milă nevinovată la bieții fulgi, azvârliți în toate părțile...

* * *

Sfârșit de Octomvrie, 1893.

Servitorul — deșteptătorul meu — imișbate în ușe. Trebuie să mă scol și să plec la redacție.

Ridic perdeaua și privesc afară: căzând din înălțimi reci, fulgi mari și frumoși de ninsoare se agață de ramuri, de ferestre, de gene; albesc drumurile și strășinile caselor.

Sunt vești despre apropierea iernii.

În odaie e frig și un semi-întuneric trist. Prin geamurile, ușor aburite intră lumina sfioasă a orizontului înorat.

Sunt singur.

Vederea ninsoarei mă plictisește ca un decor prost de teatru.

Servitorul mi-aduce ghetetele lustruite și hainele scuturate.

— E frig afară?

— Frig, domnule.

Plec la redacție. Pe biroul meu găsesc *Monitorul oficial*. Îl deschid: dau de lista decorațiilor și a numițiilor în slujbe. Ninge mereu...

Ah! Unde e soarele de August, care te face să mai visezi, să mai crezi puțin?...

Îmi reazăm fruntea între pumni și privesc aiurit, în gol... O beție dulce de reverii mă amețește: câteva sute de lei, și așa plecă... departe... Acolo, unde m'ăș duce, e senin, e soare, sunt naramzi, sunt cântece, sunt femei, e Marea!...

O vânzătoare de flori îmi dă o camelie pentru câțiva gologani, și un surâs promițător de fericire.

Dimineața mă plimb cu barca pe mare; seara mânânc într'o cârciumă cu o harpistă; după miezul nopții ne urcăm în mansardă. Stelele nu ne spun la nimeni.

Altă dată mă culc pe nisipul mării, când soarele e în apus, să ascult simfonia undelor.

Pretutindeni e soare, e lumină, sunt parfumuri!... Oamenii sunt buni, veseli și vorbitori; femeile iubesc.

Și uit... și nu mai știu ce a fost; și nu mai sunt *pesimist, nervos și blazat! Uf!* am scăpat de boalele astea ...

Vechi speranțe, vechi idealuri se întorc iarăși și îmi cer găzduire în suflet.

O adiere de reîntinerire se abate peste toată simțirea mea.

De viața de altă dată, pierdută în veacurile suferinței, mă mângâie această fericire târzie ...

Dar ... ușa redacției se deschide cu sgomot: colegii mei intră grăbiți, așezându-se fiecare la biroul său. Condeele încep să alerge pe fășii pătrate de hârtie. Dela tipografie se aduc corecturile cari miros a cerneală umedă ...

Mă trezesc ...

Afară ninge mereu ...

București, 1893.

CUVINTE ZADARNICE.

Să vorbim drept: în fața morții omul se simte laș, fricos și-i dispar depe buze cuvintele împrumutate din filozofia lui Schopenhauer sau a lui Leopardi. N'are timp să mai judece viața, să-i facă bilanțul mizeriilor și plăcerilor cuprinse într'insa; fundul groapei îi apare cu veșnica-i ironie a necunoscutului, cu problematicul punct de întrebare: ce este *dincolo*? Fie ateu sau credincios, fie metafizic sau materialist — *clipa din urmă* reduce pe toți la aceeaș spaimă și părere de rău de a părăsi viața. Nimeni nu moare nepăsător sau vesel. Se povestește despre cei mai nenorociți oameni că în agonie cereau să li se prelungească viața cu prețul unor suferinți mai mari. Când ni ce spune că un bătrân a murit în liniște, e o iluzie; liniștea aceea a fost o stare de inconștiență ce s'a confundat cu seninătatea.

După aceste cuvinte, ați crede că socotesc viața o fericire, o plăcere eternă? Nu. Toți oamenii cari au privit și au cu-

getat adânc asupra vieții au fost totdeauna neliniștiți și triști. Dar de câtvă timp, de când mă aflu în prada unei grozave boale și, mai ales, decând nădejdea de a reîncepe vieța cu sănătatea mea de mai înainte aproape s'a stins, îmi dau seama că o legătură puternică mă reține de vieță.

Să fie vreun vis de noroc, vreo iluzie de iubire, vreo sete de glorie? Nimic din toate astea. Sau e dorința de a mă vedeă bătrân, cu părul alb și venerabil? Nici asta. Atunci, ce e? Fără îndoială, nu încerc să generalizez acest sentiment, ce se poate ivi izolat, dar eu l-aș definî: curiozitatea de a trăi.

Maupassant, cu câțiva ani înainte de a înnebuni, se plângea mereu de monotonia și vechimea naturii și existenței ome-nești. Acest mare scriitor suferia grozav de urit. El găsiă că e nespus pe plictisitor să vezi aceleași nopți cu stele și cu lună, aceleași zile cu soare sau cu nori, să vezi oamenii iubind, urînd, suferind de mii și mii de ani, în acelaș fel, să treci o vieță întregă fără a vedeă ceva nou, ceva care a mai fost văzut ... Și uritul acesta îl făcu să fugă de lume, să rătăcească cu săptămânile pe mare, o singurătate mai puțin vastă și adâncă decît singurătatea din sufletul nefericitului artist!

Tocmai mărturisirea aceasta a lui Maupassant mă face să-mi deslușesc mai clar sentimentul meu pe care l-am numit: curiozitatea de a trăi. Pentru mine vieța e totdeauna nouă și plină de surprinderi. Nu, nopțile de vară nu se aseamănă între ele; luna n'are totdeauna aceeaș melancolie; ochii și gurile de femei privesc și surăd în mii și mii de chipuri.

Vieța e un spectacol variabil; toate scenele ei ma interesează, dela cele mai neînsemnate până la cele mai mărețe E o tragi-comedie, care mă face veșnic curios. Cu toate curiozitățile de-apururi nesăvârșise: curiozitatea singurătăților, a călătoriei, a prieteniei, a iubirii, a citirii, a admirației, a tuturor vițiilor ca și a tuturor virtuților, niciodată n'am fost *acelaș*; nestatornicia e călăuza curiozității.

Când ies pe stradă, mă întreb: ce voiu vedeă? ce voiu

întâlni? Când intru într'o casă, gândesc: cu cine voi vorbi; ce voi auzi?

E ceva mai plăcut de așteptat decât eternul: *mâine*? Ce nuanțe va avea cerul mâine? Ce carte genială va apare mâine? Ce descoperire se va face, în știință, mâine? Ce discurs, stupid sau admirabil, se va pronunța mâine, într'unul din partamentele europene? *Agenția Havas* nu este un nesfârșit izvor de curiozități?

Cine știe!... Mâine poate, întâlnind un sărac, îl voi ajuta la timp sa nu moară de foame. Mâine, poate, se va afla direcția balonului; mâine, poate, se va găsi un mijloc de corespondență interplanetară între locuitorii de pe pământ și cei din Marte; înăine poate se va realiza unul din marile idei sociale; mâine, poate, un geniu tardiv va aduce o inovație în artă sau în literatură; mâine, poate, voi sărută o gură frumoasă...

. . . . .
 . . . . .

Și apoi?

Craiova, 1895.

SILUETA.

Cum înserează, Vladimir Dimiu închide odaia, ia cheia în buzunar și se depărtează prin stradele sgomotoase ale orașului.

Ziua stă în casă, fumează, cântă cu vioara sau citește romanele din «Universul». Că nu și-a plătit chiria pe o lună, că birtașul nu-i mai dă să mănânce pe datorie, că nu s'a ras de trei săptămâni, că nu s'a premenit de nu se mai ține minte, sunt probleme neînsemnate, peste cari el aruncă mai totdeauna filozofia nepăsării.

Este adevărat că buzunările lui sunt veșnic goale, dar imaginația lui e plină de ... contese palide!

Bogăția acestui om este imaginația sa — o imaginație absurdă, ridiculă, exaltată, dar pe care el o simte ca pe o beție nesfârșită, un delir sublim, — un delir trandafiriu, cum îl

numește el. Ce-i pasă dacă oamenii rîd de imaginația lui ; cu dînsa el izbutește să se depărteze de realitate.

Vladimir Dimiu e de treizeci de ani, înalt-înalt, par'că nu s'ar mai sfârși ; slab, ofilit, cu ochii căprui, aproape fără gene, pestriț pe obraji, cu părul rar, de culoare castanie ; o figură ce ar părea comună, dacă n'ar caracteriza-o un nas lung și încovoiat spre vîrf, par'că ar voi să intre în gură.

E fiul unui popă, care îl bătuse foarte mult în copilărie. Despre mama lui nu știu nimic ; ea murise, o zi după ce îl născuse. Din această cauză, 'tătăl său îi repetă adeseori aceste cuvinte, cari pe el îl dureau :

— Tu ai omorit pe mă-ta !

Vladimir se gîndia, oftă și-și puneă întrebarea asta : Care va să zică, cum am venit pe lume, am făptuit o crimă — am omorit pe mama ? !

Mai târziu a rămas orfan. Atunci a fost nevoit să părăsească liceul, din clasa a doua, unde limba latină îi făcea zile negre. Și iată-l pe drumuri...

Bietul băiat s'a gîndit să capete o slujbă și s'a dus de mai multe ori prin sala poliției.

— Ce poțtești, domnule ? l-a întrebat odată polițaiul.

Vladimir a gîngăvit :

— O slujbă ... mor de foame ... n'am părinți ...

N'a căpătat nici o slujbă ; au căpătat-o alții, cu protecții.

Incotro s'apuce ? Lumea eră largă și cu toate astea Vladimir nu știă unde să-și găsească un loc.

S'a adăugat la numărul celor fără căpătăiu. Ziua sta prin cafenele, inebuniă ceasuri întregi de nostalgia unei țigări, consumă pahare cu apă.

— Băiete, dă-mi un pahar cu apă.

— Un pahar cu apă pentru domnul Dimiu.

Și chelnerul i-aduceă, în bătaie de joc, patru pahare cu apă.

Un tovarăș l-a sfătuit să ceară un post de împărțitor de scrisori. Vladimir a găsit ideia minunată și s'a prezentat la directorul poștei.

— Ce e, logofete? l-a întrebat directorul, care părea a fi un om blajin și glumeț.

Lui Vladimir i-a mai venit inimă:

— Aș putea să fiu de folos la ceva, domnule director. N'am părinți, mor de...

— Imi pare rău, ispravnice, dar am personalul complet. Vladimir a înțeles: eră și acesta un batjocoritor.

De ce-l luă toată lumea în răs? Pentrucă eră rău îmbrăcat și urît? Ah, cum ar fi știut el să-și răsbune 'pe lumea asta rea, dacă ar fi avut câteva milioane. In imaginațiunea lui nu puteau încăpea decât milioane.

Insfârșit a putut să găsească, din când în când, o treabă, un serviciu cari să-i înlesnească o pâine, o țigare, o cămașe.

Și-a închiriat o cameră, ce se învecinează cu un grajd și cu un coteț de rațe. Dar el găsește că aceste animale sunt mai nobile decât oamenii și vecinătatea lor nu-i displace.

* * *

E o seară de toamnă. Bate vântul și frunzele cad din arbori, cu vaietul lor trist.

Vladimir a ieșit să se plimbe. Ghetele-i sunt căscate la vârfuri, pantalonii sunt strâmți și tocași în genuchi; o hăinuță scurtă, de vară, abiă îi vine până la talie, iar pălăria lui veche, fără culoare hotărîtă, cu bordurile late și moi, e o adevărată elegie.

Cravata însă e nouă, roșie, cu puncte negre. Vladimir are o mare slăbiciune pentru cravate.

A plecat să se plimbe; toată ziua a citit romanul «Misterele Parisului».

Vladimir nu e tocmai pe pământ — plutește, par'că s'ar apropiă de stele.

Și-aduce aminte că, mai deunăzi, o femeie din lumea mare, trecând în cupeul ei elegant, l-a privit lung, i-a zâmbit...

Vladimir se întreabă: Cine-o fi? Și de ce s'a uitat la mine așa de galeș? Ah, ce ochi!...

Apoi reflectează. Este adevărat că nu sunt frumos, dar sunt interesant. Am farmecul meu caracteristic. Și de ce nu m'ar iubi și pe mine o contesă? Nu s'au văzut chiar regine amorezate de lachei?

Vladimir își vâra amândouă mâinile în buzunarele pantalonilor și trece ca o umbră ușoară privind visător înainte.

În dreptul unui mare bufet se oprește atras de lumina dela vitrine și de cutiile cu bomboane, expuse să întărate pofta trecătorilor.

Vladimir se uită la o smochină zaharisită; dar deodată tresare.

Ușa bufetului se deschide și iese o doamnă îmbrăcată în negru, urmată de un bătrân, care își poartă jobenul cam pe o sprânceană.

El o recunoaște: e doamna de deunăzi, care l-a privit lung, i-a zâmbit...

Ea dă brațul batrânului, aruncă o privire nepăsătoare spre Vladimir și trece înainte.

De astădată nici un zâmbet!

Vladimir înțelege, doamna e o cochetă, care începe a-i supune inima la torturi.

El își ridică gulerul hainei, se sgârcește puțin de frig și pornește amărit...

Vântul suflă din ce în ce mai rece; o ploaie mărunță și deasă cade monoton și pătrunzând până la oase.

Vladimir se gândește la ea; și cu buzele învinețite fredonează încet:

Amară e durerea,
Amară-i suferința,
Când cineva iubește
Și nu este iubit...

. . . . .

În vremea asta, apa depe stradă străbate prin rupturile ghetelor sale pline de noroiu.

Craiova, 1894.

PĂDUREA DIN SOLCA.*(Note dintr'un carnet).*

O vară întreagă petrecută într'o pădure !

Asta te slăbește puțin ... Căci, uite, la gândul că mâine trebuie să plec, să mă reîntorc printre oameni, mă simt sfâșiat de-o tristețe adâncă — și par'că mi-e frică.

O, melancolia sfârșitului !

Venisem aici cu sufletul plin de dorul odihnei și siguranței; vremea a curs, târînd în goana-i necurmată iluziile, visurile, impresiile mele; mi-a lăsat părerile de rău.

Farsa e veche: vremea mi-a repetat-o de nenumărate ori. Ceeace rămâne veșnic nou e naivitatea mea dea o luă totdeauna în serios.

* * *

Adio, pădure !

Îți făgăduisem, cu gândul, să însemnez pe foi răzlețe, mai întâi: frumusețea ta fără seamăn; umbrele cărărilor tale tainice ca drumurile sufletului omenesc; toate nuanțele tale, cand te argintă lumina soarelui, sau când arborii tăi păreau uriași fantastici, sub razele lunii; apoi cugetările bune și senine, senzațiile de liniște și singurătate, pe cari mi le-ai trezit tu.

Voiu scrie vreodată această carte? Prevăd că nu. Va rămâne necunoscută, închisă în mine însumi, neclintită de nimeni, ferită de înjurii sau de laude. Și — fără a face o ironie — poate tocmai cărțile cari nu le scriem sunt cele mai bune.

Când mă gândesc însă ce vanitoși suntem, ce repede ne mândrim de cele mai neînsemnate lucrări, socotesc că e mai înțelept să las neîntrupată lumea asta de gânduri și impresii, pe care cuvintele ar reda-o micșorată și nedesăvârșită.

Adio, pădure !

Tu m'ai făcut să simt că în mine există germenul unui cap-d'operă, pe care, de sigur, nu-l voi crea niciodată.

Măine voi fi din nou printre oameni — și printre oameni sufăr, plâng și urâsc. Printre copacii tăi, am iubit, am cugetat, am visat.

Cum vezi, aș avea destul material, aș avea cea mai bună marmoră pentru a-mi întrupa minunata operă, dar atât de perfectă o văd în mine însumi, încât mă tem că, dându-i o formă, să nu-i pierd o nuanță din frumusețea ei ideală. Ah, lăsați-mi iluzia că în mine doarme un cap-d'operă.

* * *

Soarele e galben azi. Și e cea din urmă zi când mai vin în pădure. Tristețea, de sigur, mă face să văd azi toate lucrurile din natură investmântate în galben.

Ba nu, dă spre toamnă...

Fiți pe pace: n'am să vă vorbesc despre «frunzele cari cad!» Pădurea asta de brazi e lipsită de acest plâns de foi palide. Peste ea trece toamna, trece iarna; frunzișul ei e totdeauna verde...

Totdeauna!...

Aproape după fiecare cinci-șase pași, mă opresc să descifrez nume încrustate sau scrise cu creionul pe coaja arborilor și pe băncile de prin alee. Mii și mii de nume. Unde sunt toți aceia cari au trecut pe-aici?

Totdeauna!... Vorba asta mă urmărește uneori ca un sarcasm.

Tot umblând așa, cu gânduri de astea zadarnice, aud o îngânare de vorbe neînțelese, întreruptă de oftaturi lungi. La o mică depărtare de mine, un om își face rugăciunea.

Mă uit bine și-l recunosc: e un Evreu, bolnav și sărac, venit din fundul Galiției să respire miros de brazi.

Printre bolnavii săraci, cari i-am întâlnit prin Solca, toți m'au interesat cu figurile lor de martiri, cu ochii lor, în cari asfințiau cele din urmă speranțe; cu surâsul lor de iertare față de toate nedreptățile lumii și ale vieții.

Dar nici unul nu m'a înduioșat ca acest Evreu sdrențeros și prăpădit de bolnav. N'am văzut, nu voi mai vedea nici-

odată un chip omenesc mai ostenit de a fi suferit! Durerea îl făcuse atât de măreț, cu nuanțele ei de resemnare și de tristețe, că un zâmbet de bucurie l-ăr fi arătat hidos.

Mă uit cum se roagă de adânc și de încredințat că Dumnezeu îl ascultă. Ce-i mai cere acest apropiat oaspete al mormântului, al viermilor? Vieață? Poate!

Sfârșindu-și rugăciunea, se depărtează printre copaci, cu mersul lui greoiu și trăgănat. Dar în ochii săi par'că s'a coborît o lumină ideală; sunt estatici și senini ca ochii acelor apostoli cari propovăduiau și fermecau mulțimile.

* * *

Un freamăt întins leagănă vârfurile brazilor, se mărește tot mai mult, devine o simfonie uriașă, în care fiecare frunză dă nota ei.

Cunosc toate șoaptele, toate armoniile pădurilor: dela sfârșitul ce-l produce o creangă uscată, căzând printre foi, până la imnul dulce sau mânios, când toate frunzele, toate ramurile se împreună într'un singur glas.

Niciodată însă, într'o pădure, n'am simțit uimitoarea impresie a infinitului. Și dejă încep să visez alte orizonturi, alte depărtări...

Mi-am purtat gândurile și visurile prin munți, prin păduri, pe lacuri; sufletul mi-a rămas veșnic nostalgic.

N'ar fi fost mai bine să-l fi obișnuit totdeauna cu orizontul strâmt și monoton al aceluiaș loc? Ce-a cules din toate contemplările lui, din nenumăratele și feluritele senzații cari l-au înfiorat? Nimic decât tristețea de a fi văzut și a fi simțit prea mult.

Am cunoscut oameni, cari în toată vieța lor n'au privit decât acelaș petec de cer din fața ferestrei cari n'au trecut dincolo de orășelul, de satul, sau de curtea casei lor. Pentru acești oameni, restul lumii nu există. Și erau liniștiți; înșirau zilele, cu plăcerea și nepăsarea cu care un copil înșiră pe un lung fir de ață, boabe de mărgele.

O voce îmi întrerupe gândurile. E nebunul: trece liniștit

pe sub copaci, cu amândouă mâinile vârîte până în fundul buzunarelor, ululuind mai mult decât cântând marșul funebru al lui Chopin.

E un tânăr slab, cu ochii albaștri, totdeauna sfioși, ivit în Solca, nu vorbește cu nimeni, rătăcește fără scop prin oraș sau prin pădure, cântând mereu acelaș marș funebru. Oamenii l-au luat drept nebun. Trece pe lângă mine, încet și trist, par'că ar urmă un car funebru ululuind tot mai jalnic cântecul morșilor.

Și eu mă gândiam la infinit!

* * *

Pădurea se investmântă într'o nesfârșită purpură de raze. Soarele asfințește. Pe cărările ascunse cad pete mari de lumină și se pare că arborii sunt inundați de o ploaie de aur.

Încet și cu sfâșietoare părere de rău, cobor cărarea care duce afară din pădure. Și tot îmi vine să mă opresc, să mă opresc, să mă întorc, sa rămân.

Pare c'aud glasul imens al pădurii, glasul singurătății, care mă chiamă adânc, cum chemăm noi oamenii: speranțele, fericirea, sau moartea.

Mă chiama mereu și îmi spune duios și adevărat: Ce cauți în lume? În mijlocul nostru e loc destul pentru toate gândurile și visurile tale!...

— Seară bună, coconaș.

Alt glas—glasul răgușit al lui Avrum, birjarul, care ma caută să ne tocim pentru a mă duce trăsura până la gara din Rădăuș.

— Bună seara, Avrum.

-- Muni pleci, coconaș?

— Măine, Avrum.

— La chite ceas?

— La opt dimineața, Avrum.

— Am să hiu.

:: * ::

A doua zi, dimineața, birjarul a venit la ora hotărîită și am plecat.

Urcând un deal, mi-am întors privirea spre pădure: cu fruntea veșnic înălțată către cer își visă visul ei de pace și singurătate.

Și sufletul mi se îmbrumă de nu știu ce tristeță, depăr-tându-mă de cerul acela larg, de liniștea aceea nesfârșită, cari îmi deprinseseră mintea și simțirea cu gânduri atât de senine și bune; cu farmecul unei poezii fără seamăn ...

Cernăuți, 1895.

UN FERMECĂTOR.

Lamartine, fiind sfâșiat de unii critici nedrepti și aspri, le răspunse cu aceste cuvinte: «Pe mine mă citesc și mă admiră femeile și adolescenții».

Eu am trecut de mult peste pragul adolescenței, dar citesc încă pe Lamartine. De sigur, sunt afară din modă. Azi se citesc alți poeți; și chiar femeile au uitat puțin pe poetul *Lacului*.

Aceasta mă face să râd. Ca și cum poezii s'ar putea schimbă cum se schimbă rochiile de baluri. Poezii geniali sunt pentru toate timpurile. Cei cari iubesc și înțeleg poezia vor citi totdeauna pe Lamartine. «El nu este un poet; el este poezia».

* * *

Acest frumos geniu mă farmecă. El este cel mai senin suflet pe care l-a avut omenirea, după Christ.

Copilăria lui e un vis; adolescența lui e poemă.

Amicul lui cel mai intim, în primii ani ai vieții, fu un preot de sat, inteligent și nobil. El este educatorul său în singurătatea dela Mâcon. Aci poetul visează, citește și scrie divinele lui *Meditațiuni*.

Mai târziu femeile îl iubesc, îl urmăresc cu atenție, se interesează de el. Are aerul unui copil frumos, timid și trist.

Amorurile lui sunt ca niște povești din stele.

* * *

Când am citit pentru întâia oară pe *Graziella*, eram student în liceu.

Sunt cărți cari au înrâuriri hotărâtoare asupra caracterului și temperamentului nostru. Dacă nu am fi citit acele cărți, am fi fost poate altfel. *Graziella* este din aceste cărți.

Ea îți lasă o impresie dureroasă, dar și morală. Din momentul ce ai simțit-o, însușești nu știi ce înclinare de-a respecta și a adora pe acele femei simple, naive, dar ale căror inimi știu să iubească sincer și profund. Atât de mult s'au rafinat, atât de mult au devenit perverse modernele noastre *Venuse*, încât nu rare ori visăm la *Graziella* lui Lamartine.

* * *

Orice s'ar zice, e plăcut să vorbești despre poetul acesta. Critici mari — ca Faguet, Lemaître, Bourget — îl studiază cu simpatie, cu emoțiune.

În confesiunile lui, poetul e adorabil, — chiar în cele politice. Citiți: «Lamartine par Lui-Même».

În volumul acesta, poetul ne mărturisește viața lui politică, dintre anii 1790—1847, până în ajunul revoluțiunii din 24 Februarie 1848.

Sunt pagini cari te mișcă adânc; altele au un farmec pe care vorbele nu-l pot exprima.

Viața acestui om n'are o clipă banală; e totdeauna interesantă. În omul politic se întrevede, la orice minut, poetul. Atât ca diplomat, cât și ca reprezentant în parlament, el nu vede numai patria lui, ci și umanitatea.

Numele lui devine universal: suveranii îl rostesc cu respect; oamenii de stat îl admiră; poporul îl idolatrează.

Nu voiu să vorbesc despre bătrânețea lui: este singura pagină amară din viața poetului. Când am citit confesiunile, am străbătut această pagină cu un fel de temere. Aș fi dorit să n'o cunosc.

* * *

Vă asigur că nu fac critică în aceste rânduri. Vorbesc despre Lamartine numai cu inima. Mi s'ar părea crud să-l analizez. Știu că o mare parte din operele lui vor pieri, dar rămâne încă mult!

În versurile lui e mai mult suflet decât artă. Poate pentru asta poezia lui are o putere atât de sugestivă.

Versurile lui, după ce le-ai citit, îți cântă în suflet. E o muzică ideală. Te înalță, te face bun, te mângâie.

Cei cari nu-l iubesc, nu l-au citit sau sunt ingrași.

El este cel mai intim poet al naturii.

E o mărturisire de iubire, de cult, tot ce scriu în aceste rânduri.

Critica este afacerea acelor spirite cari pot să explice frumosul; eu nu știu decât să-l simt, să-l înțeleg.

Dacă unui cititor îi place deopotrivă idealistul Lamartine ca și brutalul Richepin, să nu pară nefiresc. Arta de a citi constă în această largă și generoasă putere de a ști să guști toate manifestările frumosului.

București, 1892.

FLUTURE.

De câtvă timp, Costin Fluture nu mai eră omul care te întâlnea cu acelaș zâmbet ironic pe buze, care găsiă pentru orice împrejurare o vorbă de spirit, o glumă potrivită; se schimbase, devenise tăcut, nervos, cu ochii plini de o părere de rău neînțeleasă.

La început, prietenii lui crezură că e o prefacere: «caraghiosul trebuie să pună la cale o farsă». Toți așteptau să vadă ce-o să iasă de-aci, prevăzând mai dinainte nesațul cu care vor râde. Și prefăcându-se și ei că sunt triști, erau încredințați că conspiră la aceeaș farsă necunoscută.

Dar mai târziu, văzură că se înșeală: Costin Fluture eră, în adevăr, prada unei dureri reale. Pentruce însă o ținea ascunsă? Cum? expansivul de fiecare minut avea colțurile lui sufletesti de tăcere și discreție? Uite, frate!... cine ar fi gândit!...

Îl lăsară în pace, șoptindu-și cu'n fel de răutate, ce și-o deșteptau acum drept răsbunare, pentru zeflemelele, uneori crude, în care Costin îi înțepase, la prilejuri:

— Hm... Hm... trebuie să fie amoretat...

— El care își bătea joc de dragoste!...

— Și de poeți...

— De lună, de stele...

— Văzurăți că tot mai dibaciu e afurisitul de Cupidon?

Apoi urma șirul întrebărilor curioase și nedumerite:

— Cine-o fi drăcoaica-aceea care ne necăjește prietenul?

— Ar aveà haz să fie vreo domnișoară cu rochia încă scurta.

— Amor platonice!...

— Bietul Costin!... Ba nu, zău...

Aceste șoapte batjocoritoare păreau că trec pe la urechile lui Costin Fluture, ca niște musculițe de vară, dar el nu le luă în seamă.

Câțivă prieteni mai intimi hotărîră să-l invite la o petrecere; luat cu binișorul, mai cu vorba, pe departe mai cu vinul, sperau să-l facă a-și mărturisi cauza tristeții lui ciudate. Lucrul fu pus la cale cu multă finețe. Costin primi că ia parte la această petrecere, cu toate că... deși nu prea.. În sfârșit, cedă.

În timpul mesei, nici o aluzie între simple col.vorbiri banale și o grabă cam învederată de a goli paharele. Pe la sfârșitul mesei, Costin își aprinse o țigare, redobândindu-și vechiul lui zâmbet.

Erà momentul!... Intimii lui se folosiră de el:

— Ia-ascultă, mă Fluture, ce ai tu dela o vreme?

— Ce să am? răspunse Fluture, și ridică din umeri.

— Par'că nu ești într'ale tale...

Costin tacu; i se stinse țigara, o aprinse a doua oară.

— Mă, tu ești îndrăgostit...

— Ei aș!

— Parol ?

— N'am fost niciodată și nu voi fi ...

— Nu te prinde. Atunci ce dracu ai ?

• Costin îi întrebă, după o pauză :

— Dar cum vă par ?

— Altul. Unde sunt glumele tale, spiritul tău vestit ...

— Ei, dragii mei !...

Costin suspină ! Momentul psihologic ar fi dat o bună ocazie celorlalți să se prăpădească de râs, dar așteptară. Nu se putea să nu izbucnească mărturisirea.

— Ce să fie, frate ?... Incepù Costin, încrețindu-și fruntea, — o adevărată nenorocire !...

Se făcù o tăcere religioasă.

Costin urmă :

— V'aduceți aminte că astă vară cumpărasem din București o camelie albă de-o frumusețe rară. Țineam la ea, cum țineți voi la femei. Mai mult, dacă se poate. Ca să vă spun, cu ce plăcere și cu ce atențiune o îngrijiam, ar fi să vă fac o poveste copilăroasă pentru voi, dar pentru mine mai serioasă decât toată istoria omenirii, dela începutul ei până azi ... Ce vreți ? O slăbiciune ca toate slăbiciunile ... Eu găsesc fericire într'o floare, tu în ochii unei femei, altul în goana după avere ; fiecare în câte un nimic — și o ducem așa, până ce se sfârșește și marele nimic, care se numește vieța. Ei bine, lipsind din oraș patru zile, pentru a mă duce în S ..., unde aveam un proces, las odaia în seama proprietăresei, rugând-o de nenumărate ori să aibă grije de camelie ...

Acì Costin fu întrerupt de un suspin adânc, apoi reluă firul vorbelor :

— Când m'am întors din S ..., cum credeți c'am găsit biata camelie ?... Smulsă din sâcșie și făcută praf !...

— A a a a !...

— Un afurisit de copil al proprietăresei, găsind ușa odăiei deschisă, a intrat înăuntru, mi-a răsturnat călimările, mi-a spart un pahar și mi-a rupt floarea ... Când am dat cu ochii de camelie, par'că aș fi avut înainte-mi corpul mort al unei

surori. Și ... iacă, de-aia sunt trist ... de-aia ... pentrucă nu știu dacă mă 'nțelegeți, mi-eră dragă, mi-eră scumpă floarea asta, par'că aş fi cules-o din sânul meu !...

Glasul lui Costin se făcù înduioșetor și naiv, ca al unui copil.

— Nu i-ai cerut proprietăresei să-ți cumpere altă camelie ? întrebă unul din prieteni.

Fluture răspunse :

— Alta !... Alta nu mai e *aceeaș* !... Ceeace îți place, ceeace iubești nu se poate înlocui cu ... *alta*.

Prietenii căzuseră pe gânduri. Ce curioase nuanțe de sensibilitate se ascund în unii oameni, cari par lipsiți cu desăvârșire de sentimentalism și de imaginație !... Nu rămâne veșnic un necunoscut sufletul omenesc ?

După ce se sculară dela masă, unul dintre prieteni exclamă cu puțină uimire :

— Să fii trist pentru o floare !...

Altul adăugă, zâmbind :

— Adevărat ... *Fluture* !

București, 1893.

LÂNGĂ O CRUCE.

După masă, aprindeam câte o țigară și reîntorceam amintirile din drumul lor depărtat. În seara aceea eră rândul lui Alexandru Vergu. El începù :

«Eram de câteva zile într'o stațiune balneară din Bavaria. Parcurile, grădinile, curțile, drumurile erau pline de flori, de foarte multe flori. Se vedea că oamenii de acolo, dela cei mai săraci până la cei mai bogați, nu erau lipsiți de această plăcere delicată de a îngriji florile.

Printre roze, printre camelii, printre crini, nu eram tocmai singur. Dar mă simțiam bolnav și departe — foarte departe ! Această senzație trebuie să fie proprie acelor suflete cari presimt că vor muri ...

Mă plimbam prin păduri, sau în luntre, pe lacul Thum — frumosul lac de un albastru posomorit, înconjurat de munți,

totdeauna liniștit ; un lac pentru amanți, pentru visători ... Pe suprafața lui curată plutirea maiestooasă a lebedelor desernă curbe fine, cari se lărgiau ca niște brațe imense până pieriau ; lebedele se afindau printre stufuri de trestie verde.

Mă gândiam la moarte și mă întrebam copilărește : dacă n'ar fi existat moarta ? dacă am fi trăit totdeauna ?

Totdeauna ! Nu mi s'ar fi urit poate cu aceleași și aceleași priveliști ale naturii ? Sau, necunoscând sfârșitul, desigur nu am fi putut simți monotonia eternității.

Și ... într'o zi voiu încetă să mai respir, să mai vorbesc, să mai cuget, să mai privesc ... Și ... mă vor închide într'o cutie de scânduri — cu forma ei caracteristică, foarte caracteristică — mă vor cobori într'o groapă, vor aruncă pământ peste mine — par'că îl simt acum cât e de greu — și vor trece zile, ani, veacuri, veacuri, veacuri ...

E foarte simplu, se 'nțelege. Foarte simplu, Hm !... Mai bine să nu ne mai gândim.

Mă oprisem pe un pod s'ascult ce cântă râul. Cântă : «toate trec...» Ei și ? cunosc eu cântecul ăsta.

M'am dus înainte să intru dincolo, în pădurea de brazi. Copacii au freamăte mai blânde, cântece mai vesele.

Eră cald, aerul strevăzător și câte odată par'că lămuriam vuiete depărtate de cascade.

Până în pădure eră o bucată de drum. Mergeam încet printre două livezi semănate cu cânepă.

La o răspântie, de unde se zăria aleea pădurii, se află o cruce mare vâpsită în negru, pe care eră ținuit un Christ de lemn. La căpătâiul crucii : o strașină de tinichea ; pe cele două brațe ale crucii atârnav câteva coroane veștejite. Lângă cruce o bancă îngustă și veche.

Locul acela eră foarte trist. În Bavaria, răspântiile drumurilor sunt pline de cruci. O cruce are totdeauna o înfățișare tristă — nu știu de ce. O cruce amintește, chiar unui necredincios, că pe dânsa a murit divinul propovăduitor al frăției al bunătății printre oameni. Pe bancă sta o femeie, aproape

tânăra, îmbrăcată în negru, cu fața ascunsă într'o batistă, plângând.

Am trecut pe lângă cruce, pe lângă femeie — și gândul morții iar mi-a venit. Crucea, o femeie care plânge, îmbrăcăminte ei de doliu, nu sunt de ajuns ca să-ți aducă aminte despre moarte ?

Pe cine plângea ? Fără să vrea, fără să știe, ea mi-a împărtășit ceva din durerea ei. O ! dacă s'ar putea ca fiecare plâns, fiecare suspin al nostru să se resimtă pretutindeni, în tot nemărginitul ! La ce bun ?... Știi și eu, poate am avea o mângâiere mai mult în viață.

În pădure m'am odihnit, am alungat gândurile astea ; în pădure erau freamăte, ciripiri de păsări, jocuri de raze printre frunze — eră viață.

* * *

În altă zi am trecut iarăși pe lângă cruce. Un bătrân, rău îmbrăcat, sta pe bancă. Am crezut că e un cerșetor, dar nu mi-a întins mâna.

Depărtându-mă câțiva pași de el, am întors capul. L-am văzut scoțând o batistă și ștergându-și ochii. Plânsese ?

Ciudat !... Locul acesta trebuie să sugestioneze într'un om nevoia de a plânge.

Sunt locuri care au atracțiuni și înrâuriri bizare. Un turn, de unde s'a aruncat un nebun pentru a-și zdrobi capul de pietrele stradei, devine un loc ales pentru sinucideri de felul acesta. Într'un parc singuratic unde ți s'a spus că s'au iubit doi oameni — ai vrea să iubești.

Mi-am zis apoi : mâine voi sta și eu pe banca aceea, lângă cruce.

* * *

Bolnavii, veniți la stațiunea aceea, erau foarte numeroși. Figurile lor palide făceau un contrast uimitor lângă figurile roșii și sănătoase ale Bavarezilor, din localitate.

Oameni și oameni, unii foarte aproape, alții foarte departe de mormânt.

Erà o zi frumoasă ; bolnavii păreau veseli, plutiau în aer speranțe ...

Cete numeroase se îndreptau spre pădure. Nici unul din cei cari treceau nu s'a oprit lângă cruce ; eu m'am oprit.

Mi-am ridicat ochii spre Christ. Erà grosolan cioplit ; dar înfățișă un mort, un mort sfânt, adorat de veacuri, învăluit în cele mai sublime legende.

Am stat câtva timp pe gânduri, uitându-mă când spre cruce, când pe culmile Alpilor, cari se zăriau înfășurate într'o ceață subțire. M'am simțit trist. Nu cumva se produceă și'n sufletul meu aceeaș înrăurire, aceeaș sugestie a crucii ? Nu știu.

Mi-am adus aminte de câteva date din copilărie ; mi se pareă că revăd unele locuri, unde fusesem fericit, în primii ani ai vieții.

M'am revăzut adolescent, sănătos și cutezător, neatins de decepții, de mizerii.

Apoi ... lupte și iarăși lupte, pe neașteptate ; lupte inegale — eu dezarmat, sărac, lipsit de un temperament rezistent ; nevoile, din potrivă, hotărîte, puternice, numeroase.

M'au învins ...

La răstimpuri depărtate, zări senine de pace, de fericire, se arătau pe nemărginitul așteptărilor mele, veșnic neimplinite. Și nu se lămuria nimic sigur, nimic hotărît. Câte vieți de astea — pustiuri nesfârșite de suferințe — mai interesante decât cele scrise în cărți ....

Mi-a venit să plâng, dar în clipa aceea m'am împotrivit în contra lacrimilor. M'aș fi simțit prea laș.

Am plecat.

Râul s'auziă cântând : «toate trec... toate trec... toate trec»...

Reichenhall, 1894.

UN BRAȚ CU LEMNE.

În odaie erà frig. Pe păreții, îngălbeniți de fum și de umezeală, igrasia se prefăcușe în boabe mici de ghiață, iar tavanul, scund și cu tencuiala crăpată, pareă mai apăsător decât piatra unui mormânt. Un pat de fier, așezat între fe-

reastră și ușă, peste cari stau aruncate, în neorânduială, două perini murdare și o plapomă subțire și veche, aveă înfățișarea unui pat de spital, unde zăcuse multă vreme un bolnav. Pe masă se aflau : un sfeșnic de alamă, pătat cu spermanțetă, în care mai rămăsese un rest de lumânare ; alături o călimară, un toc și câteva cărți. Gura sobei eră deschisă și într'insa se zăria ca o mână de cenușă, risipindu-se pe scânduri, din când în când, din cauza vântului care răsbiă furios prin coș.

Afară se văietă, de cu noaptea, un viscol sălbatic.

Grigore și Nicu — doi studenți sărmani, cari închiriaseră cu luna această locuință sărăcăcioasă — abiă izbutiseră să se îmbrace în grabă și acum stau înmărmuriți în mijlocul odăiei, cu pălăriile pe cap.

— Ce ne facem, Nicule ? întrebă îngrijorat și cu frică Grigore. Murim de frig.

Celălalt își frecă mâinile, suflă de câteva ori în ele și răspunse cu un glas, în care nu se vedeă aceeaș temere :

Știu și eu !... — și începù să umble prin odaie, apoi după o pauză adăugă : dacă am aveă, cel puțin, tutun. Eu par'că m'aș încălzi la o țigare.

Grigore întrebă din nou :

— Nu crezi c'am puteă să mai cerem proprietăresei o porție de lemne, pe datorie ? La sfârșitul lunii ne vin parale și plătim tot.

Peste puțină. Aseară m'am întâlnit pe scară cu proprietăreasa și, în loc să-mi răspundă la salut, m'a întreat : când avem de gând să devenim băieți cinstiți ? Cum cinstiți, coceană, i-am răspuns, dar nu plătim regulat ?

— Nu știu, mi-a răspuns ea, pentru mine e cinstit numai cine îmi plătește pe o lună înainte.

— I-ai mai răspuns ?

— Ba mi-am văzut de treabă ; n'aveam poftă să mă cert c'o nebună.

Vântul izbi de geamuri o puzderie de zăpadă.

Cei doi studenți erau prieteni vechi, născuți în acelaș sat,

din părinți săraci și nămețiți de nevoi. Erau băieți silitori, dornici de a învăța carte și de a ajunge odată la puțința de a-și așigura un traiu bun și liniștit. Dupăce terminaseră clasele primare, veniseră în oraș, spre a urmări în liceu. Lipsiți mai totdeauna de cele trebuincioase existenței, suferind frigul și foamea, ei luptaseră cu neajunsurile cele mai cumplite, uitând toate și mulțumiți că ajunseră până în clasa a șaptea.

De acasă le venia amândurora pe lună șaptezeci de lei. Cu acești bani își închiriaseră o cameră; dormiau în acelaș pat și mâncau la aceeaș masă. Intre ei se stabilise o iubire adâncă, un fel de nevoie sufletească de a se simți totdeauna alături.

Grigore era slab, de statură potrivită, cu trăsăturile feței regulate și fine. Avea ochii albaștri, puțin triști, ale căror priviri se resfrângeau de obicei spre pământ. Vorbiă rar, citia în afară de cărțile școlii volume de poezii; îi plăcea să-și îngrijească părul, ce crescuse mătășos și lung.

Nicu părea un colos pentru vârsta lui de douăzeci de ani; era înalt, spătos, cu figura comună. Îi plăcea mai mult să râdă, se arăta câte odată mușcător față de prietenii lui proști, fumă cu pasiune, jucă biliard, când avea bani de prisos, și se purta tuns.

Iarna începuse de timpuriu, cu viscole și cu geruri puternice. Și în prima Duminică din Noemvrie, cei doi prieteni se găseau cu desăvârșire lipsiți de bani și de lemne.

După câteva minute de gânduri nehotărâte, Nicu se apropiă de masă și luă un volum legat în scoarțe de hârtie. Era o aritmetică veche.

— Grigore, întrebă el zâmbind, știi tu ce se află în cartea asta ?

— Probleme.

— Foarte bine; probleme. Sunt sigur că ești în stare să le rezolvi pe toate. Să vedem însă dacă-ți poate capul să rezolve și problema asta: unde putem găsi un braț cu lemne ?

Lui Grigore nu-i plăcuse gluma asta. Nicu răsese. Acesta din urmă nu se putu stăpâni de a întâmpina cu puțină nepăsare

și veselie împrejurările cele mai triste. În firea lui par'că se transmisese mai adânc filozofia rezignației față de amarurile vieții, păstrată din vremuri îndelungi în sufletul mulțimii obidite, din care ieșise.

Dar deodată Nicu deveni și mai vesel.

— Ascultă, Grigore, mi-a venit o idee, în adevăr genială!...

Grigore se uită la el supărat :

— Iar te-apuci de glume? ... Lasă-mă în pace, mie mi-a înghețat și inima...

— Un cuvânt mai mult ca să-mi dai ascultare.

— Ei bine, spune.

— Dar te rog să m'ascuți cu băgare de seamă, până la sfârșit. Sunt de părere să iei condeiul în mână și să faci o scrisoare în sensul acesta: «Domnișoară, doi studenți săraci, pe vremea asta vrăjmașe, stau închiși în casă, aproape morți de frig. Le-au înghețat buzele, mâinile, urechile — și inimile! Poate că inimile ni le-am desghețat la ochii d-tale frumoși; dar restul nu ni-l putem desmorți decât la un jeric dogoritor. Știindu-vă pe atât de bună, pe cât sunteți de frumoasă, împreună mâinile, în semn de rugăciune și vă cerem un ajutor mare — să ne dăruiți un braț cu lemne!

— Și cui vrei să trimitem scrisoarea asta? întrebă Grigore uimit.

— Cui!... par'că nu ghicești!... fetei care-ți place ție.

— Vecinei noastre? fetei colonelului?

— Da.

— Și cine să-i ducă scrisoarea?

— Eu o duc.

După o pauză, Grigore întrebă cu glasul mirat :

— Și ești sigur că ne va da un braț cu lemne?

— Sunt sigur.

— Mă, o să te dea slugile afară... Cum o să ajungi tu până la ea?

— Tu fă scrisoarea; restul nu te privește pe tine. Am auzit eu dela cineva că sunt toți oameni milostivi: și fata și tatăl ei. Nu se poate să nu se înduioșeze la scrisoarea noastră.

Și dacă fata mă va întrebă : cine este camaradul d-tale ? Eu îi voi răspunde : «poate că l-ași văzut : băiatul acela palid, cu părul lung» ...

Grigore zâmbi, dar printr'o privire șireată părù că răspunde prietenului său : ești nebun dacă îți închipuești că un țaran ca mine se poate gândi la o fată așa de frumoasă și bogată. El se învoi să facă scrisoarea, cu condiția de a lăsa fraza asta : «poate că inimile ni le-am desghețat la ochii d-tale frumoși» ; ar însemna că-i fac o mărturisire de amor — și Grigore iar aduse vorba despre pumnii slugilor.

Dupăce scrisoarea fu gata, Nicu o luă și ieși în grabă pe ușă, lăsând pe prietenul său nedumerit și singur.

* * *

Câteva case mai departe de locuința celor doi studenți, se ridică o clădire înaltă și măreață. Toată lumea din strada aceea știa că acea clădire era proprietatea domnului Vintilă Jarja, colonel în retragere, văduv, și tatăl unei fete de optsprezece ani, de o rară frumusețe. Fata colonelului se numia Silvia, era blondă, înaltă, cu talia subțire și fermecător de mlădăioasă în toate mișcărilor ei. Ochii săi erau de un albastru așa de limpede, că te înseninau privind-te. Totdeauna se îngâneau pe buze-i surâsuri naive și drăgălașe, cari păreau nedespărțite de gura ei, ca mirosul de floare.

Ea trăia, de obicei, singură, în tovărășia unei guvernante germane bătrâne și toată ziua ocupată să citească romane. Tatăl său, nevoind să se însoare pentru a doua oară, se folosiă de ultimile puteri ale bărbăției sale, ducând o viață liberă și nelipsită de plăceri.

Grigore zărise pe fata colonelului într'o zi, pe când se ducea la școală însoțit de prietenul său. Ea sta la o fereastră a salonului și privia un cârd de vrăbii cari se certau sgomotos printre ramurile unui salcâm dintr'o curte vecină.

Lui îi plăcù părul ei auriu și moale — un păr ce i-ar fi fost drag să-l mângâie. Nicu rosti o glumă răutăcioasă pe seama ei, dar Grigore se supără :

— Dacă mai faci glume de-astea, nu-ți mai vorbesc.

— Par'că ea aude? răspunde Nicu.

— N'aude ea, dar aud eu.

Grigore a mai zărit-o și în alte zile, tot lângă aceeaș fereastră, privind vag și trist în stradă. El ghicia că fata asta se simția prea singură, îi eră urit; și în sufletul ei trebuia să se stingă, de timpuriu, visuri prea frumoase.

Cu vremea se obișnuise, ori de câte ori trecea la școală, să întoarcă privirile spre fereastră. Dacă Silvia eră acolo, ca totdeauna pe gânduri, el simția o mulțumire. Când se întâmpla ca fata să nu fie la fereastră, Grigore simția tristețea și neastâmpărul caracteristic anemicilor, cari nu pot să îndure zilele fără soare.

Silvia eră departe de a ști că studentul acesta palid, cu părul lung, rău îmbrăcat, se gândește la ea, o urmărește cu ochii.

Întâmplarea a făcut ca Grigorie să afle cum o chiamă; pentru el, asta a fost o bucurie mare. Nu s'a putut stăpâni să nu-i spue și prietenului său :

— Știi cum o chiamă?

— Pe cine?

— Pe fata colonelului?

— Cum?

— Silvia!

Nicu a ridicat din umeri, dar a înțeles ca bietul Grigore *pătîmește* rău — și a rîs în taină.

Grigore se gândia dacă nu făcuse o nesocotință, trimițând pe prietenul său cu scrisoarea prin care îi cereau amândoi un braț cu lemne și așteptă neliniștit. Ideia eră originală, dar cam primejdioasă.

În vremea acestor clipe de așteptare și nedumerire, Nicu se întorcea grăbit cu figura îngălbenită de o emoție puternică.

Când Grigore îl zări intrând pe ușe, cu brațele goale, crezù că încercarea lor nu izbutise și vru să zică: N'avem noroc!

Dar Nicu îl intrerupse:

— Fata colonelului a murit!

Cuvântul din urmă opri o secundă bătăile inimii lui Grigore; nu putu să zică nimic, se uită mut și înmărmurit în ochii prietenului său.

Nicu își recâștigă liniștea și începù să povestească :

— Eră să intru în curte, când văd că niște lucrători cerniau porțile cu postav negru. Mă opresc un minut, apoi intru în băcănia de peste drum și întreb pe băcan : cine-a murit, domnule Guvidi? Fata colonelului, îmi răspunde el — Când? Azi noapte. Acum trei zile a fost la o nuntă, unde a stat până despre zi. Se vede că a jucat mult, a asudat și a răcit. Ieri nu s'a simțit bine, a început să verse sânge. S'au chemat trei doctori, dar de geaba; doctorii n'au putut să-i oprească sângele. Azi noapte, pe la orele două, a murit.

Nicu nu mai găsi nimic de adăugat; își frecă mâinile reci, apoi le vârî în buzunarele paltonului.

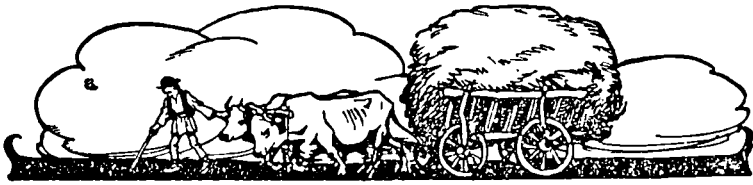
Grigore păstră aceeaș tăcere. Ochii i se pironise în jos și în suflet i se părea că se face un gol, se rupea o coardă a simțirii, muriă cevă într'insul.

De unde veniă durerea asta? El nu și-o putea lămuri bine — poate din părerea de rău că n'avea să mai vadă capul acelei fete frumoase, cu păr auriu, stând lângă fereastră totdeauna pe gânduri... Sufletul lui se deprinsese atât de mult cu imagina aceea de frumusețe...

Nicu intrerupse brusc liniștea :

— De, frate, dacă nu muriă, poate aveam parte de un braț cu lemne.

ALBUM
POEME IN PROZA

FLOAREA REGELUI.

Pe munții Alpi, printre cascade, crește o floare singuratică, de culoare albastră, ale cărei petale sunt crestate la vârf. Tirolezii, cari umblau toată ziua pe munți, n'o băgau în seamă, n'o culegeau niciodată s'o dea iubitelor — căci e lipsită de miros.

Biata floare trăia și muriă — necunoscută ...

Dar frumoasele Bavareze au aflat că regele visător, Ludovic al II-lea, o zărise în copilărie și în toată viața lui o preferase tuturor celorlalte flori.

De atunci, toate fetele au numit-o *Floarea Regelui* și o poartă, ca în amintirea unui amant, în păr sau la sân.

München, 1894.

BIRJARUL DIN SALZBURG.

Eră gras, roșu și își fumă pipă liniștit pe capră.

Mă îndreptasem către el, pentru că se uită cu un fel de tristețe și bunătate, în stradă. Desigur, mi-am zis, bietul om nu și-a câștigat hrana lui și a calului.

Îi dedei două *mărți* să mă plimbe o oră prin oraș. El pricepă că sunt strein, căci abia ne înțelesesem prin gesturi. Cu toate acestea îmi ghicise dorința de a vedea lucrurile cele mai frumoase din Salzburg.

Un birjar psiholog!

Mă urcai în trăsură, simțind o plăcere rară să fiu dus în trapul ușor și ritmic al calului. În tot orașul acela eram poate singurul om mulțumit și fără griji ...

Deodată, trăsură se opri, iar birjarul întorcându-se către mine, îmi arătă cu un gest larg o statuie :

— Mozart !

Mă ridicai în picioare, privind cu o dulce emoție, figura genialului compozitor.

În vremea asta, birjarul începuse să fluiera întet și plăcut, o parte din *Lacrimosa*.

Salzburg, 1894.

DANȚ MACĂBRU.

Într'un frumos și întins parc din *Reichenhall*, orchestra cântă *Danțul Macabru*. Vestita compoziție a lui Saint-Saëns produsese o atenție nemărginită în mulțimea bolnavilor, care se plimbă, tăcută și tristă, pe sub arbori.

Toți ascultau, ca într'o uimire religioasă.

Vioarele scoteau accente stranii ; păreau niște vaete din altă lume. Violoncelele scăpărau note de o melancolie bizară ... Toboșarul lovia cu două bețe într'un lemn sonor, din care ieșiau sunete de oase.

Eu mă uitam în ochii bolnavilor ... Erau înfiorați : — par'că își priviau danșând propriile lor schelete.

Reichenhall, 1894.

ROZELE.

La cea mai ușoară adiere, rozele se scuturau, colorând pământul cu petalele lor albe, roșii, galbene.

Grădina eră plină de aceste flori cari creșteau și muriau cu o repezeciune uimitoare. Nu le culegea nimeni ; erau lăsate în pace : să trăească și să moară, atât cât le eră dat.

Când vântul se pornia mai tare, luă în sbor foile risipite, învârtindu-le într'un danț fantastic, ducându-le departe, asvârlindu-le peste zidul grădinii, în praful depe drum.

Și vântul par'că aveă glas, par'că spuneă : «Cine n'a iubit,

cine n'a sperat cât timp rozele erau înflorite?... Acum rozele au murit! Acum rozele au murit!» ...

Grădinarul, voinic și vesel, fumându-și cu poftă luleaua, curăță aleiele, mătură rozele scuturate.

Iar fata lui, o floare mai trainică, veniă în urmă-i, cântă, se gândiă la lanoș, la ochii lui albaștri, la rochia ei de mi-reasă ....

* * *

Rozele înfloriău ...

La cea mai ușoară adiere, ramurile lor se mișcau cu aceă înmlădiere ideală ce o au numai florile.

În jurul lor plutiau parfumuri.

Eră cel mai frumos colț din grădină : tinerețea acestor roze albe, roșii, galbene, desfătându-se în lumină și în soare ...

Când vântul se porniă mai tare, împrăștiă parfumul lor prin ferestrele deschise, din împrejurime, peste zidul grădinei, dealungul stradei, îmbătând trecătorii.

Și vântul par'că aveă glas, par'că spuneà :

«Cine nu iubește, cine nu speră, acum când rozele au în-florit?»

Grădinarul, obosit și abătut, udă aleiele, curăță pomii de omizi.

Iar fata lui, o floare care s'a veștejit, veniă în urmă-i plângeă, se gândea la lanoș, la ochii lui închiși pentru tot-deauna, la rochia ei de doliu ...

Reichenhall, 1894.

UN CUVÂNT.

Copilul a învățat să scrie ... E o bucurie nespūsă în toată casa !

Mama lui aburește geamul cu gura și zice copilului : «Scrie cu degetul numele mămiței!»

Copilul scrie : «Ana» — apoi toți îl sărută, îl strâng în brațe.

Tatăl prevede că va ajunge un om mare. Copilul e abia de cinci ani.

E cald, după amiazi.

Toată familia s'a dus în grădină. Copilul se joacă, trântit pe nisipul depe alecie. Cu o nuiă scrie pe nisip cuvintele cari i se dictează.

O soră a lui îi spune: «Scrie pasăre».

El scrie, nu face nici o greșală. Scrie incet, face literle mari, să se poată citi.

Tatăl său îi zice grav: «Scrie Durere, cu D mare».

Copilul scrie: «Durere».

Durerea, nevăzută, trece pe lângă copil: «Acum îmi scrii numele pe nisip; mai târziu mi-l vei scrie în suflet!»

Craiova, 1895.

CREDINCIOȘII.

Într'o zi ploioasă intrasem în biserica *Sfântului Ștefan* din Viena.

Lumina zilei străbătea prin ferestrele bisericii, tristă ca un apus de toamnă. Năuntru era feeric: sute de lumânări își resfrângeau razele pe argintul și aurul icoanelor.

Femei tinere și frumoase, ascunse mai în umbră, ridicau spre *Crucifixuri* ochii plini de rugăciuni și de credință. Bătrânii murmurau cuvinte evangelice, copiii plângeau.

Preoții rostiau cu voci grave, binecuvântau cu gesturi largi, și majestoase.

Se făcu tăcere... Orga începù: *Ave-Maria*.

Coardele simțirii mele tremurau. Se împrăștiă atâta me lancolie din imnul acela divin, vărsă în sufletul meu atâta extaz, că îmi veniă să cad în genuchi, să mă rog adânc, pierdut...

Ca o vedenie profană, ochii tăi frumoși, eternizați în gândurile mele, mi se părù că-i zăresc, sub bolta altarului. La cântecul orgei, în mijlocul unei mulțimi de credincioși, m'am rugat și eu la acei ochi — cerul meu *fără Dumnezeu* — ca și al celor credincioși.

Viena, 1894.

IN DRUMUL DE FIER.

Călătoriam de două zile c'un străin care citia mereu o carte veche și cu foile îngălbenite. De curiozitate l-am întrebat :

— Ce carte e aceea, domnule ?

— Un roman, îmi răspunse el.

— E bine scris ?

— E un capo-d'operă !

— Ești bun să-mi povestești și mie subiectul ?

— Cu plăcere ; ascultă : Un tânăr iubiă o femeie frumoasă ...

— Asta e cunoscut, e banal ...

— ... Tânărul acela își făcuse din iubita lui un ideal ! Erau amândoi săraci, dar el munciă zi și noapte, ca să câștige pâinea iubitei sale. Eră fericit că muncește și că e iubit ! Intr'o zi ea l-a înșelat, a fugit de lângă el ...

— M'așteptam la una ca asta ... Ei ! povestea e veche, domnule !

Străinul urmă :

— Astăzi ea nu mai mănâncă pâine neagră, nu mai poartă rochie de stambă, e întreținuta unui conte, bătrân și bogat — dar n'o mai iubește nimeni !...

— Ei, și ?

— ... Dar n'o mai iubește nimeni !...

— Adică maț mult o plângi pe ea, decât pe bietul tânăr ...

Străinul repetă cu acelaș glas de pietate amară :

— Dar n'o mai iubește nimeni !...

Refrenul acesta m'a pus pe gânduri.

Viena, 1894.

SURÂSUL COPILULUI.

În fața juraților, vinovatul mărturisise totul : într'un moment de furie, de întunecare a minții, se înarmase cu un cuțit și omorise pe o mătușe a lui, care nu-l îngrijiă, nu-i da bani, n'avea milă de el, un biet orfan !

Apoi sfârși astfel, cu un glas înmuiat de o jale caldă a

inimii, ce se urcă încet spre ochi, pe unde de lacrimi: «În clipa aceea, când m'aș fi simțit în stare să ucid lumea întreagă, să lupt cu toate fiarele pustiurilor și codrilor, auzi un scâncet slab, înăbușit, prefăcându-se deodată într'un plâns azurzitor ...

«În mijlocul tăcerii ce mi se părea nemărginită și beat de mirosul sângelui, sgomotul acesta par'că mă infricoșă ... Pornii spre odaia de unde se auzia plânsul și intrai să întrerup deodată acest sgomot supărător. Imi trebuia liniște, o liniște adâncă ...

«Copilul — un îngeraș de un an și câteva luni — se deșteptase din somn și cerea sânul mumei, prin scâncitul lui sfios ...

«Ridicai cuțitul și ... copilul tăcù; se uită în ochii mei și zâmbi. Îl ținusem de multe ori în brațe și mititelul se obișnuise cu mine, mă recunoștea ...

«Surâsul lui, curat și dulce, ca o rază de soare, îmi opri mișcarea sălbatică a brațului; asvârlii cuțitul și începui să legăn copilul, să-i cânt încet, ca să adoarmă» ...

Craiova, 1895.

UN BOGAT.

În sfârșit se hotărîse să vie la băi. Doctorul îi spusese: Dacă nici vara asta nu te duci la *Reichenhall*, nu mai garantez de vieața d-tale. Bogatul s'a îngrozit gândindu-se la moarte, și-a deschis, vai! casa de bani, a luat tremurând o mie de lei și a venit în frumosul paradis al Alpilor.

Ne-am cunoscut într'un birt, unde el nu mîncă decât o friptură și nu bea nimic — nu bea nimic, nenorocitul!

Aproape în fiecare zi eram victima acestui sgârcit milionar, de care nu știam cum să mă scap. Nu-mi vorbiă decât de cele șase moșii ale sale, moștenite dela părinți; de pădurile lui întinse, de banii săi dați cu dobândă, de casele sale, de nesfârșitele lui avuții, câștigate fără muneă.

Ascultam chinuit, nu răspundeam nimic. Câte gânduri îmi nelineștiau mintea în fața acestui bogat nesimțitor și stupid!

Într'o zi am găsit un mijloc bun de a mă scăpa de el.

— Ei, domnule — i-am spus eu grav și uitându-mă ciudat la el — ce sunt bogățiile d-tale pe lângă strălucirea umedă a unor ochi de femeie, care te ucide sub sărutări ; și ce *napoleoni*, ce *live*, ce *coroane* pot să sune mai armonios ca rimele din sonetele lui *Heredia* !... Crezi că ai putea, cu tot aurul d-tale, să ne dai splendoarea ȳimitoare a stelelor dintr'o noapte de vară ?

Din clipa aceea bogatul se feriă de mine.

Reichenhall, 1894.

REALITATEA.

Pălcuri negre de ciori vestiau iarna prin văzduhul răsvrătit de vânturi și nori ...

Soarele nu mai scotea lumea afară din casă, în grădină, sub pomi sau pe prispă, la umbra strașinei ; copiii, goi și sgomotoși, nu se mai jucau în țărână, în mijlocul drumului ...

Orășelul par'că se pustiise și domniă pretutindeni posomorirea sfârșitului de toamnă ...

Dar prin stradele deșerte umblă rătăcit, fără căpătâiu, fără adăpost, *nebulul* cunoscut de toată lumea, nebunul care se credeă milionar, ale cărui tezaure, pline cu aur, întreceau strălucirea stelelor ...

Eră un bătrân mic, slab, cu umerii ridicați, par'că așteptă totdeauna să se pue pe dâșii o greutate, o povară. Umeri de muncitor încremeniți în poziția asta, de când bătrânul fusese, atâta vreme, slugă și vită, la unii și la alții ...

Intr'o dimineață s'a deșteptat bogat, milionar ; nu s'a mai dus să-și câștige pâinea. Sdrențele depe dâșul i s'au părut purpură, coliba lui s'a prefăcut în palat.

Și, lucru ciudat, săracul ajuns milionar, nu devenise nici rău, nici egoist. Din potrivă : toată grija lui eră să bată la ușa tovarășilor lui de altă dată și să-i întrebe : «Vă trebuie bani ? Vă plâng copiii de foame?... Fiți pe pace !...» Cu o privire blândă îi încredința că le va aduce mâini pline cu aur ...

Sărăcii nu râdeau de bietul nebun ; copiii nu se mai înfricoșau de el ...

Cu începutul iernii însă, nebunul rătăciă singur pe drumuri ...

Intr'o zi plouă, plouă mărunț și des ; și un frig umed pătrundeă până la oase.

În colțul unei strade, lângă un felinar, nebunul tremură de frig. Eră liniștit, aveă ochii senini și triști : eră într'un moment de minte întregă.

Înțelesei : în clipa aceea, nebunul vedeă realitatea, își recunoștea sdrențele, își aduceă aminte că în coliba lui eră întuneric, că nu mâncase de mult ...

Și întinzând milionarului un ban de pomană, mă întrebai cu o negrăită jale : De ce îl părăsiă nebunia ? De ce îi redă câte odată mintea, acestui nenorocit, pentru a privi, a înțelege realitatea ?...

Craiova, 1895.

TIMID ...

○ fată iubiă pe un băiat ...

— Ho !... Ho !... ni s'au mai spus de astea..

— Așteptați, așteptați ...

... Și fata aceea aveă părinți foarte bogați și ea eră singurul lor copil. Dar băiatul n'aveă pe nimeni, părinții lui muriseră, lăsându-l sub îngrijirea unui unchiu rău și bolnăvicios.

— Fă-te negustor, mă băiete, i a spus de câteva ori unchiul său ; el însă a urmat să-și vadă de visul lui : pictura, pentru cari da mari semne de talent.

Intr'o zi, fata, însoțită de mama ei — femeie mândră și desprețuitoare — a ieșit să se plimbe afară din oraș, într'o trăsură elegantă.

Eră o zi dulce de primăvară.

Băiatul — să-i zicem pictorul — se duse pe câmp să copieze priveliști și mai ales să facă studii de cer ...

Fata l-a zărit și în sufletul ei a scris un vers : «Ce frumoși ochi are !»

Credeți-mă ce vă spun : așa începe dragostea, dintr'un suspin, dintr'o privire, dintr'un zâmbet, din nimica ... Ce urmează, e o parte mai serioasă ; dar începutul e întotdeauna o glumă.

După câtvă timp, băiatul — ziceți-i pictorul — a înțeles că este iubit. Dar ce folos !... Nu îndrăzniă nici s'o privească. De ce nu eră fata băiat ?... Cum ar fi știut ea să dea o lecție stângaciului și sfiosului acesta, care nu știă să privească decât peisajele ?...

Dar chipul unei fete nu e cel mai frumos peisaj ?...

În sfârșit, fata s'a hotărît să aibă ea îndrăzneala, care lipsiă băiatului — nu-i mai ziceți pictorul.

Și ea s'a gândit în neliniștea câtorvă nopți : când voiu fi odată singură acasă, am să-i scriu să treacă pe la mine ; îl voiu chemă dela fereastră ... El va veni, eu mă voiu aruncă în brațele lui, îi voiu spune cât îl iubesc, cât doresc să-l fac de fericit — și fără îndoială, el va ști să se-folosească de clipa aceea ... Apoi părinții află, fac o săptămână pe supărații și în sfârșit, se învoesc și ... celelalte.

Iată-i fericiți ... duși aiurea pe malul unei mări ... El lucrează la un tablou ; ea, cu fiecare sărutare, îi dă și o scânteie de geniu ...

O ! visuri !...

Fata e singură acasă : părinții sunt duși la țară ; slugile au plecat să se plimbe ...

E o zi de sărbătoare ; mai nimeni pe stradă ...

Îl zărește ... Vine încet ... par'că ar vrea să se întoarcă ... ah ! ce timid !... se apropie ... e roșu ... privește în pământ ... îi tremură picioarele ...

Ea îl chiamă ...

El a auzit, s'a făcut mai roșu, s'a împiedicat de o piatră, a trecut înainte ...

În urma lui s'a închis cu sgomot o fereastră ...

A mai trecut pe acolo băiatul — ziceți-i dobitocul ! — dar nimeni nu l-a mai chemat ...

Craiova, 1894.

O REPREZENTAȚIE.

Sunt totdeauna dureros impresionat când întâlnesc pe stradă un biet copil, îmbrăcat sdrențaros, tremurând de frig, tușind și având pe obraji culoarea frunzelor de toamnă. Ochii lui răsfrâng priviri sfioase, nehotărite, searbăde și uneori par'că recunoști în acele priviri o rază de cunoștință — ca și cum micul desmoștenit și-ar înțelege propria sa durere.

Astfel de copii n'au copilărie; ei se nasc bătrâni. Imbrăcăminte lor e o poezie întocmită din sdrențe.

Mă gândesc la mumele acestor copii, cu ce durere trebuie să-i sărute, văzându-i atât de suferinzi.

Mă gândesc cu câtă grije, cu câtă cumpătare trebuie să mănânce ei codrul de pâine ce nu ajunge și care la mesele bogașilor rămâne risipit, de prisos.

Ei, înțelegând prea de timpuriu mizeriile traiului, devin simțitori, ca niște sensitive. Și de câte ori plâng pentrucă copilul vecinului are o pălărie nouă, sau pentrucă tovarășii lor de școală își râd de cismele lor rupte! Suferința ne face simțurile mai delicate, mai fine.

Din când în când, întâlnesc asemenea copii ieșind dela școală. Par șgomotoși și veseli. Dar dacă îi observi mai adânc, descoperi că veselie lor are un fond ipocrit, este o notă falsă, este, mai bine zis, eterna mască a săracilor de a-și acoperi umilința și durerea. Aceiași copii, cari laolaltă râd și sar, când rămân singuri, sunt triști. Ei moștenesc descurajarea și melancolia sărăciei. Ei sunt ca acele flori veștede, cari par înfrăgezite la lumina unei raze. Când raza pierе, florile rămân tot veștede.

Dar nici un copil sărac nu m'a mișcat mai dureros ca *micul gimnastic*. Are opt ani. E îmbrăcat ca un jongleur de circ, și poartă pe umeri o cutie cu săbii și bile de metal.

Deunăzi seara, intră într'un birt, unde mâncam. Așterne un covor pe scânduri și începe să facă diferite figuri de echilibristică. Nu uitați: să lupți pentru vieață la opt ani!...

Micul gimnastic ia un taler și cerșește din masă în masă

un gologan, pentru reprezentația ce a dat-o. Și observ cu mirare că, de astă dată, spectatorii sunt mai generoși; fiecare aruncă un gologan. Se vede că toți mâncaseră. Oamenii, după ce mănâncă, sunt mai buni, ne spune Alphonse Daudet.

Artistul are talerul plin cu bani. E foarte mulțumit și zâmbește tuturor. Indreptându-se să iasă afară, îl urmăresc.

Mama lui îl așteptă la ușa birtului.

Copilul îi varsă banii în mână, repetându-i: «sunt mulți!...»

Și la lumina felinarului după stradă, zăresc ochii mumei uzi de lacrimi. Apoi aplecându-se spre micul gimnastic, ea îi învâluie gâtul într'un șal de lână și se îndreptară către o cârciumă din colțul uliței. Când ieșiră, muma avea sub braț o pâine neagră.

București, 1892.

CALVARUL.

De două ori pe zi, orchestra cântă în aleia principală a pădurii din Solca. Ofticoșii au nevoie și de inhalații, sufletești.

Cei cari au început să *sper*, ar dori o muzică mai veselă, și roagă pe șeful orchestrei să le cânte romanțe sentimentale, unde e vorba despre iubiri eterne ... Cei cari gândesc la mormânt, se înduioșează când aud *Adio del passato* din *Traviata*. Când se cântă valsuri, femeile devin visătoare, cu ochii umezi și mari.

Nepăsători nu se află.

* * *

Dar printre muzicanți, unul pare mai obosit. E bătrân. Cea mai dulce armonie care i-ar conveni ar fi tăcerea. E singurul, poate, pentru care vieța nu mai are nici o noimă, nici un aspect nou. Gândurile lui amurgite visează la pacea din cimitire.

Ochii bătrânului nu mai zăresc notele; uneori mâna tremură și atunci depe condeiele vioarei scapără acorduri false. Și dacă a fost un artist, aceste acorduri trebuie să-i rănească sufletul.

Cine știe ! El poate are micul său trecut de glorie ; izbânzile lui de altă dată, necunoscute de mulțime, dar cu cari el își desmiardă adeseori sufletul.

Priviți-l bine : este un artist. Asta se cunoaște după pletele sale albe, pieptănate peste cap ; după fruntea sa înaltă, pe care au rămas urme de senin și de reverii ; și, mai ales, după felul cum își ține vioara la piept. Par'că ar fi un tată care își îmbrățișează copilul.

Ah, pentruce îmbătrânesc artiștii ?

* * *

E nevoit să cânte în fiecare zi ; noroc că pâinea se poate câștiga și cu note false !

Cu toate astea, pâinea asta trebuie să fie amară !

Bătrânul muzicant face, de două ori pe zi un drum lung și greu, dela locuința sa până la chioșcul destinat orhestrei.

Pentru bietul bătrân, slab, fără puteri, nehrănit îndestulător, drumul acesta e un adevărat drum al Calvarului.

Spre pădure, calea se ridică ; urcușul e nespus de obositor pentru picioarele cari au alergat prea mult în goana după pâine ...

În multe zile, am privit pe bătrânul muzicant suind dealul, suflând greu ca un cal ars de bice, prăpădit de oboseală.

Și mi s'a părut că e un Hristos bătrân, urcând drumul Calvarului.

Dar pe când *cellalt* mergea să moară, acesta se ducea — să cânte !

Solca (Bucovina) 1895.

CRENGI USCATE.

Mă plimbam prin pădurea din Solca cu poetul X. Pasărilor ciripiau, se goniau printre ramuri ; eră cald și lumină ; mă simțiam atât de fermecat lângă poetul meu drag !...

Din când în când poetul se opriă, se uită în spațiu într'un chip deosebit de al celorlalți oameni. Erau priviri ce vedeau ceeace nu putem vedea noi, muritori comuni. El mă făcea

să deosebesc toate nuanțele verdelui depe frunze — nuanțe închise, vii sau argintate de soare. Uneori mă întrebă: «Auzi tu imensa simfonie a tăcerii?» — și făcea un gest larg, par'că arată ceva în depărtare.

Dar câte odată poetul se opriă din mers; seninul ochilor săi se înoră; ghiciam că prin sufletul său treceau nemulțumiri tainice.

Pe ici, pe colea, dam de crengi desfrunzite, uscate; și poetul meu se necăjiă că aceste *inutilități* stricau estetica pădurii.

Iar din frazele lui de mânie, am înțeles par'că vorbele astea: «frumosul!... arta!... utilul!... sublimul!»

Tot vorbe mari!

Eu mă gândiam: poate că poetul are dreptate, deși nu prea eram dumerit.

* * *

Abătându-ne pe o cărare mai dosnică, ne-am întâlnit c'o femeie bătrână și așa de sdrențaroasă! O adevărată regină a mizeriei.

Culegea crengi uscate.

.Atunci m'am gândit la multe lucruri triste: iarnă... vifor... copii rebegeți de frig... soba rece...

Și am înțeles *utilitatea* bietelor crengi uscate!

Dar n'am mai stat să i-o lămuresc poetului meu drag, de teama de-a nu-l trezi din visurile lui.

Solca (Bucovina) 1895.

UN NEGUSTOR.

Mă mutasem într'o stradă dosnică din București. Imi trebuia multă liniște și un orizont mai larg, pentrucă eram în ajun de a începe o lucrare îndelungată. Voiam să scriu un roman.

În ziua mutării n'am băgat de seamă cine îmi sunt vecinii. Proprietarul îmi spusese: «Casa ți-e împrejmuată de salcâmi». Credeam că aceștia îmi sunt singurii vecini.

Dar m'am înșelat: peste drum de mine ședeà un cioplitor de cosciuguri și de cruci de morminte.

Pe firmă erà zugrăvit ingerul morții, făcut, pe semne, după ideia negustorului — foarte gîngăș la chip. Ba chiar îi lipsià și coasa cu care seceră suflele.

Vecinul acesta lugubru nu-mi convenià de loc. În fiecare dimineață, când deschideam fereastra, dam cu ochii de sicriile cu capacurile deschise, cari par'că îmi rânjiau.

Negustorul, de obicei, sta în pragul atelierului, fumând o țigare de foi. Erà un om gras, roșu la față, cu ochii mici, răutăcioși și cercetători.

Mai niciodată nu-l vedeam lucrând; desigur, prin împrejurimea aceea nu prea muriau oameni mulți.

* * *

Nu știu prin ce împrejurare am făcut cunoștință cu cioplitorul de cosciuguri. El m'a întreat :

— Ești bolnav ?

— Nu.

— Cu toate astea arăți a suferi: ești palid și ostenit.

— Pentru că lucrez mult noaptea.

— Ce lucrezi ?

— Scriu.

El a suspinat :

— Ah! d-ta ai de lucru!... eu stau...

De atunci omul acesta mă observă, îmi repetă adeseori :

— Din ce în ce devii mai slab, mai galben...

Ridicam din umeri.

* * *

Intr'o zi, vecinul meu lucrà la un sicriu. De curiozitate am vrut să știu cine a murit. El mi-a răspuns :

— Nimeni.

— Apoi atunci pentru cine îl faci ?

— Pentru cine s'o nimeri.

Și a rânjit — ca și cosciugurile lui.

După câteva zile sicriul eră gata. Ciudat ! sicriul acesta mă atrăgea și mă îngroziă totdeodată.

— Uită-te, ce bine e lucrat, mi-a zis negustorul.

— Da, e bine lucrat.

— Și ce bine e văpsit ! Par'că e de marmoră !

— Da, par'că e de marmoră ...

El se uită mereu la mine ; mie nu-mi veniă să-mi iau ochii depe cosciug. A urmat o tăcere lungă ; pe urmă m'am uitat în ochii negustorului și l-am întrebat.

— Și cu cât vinzi un astfel de sicriu ?...

— Ieftin ...

N'a sfârșit fraza ; dar trecându-i un surâs pe buze, i-am ghicit-o :

— Să ne tocmim ...

București, 1895.

OSTENIȚII.

V ara, după așfințitul soarelui, îi văd trecând în șir, unii vorbăreți și veseli, alții tăcuți și triști, dar toți mișcându-se cu aceeaș pași greoi de oboseală. E o armată întreagă de bătrâni, tineri, femei și copii — muncitori în fabrica unui vestit milionar, pe care l-au îmbogățit, în câțiva ani, norocul și brațele lor.

Priveliștea asta de stradă e pitorească și mă pune pe gânduri.

Unde se reîntorc oamenii aceștia după o zi de muncă ? În locuințele lor sărăcicioase, în cari, de sigur, un bogat ar înebuni de frig, de urit și de întuneric.

Se zice că adeseori regii cari nu pot să doarmă în palatele lor pizmuesc somnul adânc și neturburat al osteniților.

Și mi-am închipuit că somnul acesta protector al celor suferinzi și osteniți trebuie să fie un înger bun — mai bun ca pâinea !

* * *

Cu toate astea tot mai de plâns sunt ei decât regii !

Fiindcă mă întreb : cum se poate să-ți mărginești o vieță întreagă între a munci, a fi obosit veșnic și a dormi ? !...

Ce vieți, ce poeme mari de suferință și de rezignare!

Noi credem că pentru acești bieți oameni simpli nu sunt făcute plăcerile senine ale vieții: arta, știința, iubirea. Noi recunoaștem mulțimii numai instincte și-i tăgăduim imaginație, sensibilitate și inteligență.

Meschină și falsă mi se pare psihologia asta...

Mai bine am putea zice că nu-i cunoaștem, pentru că trăim așa departe de ei!

Eu i-am observat și i-am văzut de aproape: mulți dintre dâșii au sufletul plin de poezie. Dacă oboseala le-ar da răgaz, ar putea să cristalizeze și ei momente din viața lor în forme artistice și fiecare și-ar trăi romanul său de iubire.

Căci cei mai mulți din acești oameni n'au iubit sau n'au fost iubiți!..

Intrebați pe poeți și pe romanțieri: toți vă vor spune că n'au întâlnit amorul decât prin budoare... Ce să caute el în colibele ostenișilor? Ar muri, de sigur, de frig, de urît și de întuneric...

* * *

Câte odată i-am văzut dormind pe stradă, având drept căpătâiu bolovani mari de piatră. Pământul nu e un pat moale, dar pentru trupurile lor zdrobite e destul de odihnitor.

Sunt palizi, dorm adânc, nu-i turbură nici unul din visurile deșertăciunilor omenești; poate numai icoana morții o fi trecând prin somnul lor, cu adierea aripelor ei, în semn de pace și etern repaus...

Și am văzut și bogați trecând pe lângă dâșii, sătui și odihniți, privindu-i cu dispreț sau cu ură, șoptind cu răutate: «Leneșii!».

Craiova, 1895.

SFÂRȘITUL POEMEI.

Dinu Roteanu s'a reîntors în orașelul său natal. Bucureștii l-a desgustat și l-a obosit. Iată-l din nou instalat în camera lui, singur, ca un om care se odihnește pe malul unei ape, din ale cărei vultori abiă a scăpat.

Între treizeci și treizeci și cinci de ani, Dinu Roteanu e sigur că va putea să-și prelungească împărăția tinereței, chiar peste hotarele ei firești. Vremea par'că nu l-a atins, l-a lăsat totdeauna același : frumos, puternic și cutezător.

Dela părinții săi a moștenit o avere însemnată, din care el știe să cheltuească cu cumpătare și niciodată cu prisos. Peste această avere s'a făcut stăpân tocmai când trebuia să se prezinte la examenul de bacalaureat. Când s'a văzut în fața norocului, a părăsit ideea de a urmări studiile mai departe. Între a învăța și a petrece, a ales înțelepciunea din urmă.

Rămas singur, prima pornire a inimii lui a fost să se retragă la țară și să trăiască câtvă timp cu o femeie frumoasă, găsită la întâmplare, care l-ar iubi. Într'o seară, ducându-se la un teatru de varietăți, a făcut cunoștință cu o frumoasă Daneză, rătăcită de ani întregi prin țara noastră. Eră o biată pasăre pribeagă, veșnic urmărită de presimțirea tristă că va fi poate ursită să moară în mizerie, sub un cer străin.

Dinu Roteanu a ghicit că în această femeie lănceziă un suflet delicat, dătător de mult farmec, care n'așteptă decât să fie înțeles și iubit, pentru a reveni la iluzii, la viață. Din puține cuvinte, s'au înțeles amândoi să plece la țară.

Ema, frumoasa Daneză, i-a spus în seara aceea : «Voiu ști să te fac fericit !»

Patru ani au trăit amândoi la țară, fericiți și singurateci. Iubirea lor eră o poezie ; par'că mai mult o visau decât o trăiau, atât eră de senină în mijlocul naturii, departe de lume.

Dar într'o zi, Dinu Roteanu s'a hotărît să se despartă de această femeie, să-și potrivească într'un fel viața și să se însoare.

Când Ema a auzit hotărîrea lui, a început să plângă. Glasul ei s'a făcut umilit și rugător :

— De ce mă gonești ? Unde vrei să mă duc ? Unde voiu putea să trăiesc fără tine ?...

El i-a răspuns :

— Tot unde ai mai trăit și înainte ... Înțelegi bine, eu trebuie să mă gândesc la viitorul meu ... Cât timp am trăit îm-

preună, cred că nu ți-am dat nici un prilej să te plângi de mine. Acum trebuie să ne despărțim tot ca prieteni.

Ema a plâns mereu. Ea se gândia: Tocmai acum, când începusem să iubesc și să fiu onestă, să mă întorc iarăși pe drumurile din trecut...

Dinu Roteanu a voit să-i dăruiească la despărțire o sumă de bani, dar ea n'a primit nimic. Ea a plecat, de astă dată, în lume, mai nenorocită ca odinioară.

El n'a mai pregetat o clipă și s'a dus în București să se însoare. Avea toată încrederea că va face acolo «o partidă minunată». Avera lui era cunoscută pretutindeni. Un băcan, ale cărui afaceri nu prea mergeau bine dela o vreme, i-a propus să-i dea pe fata lui, care învățase muzica, limba engleză și franceză, într'un mare institut din Belgia. Dar fata era urită și Dinu Roteanu nu s'a învoit. Un cunoscut senator, mare proprietar, nu așteptă decât un cuvânt din partea lui Roteanu, pentru a fi cu desăvârșire dispus să-i dea pe fata lui, de o frumusețe vestită, admirată chiar de suverani la balurile Curții. Dar Roteanu auzise despre această fată că era o cochetă și o rafinată, care n'așteptă să se mărite decât pentru a scăpa de sclavia virginității — și apoi...

Roteanu nu întâlnea decât «ochi ațintiți asupra averii sale». Idealul visat, femeia care să-l iubească, să-i fie credincioasă, disprețuind luxul și prejudiciile, nu se vedeă, rămânea tot în norii himerelor... El mai înțelesese că în lumea asta de negustori și de financiari amorul era și el preocupat. Se desgustă și se întoarse în orașelul său natal, încredințat că nu se va mai gândi multă vreme sau poate niciodată la însurătoare.

Intr'o zi își aduse aminte de Ema. Pe unde o fi ea? Cu această femeie fusese fericit. Ce gând nebun îl povățuise să se despartă de dânsa? Trăiau așa de bine la țară, printre oamenii muncitori și pașnici, printre arborii mari și liniștiți!... Poate că tocmai femeia aceasta, venită de aiurea, rătăcită mult timp în mizerie, era idealul său.

Dinu Roteanu simți o părere de rău sfâșietoare... Se hotări

să regăsească pe Ema și să rămâe la țară, cu ea, pentru totdeauna.

Dar unde s'o caute? Eră aproape un an de când n'o mai văzuse.

Speră s'o reîntâlnească tot la teatrul de varietăți, unde o cunoscuse pentru întâia oară. Întrebă de ea și i se spuse că Ema nu se mai arătase pe acolo de ani întregi.

Un prieten informă pe Roteanu că întâlnește, acum câțva timp, o femeie blondă, înaltă, cu ochii mari albaștri, cu trupul rotund și pe care o chemă Ema.

— Ea este!... Unde ai văzut-o? îl întrebă Roteanu, exaltat de bucurie.

— În Turnu-Severin, îi răspunse prietenul.

Dinu Roteanu se urcă în tren și plecă spre Turnu-Severin. Cine poate spune monotonia unei călătorii în drumul de fier, mersul încet și enervat al vagoanelor, atunci când te duci să întâlnești o fericire?

În sfârșit a ajuns.

Întrebă la toate hotelurile, umblă pe toate stradele, caută în dreapta și în stânga — dar Ema nu se vede.

După câțva timp de zadarnică alergare, stăpânul unei *cafenele-concert* îi spuse că erau zece zile de când o Daneză, pe care o chemă Ema, părăsise orașul, îndreptându-se spre Viena. De acolo, spunea ea, va căuta să se întoarcă în țara ei.

— Ți-a spus la ce hotel va găzdui în Viena?

— Nu, domnule, răspunse negustorul; apoi adăugă: «Cât timp fusese cântăreață în localul meu, eră veșnic tristă, plângea mereu și nu voiă să petreacă cu nici unul din mușterii mei. Într'o zi și-a vândut un frumos ceasornic de aur, câteva inele, și a plecat.

— Spunea că se va mai întoarce? întrebă din nou Roteanu.

— Din potrivă, zicea că în țara noastră a fost foarte nenorocită.

Dinu Roteanu se reîntoarce în orașelul său, ca dela un cimitir unde și-ar fi înmormântat toate iluziile, toată tinerețea.

Amintirea Emei îl neliniștează din zi în zi mai mult; devine chinuitoare ca o manie. Acum resimțea mai clar tot farmecul acelei femei: poezia sufletului ei iubitor — un suflet, care trecuse printr'o vieață de sărăcie și prostituire și rămăsese curat, frumos ca marmora.

Un dor nestăpânit, pe care nu-l pot liniști decât orizonturile largi, depărtările călătorilor, îl turbură zi și noapte, îl îndemnă să plece s'o caute în lumea întreagă. Iubirea prefăcuse pe acest om sănătos, bogat și vesel, într'unul din acei eroi, triști și ridicoli, din milioanele de tragedii, cari se desfășoară, necunoscute, în colțurile obscure ale vieții. Fericirea i se părea un țărnam afundat în ceață, pe care îl pierde din ochi; iar între ea și inima lui se așterne o depărtare ce nu se poate închipui — depărtarea dintre morți și vii.

Dinu Roteanu își arendă moșia, își vândură proprietățile din oraș și plecă din țară. Rătăci multă vreme prin țări străine, căutând-o.

După un an, se întoarse, îmbătrânit trist, abătut: umbra lui Roteanu de altădată — și tot singur!

Craiova, 1894.

TE IUBESC.

Eram o ceată de prieteni. Ne plimbam prin pădurea din Solca, vorbind despre femei și iubire. Paul S., ca de obicei, ascultă, își fumă țigara și zâmbia din când în când.

La un moment îl auzirăm rostind rar și meditativ:

— Femei... iubire...

Părea că e Hamlet, rătăcind prin cimitirul din Elseneur, și cugetând la moarte: «A muri... a dormi — a dormi sau poate a visă?».

Apoi adăugă:

— Știți să ascultați și să pricepeți, băieți? Azi voi să vorbesc eu.

Unul dintre noi a însemnat ziua aceea când vorbea Paul. Iată ce ne-a spus:

— Acum trei ani mă aflam tot la Solca.

Veniam, aproape în fiecare zi, să stau pe covorul de mușchiu, verde și moale, sub un brad. Până acolo nu străbătea nici un sgomot. Arareori, când se pornia câte un freamăt întins, vântul risipiă notele depărtate ale unui flaut. Atunci știam că în alea cea mare a început să cânte orchestra și lumea s'a adunat să petreacă.

Bradul, de trunchiul căruia îmi rezepam capul, părea a fi bătrân de tot. Mai mult de jumătate eră gol; ramurile i se îndesau la vârf, ca niște brațe, rugându-se către cer. Eră foarte înalt. Mă atrăsese și mi-eră drag cum ți-ar fi un moșneag care a văzut, a auzit și știe să povestească multe de ale vremii.

Stam ore întregi singur. De obicei citiam; alte ori urziam, așa, pe nemărginitul singurătății, pânze lungi de gânduri. Uneori răriam goana obositoare a minții, îmi lăsam sufletul să plutească în zările uitate ale amintirilor. Insfârșit nu mi se ură.

Nu treceă nimeni pe-acolo, deși eră un drum. Eram poate singurul care mă ascundeam în partea aceea sălbatică a pădurii. Visasem o iarnă întreagă să văd soarele de lunie, să plec din oraș și să-mi găsesc un colț de odihnă și de singurătate. În lume nu le poți găsi.

Dela un timp mi-e silă să vorbesc. Noi oamenii am prefăcut cuvântul în cea mai fină și mai meșteșugită viclenie. Vorbele au căpătat atâtea înțelesuri! Nu mai e nici un cuvânt cinstit — nici chiar cuvântul: «cinste».

Și mai bine tac. Când simt nevoia — dulcea și dureroasa nevoie — de-a spune ceva, scriu. Vorbele scrise sunt poate mai sincere.

În realitate nu eram tocmai singur. Se află în jurul meu o lume de paseri, o lume de cuiburi. Câte odată ascultam și observam lumea aceasta; ciripirile nu erau totdeauna aceleași; uneori păreau înțelegeri, alte ori certuri, intrigi, discordii... Se petreceau, poate, și printre aceste dragălașe ființe, viclenii și mizerii, ca în societatea noastră.

Iar în natura întreagă câtă nepăsare!...

Ce-i pasă ei că un arbore, întinzându-și rădăcina și ramurile, cucerind un spațiu larg către lumină și soare, omoară o sumă de alți mici arbori, cari au acelaș drept la soare și la lumină? Ce-i pasă ei de geniul care se stinge în mizerie pentru a face loc mai mult băcanului nesimțitor și stupid? Nu-i este deopotrivă indiferent cugetarea unui creier de savant, ca și digestia unui pântec de negustor?

Cu toate astea într'un ceas de pace și singurătate uiți și ierți multe. Dacă mă turburau unele reflecții zadarnice, mă împăcau altele bune. Ba mă credeam chiar fericit. O iluzie.

Unii oameni fac teorii asupra fericirii. Spre pildă: fericirea este împlinirea dorințelor. Dar când s'au împlinit dorințele, s'a sfârșit totul? Dacă ar fi așa!

Uitați-vă la cei cari și-au împlinit toate dorințele în viață. Știți ce-au devenit la urmă? Blazați și cinici. Iată ce ajung mai târziu — fericirii!

Vă incredințez că n'aș vrea să mi se îplinească toate dorințele, ci să-mi rămâie totdeauna ceva de dorit.

Iubirile cari sfârșesc repede, sunt o dovadă că femeia a dat totul prea curând. Femeile nu înțeleg că trebuie să oprească totdeauna ceva, pe care iubitul să-l dorească veșnic.

Cât dorisem atunci să trăesc o vară întreagă numai printre arbori! La început, dorința aceasta fusese o nostalgie vagă; mai târziu devenise un adevărat chin. Temerea de a-mi vedea dorința sfărâmată îmi umplea orele de jale. Priviam prin fereastră coperișurile caselor, albe de zăpadă, și mi se părea că iarna n'o să mai plece, că în lume n'are să mai fie vară.

Când dorința mi s'a împlinit, am început să visez alte ceruri, alte țări.

Dorințe și iar dorințe — iată toată viața.

* * *

Intr'o seară, am auzit pași și șoapte. Cine îmi turbură singurătatea?

Doi inși — o femeie și un bărbat — se afundau printre arbori. Erau frumoși? urîți? Nu i-am putut vedea.

Dar șoaptele lor veniau până la mine :

— Te iubesc !

— Te iubesc !

O, ce vorbă veche ! De sigur, erau tineri.

Nu m'am uitat spre ei ; știam eu ce urmează după vorbele astea.

S'au oprit nu tocmai departe de mine. Șoaptele lor se făceau mai calde, mai dese.

Uneori par'că erau cântate ; atunci, fără îndoială, vorbiă ea.

Au revenit și în seara următoare. Pe semne nu se sfiau de mine, sau poate nici nu mă vedeau. Copacii formau, în locul acela, un fel de boltă, care seamănă cu altarul unui mare templu. Și-apoi cei ce se iubesc se simt pretutindeni atât de singuri !

Șoaptele lor reîncepeau :

— Te iubesc !

— Te iubesc !

Nu mă mai gândiam la nimic. Cuvintele acestea îmi străbăteau în auz și în suflet, ca o muzică dulce. Imi aduceam aminte că le șoptisem și eu de mult ori în viață ; imi reamintiam glasurile de femei cari îmi desmierdaseră tinerețea cu aceste cuvinte divine !

Tot înțelesul vieții stă în aceste două vorbe. Orice dorință, după ce ai împlinit-o, moare ; singura dorință care reînviază veșnic, e setea nesățioasă de iubire.

Mă vedeți că nu sunt bătrân, n'am încă treizeci și doi de ani. Dar dela o vreme mă simt ostenit și trist. Când am auzit însă eternele șoapte ale celor doi iubii necunoscuți, au tresărit în mine doruri pe cari le credeam stinse. Totdeauna ne înșelăm asupra noastră ; credem că ne-am pierdut toate iluziile, că nu mai suntem în stare de a iubi, de a gustă fericirea ; și e destul ca o impresie bună să ne înfioreze simțirea, pentru a ne întoarce din nou către speranțe, către lumină.

Intr'o seară, cei doi îndrăgostiți au întârziat mai mult ca de obicei. Se făcuse noapte. În pădure eră un întuneric

adânc, arborii păreau negri. Numai prin frunzișuri rare picurau licăririle de aur ale stelelor.

Deodată, în pacea și în farmecul acesta sfânt, glasurile celor doi iubiți, unite ca și gurile, ca și sufletele lor, începură să cânte o romanță veche. Cuvintele romanței erau banale, dar după fiecare strofă vorbele: «Te iubesc! Te iubesc!» reveniau ca niște nesfârșite suspine de fericire.

Ce-am simțit în clipele ăcelea e greu de destăinuit. Cine poate alege, clasă și defini toate nuanțele unei stări sufletești atât de complicate!

În gândul meu binecuvântam pe cei doi iubiți. Ei îmi făceau și bine și rău. Bine, pentru că îmi deșteptau doruri amuțite de vremuri; rău, pentru că îmi turburau singurătatea, mă făceau să am groază de ea. Și ei erau singuri, dar câtă neasemănare între singurătatea lor și a mea!

Mă gândiam să reintru în lume; mi-eră jale de tinerețea pe care o lăsam să treacă atât de trist și de zadarnic! Și-mi făuriam planul unei călătorii îndelungi; îmi făuriam — un zâmbet!! — chiar planuri de fericire!

În ajun de a plecă am vrut să trec înc'odată pe lângă cuibul singuratic unde se ascundeau cei doi iubiți. Doriam să-i mai văd, să-i cunosc chiar. Nu le-aș fi făcut plăcere și lor, povestindu-le cum mi-au reînviat inima cu șoaptele lor de iubire?

Voiam să le spun că mi-au făcut cel mai mare bine, să le mărturisesc recunoștința mea.

I-am revăzut. Dar nu mai erau aceiași; eră ea cu'n ... altul!

M'am așezat sub bradul meu, pe mușchiul moale și verde. Am stat aproape o oră, aiurit. Mi s'a părut că în mine s'a rupt ceva, căci îmi venia să țip, să plâng. Sau ... par'că se dărâmă o lume frumoasă de iluzii; luă forme hidoase de ruine, se prefăcea într'un haos de întuneric. Nu știu cum să vă spun mai lămurit.

Ce este iubirea? Nestatornicie și amăgire? Cu câtvâ timp înainte femeia aceasta șoptise altuia dumnezeieștile cuvinte! Când fuseseră sincere?

Pentruce n'au lăsat oamenii curate doar aceste mari cuvinte ale inimii omenești? Aproape toți le profanăm: și eu, și voi, și alții... Mi-eră scârbă și de mine și de lumea întreagă.

Ce deosebire e între inimile cari se amăgesc cu vorbele: «Te iubesc!» și între zarafii de stradă cari se înșală cu gologanii? Nici una.

Eră întâia dată când judecam drept și dureros ce șarlatani de sentimente suntem noi, oamenii.

În vremea asta, șoaptele răspundeau gândurilor mele răsvrătite; porniau din stușișul singuratic, tot așa de calde, tot așa de dulci:

— Te iubesc!

— Te iubesc!

Ah, ce minciună!

Solca (Bucovina) 1895.

UN OM DE PRISOS.

Nu știu cum îi chiamă. Cineva mi l-a arătat într'o zi pe stradă:

— Uite, ăla e cămătarul, bogat și sgârcit, căruia unul din datornicii săi i-a zis odată: «Tu nu știi să trăiești: ești nefolositor și ție și altora. Tu puteai să fii altceva: o piatră, o cărămidă, un lemn... Ești un om de prisos!» și vorba s'a prins.

E un om de vreo patruzeci de ani, de statură potrivită, puțin schiop, gălbinișos la față. Părul capului e rar și bate în galben, ca mătasea porumbului. Mustăți n'are, e spân. Când zâmbește, se văd două șiruri de dinți lași și negri.

Umbă totdeauna rău îmbrăcat, aproape sdrențuros.

Iarna poartă un palton vechiu, împetecit pe alocurea, pe care îl păstrează de șaptesprezece ani. E un adevărat palton celebru!

Vara e îmbrăcat tot în hainele de iarnă, cu deosebire că leapădă paltonul.

Averea și-a făcut-o împrumutând pe oamenii nevoiași și luându-le dobânzi îngrozitoare. Când bieții datornici nu pu-

tiau plăti la timp, el îi încurcă în procese, le urmăria cu portăreii micile lor proprietăți, până când îi lăsa pe drumuri.

Acum nu mai împrumută pe nimeni: și-a strâns milionul și trăește singur în mijlocul ... *aurului*.

În câteva dimineți l-am întâlnit mergând încet și șchiopătând, cu o paporniță sub braț, pe drumul către hală. Milionarul n'are pe nimeni să-l ajute; el este propria lui slugă.

L-am urmărit să văd ce cumpără acest om, cu ce se hrănește el în Iulie, în luna zarzavaturilor și a fructelor răcoritoare. Nimic, decât o pâine neagră și o bucată mică de carne de oaie. Iată ce mănâncă milionarul!

Ah, mi s'a făcut milă, mi-a venit să-l plâng pe bogatul acesta stupid!

Sgârzenia nu este și ea o nenorocire — poate cea mai grozavă dintre nenorociri?

Fie pe stradă, într'o cafenea, sau în mulțime, tipul acesta se pune în evidență ca ceva hidos, antipatic. Oricine se uită la el cu ură sau cu batjocoră, chiar fără a-l cunoaște.

Mi s'a spus că unii din vechii lui datornici, pe cari i-a nenorocit, îi trimit zilnic maldări de scrisori, în cari se află deseneuri reprezentând cosciuguri de diferite mărimi. Și m'am gândit: ce impresie i-o fi făcând milionarului corespondența asta lugubră, avertismentul acesta ironic al morții? Când se joacă cu mâinile prin oceanul lui de aur, prin valurile lui de napoleoni, n'aude, în sonoritatea milionului, un alt sunet, un sunet a pustiu: sunetul bulgărilor de pământ, căzând peste capacul sicriului?

Dar nu vedeți că acest om e un nenorocit, că trebuie să-l compătimim cu lacrimi fierbinți? El n'a simțit, n'a cunoscut nici arta, nici natura, nici femeia, nici plăcerea dumnezească de a face bine, nici prietenia — nimic, nimic.

El suferă, credeți-mă, de neînchipuita durere de a nu ști să trăească, să fie fericit.

De multe ori l-am văzut într'o cafenea, stând singur la o masă pierdut într'o depărtare întunecoasă și obositoare a gândurilor. Nu eră cugetarea senină a omului mulțumit;

ghiciai că omul acesta avea momente lucide, momente de meditațiuni dureroase, când se întrebă: «De ce nu știu să trăiesc?»

Alte ori l-am surprins întorcând capul și uitându-se după femeile frumoase. Eră în colțul unei strade. O femeie tânără, cu un mers înfiorător de voluptos, trecu repede pe lângă milionar, lăsând în urmă-i un parfum fin, ce se agață de nervi și-i chinuește. Milionarul deschise ochii mari — ochi de fiară, care ar voi să s'arunce asupra pradei — și, dilatându-și nările, respiră de câteva ori nervos. Și vru par'că să se întoarcă după acea femeie, s'o urmărească, s'o ajungă, să-i ceară, în schimbul unui milion, ca să-l facă fericit, să-l îmbete, să-l omoare cu sărutările ei, cu strângerile ei în brațe, cu toate plăcerile pe cari le poate da o femeie.

Citiam bine hotărîrea aceasta în ochii milionarului și m'așteptam din clipă în clipă să-l văd punând-o la cale.

Dar ... simțul sgârçeniei se trezi deodată, domoli furia potelor. Milionarul își urmă drumul încet, șchiopătând, cu capul în jos, ca un om trist care ar merge după un dric.

Și o milă mai covârșitoare mă înduioșă, de-mi veni să m'apropiu de tragicul milionar a-l mângâia, a-i spune că înțeleg ce drame tăcute și îngrozitoare se desfășoară în sufletul său.

N'aș fi știut însă niciodată că bietul milionar, pe lângă palfonul său clasic, mai avea și o umbrelă de ploaie, vrednică de a fi păstrată într'un muzeu, dacă într'o zi nu l-aș fi întâlnit, însojind un convoiu funebru. Am presupus că mortul eră o rudă a milionarului.

Plouă mărunț și des, iar din când în când suflă un vânt de te ridică în sus.

Milionarul se adăpostiă sub o umbrelă veche, cu mânerul rupt, cârpiță pe ici pe colo, având aspectul unui poet macabru, care nu mâncase. Coloarea-i se deosebiă de a paltonului; bătea în roșu.

Când vântul se porniă mai năpraznic, sârmele umbrelei se

îndoiau în sus și păreau că vor să iasă, ca niște coaste prin pielea unui om slab.

Dar milionarul își vedeà de cale.

Câte odată ploaia, risipită de vânt, îl izbià în față, îl pâlmuia: «Dobitocule, dobitocule, smulge un napoleon din milion și du-te de-ți cumpără o umbrelă nouă, trainică și frumoasă!»

Clopotele dela biserici, pe lângă cari treceà convoiul, sunau monoton și trist și glasul lor șoptia ironic în auzul milionarului: «Nebunule, nebunule, întoarce-te, du-te și trăește! Ca mâine ți-om sunà și ție, când vei trece pe drumul din urmă către împărăția viermilor!»

Pe semne a înțeles ceva milionarul din elocința clopotelor; n'a avut curajul să insoțească pe mort până la cimitir. La o răspântie, s'a abătut furiș pe alt drum. Eu nu-l pierdeam din ochi.

Vântul devenia tot mai sălbatic, par'că inadins își bătea joc de nemernicia bogatului.

Un birjar, care din întâmplare treceà tocmai atunci pe acolo, opri caii, adresându-se către milionar:

— Boierule, îți rupe vântul umbrela... Hai că te duc eu acasă...

— N'am nevoie, răspuse milionarul posomorît. Eu n'am picioare?

Birjarul trecu înainte; dar cuvântul lui fu o profeție: vântul smulse umbrela milionarului, i-o întoarse pe dos, asvârlind-o în 'noroiu.

Bietul milionar tremurà, se făcuse galben-vânăt de mânie. Își ridică umbrela din noroiu, o luă sub braț, pornind repede prin ploaie, ca un om bătut și huiduit.

Un câine, luându-l drept cerșetor, începù să-l latre.

NUVELE POSTUME.

SCHELETUL.

Fusesem la un concert cu amicul meu Titu Negreanu, cunoscutul violonist și compozitor al atâtor romanțe și valsuri. La sfârșit, orchestra executase «danțul macabru» de Saint-Saëns.

Ca totdeauna, ascultasem această muzică stranie, această muzică de coșmar, cu o fioroasă plăcere.

După concert am intrat împreună într'o cafenea depe bulevard. Ne împărtășiam impresiile.

— De câte ori ascult muzica aceasta de Saint-Saëns, zise amicul meu, îmi amintesc o întâmplare groaznică din viața mea. Muzica asta evoacă ... schelete!

Îl privii cu mirare.

El adăugă :

— Fiindcă ne găsim amândoi sub acelaș farmec, lasă-mă să ți-o povestesc. Poate că vei face dintr'însa o nувелă.

După un minut începû.

Mă înscriisesem la facultatea de medicină, fără voia mea. Dorința mamei eră să mă vadă «doftor» — dorință căreia m'am supus. ca unei puteri ipnotice. Prevedeam însă că apuc un drum greșit. Dar îmi îndeplineam datoriile de student, cu aceeaș sârguință, cu care mă distinsesem în clasele liceale.

Câte odată voința mea se împotriviă : iar simțirea mi se îndrumă sub cele mai felurite stări de melancolie.

Aproape din copilărie, urmărisem un vis frumos, nemărturisit nimănui, păstrat în suflet cu acea grijă a visătorilor, cari se tem ca realitatea să nu le sfărâme, să nu le mânjească minunatele clădiri ideale din iluziile lor. Voiam să învăț muzica, să ajung artist. Eram îndrăgostit de vioară. Când dintr'oa prea mare iubire pentru mama, părăsisem acest vis, viitorul îmi apărea cu orizonturi strâmte, cu drumuri nesigure și strâmbe.

Atât profesorii, cât și colegii mei observară că studiul medicinei nu eră de loc potrivit cu temperamentul meu, peste fire de impresionabil și slab.

Când intrasem pentru prima oară în sala mortuară a unui spital, îngălbenisem, fusesem pe neașteptate biruit de o nefârșită tristețe. Mirosul caracteristic al acestei săli, mă urmărise multă vreme, în urmă, ca o halucinație a odoratului, cum urmărește pe unii criminali mirosul sângelui. Iar când luasem parte la prima disecție a unui cadavru, căzusem leșinat, văzând cum un profesor — care explică o lecție de anatomie, scosese inima mortului și o priviă cu nepăsarea cu care ar fi privit un burete.

Din această cauză, fusesem câtvă timp bolnav de o ciudată stare nervoasă, care îmi producea insomnii și coșmaruri îngrozitoare, par'că aș fi dormit într'un cimitir.

Un profesor mă povățuise să mă las de medicină și să mă înscriu la altă facultate. Auzise chiar că am înclinare către muzică și îmi făgăduiă să se intereseze de aproape de talentul meu. Eu aș fi urmat povața, fără nici un ocol, dacă n'aș fi știut că mama — nu e din acele mame încăpățănate și orgolioase — ține cu orice chip ca fiul său să ajungă nici mai mult, nici mai puțin decât «doftor!» Puteam eu să mă împotrivesc dorinței acestei mame pe care o adoram? Nesupunerea mea ar fi omorît-o. În sfârșit mă siliam zilnic să-mi alung desgustul, să mă deprind, ca și ceilalți colegi, cu mirosul sălilor de spitale, cu agoniile murinzilor, cu scheletele, cu cadavrele; să ramân în fața lor «filozof!»

Vieața? Moartea?... Nimic! Nimic!

Dar filozofia aceasta dură cât durează fumurile beției.

Când mă treziam dintr'insa, mă simțiam din nou stăpânil de aceeaș groază, de aceeaș scârbă, în fața a tot ce vieața și moartea înfățișau mai hidos, ca mizerie, ca putreziciune.

Ah! ce visasem eu!... sunete, armonii ce înseninează sufletul! Iar în loc de vioară, aveam în mână scalpele, ferestreae, vase și cărnuri împuțite!

Dar ceea ce mă îngroziă și mă desgustă mai mult erau batjocora și nepăsarea cu care camarazii mei trăiau printre bolnăvi și cadavre. Glumele lor, în sala de diseccții, mă înfiorau, mă făceau să sufăr. Mai ales cadavrele femeilor dau prilej la cele mai nesocotite profanări.

Câte odată mă revoltam, le spuneam în față:

«Sunteți mai răi decât viermii!» Unii mă luau în răs; iar alții improvizau epigrame obscene la adresa acestor stârvuri, în vreme ce cuțitele lor spintecau pânțele, scoteau intestine, desprindeau mușchi de pe oase.

Intr'o zi, făcându-se autopsia unei fete, o sinucisă din iubire, după cum se scria prin jurnale — am fost mai dureros impresionat, ca niciodată. Moarta avea un păr de o frumusețe neînchipuită: des, lung și negru ca întunericul unei prăpăstii.

La autopsie trebuia să iau și eu parte. M'am prefăcut însă că sunt bolnav, m'am dus acasă și am plâns pe biata sinucisă, cum nu aș fi plâns o soră.

Simțirea mea era din ce în ce mai sfâșiată. Și cu toate acestea când răspundeam la scrisorile mamei, care îmi scria aproape în fiecare zi, o încredințam că sunt vesel, sunt sănătos și urmez la facultate cu un interes și o plăcere rară.

Știam eu că minciunile acestea erau menite să exalteze mândria și fericirea mamei.

* * *

Scheletul acelei fete l-am luat eu.

L-am atârnat în odaia mea, după ușe. Făcusem asta nu atât pentru a mă servi de dânsul la studiile mele, ci mai mult,

ca să-l scap de a nu-l aveà alți camarazi, cari desigur s'ar fi servit de el numai pentru petrecerile lor cinice.

Avusesem destule privilegii, să văd cum batjocoriau ei scheletele: făcându-le mustăți cu cărbunele, vârîndu-le în gura rânjită a craniului lulele aprinse, îmbrăcându-i în halate, punându-le papuci în picioare și pălării vechi în cap. Și în fața acestor schelete ridicule și par'că mai hidoase, în starea asta, ei râdeau, făceau spirit, petreceau.

După câteva zile unul din colegii mei îmi spune:

— Te caută doctorul R. Du-te în grabă.

M'am dus la doctorul R.

— De o săptămână de zile nu te-am mai văzut. Unde ai fost?

Adevărul e că o săptămână nu dedesem pe la universitate, nici pe la spital: fusesem bolnav.

Doctorul urmă:

— Ieri s'a prezentat la spital o femeie bătrână din orașul C... Spune că e muma fetei, al cărei schelet îl ai d-ta. Fata ei fugise din oraș de un an de zile, cu un militar. Nu știă nimic despre ea. Acum abiă a aflat că s'a sinucis în București. Un moment am crezut că am de a face cu o nebună, dar după ce mi-a arătat o fotografie a fetei, m'am încredințat că e muma ei. De altfel bătrâna și aduce puțin la ochi cu fata. Plângea într'una și cerea să-i arăt unde i-am înmormântat copila.

Ingrozit, am întrerupt pe doctor.

— Ea crede că biata copilă e înmormântată l...

— Da. În sfârșit ca s'o liniștesc, am răspuns că deocamdată nici eu nu știu; să cercetez întâi. Te-am chemat să ne sfătuim ce e de făcut? Să-i ascundem adevărul sau ...

Doctorul aveà și el o fire sensibilă și părea adânc impresionat de întâmplarea aceasta.

Și ne gândiam amândoi, stăpâniți de aceleași emoții dureroase:

— Să ascundem adevărul sau să redăm nefericitei mume scheletul copilei sale?

Nu știam ce hotărîre să luăm : amîndouă ni se păreau crude. În sfârșit am ales pe cea dîntîi.

Seara m'am retras acasă de vreme.

Am privit scheletul, nu cu ochii liniștiți, cu mintea rece a filozofului care citește zădărnicia vieții, taina morții, în orbitele goale ale unei hârci, ci înduioșat de o tristețe, de o milă nemărginită ! Eram spectatorul unei drame necunoscute, îngrozitoare, ale cărei personaje erau : un schelet și o mamă ! Și această dramă avusese ca prim act : iubirea ! Iar canalia aceea, înșelătorul pentru care fata aceasta își jertfise frumusețea, virginitatea și viața ei, eră poate fericit aiurea, în ajun de a înșelă altă fecioară !

Lângă schelet aveam o mică bibliotecă, în care se aflau, printre câțiva autori de medicină Lamartine, Petrarca, Musset, Eminescu, Heine, Alecsandri, poeți cari au căutat și au îndumnezeit iubirea.

Eram abia la începutul vieții, nu iubisem încă, dar întâmplarea aceea mă îngroziă și mă desgustă de viață și de iubire, par'că aș fi trăit veacuri.

Dar niște pași repezi, greoi și un fel de gemăt năbușit, mă trezesc din reflecțiile acestea. Ies în sală, care eră luminată de lampă. O femeie bătrână, cernită, cu ochii uzi de lacrimi, cum mă vede, mă întreabă cu un glas uscat, stins :

— Fii bun, domnule, și spune-mi unde șade d-l Titu Negreanu.

În casele acelea locuiau mai mulți studenți dela medicină.

I-am răspuns :

— Eu sunt doamnă.

Ea dete un țipăt, vru să mă îmbrâncească și să intre în odaie :

— Am aflat tot ... am aflat tot ... mi s'a spus ... e la d-ta ... fata mea ... mi-ați măcelărit-o ... mi-ați batjocorit-o ... la' -mă ... să-i văd oasele ... ah ! fata mea dragă ... mi-ați măcelărit-o ! ...

Cuvintele ieșiau fără șir, însoțite de țipete sfâșietoare, de gesturi convulsive.

Înțelesei îndată că această femeie, cu înfățișare de nebună,

eră mama fetei. De sigur, cum am și aflat mai târziu, unul din colegii mei îi mărturisise că scheletul fetei sale se află la mine; și biata mumă, îngrozită și disperată, alergase să mă caute și să mă găsească.

Rămăsesem înmărmurit, nu știam ce să fac. Instinctiv mă pusesem în dreptul ușii și căutam să împiedec pe biata femeie de a intra în odaie.

— Doamnă, liniștești-vă, sunteți înșelată ...

— Oh, nu ... mi s'a spus tot ... mi s'a spus tot ... te rog ca pe Dumnezeu: lasă-mă ... să-i văd oasele ... fata mea ... fetița mea ... aji măcelărit-o ... ca pe o vită.

La țipetele ei, ieșiră din odăile de alături câțiva din colegii mei. În loc de a-mi veni în ajutor, priviau nepăsători, zâmbiau. Se învoiseră toți să facă această glumă hidoasă, ca să rădă de situația groaznică în care mă puneau.

Incercai din nou s'o liniștesc, dar începusem să tremur, puterile îmi slăbiau. Eram în acelaș timp indignat de infamia colegilor mei și îngrozit de țipetele mumei.

Cu un gest brutal ea mă dete la o parte și intră în odaie.

Rămăsei împietriț în pragul ușii.

Atunci se petrecu o scenă sălbatică, pe care nu voiu uită-o în toată vieța mea: muma aruncă în toate colțurile odăii privirile ei rătăcite. Când dete cu ochii de schelet, un răcnet de fiară îi spintecă pieptul și se năpusti cu brațele întinse spre el. Auzii un ciocnet de oase și un corp greu căzând pe scânduri.

Am fugit, mi-era frică să nu înnebunesc ...

. . . . .

M'am imbolnăvit. Am zăcut aproape un an de accese nervoase, de cari credeam că voiu muri. Eram convins că devenisem epileptic. În sfârșit m'am făcut bine. Apoi m'am lăsat de medicină, ocupându-mă de atunci încolo numai cu muzica, cu arta senină și binefăcătoare ...

SUFLETE NEÎNTELESE.

Vorbiam cu un prieten despre acele stări sufletești, tainice și ciudate, cari hotărăsc uneori sinuciderile. Și ne pierdeam cu reflecțiile, cu observațiile în lumea sufletelor omenesti, în cari atât știința, cât și arta au făcut atât de puține și nesigure cuceriri.

Dar deodată, în mijlocul discuțiunii, prietenul meu se opri, șoptind de mai multe ori un nume de femeie. Și'n ochii lui par'că se iviă o lumină searbădă, lumina amintirilor aproape stinse, ca un răsărit de toamnă.

Îl întrebai :

— Ți-ai adus aminte de cinevă ?

— Da, îmi răspunse el ; mi-am adus aminte de o femeie care s'a sinucis pentrucă eră fericită ...

Îl privii uimit ; el adăugă.

— ... și se îndoia de statornicia fericirii !...

Apoi după o pauză.

— Dar mai bine ascultă-mă. Peste câteva minute vei înțelege totul.

Mă duceam la *ea* aproape în fiecare seară. Aveam nevoie de sărutările ei, ca și de aer, ca și de lumină. Nu eră frumoasă : un corp mic, subțire ; ochii mari, de un albastru vag, ca cerul unor zile de vară ; părul castaniu, gura mică, prea mică, buzele mai totdeauna fără sânge, ca ale anemicilor nasul comun, sânul slab, fără nici o rotunzime.

Cum îmi plăcuse femeia asta ?

De obicei, iubisem alt gen de femei.

Intr'o seară o auzisem cântând într'o «cafenea-concert». Am ascultat uimit, fermecat, și am aplaudat-o singur. Publicul s'a uitat la mine și a râs. Avea o voce ciudată, dureros de ciudată, ieșită din pieptul ei slab cu o sonoritate particulară — părea un plâns armonios.

Ne-am cunoscut apoi, am vorbit mult, și mi-a fost dragă de atunci ca o soră.

O iubiam mai mult cu sufletul decât cu simțurile. Ea

nu-mi deșteptă poftă adânci voluptoase, o îngrijiam și îmi eră prețioasă ca un lucru rar : o biată inimă sfioasă, peste fire de iubitoare, închisă într'un învăliș șubred, nedesăvârșit. Inima aceasta aveă o poveste simplă și tragică : nimeni n'o iubise.

În toate gesturile ei de desmierdare, în toate șoaptele, în toate privirile ei erau stângăcii cari mă încântau. Această femeie par'că nu știă să fie femeie.

Aveă un fel de temere și neîncredere de a iubi, de a gustă plăceri. Se credeă atât de puțin făcută pentru iubire, că nu eră în stare să-și arate o gingășie, un rafinament, o dorință.

Mă întrebă mirată :

— Adevărat că mă iubești ? Pentruce mă iubești ?

Firește, cea mai bună explicație care i-o puteam da, erau sărutările mele cele arzătoare. Sărutările acestea o îmbărbătau.

Când începù să aibă încredere deplină în iubirea mea, sufletul ei se treziă ca dintr'o amorțire prea lungă, se transformă cu încetul.

Intr'o zi, ea îmi zise :

— Vieața mea acum începe ...

Și când îmi atingeă gura cu gura ei, care se încălziă, se indulciă, când între buzele ei și ale mele se prelungiă un joc voluptos, amețitor, cum nu e nici o băătură din lume, aveam senzația că dau vieață unui corp ce păreă mort, că înseninez un suflet ce eră întunecat ...

Ce mare și ce fericit mă simțiam !

Peste puțin timp eră *alta*. Nu mai aveă nici o temere, n'o mai neliniștiă nimic. Viitorul îl vedeă limpede. Eră *fericită* în înțelesul cel mai adânc al vorbei.

Eu, din punct de vedere al plăcerilor egoiste, pe cari cei mai mulți oameni le caută în iubire, aveam foarte mici mulțumiri ; dar marea, neasemănata fericire a mea — tot un fel de plăcere egoistă, poate, dar mai ideală — eră c'o fac pe ea fericită.

Nici o ființă până atunci nu-mi interesase și nu-mi atrăsese sufletul ca această femeie. Și atât de mult se confundase în propria mea existență, că-mi eră peste putință să nu-l

vorbesc și să n'o văd în fiecare zi. Când vreo împrejurare împiedecă aceste întâlniri, sufletul meu eră bolnav ca de o durere morală.

Ea înțelesese totul și uneori — răutăcioasa ! — mă supunea la încercări crude. Stând singuri, citind o carte, vorbind sau sărutându-ne, ea se uită la mine și mă întrebă brusc :

— Dacă aș muri în momentul acesta ?

O rugasem de nenumărate ori să nu mai îmi facă astfel de întrebări, dar eră peste puțină s'o dezobișnuesc.

Și închideă ochii, își scurtă respirația, cădeă nemișcată, deveniă mai palidă. Faceă o glumă crudă. Eu mă siliam să râd, o chemam pe nume :

— Zoe, nu-mi place gluma asta ... deschide ochii.

Ea sta nemișcată.

— Te rog, deschide ochii.

Nici o tremurare nu i se vedeă pe figură. Îi luam mâinile i le strângeam, îi acoperiam fața cu sărutări, ea rămâneă așa patru-cinci minute.

Uneori atât de trist mă impresionă gluma asta, că-mi veniau lacrimi în ochi.

Dar cu ce străngeri în brațe, cu ce sărutări, cu ce cuvinte îmi răsplatiă ea, în urmă, senzațiile aceastea dureroase !...

Și astfel din timp în timp muriă, reînviă, muriă, reînviă, numai să-mi supună simțirea și imaginația la cele mai bizare și felurite impresii ...

* * *

Din cauza acestei glume, mă prefăcusem că sunt supărat. Câtva timp nu mai venii pe la ea. În acest chip speram s'o scap de obiceiul acesta macabru de a glumi, care devenise o adevărată manie. Ea îmi făgădui că «va fi cuminte». Dar fu o simplă făgăduință de copil : după o vreme oarecare iar începù să repete aceeaș glumă :

— Dacă aș muri în momentul acesta ? Și închideă ochii, își scurtă respirația, cădeă nemișcată, se făceă palidă ...

Erà ca o mare artistă, care imită infiorător de admirabil înfățișarea unui mort.

Odată am întreat-o :

— Pentruce ai vrea să mori ?

Nu mi-a răspuns.

— Nu ești destul de fericită ?

Atunci s'a uitat în ochii mei, adânc, adânc, cum te uiți într'o prăpastie ca să-i vezi fundul. Și mi-a șoptit :

— Tocmai că sunt prea fericită aș vrea să mor ...

— Asta e o dorință bolnavă ... o nebunie ...

— O, nu !... Eu știu că odată nu mă vei mai iubi, mă vei părăsi ... Și atât de mult m'ai deprins cu fericirea, că la gândul de a mai fi nenorocită, ca mai 'nainte, mă îngrozesc ... De ce n'aș muri acum, când sunt fericită ?

— Te îndoești de mine ?

— Nu de tine ... dar de statornicia fericirii. Dejà faptul că încep să mă îndoesc de ea, e un semn că fericirea e pe sfârșite ...

Am căutat să-i arăt, în fiecare zi, dovezi mai mari despre iubirea mea, să-i depărtez orice temere, dar vedeam bine că în tăcerea sufletului său, îndoiala prindea rădăcini, din ce în ce mai adânc. Adevărul e însă că din momentul acela ceeace simțiam pentru ea erà mai mult o milă, o nesfârșită milă pentru biata ei inimă, atât de sfioasă, atât de slabă, atât de neliniștită ...

Intr'o seară ne aflam amândoi într'un teatru. Ea observă că între mine și o doamnă de rară frumusețe — un *vis* al meu din alte vremuri — care se află într'o loje cu bărbatul ei, se urmă un schimb furiș de priviri și surâsuri.

Acele priviri, acele surâsuri au intrat în inima ei ca niște cuțite.

După câteva zile m'a întreat :

— Mă iubești ?

— Te iubesc !

— Sărută-mă.

Am sărutat-o.

— Mult, mult ...

Am sărutat-o mult.

A plâns. De ce? Nici ea nu ştia ...

Cine poate să lămurească totdeauna cauza lacrimilor?

Dar înţelegeam că suferă îngrozitor.

Nu vrea să mai meargă cu mine în lume. Făcea tot ce-
sta în putinţă, ca să mă ţie lângă ea ceasuri întregi.

— Nu voiu să te mai văd zâmbind şi privind la alte femei.
Zâmbeşte-mi şi priveşte-mă numai pe mine.

— Eşti geloasă?

Şi am râs — fără să voesc — un râs stupid, rău.

Ea a suspinat.

— Fericirea mea moare!... Dar am să mor eu înaintea fe-
ricirii mele.

Din zi în zi slăbiă. I se vedeau vinele mâinilor, şi în jurul
ochilor, un peşel nevăzut, penelul fin al insomniei, al vegherii,
desenase două cearcăne albastre. Glasul i se făcuse mai slab.
La cea mai uşoară emoţiune izbucniă în lacrimi.

Căutam să înţeleg sufletul acestei fiinţe ciudate şi să-l
mângâiu, să-l liniştesc.

Ea toată părea un suflet, parcă n'avea nici carne, nici oase,
nici sânge.

Totdeauna îmi arată aceeaş temere că nu voiu mai iubi-o,
şi aceeaş groază de a mai reîncepte vieţa ei de mai 'nainte,
când fusese singură şi neubită.

Dela o vreme mă obişnuisem atât de mult cu stările acestea,
că nu le mai luam tocmai în serios. Le numiam «copilării»,
«afectări» şi râdeam de ele.

Ba, într'o zi, nu ştiu de ce, simţii o plăcere, un îndemn
crud să-i fac rău.

Ea observând că port la butonieră o garoafă, mă întrebă:

— Cine ţi-a dat floarea aceasta?

— Nimeni, i-am răspuns eu. Dar din timp în timp, port
această floare în amintirea unei femei.

Trecuse o săptămână.

Nu mai mă dusesem pe la ea. Imi scrisese de câteva ori că e tristă, mă aşteaptă, e bolnavă; însă tot pregetam să mă duc s'o văd.

Intr'o dimineață eram încă în pat, când servitoarea ei vine la mine și-mi spune îngrozită :

— Să poftiți la cuconița Zoe, că-i e rău ...

M'am sculat repede din pat și am început să mă 'mbrac.

— Ce are? am întrebat pe servitoare.

— I-e rău ...

— Ce are?

Nu mi-a răspuns. Ghiciam că nu vrea să-mi vorbească lămurit, că-mi ascunde ceva ... Deodată îmi fulgeră prin minte bănuiala : «Nu cumva s'o fi sinucis» ?

Intrebai din nou.

— E rău de tot?

Servitoarea începù să plângă.

Atunci înțelesei totul.

M'am urcat într'o birje și m'am dus spre locuința ei. Am găsit acolo o sumă de vecini și doi doctori, sosiți prea târziu.

Nenorocita băuse otravă.

Când am văzut-o, culcată în patul ei mic, mi s'a părut că se preface, că repetă *gluma* ei bizară ...

Am strigat-o pe nume, i-am acoperit mâinile cu sărutări, am plâns cum nu plânsesem niciodată ...

Dar pe fața ei încremenise un zâmbet, un zâmbet de copil care visează și o seninatate cum n'o avusese niciodată în viață ...

PRIMA ȚIGARE.

Între mai mulți tineri — profesori, avocați, ziariști — strânși în jurul unei mese de cafea, se vorbiă despre vestitul articol al lui Tolstoi asupra «Tutunului». Mai toți erau de părere că obiceiul fumatului este o plăcere vițioasă, fără însă să aibă înrâuriri atât de primejdioase asupra conștiinței ome-nești, după cum afirmă genialul scriitor rus.

Anton Dionise — un avocat cunoscut mai mult prin *sonetele* sale, pe cari le publică în revistele din București, decât prin procesele sale pe cari le pierdeă mai todeauna, zise:

— Convorbirea noastră asupra articolului lui Tolstoi îmi amintește «prima mea țigare».

— Fă-ne un sonet asupra ei, glumiră unii.

— Nu, mai bine am să vă povestesc chiar acum această amintire, răspunse el.

Și cu glasul duios, puțin trist, cu care se povestesc amintirile, începù.

«Prima țigare!»

Câtă curiozitate! Ce neastâmpăr! Ce surprinderi! Și câtă decepție!... Un roman întreg de emoții!

Amintirea mi-a rămas neuitată, limpede, parcă s'a petrecut ieri — și au trecut de atunci douăzeci de ani! De sigur, aproape în vieața fiecărui om, fumatul primei țigări evoacă un convoiu numeros de impresii, ca și întâia femeie pe care ai avut-o în brațe. Țigarea și femeia! Două necunoscuturi, care te ispitesc și te atrag, amândouă, la începutul vieții. Și când, mai târziu, după ce le-am cunoscut, filozofăm puțin asupra lor, ne dăm seama că femeia n'a avut mai mult farmec decât o țigare; iar o țigare n'a durat mai mult decât jurământul unei femei. Cu toate astea eu care n'am crezut niciodată în *eternitatea* unei țigări și iubirii unei femei, m'am mulțumit cu puțin fum și cu puține sărutări. Fumul aromatic al unei țigări și sărutările dulci și calde ale unei femei sunt fericiri mari pentru cei cari știu să fumeze și să *iubească!*

Eram de zece ani.

De nenumărate ori, preotul bisericii din strada noastră — confesorul meu — profesorul și tatăl meu îmi repetaseră acelaș cuvânt, tainic: «A fumă e un păcat!...». Dacă n'aș fi auzit acest cuvânt, desigur tutunul mi-ar fi rămas, în toată vieața mea, necunoscut. Dar pentruce nu au înțeles educatorii primilor noștri ani că vorba «păcat», în loc de a înspăimântă mintea unui copil, din potrivă o neliniștește, o farmecă, o

atrage? Păcat! cât mister are cuvântul acesta, când îl auzim pentru întâia oară!

Așa dar eră un păcat să fumezi?

Ei bine, dacă n'ar fi fost păcat, n'aș fi fumat, mi-ar fi fost groază să aprinz vârful unei hârtii subțiri, în care învăluești fire lungi și galbene, dintr'o iarbă amară, apoi s'o bag în gură, să trag și să scot fum pe nas. Cum însă mi se spune că e păcat — voiu păcătu!

Așa am raționat, fără îndoială, în ajunul de a fumă prima țigare.

Tatăl meu eră un fumător pătimaș. Se lipsiă de o pâine mai bună la masă, numai pentru a-și cumpără tutun de cea mai fină calitate. Ca orice fumător, care se respectă, aveă o tabacheră de argint, o țigaretă de chihlibar și o cutiuță mică de alamă, unde își păstră chibrituri. Marea greutate eră să pun mâna pe tabacheră. Tatăl meu o ținea ascunsă în buzunarul drept al pantalonilor, iar când se culcă, o închideă în cutiuța unui sertar.

O tabacheră e un lucru prețios. Se îngrijește cu luare aminte și cu plăcere. Adeseori citim în ziare că suveranii își trimit unii altora, drept dar, o tabacheră!

Cum s'ajung să pun mâna pe dânsa?

Era o problemă.

Mai totdeauna, când tată-meu era acasă, mă țineam lângă el, îl observam. Fiind veșnic preocupat de nevoi și afaceri, nădăjduiam că odată se va întâmplă să plece de acasă și să-și uite tabachera pe masă.

Câte gânduri perverse în capul unui copil de zece ani! De sigur omul nu e niciodată «inger».

Așa s'a și întâmplat. Intr'o zi după masă, tată-meu trebuia să plece grăbit la tribunal. Aveă un proces. Și părându-i-se că a întârziat, a pornit repede, uitându-și tabachera pe colțul mesei.

M'am apropiat de ea, am luat-o în mână, am deschis-o și... am incremenit! Eră întâiul păcat pe care îl făptuiam în viața mea! Furam!... Un moment am rămas nedumerit,

între ispita răului și între musturarea conștiinței. Se cunoștea depe atunci că nu voiu ajunge niciodată un om politic.

Mi-eră greu să fur ...

În sfârșit am luat tutun cât am putut în două degete, l-am vârit în buzunarul jiletcei, am pus tabachera la loc și am plecat la școală.

Mă simțiam stăpânit, în acelaș timp, de frică și bucurie.

În drumul spre școală, eră o grădină mare, părăsită, plină de zarzări, de pruni și de buruieni. N'avea gard. M'am abătut într'însa, m'am culcat în iarbă, să nu mă vadă nimeni și am scos tutunul, risipindu-l pe coperta «Aritmetice» de Ciocanelli. Eră destul pentru o țigare groasă.

Dar în chipa aceea, îmi adusei aminte că n'aveam foiță. Rămăsei pe gânduri. Mă consultam să păstrez tutunul până voiu aveă și foiță ... să rup o pagină din «Aritmetică» și să-mi fac țigare cu hârtie?... Paginile erau foarte subțiri. Am luat hotărîrea din urmă.

Când țigarea fu gata, îmi adusei aminte că n'aveam chibrituri.

Desnădăjduit, am ascuns țigarea în căptușala pălăriei și am plecat la școală.

Frica mă stăpâniă însă, dar bucuria se mai micșorase.

Seara, când m'am întors acasă, mi-eră groază să dau ochii cu tata. Dar l-am văzut rîzând și vesel, câștigase procesul. Ce noroc!

Ca de obicei, am mâncat o felie de pâine cu unt, am luat câteva chibrituri, fără să mă vadă cinevă și am plecat să mă joc cu băieții. Seara aveam totdeauna o oră liberă pentru joc.

Eu însă am intrat pe furiș într'un șopron din dosul caselor, unde se aflau câteva mobile vechi, o trăsură sfărâmată și foarte mulți șoareci. Am scos țigarea din căptușala pălăriei și am aprins-o.

La început am simțit un miros de hârtie arsă, apoi un cărbune mic, strălucitor s'a format în vârful țigării și fumul a început să iasă subțire, mlădiindu-se.

Și am fumat în liniște, cu plăcere nespusă, până abia mai

puteam să țin, în vârful degetelor, cel din urmă rest al țigării. Fumul plutiă în aerul greu și mucegăit al șopronului, ca un nor albastru. M'am uitat câțva timp la el, cum se respiră și se pierde cu încetul. E o plăcere să privești fumul, acest lucru neînchipuit de ușor, de subțire și de mlădios.

Gura mi-o simțiam amară. Aș fi avut poftă, în minutul acela, să mânânc ceva dulce și să beau apă. Nu prevăzusem de loc și nici nu mă așteptam, ca, după o plăcere atât de dorită, atât de mare, să urmeze... atâta amărăciune!

Mi-eră scârbă și-mi venia să tușesc. O amețeală ce se ridică din stomac îmi împăenjină ochii, îmi îngreuiă capul. Parcă mă înăbușiam...

Nu îndrazniam să ies afară din șopron. Mă știam vinovat și mi-eră frică, mi-eră rușine, mă socotiam pierdut...

Îmi venia rău: tușiam, scuipam mereu. Câte odată, gura mi se uscă și abia puteam să mișc fălcile. Măinile mi-eră reci; trebuie să fi fost palid, ca un cadavru.

Vream să plâng, dar furia mă stăpâniă, din ce în ce mai puternic. *Aș fi voit să mor.* Da, cugetarea aceasta mi-a fulgerat prin minte. Să nu vă mire: un copil vorbește și se gândește la moarte, cu mai multă nepăsare decât un om.

În momentul acela, tată-meu intră în șopron, pentru a căuta... nu știu ce lucru. Când dă cu ochii de mine și mă vede galben și amețit, mă ia de mână, îngrijat, mă scoate afară și ma întreabă.

— Ce ai?

— Abia am putut să-i răspund:

— Mi-e rău...

— Ce ai? Ce te doare?...

Am început să plâng. Tată-meu îmi mirosi degetele și înțelese:

— Ticălosule! Ai fumat!...

Dar nu m'a bătut. M'a dus lângă mama și amândoi mi-au dat sa beau limonadă, m'au culcat, mi-au vorbit blând — și a doua zi eram bine.

Tată-meu m'a iertat.

De atunci au trecut două zeci de ani. Când am intrat în liceu, eram dejă dedat cu fumatul. Uitasem amărăciunea țigării, sau, mai bine zis, tocmai ea mă făcuse să-mi placă mai târziu atât de mult tutunul.

În ore de singurătate, de tristețe, țigarea mi-a fost un bun tovarăș. Un doctor îmi spunea într'o zi; «Eu fumez numai în sala mortuară, când am de a face cu cadavrele». I-am răspuns: «Eu sunt silit să fumez totdeauna, pentru că am de aface cu oamenii!» Și-apoi, cum vă spusei, îmi place mult să privesc fumul țigării...

Iarna trecută însă, îmbolnăvindu-mă de o bronșită, medicii m'au sfătuit să mă las de fumat. M'am lăsat, cu oarecare părere de rău; medicii susțineau că abuzul fumatului contribuise, în mare parte, la boala mea. Se poate ...

Azi m'am deprins să nu mai fumez. Dar uneori mă gândesc cu o poftă nesățioasă la o țigare, ca la o femeie de care te-ai despărțit, dar n'o poți uita niciodată...

JIDANCA.

Eram la Solca, o stațiune balneară din Bucovina.

Pentru a mă duce în pădure, urcam în fiecare zi un deal ușor și lung, pe marginea căruia se desfășură o livadă plină de iarbă și de flori sălbatice. Pe locul acesta pășteau vitele oamenilor din sat.

Câte odată mă opriam să privesc dealurile din depărtare, acoperite cu păduri mari de molifți și brazi, cari parcă erau pictați pe pânza nesfârșită a zării. Dar de obicei, mă opriam și uitam să-mi urmez drumul spre pădure, fiindcă descoperisem o idilă.

La o cotitură a dealului, iarba eră atât de mare și deasă, că un om de statură mijlocie se pierdea într'însa.

Intr'o zi, trecând încet p'acolo, am auzit șoapte.

Am ascultat:

— Și zi, nu vrei?

— Nu ...

— De ce ?

— Fiindcă ești creștin ...

— Ce proastă ești !...

Urmă o tăcere.

— Dar dacă te-oiu sărută cu deasila ?

— Am să țip ...

— Parcă o să te audă cineva !...

— Pe drumul acesta umblă mereu oameni ...

Am ghicit că în iarbă se ascundeau doi îndrăgostiți.

Convorbirea lor se urmă cu întreruperi. Câte odată se făceau tăceri lungi și atunci auziam o scăpărare de râs aspru și răutăcios.

— Nu mă iubești, Rebeca !

— Dacă nu te-ași iubi, n'aș vorbi și n'aș sta cu tine ...

— Asta nu e o dovadă.

— Ba este. Până acum eu n'am vorbit cu nici un creștin din sat.

— Deaceea îți zice lumea că ești mândră ...

— Apoi, să știi ...

După tonul glasurilor, mi-a fost ușor să înțeleg că el era un țaran român — unul dintre acei țărani înalți, voinici și pletoși, cum i-am văzut numai în Bucovina ; iar ea era o Evreică tânără, vorbind cu accentul prelungit și nazal al Evreilor din Galiția, cari parcă vor să lungească silaba finală a cuvintelor.

Stau culcați în iarbă.

— Și cine ți-a spus ție că e păcat să săruți un creștin ?

— Tata și rabinul ...

— Rabinul ? Hm !...

— Tata urăște pe creștini. Când am fost în Dorohoiu, oamenii de acolo râdeau de el. Odată au vrut să-l bată și să-i taie perciunii ... Și deaceea el urăște pe creștini ...

— Când ați fost în Dorohoiu, Rebeca ?

— De mult ...

— Și de ce ați plecat ?

— Tata pierde bani în gheșefturi ... Am sărăcit ... Pe urmă,

am venit aci — și aici, tatei îi merge bine. Avem case și vite și oamenii nu mai râd de noi.

Un pitpalac s'auzi în iarbă : pit-palac, pit-palac !...

— Auzi ?

— Da.

— Cântă totdeauna pe vremea asta ...

— Măine, poimăne, când om cosi iarba, o să-l găsim în cuib ...

— Să nu-l omori ...

— Dacă îmi zici tu ...

— Și dacă nu ți-aș fi zis ?...

— Îl omoram ...

— Ah ! creștinii !...

Auzii râsul lui aspru și răutăcios ; apoi zise ;

— Poate o fi și el îndrăgostit ...

— Poate ...

— O fi ...

Râseră amândoi. După o pauză :

— Rebeco !

— Eeeee !

— Lasă-mă să te sărut.

— Nu pot.

— Pentruce ?

— Pentrucă ești creștin ...

— Și dacă sunt ?...

— E păcat !

— Rabinul ți-a spus ?

— Rabinul ...

— Hm !

Liniștea eră desăvârșită ; nu se mișcă un fir de iarbă. Soarele ardea, infierbântă sângele. Și când șoptele încetau, suspinele bietului « creștin » se auziau adânci, pătimeșe. Parcă îl vedeam : întins pe pământ, cu capul rezemat de cot, uitându-se galeș în ochii Țveiceii. Mirosul trupului ei cald și galeș, înfășurat într'o rochie ușoară, îl îmbătă. Iși plăceau unul altuia. Țveica își învinsese mândria, vorbea cu el, dar

un prejudiciu religios o rețineă încă de a se aruncă în brațele lui!

El părea a lua o hotărîre.

— De mâne încolo nu mai viu pe aci. Duc vitele în altă livadă.

— Zău ?

— Zău !

— Ba asta n'ai s'o faci ...

— Ba am s'o fac. Cine mă oprește ?

— Eu !

— Tu ... tu ... îți bați joc de mine ... mă chinuești ... ca pe Hristos ...

— De ce vorbești așa ?... Uite vorba asta o spuneau tatei și oamenii din Dorohoiu ...

— Așa spune în cărțile sfinte ...

— Ce ?

— Că voi ați chinuit pe Hristos ...

— Noi ?

— Voi ... Jidanii ...

— Cărțile voastre mint !

— Dar în ale voastre ce spune ?

— Vrei să-ți citesc într'o zi «Vieța lui Moise ?»

— Cine a fost Moise ?

— Profetul nostru ! El ne-a dat legi, ne-a hrănit cu mană, în pustiu, și a tăiat în două Marea Roșie cu toiagul, ca să trecem printr'insa. Eram goniți din Egipt ... Câte am îndurat noi !

— Asta e o poveste sau e adevărat ?

Ba e adevărat ...

— Să-mi citești într'o zi.

— Măine.

Când tăcerea se prelungia, ea îngână ușor un cântec duios și trist, cum sunt mai toate melopeele lor religioase. Dar el o întrerupea :

— Ce-mi pasă mie de Hristos sau de Moise !... Știu că-mi ești dragă.

— Și tu mie!

— Nu-ți sunt ...

— Ba da.

— Dacă ți-aș fi, mi-ai dovedi-o ...

— Nu ți-o dovedesc? Stau cu tine la vorbă ... îți dau flori ...

— Dă-mi și sărutări.

— Nu-mi cere asta ... E păcat!

— Când mă voi întâlni cu rabinul vostru, am să-l întreb pentru ce e păcat ca un creștin să sărute o Jidancă? Să vedem ce are să-mi spue ...

Ea râdea :

— Ai să îndrăznești?

— Ba bine că nu!... Și dacă nu m'o face să pricep și eu taina, îl scuipe în față ...

— Ah!

— Eu nu știu multe!

Glasul lui iar se îmblânzi :

— N'o să mă lași niciodată să te sărut?

— Nu știu.

— Spune-mi hotărit ...

— Nu știu.

El oftă lung, oftă desnădăjduit și dureros. Tăcură mult. Glasul pitpalacului desmierdă singurătatea. Și mă gândiam la inima Evreiceii, care, sub paza unui prejudiciu religios, nu se lăsă a fi înduioșată nici de soarele arzător, vărsând foc în sânge, nici de parfumul cald și voluptos al câmpului, nici de șoaptele pătimașe ale bietului «creștin!».

El vru să se ridice :

— Mă duc ...

— Nu te duce ...

— Mă duc ...

— Nu vroiu... rămâi ...

— La ce?... dacă te porți așa!...

— Și-apoi ce o să spui acasă când te-or vedeă că te întorci cu vitele așa de vreme?

— O să spun că sunt bolnav.

- Or să te bată ...
 — Să mă bată !... Mai bine decât așa ...
 — Nu te duce ...
 — Ba ...
 Ca să nu fiu surprins, m'am depărtat.

* * *

De câte ori suiam dealul, pentru a mă duce în pădure, mă opriam s'ascult șoaptele celor doi îndrăgostiți, ascunși în iarbă. Totdeauna se repetă acelaș glas rugător și pătimăș al «creștinului» și acelaș răspuns al Evreiceii : «E păcat !»

Idila asta mă interesă. Eră, de sigur mai nouă, mai ciudată decât banalele și ridiculele adultere, cari se petrec atât de des în burghezimea și în lumea mare din orașele noastre.

Am căutat să observ moravurile sentimentale dintre tinerii evrei și creștini. Nici un amestec, nici o apropiere, nici o atracțiune între unii și alții. Evreii alcătuiau o clasă cu totul deosebită prin portul, prin obiceiurile și prin fanatismul lor religios. Nu se iubiau și nu se înțelegeau decât între ei.

Cu toate acestea iubirea apropiie inima unei Evreice de a unui creștin. Și fără ca nimeni să presupună, o idilă tainică și ciudată se urziă, în ascuns, în mijlocul unei singurătăți sălbatice ... De unde eră să ghicească bigotul rabin sau tatăl Evreiceii că Reveca își făcuse cuibul ei de dragoste, în iarbă ca și pasărele ?

Dar într'o dimineață se împrăștie vestea că Dinu violase pe Rebeca, fata lui Ruhăl, și dispăruse din sat.

Eu ghicisem cine e Dinu.

Evreii erau înfuriați. Țăranii se temeau ca prinzându-l pe vinovat să nu-l omoare.

— Dar Rebeca ? se întrebau femeile.

— Săraca Rebeca ! Tatăl său a bătut-o până a lăsat-o moartă. I-a smuls părul din cap, i-a frânt o coastă cu cio-magul și i-a strigat ;

«Aruncă-te în foc ! Arzi ! Prefă-te în scrum ... decât să faci un creștin !»

* * *

Am căutat toate mijloacele să văd odată pe Evreica pentru care bietul «creștin» apucase drumul ocnei. Ea sta toată ziua închisă în casă. Dar într'o seară am zărit-o ducându-se cu un vas mare de pământ pe umăr să ia apă dela un izvor. Mergea desculță, într'o rochie subțire, cu gâtul gol, cu brațul stâng ținând vasul, cu brațul drept rezemat de șold. Umbletul său eră un ritm. Trupul său eră o statuie cu sânge și nervi... Nu i-am putut vedeă bine decât ochii — doi ochi mari negri, acoperiți de gene lungi... frumoși din cale afară!

Ochii aceia erau vinovați.

FĂRĂ TITLU.

La început se făcù în public acea mișcare nervoasă pe care o produc fiorii nerăbdării; apoi urmă o tăcere adâncă... Părea că cele câteva sute de privitori incremeniseră deodată, cu ochii mari, sticloși, îndreptați spre ușa de intrare.

Acuzatul fu introdus în sală.

Eră un tânăr brun, înalt, spătos, cu ochii negri, plini de un întuneric fără fund.

Se așeză pe banca neagră, liniștit, stăpân pe sine, aruncând priviri cercetătoare spre magistrații din fața lui.

Eră învinuit că-și ucisese amanta — fapt pe care îl mărturisise dela început, căci singur se dedese prins în mâinile justiției.

Când președintele îi cerù să-și facă spovedania crimei sale și'n fața juraților, el începù să povestească rar, cu glasul puțin aspru, dar curat, parcă ar fi istorisit o întâmplare banală unor prieteni intimi.

— O văzusem pentru prima oară, într'o librărie, cumpărându-și romane franceze. Din clipa aceea fusesem fermecat și stăpânit de farmecul ei, ca de un junghiu pe care ți-l fixează pentru totdeauna în piept un curent puternic de aer.

Nu mai aveam altă preocupare decât să mă gândesc la ea, s'o urmăresc pretutindeni, s'o doresc totdeauna.

În sfârșit i-am scris; ea mi-a răspuns. În urmă ne-am cunoscut și ne-am înțeles să trăim împreună.

Eram fericit, sau cel puțin mă credeam.

O iubiam atât de mult, că o înfășuram în dragostea mea, cum înfășoară soarele, sub lumina lui, lumea întregă.

Nu voiam să știu cine eră această femeie, care eră trecutul său. Leșise din noroiu sau coborise din stele? Mi-eră indiferent.

Ea eră pentru mine un vis întrupat, un ideal pe care îl smulsesem din sufletul meu, dându-i vieță. Eram Dumnezeu! Ei, eră lumea mea. În acelaș timp o iubiam și-o adoram.

Dar iubirea și adorația aceasta n'au durat mult, ele nu găsiu nici un răsnet în sufletul iubitei mele. Femeia aceasta rămâneă ca statuia care a înebunit pe Pigmalion! Inima ei eră o harpă cu coarde rupte, pe care nu puteam cânta nici un imn de dragoste, de adorație ...

Cu toate astea îmi plăcea încă, îmi plăcea mult. Nervii mei se obișnuiseră cu carnea ei, ca stomacul unui bețiv cu o băutură favorită.

Oh! ce mult îmi plăcea!

Mi se părea cea mai frumoasă, cea mai desăvârșită, cea mai ideală carne, pe care o întrebunțează natura, pentruca să creeze marile frumuseți de femei. Stam ore întregi numai să privesc acest capo d'operă cald, viu, desăvârșit; stam ore întregi numai să respir profumul neînchipuit ce se exală din toți porii, par'că trupul întreg eră făcut din cele mai aromatice petale ...

— Dacă ai avea și un suflet, i-am zis într'o zi.

— Nu e destul că am frumusețea? mi-a răspuns ea.

Am stat pe gânduri și m'am întrebat «E destul numai frumusețea?»

Mi-am închipuit atunci un alt capo d'operă, o altă minune — pe care natura pare că n'o poate realiza niciodată, — mi-am închipuit: «Un suflet frumos într'un corp frumos!»

I-am mărturisit și ei visurile mele — o slăbiciune pe care am regretat-o în urmă. Ea a răs. A filozofat chiar:

— «O femeie frumoasă nu trebuie să fie decât frumoasă. Ea este un idol: are drept la evlavie tuturor; și nu e datoare să iubească pe nimeni.

Și începea să-mi vorbească de toți vechii săi amanți de nenumărate feluri, cum fusese iubită și adorată. Imi descoperise iubiri ridicole și pătimeșe, adorațiuni platonice, jertfe nebunești, desperări tragice — îmi descoperea trecutul ei, cu o mândrie stupidă ; trecut pe care eu mă ferisem să-l cunosc.

Ea zicea : « Amanții mei ! » ca un rege : « Poporul meu ! »

Destăinuirile acestea mi le repetă adeseori. Aproape pe nesimțite ele izbutiau să facă inimii mele o educație per-versă. Din bună, din iubitoare, din timidă, cum eră această biată inimă, începea să devie rea. pizmașe, neliniștită. Un fel de ură vagă prindea rădăcinii într'însa, o ură ciudată împotriva amanților pe cari îi avusese această femeie.

Și îmi vorbiă despre dâșii, tocmai în orele noastre cele mai intime.

Intr'o zi m'am supărat: Ea a părut uimită, i se părea atât de firesc să vorbească de amanții săi. Dar ne-am împăcat repede ; cu toate astea rămâneau în inima mea niște resentimente pe cari nu le-aș putea defini, ceva ca furia și spaima pe cari le simte un om slab în fața unui om puternic, care își bate joc de el.

Vedeam bine că făceam o copilărie să iau atât de mult în serios mania ei ridiculă. Mi-eră însă peste puțină să mă încredințez dacă ea repetă această manie înadins sau într'un mod inconștient.

* * *

Mă gândiam s'o părăsesc. Pentru câtvă timp plecai în alt oraș, ca să mă pot deprinde cu lipsa ei. Imi sugeram mie însumi ideia de a o uita, dar cu cât îmi sugeram mai mult această idee, cu atât mă gândiam mai mult la ea. Eram ca acei desperați lași, cari plănuesc să se sinucidă ; dar cu cât întârziază mai mult asupra acestei hotăriri, cu atât revin la instinctul de a trăi. Uitarea și sinuciderea vin fără să le prevezi.

Ea nu știă unde mă aflu. Nu-i spusese, pentru a nu fi nevoit să-i scriu sau să primesc scrisori dela ea.

După câteva zile mi se făcuse un dor nespus de ea, ca

acel dor pe care îl simțim uneori, când, ajunși oameni, ne gândim la copilăria noastră, am vrea par'că să fim iarăși la începutul vieții.

M'am reîntors s'o revăd. Eră tot aceeaș, frumoasă, liniștită, și de loc mirată că plecasem fără să-i dau de știre.

Am rămas lângă ea o vreme îndelungată. N'o părăsiam cu zilele. Aș fi voit s'o omor sau să mă omor într'o orgie, într'un delir de voluptăți. Carnea acestei femei mă ispitea mereu, mă îmbătă de plăceri, mă desgustă, fără a mă sătura vreodată. În momentele cele mai pătimașe îmi venia s'o sfâșiu, și cu toate astea mâinile, gura mea se făceau mai ușoare, mai moi, mai dulci, pentru a-i atinge tot trupul. Eră ciudate poftele mele! Această femeie nu-mi putea da decât carne; ea neputându-mi mulțumi și sufletul, cu atât mai mult îmi excită și îmi îmbolnăvia simțurile.

În vremea asta ea urmă să-mi povestească, din vreme în vreme, despre amanții săi. Insistă foarte mult mai ales asupra celor frumoși. Pentru ea eră o glorie că fusese iubită de mulți. Când mergeam împreună pe stradă, eră mândră ca o regină, care se știe admirată și iubită de mulțime. Răspundeă la surâsul și la privirea celui din urmă trecător.

Niciodată însă nu fusesem gelos, niciodată nu mă gândisem dacă această femeie mă înșeală. Dacă un prieten mi-ar fi spus: «Aseară am văzut pe iubita ta în brațele altuia» l-aș fi crezut. Ajunsesem în sfârșit să mă incredințez că această femeie se credeă că e ca acele flori frumoase, pe cari orice om are dreptul să le rupă, să le poarte, să le miroasă, să le asvârle.

Firește izbutiam să-mi lămuresc, să analizez toate instinctele perverse ale acestei femei: izbutiam chiar să le observ cu curiozitatea unui psiholog, dar, oricum, ele grămădiau în inima mea o ură tăcută.

Într'o Miercuri seară, ea veni acasă mai târziu ca de obicei. Eră puțin palidă și în ochi aveă o strălucire umedă! Unde întârziase? De unde venia? N'am întrebat-o. Mă înșelase? Lucrul eră posibil, fără îndoială, foarte probabil.

Când am sărutat-o par'că-i simțiam pe buze sărutările altuia.

Dar nu eram de loc gelos ; îmi păsă tot așa de puțin, ca și cum mi-aș fi pierdut un nasture dela haină.

Incepui să-i vorbesc blând, s'o desmierd. Ne culcarăm.

Ea eră în vervă ; aveă poftă să-mi vorbească iarăși despre amanții săi. Simțiam că în fundul inimii mele tresar porniri ciudate. Confidențele ei nu se mai sfârșiau. O ascultai câtvă timp, tăcut, silindu-mă să mă stăpânesc.

Dar deodată, fără să-mi dau seama cum, fără să fi urmat impulsiei unei reflecții, mă simțiii cuprins de o turbare a tuturor simțurilor mele ; și fără să fi dat loc la orice scenă, la orice neînțelegere, m'am aruncat asupra ei, ca o fiară, strângând-o de gât c'o voluptate neînchipuită.

După asta parcă mi se făcù frică. Cum însă mă temeam că n'o omorîsem bine și cum nu vream s'o fac să sufere, îi înconjurai gâtul c'o batistă și strânsei din toate puterile.

Apoi mă culcai lângă cadavru și adormii.

M'am deșteptat dimineața, la orele cinci, m'am îmbrăcat și am ieșit să mă dau prins în mâinile justiției.

«Asta e tot».

SIMPLU.

Prietenii fumau și beau ceaiuri. Eră un cerc de tineri re-
trași puțin din lume și cam obosiți de vieață înainte de
timp. Se adunau aproape în fiecare seară, la unul din ei,
pentru a vorbi și a cugetă. Fiecare povestise ceva din «ro-
manul vieții sale». Acum venise rândul lui Tudor Hlugeanu,
un tânăr înalt, slab și cu o dulce expresie de tristețe în ochi.

— Al meu e simplu ! zise el către prieteni.

— De sigur e o aventură de iubire.

— Nu !

— Sau poate o întâmplare din vieața ta de student.

— Nici asta !

— Atunci despre ce e vorba ?

— Veți vedeà.

Toți tăcură. În sobă focul ardeà liniștit și da un farmec intim acestor clipe de mărturisiri. Tudor Hlugeanu închise ochii pe jumătate, își înclină capul pe umerii unui prieten, apoi începù :

«Scrisoarea notarului îmi sosise la opt ore dimineața. Eram gata să ies de acasă, pentru a mă duce ca de obicei să mă plimb în grădina Cișmigiu. De cu seară mă simțiam indispus, mă închisesem de vreme în odaie, spre marea uimire a prietenilor mei; iar lumina lunii, străbătând prin fereastra deschisă, mă supără ca ochii unui curios, care se uită fix la tine, ca și cum ai fi un animal de menajerie sau o statuie de muzeu.

Dormisem puțin și agitat.

Ce aveam, nici eu nu-mi dam seamă. O tristețe fără margini, o stare de suflet chinuitoare prin neînțeleșul ei. La urma urmei pricep ca durerea să fie cinstită, să ne lovească pe față. Singură fericirea are dreptul să fie neînțeleasă, că de aceea e fericire.

Cu toate astea, îmbrăcându-mă, nădăjduiam că arborii din Cișmigiu îmi vor redă curând dispoziția, când, tocmai atunci, factorul poștal îmi aduse o scrisoare neplătită.

Recunoscu scrisoarea notarului, un băiat bun, cuminte și inimos, care servià bieteii mame drept secretar.

O vârii în buzunar și ieșii în stradă. Știam mai dinainte cuprinsul scrisoareii: veșnicul «mi-e dor de tine, Tudore!» al bătrâneii mele mume și-apoi, cuvinte ca de-al-de astea : «Vino c'o să mă prăpădesc!... și, de când mă tot uit la drum, să te văd venind, mi s'au întunecat ochii!»

În realitate frazele erau întocmite de șiretul de notar, care — pricepeam eu — vrea să s'arâte că e meșter la condeiu. Băiatul ăsta privià adânc în viitor și-ar fi ajuns departe, dacă nu-i lipsiau mijloacele. Mi-aduc aminte, de când stam cu el pe aceeaș bancă, în clasa treia primară, ce dragoste aveà de învățatură și cât de clar și limpede i s'ar fi deschis mintea, dacă n'ar fi fost silit să-și întrerupă școala...

Dar deși cuvintele erau meșteșugite de el, într'însele vorbiă inima mamei. Eu însă căzusem în ticăloșia multora din tineri: mă orășenisem, părăsisem universitatea, luasem o bună slujbă la ministerul de instrucție, întrețineam o amantă; ba chiar căzusem într'un fel de pesimism de bulevard, bătându-mi joc de fondul simplu și sentimental al sufletului meu, cu care venisem în lume. Cu tot dorul mumei, mi-eră peste puțință să mă hotărâsc a mă duce în satul meu.

Și erau mai mult de patru ani de când nu văzusem pe mama!

Peste firea mea țărănească, se așternuse o fire străină, artificială și bolnăvicioasă, hotărîtă de mediul stricat al prietenilor de cafeună și al femeilor pierdute. Nu mai eram copilul liniștit, modest și silitor din clasele primare; nu mai eram triumfătorul cinstit dela bacalaureat; mă schimbasesem cu totul. Câteva relațiuni meschine, câteva deprinderi rele, un amor ridicul și nenorocit, îmi răsturnase întreaga mea natură sănătoasă și bună, prefăcându-mă în așa chip, de nici eu nu mă mai recunoșteam.

Cartea îmi devenise urită și-i tăgăduiam folosul ei în viață, m'ademeniau vanități peste vanități; aveam o sete nepotolită de bani, de dorinți mari... Prietenii buni îmi deveniseră dușmani, morala lor mă revoltă. Mă amețise traiul trândav neonest, stricat, cu aparențele lui dulci și strălucitoare.

Șirul acesta de reflecții se întrerupse în momentul când intram în grădina Cișmigiu, pe poarta din dreptul Ateneului vechiu¹.

Eră în primele zile ale lui August.

Arborii păreau că se îmbrățișează sub razele soarelui. Domniă o frăție tăcută în lumea asta de frunze și de ramuri, un cântec mut de iubire și de viață...

În aer părea că tremură o seninătate albastră.

Nu-mi dau seama cum, în clipa aceea, scosei scrisoarea din buzunar, îi rupsei plicul și citii. De astă dată nu mai erau cuvintele obișnuite:

¹ Azi Teatrul Liric.

Domnule Tudor,

«Muma d-voastră trage să moară. Sunt patru zile de când se chinuește să-și dea sufletul. Te strigă mereu pe nume. Părintele Gheorghe spune că e păcat să nu vii, barem la ceasul morții. Trenul vine până la C... Acolo poți găsi, *la Hanul lui Miu*, o căruță care să te-aducă în sat. Vă așteptăm. Doar s'o îndură Dumnezeu să întoarcă ceasul rău».

PETRE VĂLEANU
Notarul Comunei Văleni.

Mi se făcù ca un întuneric și'n ochi și'n suflet... Mă așezai pe o bancă, recitii scrisoarea, o băgai în buzunar și privii pământul cu desnădăjduita privire a celor cari cugetă la mormânt...

Mama moare!... un glas parcă îmi șopti aceste cuvinte în suflet și se repetă dureros de sonor, cum se repetă cele mai ușoare sgomote, sub bolta unui templu larg și vechiu.

Stătui câteva minute aiurit. Apoi senzația tristă care îmi rănise simțirea ca o lovitură brutală, îmi însenină mintea. Ispășii într'o clipă o veșnicie de păcate!

Chipul mamei, pe jumătate uitat, mi se reîntregi în gându-mi, ca o imagine de suferință. Dragostea ei nebună de mine — copil ingrat și pierdut! — îmi reveni în suflet, ca o lumină generoasă — singura dragoste adevărată în toată comedia de sentimente pe care o întâlnisem în vieață. Și mă induioșă atâta părere de rău de traiul amar și zadarnic al bieteii mele mume, de sfârșitul ei, neînchipuit de dureros, că-mi simții conștiința, judecându-mă cu o severitate prea crudă.

Mă 'ntorsei acasă și aruncaii câteva lucruri în geamantan. Servitorul îmi spuse că îndată după plecarea mea mă căutase «coconița Jenny». Dedei ordin servitorului să-i spue că am plecat și că n'am să mai ma întorc.

Mă repezii apoi până la minister, rugând pe un prieten să mă înlocuească câteva zile. Colegii mei fură foarte surprinși, că în ziua aceea aveam «figura serioasă». Nu răspunsei nici

la întrebările, nici lă râsul lor. Oamenii, fără să știe, ne în-sultă de atâtea ori durerile !...

Luai o birje și pornii spre gară. Trenul plecă la C... la două ore, și ajungea noaptea la unu. A doua zi trebuia să închiriez o birje sau să găsesc o căruță, care să mă ducă în sat.

Intrai într'un vagon, unde nu eră nimeni. De obicei între București și orașul C... nu călătoria lume multă.

Deschisei fereastra, ca și cum aş fi chemat în ajutor li-niștea și seninul cerului....

Gândurile îmi erau la mama ,...

Dar nici o lacrimă nu-mi venia în ochi !...

* * *

Eră trecut de miezul zilei, când intram pe sub bariera sa-tului. Când zării turla dela clopotnița bisericii, inima începù să-mi bată cu o putere neobișnuită: m'apropiam de *vatră*.

Dintre toți țărani pe cari îi întâlneau pe linia satului, nu mă recunoscuse decât învățătorul. Li răspunsei la salut și îi făcui semn cu mâna să se întoarcă înapoi.

Birja se opri în fața porții de nuiete. Bordeiul sta în fundul curții — ca un mormânt umilit, în care trăiseră atâtea vieți de oameni ...

În prispă, pe o laviță veche înădită cu un scăunaș de brad, mama dormia somnul din urmă.

Murise, o ora după ce notarul îmi scrisese scrisoarea.

Câteva femei bătrâne o plâneau fără lacrimi și umpleau împrejmuirea cu o jale sinistră. Pe trupul înghețat al moartei nici o floare. În juru-i ardeau câteva lumânări de ceară roșie.

La sosirea mea, bătrânele încetară de a mai plânge; no-tarul și preotul îmi ieșiră înainte, iar în urmă învățătorul venia însoțit de primar și alți săteni.

M'apropiai de moartă și, fără să zic o vorbă, fără să scot un suspin, fără să-mi pice o lacrimă, îngenunchiai lângă capul ei.

Nu vorbea nimeni ... Țărani se uitau gravi și tăcuți la mine.

Pe chipul rece al mamei, încremenise un fel de posomori-re ... Nu mai eră capul ei blajin de odinioară. Atâtea dureri

și apoi groaznicul sfârșit îi dăduseră în adevăr o înfățișare hidoasă. Pe frunte numai îi cădea părul ei alb și frumos, ca o cunună a mizeriei.

După o oră intră în curte un bătrân, aducând pe umeri, un coșciug de brad și un stâlp, în formă de cruce.

Vecinii se îngrijiau de sărmana mea mumă. De când rămăsese văduvă și de când, mai ales, copilul ei «fugise în alte lumi», satul întreg n'o lăsă să piară. Din puținul ei, da, adeseori, celui mai în nevoi decât ea. Și eră bună, și eră înțeleaptă — cum aș fi putut să fiu și eu.

Preotul, notarul și învățătorul s'apropiară de mine. Nici unul nu îndrăzni să mă 'ntrebe de ce nu mai venisem de atâta vreme «pe acasă». Imi vorbeau toți cu sfială și cumpătat. Iar din puținele lor cuvinte, înțelesei nesfârșitul «dor», care poate grăbise moartea mamei.

Spre seară o înmormântarăm.

Imi rămăsese în auz glasul strident al clopotului dela biserică și căderea țărânei pe cosciug. Vibrase atâta melancolie, în aceste sunete!... și-mi evocase în amintire tot ce mi se părea uitat...

Copilăria începù să se desprindă din întunericul trecutului... Copil de plugari, născut și crescut în mizerie; câtvă timp, păzitor la cireada satului; apoi intrând în școală, după îndemnul unui arendaș care mă iubiă, aci învățând cu o silință fără seamăn, terminând clasele primare, hotărit să merg înainte, să trec peste orice piedici... Plec în oraș, dau examene de bursier, izbutesc cel dintâiu, trec toate clasele liceale, numărându-mă printre școlarii de frunte. Apoi triumful: bacalaureatul!...

Ramân în București, iau o slujbă, pierd doi ani fără să fac ceva, mă înscriu la universitate, urmez neregulat, o părăsesc, m'agăț iar de o slujbă și alunec în cea mai ticăloasă, în cea mai zadarnica vieță!...

Acum iată-mă singur!... Am rămas ca ultimul vlăstar al unui neam. Un lung șir de generații, luptând neconținut pentru

a trăi, dându-și una alteia, ca o moștenire sfântă, instinctul de vieață și ajungând să se stingă prin mine!

Oh !... ce dureros, ce înfiorător îmi întunecă sufletul ideea aceasta a eternului sfârșit !...

Se făcuse noapte ... Nemărginirea se instalase. Satul dormiă. Un vânt ușor aducea freamătul vag al plopilor, de care e plin cătunul. Din când în când stoluri repezi de corbi s'a-fundau în depărtări ...

Stam singur pe prispă ... Un sgomot mă trezește : câinele curții intră de mai multe ori în bordeiu, ocoli curtea mirosind, ieși afară la drum, așteptă puțin, se dete pe lângă mine, apoi începù să latre ... Parcă plângea, parcă strigă ... Simțise și el, poate, imensul gol pe care îl lasă în urma lor — morții ...

Dar acest animal putea să-și exprime durerea ... Eu mă simțiam împietrit, mut, incapabil de a plânge ... Sguduitura brutală a durerii mă aruncase într'un fel de nesimțire îngrozitoare! De sigur starea aceasta trebuie să fie ultima putere de a suferi a simțirii omenești.

După câtvă timp, câinele încetă să latre. Luna se ivi târziu după culmea unui deal. Fu ca un semn de pace și mângâiere.

O adiere caldă de liniște și de înduioșare îmi străbătù în suflet. Adâncii vieața cu o pătrundere de gândire înțeleaptă, reducându-i tot înțelesul ei la eternul fără înțeles.

Firește, pentru oameni ca mine nu e loc mult pe pământ. Lumea este a nepăsătorilor și a celor veseli. Dar atât mai bine! În fața veșnicului nimic, ce fericire sau ce durere e serioasă ?...

* * *

A doua zi de dimineață, m'am dus încă odată în cimitirul satului. Pământul aruncat peste mama eră încă umed. Soarele răspândiă peste crucile de lemn o pulbere de raze.

Am îngenunchiat și am plâns ... Eram scăpat.

Spre seară am plecat, pentru a nu mai reveni niciodată !...

VALSUL.

Adrian Norescu erà un fel de celebritate, în provincia luș. Dacă mulți nu-l văzuseră, toți îl cunoșteau din auzite. Femeile și-l arătau pe stradă sau în localurile publice:

— Uite ăla e Adrian ...

Ele îi observau mișcările, îi țineau minte cuvintele rostite de el, în treacăt, îndreptau spre figura lui priviri de curiozitate și de simpatie. Ochii lui erau adeseori obiectul discuțiunii lor.

Tânărul acesta își da toate silințele să pară interesant și plăcut. Privirile femeilor îl cam exaltaseră, ba chiar ajutau într'un mod inconștient să-l pregătească pentru momente de sentimentalism bolnăvicios.

Nu împlinise încă treizeci de ani și avea o figură oboșită și puțin palidă.

Dar el știà din unele romane că insomnia și tristețea sunt apanajele sufletelor delicate! Uneori căută să-și deprindă ochii a privi pe Hristos în ultimul suspin, când moare pe cruce. O nuanță trandafirie pe obraz l-ar fi supărat. El socotià că culoarea roșie nu ședeà bine decât băcanilor.

Dar toate aceste afectări ridicule nu-l făceau nesuferit prietenilor. Aveà un caracter ales, care se caracterizà mai ales, prin bunătate și o înclinare nestăpânită pentru sacrificiu. Se ziceà despre el: «e un băiat bun, dar cu gârgăuni în cap».

De sigur în aceste cuvinte se ascundeà și un sâmbure de invidie. Adrian întreceà pe toți tinerii în arta de a dansa. Valsul erà patima lui, nebunia, geniul lui.

La optsprezece ani erà dejà numit regele *balurilor mascate*; și nu s'ar fi găsit o fată de croitorie, care să nu fi visat plăcerea de a muri valsând, în brațele lui Adrian.

Părea născut pe vals. Trupul său înalt, mlădios ca al unei femei, peste care cădeà totdeauna, minunat de estetic, o redingotă neagră; picioarele lui ușoare, călcând ritmic și liniștit, ochii lui mari și negri, strălucind umezi și visători, sub fruntea netedă și palidă, îi dau înfățișarea unui zeu tânăr, întrupat în visul unei fecioare.

Mai târziu, fiind numit grefier la tribunalul de comerț, talentul lui începe a se face cunoscut și prin saloane. Doamnele din societatea înaltă nu ținură în seamă că e un «biet slujbaș» și-l invită la serate, la nunți și la baluri.

Adrian dansă cu toate. În valsul în trei pași, lumea îl priviă uimită. Se făcea o tăcere desăvârșită, unde nu s'auzia decât adierea legănătoare a muzicii.

Ferice de femeia care se află atunci în brațele lui Adrian! El o ducea într'un sbor abia simțit, ca într'un vis. Picioarele lor atingeau parchetul atât de ușor, că produceau un freamăt ca al frunzelor risipite de vânt.

A doua zi, femeile, spunându-și impresiile dela bal, nu uitau să adauge: «Am jucat un vals cu Adrian».

O mireasă ținuse ca la nunta ei să fie invitat și Adrian. Eră dorința unei fete de croitorie care cunoscuse pe vestitul dănțuitor în vremea când acesta eră un simplu copist. Ginererele — o calfă de cismărie — a fost nevoit să îndeplinească dorința fidanțatei lui.

Adrian nu eră un orgolios; s'a dus și a dansat cu mireasa un vals.

Nimeni nu-și lămuriă ce farmec aveă acest tânăr în dulcele vârtej al valsului. Femeile parcă simțiau senzația unei aripări nesfârșite. Adrian puneă în sufletele lor o căldură, o exaltare ciudată. Felul său de a le cuprinde talia, apoi mîndierea cu care le purtă, în ocolurile ritmice ale jocului, încântau, luau mințile.

Ajunsesese ca femeile să-l invite la vals. El nu respingea pe nimeni, găsiă că într'adevăr eră dreptul «sexului frumos» să nvite, iar nu al bărbaților.

Adrian eră neobosit.

* * *

Dar într'o zi a băgat de seamă că un junghiu îl încearcă, de câtvă timp, în partea stîngă a pieptului. După câtevă zile a început să tușească și să scuipe sânge.

Doctorii i-au spus să stea o iarnă întregă liniștit, să nu

mai joace valsul. Din cauza valsului a răcit, a băut apă rece, fiind asudat, s'a întors acasă noaptea târziu, prin ger. Și iată-l victima valsului!

Adrian a nesocotiț sfaturile doctorilor și a urmat să fie iarăși sărbătoritul dănțuitor al femeilor. Dar aceasta n'a durat mult: boala s'a făcut mai amenințătoare, până când l-a aruncat în pat.

Incepuse viscocele lui Ianuarie. Adrian primiã aproape în fiecare zi, invitațiuni la baluri, la nunți. În curând se auzi că *regele valsului* se stingeã cu încetul. Femeile se indoiau, voiau cu orice chip să se încredințeze prin ele însele de adevărul acesta, care le îngroziã. În sfârșit aflară că bietul tânăr nu se mai puteã da jos din pat, nici până la fereastră.

Adrian căzuse într'o tăcere neîntreruptă. Nu vorbiã cu nimeni, nu răspundeã nici chiar femeilor din vecinătate, cari îl vizitau. Pareã totdeauna dus într'o depãrtare adâncã, pe care o ghiciai din felul său vag și neclintit de a privi.

O singură dată, auzind o flașnetă pe stradă, ale cărei note acoperite de vuetul viscolului, produceau un cântec neînțeles și bizar, Adrian avù o halucinație, ridicã brațele, șoptind încet și rar: Valsul!

În primăvară muri!

Moartea lui fu un eveniment trist în orașelul acela. Femeile căutau sa afle prin ce strade va trece cortegiul. Multe îl plânserã în tainã.

Sicriul, în care erã închis *regele valsului*, erã acoperit de flori.

Prietenii săi, însă, puserã la cale un plan, care avù un rãsunet uimitor în lumea liniștitã a provinciei. Ei tocmiserã o bandă de lãutari s'aștepte mortul la cimitir. Acolo aveau ordin să execute un singur cântec.

Când serviciul religios fu sfârșit, iar cioclii coborau coșciugul în mormânt, lãutarii începurã să cânte valsul din *Faust*.

Fu o uimire generală. Sub soarele care apuneã, ramurile înmugurite ale copacilor, cu o lumină de aur, notele divi-

nului vals se împrăştiau ca un sbor de suspine ieşit din morminte.

Femeile plâneau.

Ultimele acorduri se stinseră odată cu cei din urmă bulgări de pământ aruncaţi peste cosciug.

LA RĂSĂRITUL LUNII.

Cei trei tovarăşi îşi pregăteau luntrea. Cu mânecele smulse până la încheietura umărului, cu sânurile lăsate libere în bătaia vântului, pescarii lucrau cântând, afară de Petre — cel mai tânăr dintre ei — în ai cărui ochi se vedeă umbra unei dureri ascunse.

— Mai în grabă copii, că ne-apucă înoptatul, strigă moş Tudor, un bătrân cu părul nins, dar vesel şi vioiu ca un copil. Omul acesta îşi petrecuse toată viaţa între cer şi apă. Sufletul lui devenise uşuratic ca o undă. Glasul lui îndemnă la râs şi la muncă şi el însoţia pe ceilalţi tovarăşi, ca o nădejde totdeauna credincioasă.

Cel de-al treilea — Barbu — privia pe luciul limpede şi liniştit al bălţii, ca şi cum ar fi avut o înţelegere cu apa să comploteze împotriva locuitorilor din adâncul ei.

Soarele, mărimdu-se, coboră către apus. Nici un nor nu păta seninul cerului; peste toată firea sa se împrăştiă adierea molică a serilor de vară.

Când luntrea fu urnită depe malul nisipos, tovarăşii se urcară într'insa. Petre şi Barbu aşezându-se la lopeţi, iar moş Tudor la cârmă.

Şi porniră.

Depart, la marginea dinspre miazăzi a bălţii, eră locul destinat pentru prinderea peştelui. Tovarăşii sperau să-şi umple năvoadele de astă dată; şi în tot timpul drumului, cântecele lor nu mai conţineau. Singur Petre tăcea.

Braţele lui musculoase mânuiau lopata cu acelaş ritm puternic şi regulat, dar gândul lui eră aiurea. Plecase cam fără voia lui; tovarăşii îl luaseră cu de-asila, căci o presimţire amoroasă îi neliniştea sufletul de câtvă timp.

Voinicul acesta, cu trupul fermecător de viril, cu chipul blajin și altă dată vesel, ajunsese în starea unui om de oraș, abătut, sceptic și ademenit de filozofia tristă a zădărniceii existenței noastre.

Insurat de un an și jumătate cu cea mai frumoasă fată din sat, hărnicia lui la muncă se îndoise, căci visul lui cel mai drag îi umpluse sufletul cu noroc și lumină.

Despre dragostea lui cu această fată se vorbea în sat, ca despre o idilă.

Dela o vreme însă, Petre bănuise că femeia lui îl înșală. I se părea lui că la cârciumă băieții se uitau la el, cam batjocoritor, iar femeile, când îl zăriau trecând pe lângă gardurile curții lor, șoptiau în taină.

Cum îi nălucise această bănuială, nici el nu-și da bine seamă. Într-o seară, femeia lui vorbea în pragul ușii cu Gheorghe notarul. Ea râdea și, cum își mlădiă trupul cam pe spate, parcă i-ar fi fost dor de strângeri în brațe. Notarul se uită galeș la ea și rupea nervos frunzele unei ramuri de salcâm, pe care o ținea în mână.

Tocmai atunci el intră în curte, aducând o sticlă plină de rachiu. Când fu la doi pași de dânșii, lui i se părură că aude pe femeia lui șoptind notarului: «... la răsăritul lunii».

Notarul le dete bună seara și plecă, iar lui Petre din clipa aceea i se schimbă firea.

La masă o întrebă:

— Dar ce râdeai așa cu notarul?

Ea îi repetă gluma pe care o povestise notarul, cunoscut în tot satul ca cel mai glumeț om.

Petre mănca rar și nu-și ridică ochii din taler. După o pauză, iar o întrebă cu acelaș graiu aspru:

— Dar ce vorbă fu aceea... «la răsăritul lunii?»

— Ce vorbă? răspunse ea uimită.

— Vorba care o spuseseși chiar tu... crezi că n'am auzit-o?

— Asta e curată nălucire, omule.

— Așa?... nălucire!... Bine, nălucire să fie!

De atunci bănuiala a crescut ca o bubă veninoasă, în su-

fletul lui Petre. Pentru el munca devenise o povară, cu tovarășii lui aveà adeseori neînțelegeri, așa ca din senin, iar odihna lui de noapte erà turburată de cele mai chinuitoare gânduri.

Un an după căsătorie femeia lui născu un copil. El însă nu simți nici o bucurie, stăpânit și întunecat de aceeaș credință oarbă.

* * *

Luntrea se legănă ușor, înaintând mereu pe luciul curat al apei.

Jeraticul stelelor aprinsese cerul, înfrumusețând noaptea cu o măreție uimitoare. De peste baltă, unde se desfășurau livezi întinse și bogate, se auziau trilurile pierdute ale unor fluere de cioban. Și ca niște lumini depărtate, se zăriau focurile dela stână, stingându-se treptat.

Târziu răsări și luna, după un deal.

Ochii lui Petre se ridicară instinctiv către ea și tresări. Brațele lui se înmuieră, iar lopata, abia atingând fața apei, perdù echilibrul luntrei.

— Ai obosit, Petre? strigă moș Tudor. Treci tu la cârmă și dă-mi mie lopata.

Dar el nu primi; printr'o sforțare supremă, își recâștigă puterile. Luntrea se clătină, par'că ar fi fost să se răstoarne.

Luna împânzise pe apă lumina ei bălaie.

— Fraților, nu mai pot, nu mai pot!.... rosti deodată Petre. Să ne'ntoarcem înapoi, dacă sunteți creștini și vă e milă de durerea fratelui vostru.

Și în cuvinte tremurătoare, aci violente și adânci, aci înduioșătoare ca niște suspine, Petre mărturisi tovarășilor săi bănuiala care îl nelinișteà de atâta vreme. El cereà ca să se întoarcă din drum, incredințat că femeia lui îl înșeală și în noaptea aceea. Răsăritul lunii îi exaltase presimțirea până la nebunie.

Tovarășii se împotriviră: unde se mai pomenise ca niște oameni plecați la treabă, să se întoarcă după o bănuială co-

pilărească și neîntemeiată ? Și cu cine eră să-l înșele femeia lui ? Cu notarul ? Dar Gheorghe eră un băiat despre care nu s'auzise nici o faptă rea și apoi tot satul știă că el ducea dorul unei fete, cu care avea de gând să se unească în curând.

Petre însă nu voi să înțeleagă nimic, asvârli lopata, se ridică în picioare, încercând să-și lepede cămașa, hotărît să se întoarcă în not.

Moș Tudor judecă zădărnicia oricărei împotriviri și căută să-l liniștească. Cu o privire blândă, făcù un semn înțelept, celuiilalt tovarăș.

Intoarseră luntrea.

* * *

Tăceau căteșitrei. Fiecare se adâncise în gânduri felurite ; și încetul cu încetul, aceeaș bănuială îi cuprinsese pe toți.

Durerea și nerăbdarea lui Petre izbucniă din când în când, în vorbe amenințătoare :

— Cățeaua !... Nelegiuita ! Am s'o fac țândări !...

Moș Tudor se cutremură — inima lui trecuse prin vieața asta ușoară ca o pasăre. Povețele lui interveniau : omul trebuie să-și stăpânească mânia. Dacă femeia e necredincioasă și păcătuește, alung'o !... La ce bun să infunzi ocna, ca ucigaș al femeiei tale ? N'au să te ierte nici oamenii, nici Dumnezeu !

Petre își indoise puterile ; luntrea par'că sbură.

Când ajunseră la locul de unde porniseră, moș Tudor luă pe Petre de braț, îi smulse cuțitul dela brâu și cu vorbe bune căută să-i domolească furia.

Casa lui Petre eră așezată pe deal.

— Asta nu gândiam s'o petrec, mai rosti moș Tudor, ținându-se de pașii lui Petre, care urcă dealul.

Barbu rămăsese în vale, lângă luntre.

Când ajunseră în fața porții, Petre se opri, respirând greoiu. La lumina lunii, figura lui se zăriă palidă ca a unui mort, ochii lui deveniseră sălbatici.

Intrară ușor în curte.

Moș Tudor îl ținea de braț.

— Stăi, întâi să ne uităm pe fereastră, șopti bătrânul.

Razele lunii băteau în geamurile neacoperite de perdele. Amândoi se apropiară în vârful picioarelor de fereastră și priviră înăuntru.

Femeia lui Petre, cu sânul desgolit, își legănă copilul în brațe, care plângea încet. Glasul ei îngână un cântec de leagăn, adormitor și melancolic.

La icoana din părete, candela ardeă.

În toată împrejurimea, tăcere și singurătate.

Moș Tudor se retrase dela fereastră, și ținând mereu de braț pe Petre, îl depărtă câțiva pași de casă.

— Asta ți-a fost bănuiala? Întrebă el, clătînând din cap... Ai năucit, omule!

Și își făcu cruce, în vreme ce Petre căzuse în genunchi — curmat de rușine și căință.

MARTURISIRE.

(Manuscris găsit).

Vreme rea...

Dela fereastră privesc în stradă. Peste drum, în cârciumă, un chitarist bătrân — artistul săracilor — cântă romanțe vechi și uitate. În jurul unei mcse, câțiva muncitori îl ascultă, beau și par veseli. Mă 'treb: sunt veseli în realitate sau au puterea să-și creeze senzația veseliei? Între simțirea mea și natură este atâta apropiere, încât o mare parte din senzațiile mele plăcute sau triste sunt hotărâte după starea vremii...

A început să plouă.

Un câine lășos, slab și murdar tremură în mijlocul drumului. Par'că e adâncit într'o consfătuire cu sine însuși; trebuie să-i fie foame și frig.

Gardistul de stradă, cu gluga în cap, trecând pe lângă dânsul, îl lovi cu piciorul. Câinele abia se depărtează, șcherlălăind; e șchiop.

Mă retrag dela fereastră. A observă e adeseori o durere. Lumea, în cele mai ascunse colțuri ale ei, ascunde mai mult aspecte triste și brutale.

* * *

Singur, singur...

Aș putea ieși să întâlnesc un prieten. Dar, lucru ciudat ! Câte odată am scrupulul acesta : când sunt trist, caut să nu întâlnesc oameni. Lumea în general e veselă, ea nu tolerează pe cei triști. Un om, care ar plânge în stradă, ar fi ridicul sau luat drept nebun.

Durerile și nenorocirile manifestate în vileag sunt neînțelese sau batjocorite.

Singurătatea este singurul loc în care se pot retrage cei ce poartă cu ei o suferință. Cu tine însuși poți fi cum vrei ; odată ce ai pășit pragul casei, pentru a intra în lume, cauți a te potrivi celorlalți.

De aici mulțimea e atât de puțin originală ; toți, par'că, se aseamănă.

Și cu toate acestea e un sentiment mai adânc omenesc ca nevoia de a te mărturisi ? În toată religiunea creștină, confesiunea mi se pare taina cea mai binefăcătoare.

Cei simpli, cei ignoranți rar pot să privească clar în propriul lor suflet. Lumea lor năuntrică e strâmtă și obscură. Dar pentru un om care își dă seamă de toate impresiile, emoțiile, gândurile și visurile sale, care le înțelege, le analizează, le definește, care pe motivul lor își formulează o concepție și o filozofie asupra vieții — e sigur, e o nevoie și o fatalitate să stea puțin mai departe de lume.

Iubirea sau prietenia unei femei este tot ce convine acestui fel de oameni.

* * *

Ea înțelegeă totdeauna această filozofie individuală și, fără a-i da un caracter antisocial, o urmă.

Eră o prietenă de copilărie. Mersesem împreună, la școală ;

petrecusem verile în aceeaș grădină, într'o stradă depărtată; mai târziu ne plimbam singuri, citiam aceleași cărți.

Din cauza sărăciei, în care se află tatăl său, fusese silită să intrerupă învățătura. Mama ei murise.

Tatăl său, veșnic în luptă cu cele mai aspre nevoi, o lăsa, mai totdeauna, singură. Îi duceam în fiecare săptămână cărți. Câte odată o găsiam plângând, deprinzându-și astfel sensibilitatea către o stare bolnăvicioasă.

Lipsită de ceea ce întocmește mulțumirile obișnuite ale vieții, ea își creă o atmosferă de vise, de iluzii copilărești poate, dar din care doriă să n'o depărteze nimeni.

Trăind mereu în singurătate, într'o rezignație dureroasă, cu visurile și cărțile ei, mă gândiam ce va face această ființă când va trebui să intre în lume? Eră atât de puțin făcută pentru viață!...

Toți oamenii mor — după ce au *trăit*; sunt însă unele ființe predestinate, cum s'au născut, pentru a muri. Ele nu pot să trăească.

* * *

N'a iubit-o nimeni. S'a măritat c'un om ordinar și brutal, care de sigur a făcut-o să sufere; apoi a murit.

Sunt dureros de tainice viețile acestea cuprinse numai în câteva cuvinte!

* * *

M'am dus să-i vizitez mormântul; cimitirul ne dă iluzia că morții sunt aproape de noi — și cu toate acestea sunt așa de departe!

Plouă.

În nici o parte toamna nu-ți cauzează o deprimare sufletească mai sfâșietoare ca într'un cimitir. Oh! e atât de ne-merit cadrul acesta posomorit — orizontul nouros, arborii desfrunziți, monotonia ploiei — pentru lumea aceasta de morminte!

Primăvara, cimitirele au o înfățișare cochetă; sunt prea

multe flori... Fiecare mormânt pare o grădiniță. Nu, atunci locul morții e prea frumos, prea estetic...

Pentruce căutăm să înfrumusețăm moartea, când în realitate e atât de hidoasă?

Am ajuns, în sfârșit, după câteva colindări printre cruci, în fața mormântului prietenei mele. O piatră drept-unghiulară, pe care stă gravat numele ei.

În jurul ei, uitare, uitare, uitare... Am stat puțin și am plecat. Pe drum am cugetat mai mult la moarte decât la ea.

* * *

Pe seară tatăl ei mi-adus un caet îmbrăcat în scoarțe albastre. Bătrânul mi-a spus că l-a găsit într'unul din cuferele ei vechi. L-a răsfoit puțin și a văzut că într'unul e vorba despre mine.

Toată noaptea am citit și am recitat paginile acestui caet. E un jurnal de iubire mută, nemărturisită, dusă în mormânt...

Numele meu revine la fiecare frază.

. . . . .
. . . . .

FOAMEA.

Scriu aceste rânduri pentru cei cari n'au ce să mănânce. Acum câtvă timp, un ziarist monarhist din Franța, vorbind despre boala *contelui de Paris*, povestea că acest biet rege exilat și fără tron s'a stins încetul cu încetul, din cauză că stomacul său nu putea digera. Agonia a fost neînchipuit de dureroasă. Dar boala asta n'a venit pe neașteptate. Contele de Paris suferia de mult timp de lipsa poftei de mâncare în așa grad, încât numai văzând orice fel de bucate, îi și făcea desgur.

Presupuneți că acest moștenitor la tronul Franței ar fi avut altă soartă și ar fi fost chemat într'o zi să guverneze poporul francez. Cine știe la câte dispoziții sufletești ciudate n'ar fi dat naștere stomacul său bolnăvicios! Politica acestui

monarh, atitudinea lui față de popor și de armată, vieaja lui intimă ar fi fost adeseori hotărîte după lipsurile de *apetit*, după constipările sau alte stări ale stomacului său, care i-a cauzat moartea.

Și cum *Istoria* ne arată că adeseori războaiele desfășurate pe planeta noastră au luat foc, spre pildă, din pricină că un diplomat stângaciu a călcat rochia unei prințese, poate că poporul francez ar fi fost îndrumat spre gurile unor tunuri mai teribile decât ale Prusienilor, pentru că suveranul său, într'un moment de durere de stomah, ar fi declarat războiu, cine știe cărei națiuni.

Căci în privința sângelui vărsat de popoare pe câmpul de războiu, suveranii fără excepție, au o poftă nesățioasă.

Dar lăsând la o parte reflecții de acestea, cari ar părea paradoxale, o singură cugetare mi se fixează în minte, ca o ciudată ironie.

Iată un conte de viță împărătească, de o bogăție fabuloasă, care putea să aibă la dispoziție cele mai excelente băuturi și cele mai gustoase mâncări, suferind de lipsa poftei de mâncare, de indigestie — suferind de foame!

Suferind de foame în abundență, suferind de foame în mijlocul milioanei !...

În aceeaș vreme, alții îndurau foamea din cauza mizeriei, din cauza lipsei unui gologan, pentru a-și cumpără o bucată de pâine!... O! *apetitul* acestora în totdeauna e gata să se deschidă și fiți siguri, ei nu se vor plânge de indigestie. E trist însă că pofta lor n'are cu ce să fie satisfăcută, iar stomacul lor are puțin de mistuit. Mai adeseori în aceste stomacuri goale — în care marele Jules Vallès se îngroziă să se coboare cu gândul — se petrec greve ciudate. Intestinele protestează, se vaită, cer nutrimentul lor zilnic.

S'o fi gândit oare contele de Paris la frații lui, cari — o, ironie! — ca și dânsul, muriau de foame? Ce răsunătoare glorie și-ar fi putut creă acest om, dacă din bogăția lui imensă ar fi întocmit o mare ospătărie pentru nenorociții flămânzi!

Poate că asistând la dejunul monstru al câtorvâ sute de acești energici mâncăcioși, i-ar fi revenit și lui pofta de mâncare. Săracii l-ar fi răsplătit cu prisos.

* * *

După atâtea vorbe, nu mă pot opri de a nu exclamă : o, foamea !

Ca mulți alții, am cunoscut-o și eu — o singură dată — dar atât și mi se pare prea mult.

Sunt câțivă ani... De ce însă n'aș păstră această amintire într'un colț uitat al sufletului meu ? Și apoi, uneori, vanitatea de a te mărturisi nu însemnează o profanare ?

Sufletul are multe taine, pe cari le ascunde totdeauna sub tăcere. A le da în vileagul lumii, e o durere sau o nesocotință.

Cu toate astea pentrucă am început... Sunt câțivă ani. Trăiam în București într'o mansardă. Eram vecinul stelelor. Ce făceam pe atunci ? Bine nu-mi aduc aminte, dar de sigur ceeace fac și astăzi, visam.

Intr'o dimineață simțiam un fel de frică să mă scol din pat. Soarele inundase odaia, cu lumina lui generoasă și avea aerul să mă dojenească cu razele lui dulci : «leneșule !»

Firește, de unde eră să știe soarele pentruce întârziem în pat. Ce vreți ? Azi îmi vine să glumesc, dar atunci mă ademeniau gânduri negre.

În sfârșit m'am sculat, m'am înbrăcat, am ieșit pe stradă.

Eră ora mesei. Foamea începuse să-mi dea de veste, tocmai în momentul când treceam pe dinaintea băcăniei lui Moeceanu. Înăuntru câțivă ofițeri beau țuici.

Drumul spre liri îl cunoștram eu ; dar birtașul așteptă să-i duc abonamentul pe două luni și nu mai eră chip să dau ochii cu el.

În buzunar n'aveam decât o țigare uitată, o iluzie, un pic de noroc, păstrat fără să știu.

Am fumat-o sălbăticește.

A ... dar credeți că foamea se înșală cu fumul unei țigări ?

Ce erà de făcut? Umblam aiurit, și fără să-mi dau seamă, mai mult dam ocoale tocmai pe lângă restaurantul lui Capșa, la ale cărei vitrine gelatinele și maionezele de raci mă ispitiau, mă atrăgeau ca niște primejdii.

Înăuntru am zărit fălci mișcându-se, pahare golindu-se, chelnerii servind... Am trecut repede.

De aci m'am îndreptat, ca sub puterea unei voințe străine, în restaurantul lui Lordache. Mesele erau pline. Am întrebat pe un chelner dacă un domn cu pălăria așa, cu nasul altfel, a venit pe acolo. Chelnerul m'a privit ciudat. Până în stradă, m'au urmărit privirile lui și mirosul unei musacale.

Mi-erà foame, mi-erà foame îngrozitor. O! pașii mei rătăciți pe bulevardul Capitalei sub cerul unei zile senine de toamnă!

Oamenii erau veseli, bogații se plimbau în trăsuri elegante, pe teii bulevardului ciripiau păsări.

Devenisem rău. Uram tot ce mi se părea vesel, satisfăcut, frumos.

La orele patru, după amiazi, mă simțiam amețit. Intrasem în grădina Cișmegiu și mă așezasem obosit și slab pe o bancă. Pe lângă mine treceau precupeți cu coșuri cu struguri.

— Sunt acri? am întrebat pe unul din ei, aproape automaticeste.

— Ia gustă-i.

Și mi-a întins un ciorchin cu câteva boabe. Le-am înghițit dintr'odată. În stomac s'a produs un cântec de recunoștință.

Ah! dacă un muzicant celebru ar imita cântecul foamei eu l-aș înțelege adânc.

Seara n'am mai putut răbdă. Am alergat să găsesc un prieten, o cunoștință, un străin. Și ce să-i spun? să-i spun că mi-e foame?... Era oribil!...

E o temere, o rușine mai chinuitoare decât aceea de a spune că n'ai ce să mănânci? Nu este aceasta cea mai umilitoare coborîre a omului?

M'am oprit în colțul unei strade și am așteptat. A trecut

lume multă, dar pe care n'o mai zăriam de loc: Înaintea ochilor mei se făcuse o noapte nesfârșită.

Pe la zece ore a început să ploaie. M'am întors acasă. Și pentru că în sufletul meu erau nouri, ochii mei au ținut tovarășie cerului toată noaptea.

* * *

De atâtea ori m'au impresionat, până la lacrimi, figurile acelor săraci pe cari îi înțelegi că sufăr de foame sau se hrănesc c'un nutriment prost și neîndestulător !

Stradele orașelor mari înfățișează contrastele astea, cari revoltă și îngrozesc: deoparte, nepăsătorii, sătunii; de altă parte, iihniții, învinșii.

Realitate și realitate !...

Cât de neînțeleasă și dureroasă mi se pare logica existențelor omenești !

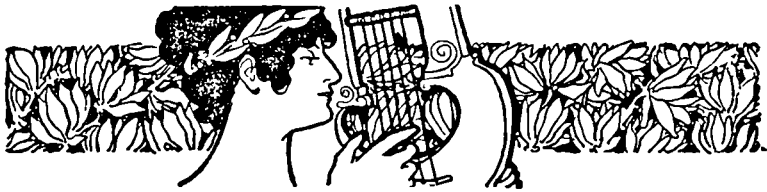
Iarna, când umblu târziu prin ulițe dosnice, gândurile mele străbat prin ferestruiele cu lumini searbăde ale căselor unde ocuiesc săracii. Și fiecare gând are misiunea să mângâie pe nefericiții copilași, cari n'au mâncat decât un codru rece și negru de pâine.

Și aș vrea ca gândurile mele să se materializeze, să răsară în lumea acestor suferinzi, ca niște stele prevestitoare de bine.

Căci în această universală frăție a suferinței, e neînchipuit de dulce să știi că te mângâie gândul unui amic sau al unui necunoscut.

P O E Z I I

MAGDALENA.

Când jalea vântului tomnatic
Prin desfrunziții arbori trece,
Tu te gândești la baluri, doamnă, —
Eu mă gândesc la soba rece ...

Când primii fluturi de zăpadă
Plutesc în zarea albicioasă,
Tu te gândești la rochii scumpe —
Eu mă gândesc că-s sdrențuroasă ...

Și când în nopțile de iarnă
Cânți la clavirul tău, visând,
Tu te gândești că ești iubită —
Eu mă gândesc c'o să mă vând ...

NECREDINCIOASA.

Cu trup înalt și mlădios, subțire,
Ca un salcâm crescut abia de-o vară,
Ea pare că sos ște dintr'o țară
Intrevăzută în închipuire ...

C'un gest te farmecă de 'nfiorare,
Sau de te-atinge cu mătasa rochii,
Sau de-o zărești zâmbind, sau de-i vezi ochii,
Primejdioși ca nopțile pe mare ...

O! glasul ei! — acorduri de cuvinte —
Blajin, *duios, ca plânsul unor strune —
Eu îl ascult și cred orice mi-ar spune.
Cum cred bătrânii 'n cărțile lor sfinte ...

Adese-ori mă ceartă, dar știu bine
Mai dulce 'n urmă o să mă desmierde;
Și sufletu-mi în sufletu-i se pierde,
Precum o rază 'n zările senine ...

Ce-mi pasă dacă e necredincioasă!...
Urască-mă sau uite-mă, tot una ...
Ea m'a iubit — păstrându-și totdeauna
Virtutea ei să fie 'n veci frumoasă ...

IN ALTE LUMI...

In alte lumi pământul nostru
S'arată noaptea ca o stea ;
Poezii-or fi cântând-o poate,
Amanții-or fi privind spre ea ...

Lumina ei din depărtare
Le va părea un tainic foc,
Plutind în haos singuratic
Cu raze blânde de noroc ...

Și n'or ști că-i un glob de humă,
Ce poartă veșnice dureri ;
Căci toate plângerile noastre
Sunt pentru alte lumi — tăceri !

CORBII.

Pe plopii întinși
Coboară corbii 'n pâlce de doliu,
Cernesc al iernii alb liu-liu,
Și, triști, de foame par învinși...

Cugetători,
Privesc spre cer, privesc departe ;
Pe când un glas de vânt împarte
Un cântec care dă fiori...

In cimitir,
 Pribegi, s'au adunat la sfadă ;
 Iar sub uitare și zăpadă
 S'ascund mormintele în șir ...

Și pe când trec,
 In a crepuscului oră,
 Spre groapa unde doarme-o soră,
 Și'n suflet plânsul îl inec ;

In aiurări
 De spaimă inima mea moare ...
 Acoperite de ninsoare
 Pierdute sunt orice cărări ...

Și mă învinge
 Un gând amar, — știind c'odată
 Și peste groapa mea uitată
 Vor trece corbii și va ninge !...

NOAPTEA.

Sub noaptea prăfuită cu pulbere de stele,
 Când luna mii de raze împrăștie pe cer,
 Când somnul te alintă de sgomot și de rele,
 Și veghetori sunt numai cei ce iubesc și sper ;
 Nu știi ce farmec cade pe lucruri și ființe :
 O șoaptă printre frunze e par'că un suspin,
 Mai viu s'aprend în suflet iluzii și credințe,
 Și murmurul fântânei de vrajă e mai plin !

Un nesfârșit de taine e într'un colț de umbră,
Lătratul unui câine e par'că mai bizar,
Și mai adânc te mișcă o cugetare sumbră,
Iar plânsul, dacă-ți curge din ochi, e mai amar!
Nu știu de ce și stolul de amintiri sburate
Se reîntorc, ca păsări pربةge din exil,
Și-ți readuc aminte de vremile uitate,
De zilele albastre a vârstei de copil!
O voce de femeie e-o muzică din vise,
O sărutare lungă e cel mai dulce foc,
Iar brațele iubitei, ce te atrag deschise,
Iți par o nălucire din visuri de noroc.
Reflexul de lumină pe apă e-o poemă
Cu versuri lungi de raze, cu ritmuri de scânteii,
Iar vieța ți se pare mai stranie problemă,
Mai leneșe odihna sub crengile de tei !...
Clavirul ce revarsă din clapele sonore
O ploaie de-armonie cu sunet dureros,
Se stinge ca un freamăt de melancolici ore,
Pe când te simți departe de-un ideal frumos !...

Ce farmec are noaptea ? m'am întrebat uimit ...
Răspundeți, voi, ce'n noapte ați plâns, sau ați iubit !

LA ANTICAR.

M'am dus să-mi cumpăr cărți. — Evreul,
Bătrân și sombru, ca un mag,
Imi puse blând pe umeri mâna
Și mă privi ciudat și vag :

«Un tânăr care-și pierde vremea
 «Cu cărți!...» și-și prinse de urechi
 Doi ochelari, vrând să-mi arăte
 O Biblie cu slove vechi.

Vrusei să râd ... și 'n clipa-aceea
 Privii ironic spre Evreu ;
 El pricepù, gândind în sine :
 «Cumpărătorul e ateu» ...

In vremea-aceasta lângă dânsul
 Copilul său mic, sdrențaros,
 «Mi-e foame» ... repetă într'una
 C'un glas naiv și dureros.

Sărmanul tată către dânsul
 Privi adânc și rușinat ...
 Iar eu mă 'nduioșai de milă
 Și Biblia i-am cumpărat.

NECUNOSCUȚI.

Cad fără șir, necunoscute,
 Atâtea lacrimi omenești!...
 O! câte adâncimi de inimi
 Intr'insele poți să citești!

Dar lacrimile nu sunt slove
 Meșteșugite de tipar,
 Și cartea lor e scrisă 'n suflet,
 Și titlul lor e: In zadar!

Acei ce plâng nu pot, adesea,
Să-și talmăcească plânsul lor
Pe note dulci, armonioase,
Pe rime care curg ușor ...

Ei nu fac opere de artă
Din plâns, dintr'un suspin profund ;
Dar câte operi de durere
În a lor lacrimi nu s'ascund !..

Și când citesc a voastre lacrimi
Poeți, de visuri abătuți,
Eu mă gândesc întotdeauna
La cei ce plâng necunoscuți !

NATURĂ MOARTĂ.

Copacul l-a tăiat țăranul
Și-apoi la foc l-a asvârlit ;
Iar eu l-am plâns, precum aș plânga
Un frate, un amic iubit.

Eră un ulm cu ramuri veșteji,
Bătrân de mult, un biet moșneag ;
Doar preotul din sat dintr'însul
Iși alesese un toiag.

Copacul însă 'n tinerețe
Fususe loc de întâlniri,
Și frunzele-i adăpostise
Atâtea tainice iubiri !

Și mulți unchieși cu plete albe,
 Impovărați de grele munci,
 Când îl zăresc, și-aduc aminte
 De vremurile lor de-atunci !

Copacul l-a tăiat țăranul
 Și inimile nu mai sunt —
 Rămas-a numai câmpul singur
 Pustiu ... bătut de ploi și vânt ...

MĂRTURISIRE.

În zarea ochilor tăi negri
 Tu ai melancolie de seară,
 Și în făptura ta întreagă
 Cevă de primăvară ...

Un sunet vag și blând răsare
 Din mângâierea ta de șoapte,
 Și părul tău mă 'nfiorează
 Ca umbrele de noapte ...

Pe buze zâmbetele tale
 Atâtea fericiri înseamnă,
 Și ai priviri ce mă 'ntristează
 Ca un apus de toamnă ...

Dar când știu că mă uiți ... că soarta
 Pe alte căi vrea să te poarte,
 Tu mă 'nspăimânți, îmi turburi mintea,
 Ca temerea de moarte ...

CUGETARE.

In depărtări necunoscute
Din ale inimii tăceri,
Ascundem uneori, în taină,
O lume 'ntreagă de dureri.

Ne temem chiar să nu le pierdem,
Și nimănui nu le șoptim,
Căci ele țin de firea noastră,
Ca crucile de țințirim ...

O FILOZOFIE.

Mi-e vecin — eu l-aș trimite
'ntr'o livadă ca să pască —
De când îl știu, și zi și noapte,
Cască ...

Când îl zărești întâi, îți face
Impresia că e o mască,
Ce ne'ncetat, automatic
Cască ...

Nimic nu vrea să înțeleagă,
Nimic nu vrea să recunoască :
Nepăsător, în fața vieții :
Cască ...

Și soarta, fie rea sau bună,
 Pe orice drumuri să-l târască.
 I se supune, și în urmă-i
 Cască ...

Orice prostie auzită,
 Sau cumișie omenească,
 Îl lasă rece deopotrivă :
 Cască ...

Dacă-l întrebi din nou în viață
 De e dispus să mai renască —
 Se 'nfiorează și de scârbă —
 Cască ...

. . . . .
 . . . . .

Dar, vai!... e 'n agonia morții ...
 Tăcut așteaptă să sfârșească —
 Și pentru cea din urmă oară
 Cască ...

INTR'O CÂRCIUMĂ.

Deunăzi, la o masă de cârciumă murdară
 Am întâlnit un tânăr și vechiu amic. Părea
 Isus murind pe cruce: slab, galben, trist. Și bea
 Cu-o sete nesfârșită o băutură-amară.
 Mă fermecă prin vorba-i pătrunsă de mister,
 Spunându-mi de viață, de moarte și de cer,

Intretându-și vocea ades cu lungi suspine :
«E pretutindeni răul ... în nici o parte bine ...»
— «Dar pentruce atuncea trăești ?» l-am întrebat.
El se uită la mine duios, pierdut, ciudat ;
In ochi trecù o rază de palidă scânteie,
Și începând să plângă, șopti : «pentru-o femeie !»

P A S T E L .

Pe trestile ce se 'ndoaie
Sub adierile de vânt,
Se lasă-a stelelor văpaie ...
In aer e un farmec sfânt ...

Un cântec, blând și vag de ape
Se 'mprăștie spre depărtări,
Cum depe niște triste clape
Un sbor sfios de aiurări.

O aripă de nor se duce
In haosul nemărginit ...
In drum, pe-o părăsită cruce,
Un corb stă singur și mâhnit.

Și nici un foc nu scânteiază
Pe dealul gol ... și e târziu ...
Doar luna par'că stă de pază —
O candelă într'un pustiu ...

ACELAȘ FARMEC ...

La Nord, în țările ploioase,
 Cu melancolice popoare,
 Sunt visători ce plâng și sufăr
     De nostalgii de soare ...
 Și, rar, când cerul le trimite
 O rază caldă, o zâmbire,
 În loc să cânte, să renască,
     Ei mor de fericire ...

În lumea visurilor mele,
 Pustii ca niște searbăzi aștri,
 Eu plâng de dulcea nostalgie
     A unor ochi albaștri ...
 Și știu că o privire numai
 De-ar fi asupra-mi să coboare,
 Ea ar avea acelaș farmec
     Ca razele de soare ...

C H R I S T .

Geniu proletar, icoană printre veacuri adorată,
 Intrupare ideală din lumină și-adevăr,
 Palid chip, purtând cununa spinilor peste-al tău păr —
 Cugetarea mea în față-mi sfiicios și blând te-arată!

Și te văd: urmat de-apostoli, de mulțimile plebeie,
 Fermecate de-al tău zâmbet și de graiul tău divin;
 Pe când fără obosire după mersul tău se țin,
Magdalena nu te pierde cu iubirea-i de femeie.

Ea în sufletu-i te simte ca pe-un vis, o dulce rază,
Și din ochii ei îți face o neadormită pază,
Par'că-i umbra ta neștearsă, par'că-i îngerul tău trist ...

Insă tu, uitând iubire, gloriei, liniște, femeie,
Îți concepi pentru-omenire cea mai sfântă epopeie,
Ce e singura-ți amantă, visător și palid Christ !

A M I N T I R E.

Eră în seara-aceea așă frumoasă luna,
Și-atât de visătoare, cum nu e 'n totdeauna.
Eră precum adesea, cuprinși de fericire,
O văd în vis poezii, femeile 'n iubire ;
Iar depe buze calde de-amanți, în aiurări,
Sburau ușor spre stele perechi de sărutări.

P Ă M Â N T U L.

Și m'am gândit că poate
Pământul dus în haos,
Călătorind într'una
Și neavând repaos,

Un punct fatal în spațiu
Svârlit fără de știre —
Purtând pe el de veacuri
O tristă omenire ;

Văzându-și și el soarta
 Deșeartă, solitară,
 Picatu-i-a atunci
 O lacrimă amară !

Și lacrima aceea
 E Marea ! — Și s'au strâns
 Atâtea Mări de-atuncea !...
 Pământu 'n veci a plâns !

NOAPTE DE VARĂ.

Târzii, ca niște glasuri metalice, sonore,
 Vibrează în cadențe un șir de repezi ore,
 Pe paginile vremii se 'nscru perechi-perechi,
 Tot repetând al vieții acelaș cântec vechiu ...

Zăbranicul de seară se resfirează 'n spațiu
 Și 'mprăștie răcoare cu blând și spornic sațiu,
 A nopții maiestate în plin s'arată sus,
 Vărsând un praf de aur din farmecu-i nespus.

Atunci îți place mintea prin gânduri s'o cutreieri —
 Năuci sbor lilieci și-auzi prin iarbă greieri,
 Și frunzele pe ramuri stau nemișcate, reci,
 În liniștea grădinii cu tainice poteci.

Oh ! morții ce fac oare în giulgiurile sumbre,
 Inchiși în cimitire, sub negură și umbre,
 Pe când cei vii se'mbată de-a stelelor clipiri,
 De freamăte, de cânteci, de visuri, de iubiri ?

În gropile lor umezi gândirea mi se duce,
Și par'că-i văd în tihnă dormînd pe sub o cruce :
Hidoși, cu cărnuri putrezi, schelete, descompuși ...
Și de-au supus în vieață, sunt viermilor supuși !

Dar pentru ce ne pare că moartea-i dulce veste
Și pizmuim adesea pe cel ce nu mai este ?
Și totuși, pe-un cadavru când ochii ne-am resfrîns,
Ne'ncremenește jalea și podidim în plîns ...

Nu-i vieața luptă-amară și moartea nu-i repaos ?
Ori veșnica mișcare din nesfârșitul haos
E un războiu de-apururi ?... Ce-a fost și ce va fi
La-aceleași legi fatale mereu se vor jertfi ?

Sunt clipe în vieață așa de dulci și clare,
Că însăși suferința o fericire pare ;
Iar alte-ori sunt zile când fericirea chiar
Mai tristă-i decât moartea, decât un vis amar !

În ora-aceasta însă de liniște și noapte,
Cu leneșe răcoare, cu străluciri și șoapte,
Nu știu de ce îmi vine să mă gândesc la morți,
Închiși în cimitire cu mari și negre porți.

Ca să iubim vieața, natura ne-amăgește :
Cu cerul ei albastru, cu steaua ce clipește,
Cu 'ntreaga ei magie ce 'n inimi varsă foc
Și 'n minți reînviază iluzii de noroc !

Căci uite, luna blondă, în razele ei sfinte,
 Ce praf de aur varsă pe tristele morminte!...
 Dar nopții din cosciuguri nu-i poate da scânteii ...
 Și aierul miroase a chiparoși și tei ...

Plutește pretutindeni dumnezeiești arome
 Din flori ce le născură a morților atome ...
 O ... ei ne dau miresme atât de dulci, îmi zic,
 Și noi le dăm uitare, sau nu le dăm nimic !

Pribegi pe drumul vieții și ei au fost odată :
 Și pare prin frunzișuri, himeric, că s'arată
 Perechi de-amanți, șoptindu-și al inimilor graiu —
 Și-acum acele inimi sunt praf și putregaiu !

Se 'nmlădie salcâmiei, ca plete, despletite,
 Pe gropi înjărâdate, pe lepede cioplite,
 Aleargă liliicii rotindu-se năuci,
 Iar vântul se strecoară molatic printre cruci ...

Și... trist, ca niște glasuri metalice, sonore,
 Vibrează în cadențe un șir de repezi ore,
 Pe paginile vremii se'nscriu perechi-perechi
 Tot repetând al vieții acelaș cântec vechiu !

CLAVIRUL.

Cântă încet din Weber : «gândirile din urmă» —
 Poema unui geniu ce-apune maiestos,
 Adio-al unui suflet artistic, ce se curmă
 Pe-o tristă armonie cu sunet dureros !

Și degetele-i albe pe clapele sonore
 Se 'nmlădiau alene, în ochii mei privind ; —
 Erau în miez de noapte târzii și tainici ore ...
 Par'că simțiam pe Weber lângă clavir murind !...

Tăcuse deodată ; și fruntea ei curată
 Alătura de mine se rezemă ușor,
 De gura-i voluptoasă, cu-o patimă 'nfocată

M'apropiai atuncea sfios, tremurător :
 Și ne-am robit iubirii, în fericire-adâncă ...
 Dar nu știu cum ... clavirul părea că plânge încă !

S I N G U R .

. . . . .
 Și risipitul stol de gânduri
 Mă poartă 'n lumea lor străină ...
 Afară, notele de viscol
 Se pierd aiurea și suspină ...

E alb pământul pretutindeni,
 Căci a căzut pe el zăpadă :
 Un câine urlă — mi se pare
 Că plânge un nebun pe stradă ...

În liniștita mea odaie,
 Pe scaunul cioplit de scânduri,
 Eu stau tăcut la gura sobei
 Și depăn ghiemele de gânduri ...

Și lemnele, arzând molatec,
Un cântec vechiu, uitat, repetă ;
Iar de departe-abiă s'aude
Un Miserrere de flașnetă ...

Zădărnicia vieții noastre
Rănește-a viselor aripe —
Lăsând fără 'nțeleș să treacă
Armoniosul sbor de clipe ...

De zilele rămase 'n urmă
Ce dureros mi-aduc aminte ! —
Căci numai farmecul durerii
Rămâne pururea în minte ...

Tot ce-a 'nsemnat cu fericire
A fost părere trecătoare :
Se pierde 'n nopțile uitării
Ce 'e parfum, senin și soare ...

Și din speranțele sfioase
Nu mai păstrez acum nici una ;
S'au dus — și mi-au lăsat vieața
Pustie pentru totdeauna ...

Fermecătorul stol de gânduri
Mă poartă 'n lumea lor străină ; —
Afară, notele de viscol
Se pierd aiurea și suspină ...

INIMA NOASTRĂ.

Privind în tine, tremur de-atâta adâncime,
Adâncul tău zadarnic încerc ca să-l străbat : —
Te tâlmăcesc poeții punându-te pe rime,
Și psihologi celebri te fac mobil de crime,
De-amoruri nesfârșite și de virtuți sublime ...
Dar ai rămas și-acuma un punct nedeslegat.

Abia avem puterea în vorbe sunătoare
Să-ți intrupăm nuanțe de tresăriri ușoare,
Cum încrețește vântul oglinda unui lac ;
Abizurile tale sunt însă nepătrunse,
Și patimi nesfârșite, într'insele ascunse,
Ca Sphinxii unui templu se adâncesc și tac.

Precum nemărginirea cu veșnicu-i repaos
Așterne peste gânduri melancolii din haos
Și trist ni le preface în statui de dureri,
Ne turbură tot astfel tumulturile tale,
Avântul tău de clipe, lungi veșnicii de jale,
Tot astfel ne 'nspăimântă imensele-ți tăceri ...

Dar când s'o lămurească, în propria-i lumină,
Nu poate nici condeiul, nici muzica divină,
Când vorba n'o cuprinde, cum clipa cea pribeagă
Nu poate să cuprindă o veșnicie 'ntreagă,
Ades o tâlmăcește în fondul ei deplin :
O lacrimă, un zâmbet, un ținăt, un suspin ...

I R O N I E ...

Mi s'au sfârșit iluziile toate,
 Pe cripta lor am scris : Nu se mai poate !
 Și înțeleg — pricepere târzie —
 Că tot ce-a fost, a fost o ironie.

Pierdutele speranțe depărtate,
 Ce au rămas ca niște cruci uitate,
 Inșeală-acum pe alți nebuni în goană. —
 Un drum etern și-aceeaș caravană !...

LUI EMINESCU.

CU PRIEEJUL MORȚII SALE

Și nu mai ești !... O groapă sub rânjetele-i crunte
 Cuprinse necuprinsul din geniala-ți frunte !
 Și după cum în viață a fost eternu-ți dor :
 Tu dormi, tu dormi acuma sub teiul plângător !

Iar vântul când va bate, în gârbovita iarnă,
 Puzderii de zăpadă de-asupra-ți o s'aștearnă ;
 Și vara o să-ți cânte cu freamătul său trist,
 Cum l-ai cântat tu, dulce al poeziei Christ !

Când moarte-ți mă cuprinse de plângeri fără margini,
 Erai cu mine-alături : în veșnicile-ți pagini !
 Te-am înțeles atuncea mai mult ... apoi mi-am zis
 Că poarta nemuririi chiar moartea ți-a deschis !

Dormi !... Teasta ta o'ncape un biet coșciug de scânduri,
Ea, ce-a 'ncăput în vieață un univers de gânduri !...
O ! dormi, sub dulcea pace din al veciei cort,
Etern poet ! căci numai pentru cei morți ești mort !

I N S T R A D Ă .

În fiecare zi, spre seară,
Posomorit și obosit,
Pe dinaintea casei mele
Treceă, în gânduri adâncit.

Purtă pe el vestminte rupte,
Și-o barbă neagră pân'la piept,
Iar părul îi cădeă 'n șuvițe
Pe fruntea-i largă de 'nțelept.

Și într'o cârciumă vecină
Intră grăbit și solitar,
Fumă dintr'o luleă aprinsă
Și bea tăcut dintr'un oahar.

Dar într'o zi oprindu-i pașii,
Cum i-ai opri unui vrăjmaș,
L-întreb să-mi spue cine este ?
El îmi răspunde : — «Sunt gropaș !»

Și-adaugă: — «Eu sap morminte
Și la bogați și la săraci!...»
Iar eu i-am zis, strângându-i mâna
— «Ce bine oamenilor faci!»

O P O V E S T E.

Ea nu știă nici să citească ;
Dar o 'nvățam naiv și încet
Din câte-un renumit poet
Sonete să silabisească ...

Și 'ntâia vorbă pe hârtie
Ce-a scris-o, îmi reamintesc,
A fost eternul: te iubesc! —
Minciună, crudă ironie!...

Dar mai târziu — ce 'nșelătoare!
Când știă carte, a plecat ...
De-atunci sunt veacuri, m'a uitat ...
Și nu mi-a scris nici o scrisoare.

TREC ORELE...

Trec orele ca niște note
Din simfoniile durerii,
În urma lor rămân eterne
Melancoliile tăcerii ...

Tot ce-ai crezut odinioară,
Tot ce-ai visat, tot ce-a fost sfânt,
Te turbură cu nesfârșitul
Și tristul gol că nu mai sânt ...

Ca cerul unei seri de toamnă
Se 'ntunecă pierduta minte :
Nimicul își întinde noaptea
Pe calea ducerii 'nainte ...

Uimit în loc s'oprește omul
Ca 'n fața unui ne'nțeleș :
Din gândurile risipite
Nehotărîrea a cules ...

Și clară, o, lumină numai
Îi stă 'n adâncul cugetării :
Că trece — și rămân în urmă-i
Nemărginirile uitării ...

U R S A R U L.

(DUPĂ NATURA)

Umblase mult prin sate și câinii îl lătrase,
Mâncase câte-odată, de multe ori răbdase :
La cârciumi și prin bălciuri de-un șir întins de ani,
Cântă, jucându-și ursul, pe codri și pe bani,
Bătrân dănțuitorul, bătrân și cântărețul ...
Și rareori, de milă, îi răsplătiă drumețul ...
Artistu 'n patru labe, maestrul în toiag,
Mergeau, tăcuți și jalnici — pribeag lângă pribeag ...
Și oboșiți de cale, lăsând în urmă satul,
Pe câmp sau prin frunzișuri dorm unul lângă altul ...

FLOARE DE DRUM.

Pe-o margine de drum, departe —
Ca un pribeag pierdut în lume —
Creșteă o floare solitară,
Ce poartă cel mai dulce nume.

Instrăinată 'ntr'o mulțime
De ierburi și de grâne 'nalte,
Păreă batjocorită, moartă,
Uitată printre celelalte.

Sub vântul ce treceă sburdalnic,
Ea s'aplecă tot spre pământ,
Precum o frunte gânditoare
Ce plânge lângă un mormânt.

Nu știu de ce, atras spre dânsa,
Apropiindu-mă încet,
Am cugetat adânc atuncea
La sufletul unui poet !

L U N A.

Pe calea în spre care singur
Pornit-am către tine-acum,
Nu mă 'nsoțește decât luna,
Ca o tovarășe de drum.

Parcă suntem de mult prieteni,
Destinul ei nu mi-e secret :
Ea 'n cercuri e o lume moartă,
Eu pe pământ un biet poet !

Și dacă astăzi luminează
Cărarea spre iubirea mea,
Odată peste groapa-mi tristă
Va lumina tot ea — tot ea ...

F Ă R Ă T I N E.

Pe acelaș drum pornesc și-acuma,
Dar singur, trist, ca 'ntr'un delir,
Precum m'aș duce să vărs lacrimi
Pe-o groapă dintr'un cimitir.

Și 'n camera aceeaș intru
Deschid tăcutele ferești ;
Clavirul, patul, cărți, oglinda,
Sunt toate ... numai tu nu ești !

Singurătatea și uritul
Mă prind ca într'un întins pustiu ...
Parcă e moartă lumea toată
Și numai singur eu sunt viu !

LUMEA NEBUNULUI.

Erà nebun !... Și printre oameni
Credeà că-i cel mai fericit,
Că niciodată pe-al durerii
Pustiu întins n'a rătăcit.

Trăia 'n palate fără seamăn,
Aveà femei, amici, supuși ;
Credeà că-l udă ploi de aur,
Când asvârliau în el cu duș.

In lumea lui necunoscută
Nimica nu-l posomorà,
Cu zâmbetele mulțumirii
Mereu figura-și colorà.

Privindu-l, i-am șoptit de-aproape,
 Cu blând, prietenos cuvânt :
 «De ce nu vii iar printre oameni?
 «De ce?... Coboară pe pământ!...»

La întrebarea mea, nebunul.
 Ca de-un fior adânc pătruns,
 Uitându-se cu ochi de groază,
 Trist, filozofic mi-a răspuns ;

«Fugi! nu-mi vorbi de lumea voastră ...
 «În ea odată-am existat,
 «Și tremur când mi-aduc aminte
 «Ce suferințe-am îndurat !

«Pământul e făcut de-un spirit
 «Prea rău, iar omul e ursit
 «Să sufere în veci ... Eu, lumea
 «De fericire mi-am găsit !»

M'am dus ... pe-o foaie de hârtie
 Durerea 'n litere s'o pun —
 Câți n'ar dori să treacă 'n lumea
 Acestui fericit nebun !

L I N I Ș T E.

Se face uneori în suflet
 O liniște ca de mormânt:
 S'au dus iluziile toate,
 Și parcă nici dureri nu sânt ...

E un nimic, un gol, un haos,
O noapte fără de sfârșit,
Ca 'ntr'o planetă unde încă
Lumina nu s'ar fi ivit ...

Și sufletul se îngrozește
Că nu mai poate suferi,
Că nici vieața nu-l mai mișcă,
Nici temerea de a muri ...

L O C !

«Nu este loc!» răstit și aspru
Răspunse doctorul brutal.
Bolnavul desperat atuncea
Se 'ntoarse trist dela spital.

Acasă ajungând de grabă
Umplu cu-otravă un pahar,
Și ne mai șovăind o clipă,
Bău cu un nesaț-amar!

A doua zi la groapă-l duce,
Precum se duce-un dobitoc. —
Intreg mormântul încăpându-l,
Sarcastic îi spuneă : «E loc!»

O V I E A Ț Ă.

El o plătise. Biata fată,
Își dete corpul ei frumos
Bătrânului stors de putere
Cu chipul veștejit, hidos.

Și 'n patul cu salteaua ruptă
Dintr'o odaie de hotel,
Ea petrecu o noapte crudă,
Amară, 'n vieață-i fără fel!

Dar mai târziu căzu bolnavă,
Iar boala care-o dobândi
O stinse. — Doctorul trimise
La popă de o spovedi.

Și-apoi ... sfârșitul se ghicește :
Ea a murit !... sfârșit fatal !
Ce vieață !... mărginită toată
Între hotel și 'ntre spital!

P R I N A L E I E.

Luna se urcă în spațiu limpede, dar ca de ghiață,
Cum e-o suvenire tristă dintr'o viforoasă vieață ;
Sus, în fundul singuratic, sub a cerului splendoare,
Stelele, ca ochi de aur, licăreau strălucitoare.

O vioară încordată s'auziă printr'o aleie,
 Melancolică și dulce ca o voce de femeie ...
 Eu, retras, ședeam pe trunchiul unui arbor scurt și mic,
 Și-ascultând, curgeau din ochi-mi lacrimile pic cu pic ...
 Cine-o fi cântat? Nici astăzi nu pot ști... dar se vedeă
 Că pe strunele vioarei, trist, o inimă plângea!
 Cine știe! eră poate singuratic ca și mine,
 Regretându-și tinerețea prefăcută în ruine,
 Și ajuns să nu mai creadă în nimic, vărsă în noapte
 Plâns înăbușit de pieptu-i și tânguitoare șoapte ...
 Sau, iubind, cântă simțirea unei inimi adorate,
 Sărutările nebune unor buze înfocate,
 Ochii, sânul, carnea-i toată voluptoasă ... cine știe
 Ce spuneă acea duioasă și pierdută simfonie!
 Dar arcușul deodată se 'ntrerupse. Se făcù
 O muțenie ciudată: vântul printre foi tăcù,
 Opera de insecte își lăsă și ea cortina ...
 Numai luna argintie prăfuiă de sus lumina ...
 A! eră atât de dulce pacea sufletului meu,
 Că-aș fi zis o rugăciune cerului, eu, crud ateu!
 Muzica vioarei triste mă 'mblânzise ... și 'ncepeam
 Să vizez, precum în vârsta de adolescent visam!

Chipul tău, ce se ștersese din al gândului pervaz,
 Reveniă țintindu-și ochii peste palidu-mi obraz;
 Și halucinat, în spațiu mă uitam spre ochii tăi —
 Cei mai buni ai mei tovarăși și dușmanii cei mai răi —
 N'am avut vreodată 'n vieață o vedenie mai clară,
 Ca în noaptea-aceea albă din aleia solitară ...
 Dacă ai fi fost alături să mă vezi, să mă 'nțelegi,
 Nu puteai de veci cu mine inima să nu fi-o legi,
 Căci ai fi văzut cu câtă nebulie de uimire,
 Îți reinviam figura în a mea închipuire.

. . . . .
 . . . . .

Prin aleie, câte-odată, astăzi când mai rătăcesc,
Inima-mi de-odinioară caut iar s'o regăsesc ...
Însă e pe veci pierdută!... Ai pierdut-o tu prin tine.
Nu mai pot iubi de-acuma nici pe alții, nici pe mine!..

DE PROFUNDIS.

Mă 'ntunecă uritul cu noaptea lui adâncă
Și inima în golul durerii s'a închis;
Mă simt uimit și singur, ca un nebun pe-o stâncă,
Ce vrea să se asvârle din culme în abis!

Ca niciodată, astăzi, m'a prins o crudă jale
De visele-mi pierdute, de tinerețea mea,
Ca un moșneag, sub trude, sdrobit, căzut în cale,
Simții, ca niciodată, că vieața este grea!

Și-am plâns — precum ar plânga amantul după dricul
Iubitei fidanțate purtat spre cimitir;
Și-am plâns — precum ar plânga murindul în delir,

Sau iarna, proletarul, când îl sfâșie frigul ...
Și liniștit, cu fruntea culcat pe brațul stâng,
O veșnicie 'ntreagă aș fi voit să plâng!

F A R M E C.

Și cavatul tot s'aude
De departe trist și vag ; —
E o doină dela stână.
Jalea unui dor pribeag !

Pe cărările pădurii
Umblând leneș, visător,
M'am oprit, sfios, pe malul
Unui limpede izvor.

Ca o lacrimă de aur
Cade 'n haos câte-o stea ; —
Nu știu pentru ce atuncea
Dureros privesc spre ea.

Luna razele-și resfrânge
Prin frunzișul unui fag ;
Iar cavatul tot s'aude
De departe, trist și vag ...

T Ă C E R E ...

Când veți lăsa în fundul groapei
Cosciugul meu cioplit din lemn
La căpătâiu punând o cruce --
De veșnică uitare semn ...

Când între voi și între mine
Va fi neantul la mijloc —
O ! n'aș voi să-mi plângeți vieța
Și sufletu-mi fără noroc !

Tăceți cu toți !... să nu s'audă
Nici un suspin și nici un glas ; —
Uitați pe cel care se duce,
Gândiți la voi care-ați rămas !

IN H A R E M.

Doarme ... ritmic îi tresaltă
Sânul ei rotund și moale,
Iar cămașa ridicată
Pân' la brâu, i-arată goale
Pulpele învăluite
În ciorapii lungi subțiri ;
Sub pleoape liniștite
S'ascund dulcele-i priviri.
Părul resfirat îi cade
Peste umeri, peste spate ;
Fără nici un dor în pieptu-i
Inima tihnită bate.
Somnul, îndrăgit de dansa
Parc'ar sta un veac la pază,
Și cu aripele-i calde
Voluptos o 'mbrățișează.
El atunci — gelosul pașe —
Cu privirea încruntată,
La ideea că iubita-i

Stă cu somnu 'mbrățișată,
 Fulgerul mâniei l-arde,
 Către dânsa se îndreaptă,
 Și cu spaimă sguduind-o,
 Intr'o clipă o deșteaptă,
Ea — ce e în tot Stambulul,
 Precum n'a mai fost cadână —
 Pricepându-i gelozia,
 Îl apucă 'ncet de mână.
 — «Ce visai?» — o'ntreabă pașa,
 Cu privirea lui de gâde;
 — «Că te sărutam pe tine!» ...
 Tigrul, fericit ... surâde !

P O A T E ...

E-atâta nebunie să crezi fatalul : *Poate!*
 Când ultima nădejde e rază 'n asfințit,
 Când ție însuși tristă sentință ți-ai citit,
 Invinuit de crima — ca mulți — de-a fi trăit :
 E-atâta nebunie ... dar ori și cât mi-o spun,
 Rămân în totdeauna acelaș biet nebun !
 O slabă licărire din noaptea grea mă scoate,
 Și când zic *nu*, în clipa aceeaș răspund : *poate!*
 Pe drumul vieții aspru e greu să te oprești,
 Iar când ideia morții în creeri ți-o sădești,
 Ți-e frică și cu mintea în negură rămâiu —
 Și-oricât de tristă-i vieța, ai vrea s'o 'ncepi dintâi.
 Te minte un prieten, te'nșeală o femeie,
 Ți-e scârbă și de oameni ; murdari, stupizi și răi,
 Și totuși pretutindeni le zici semenii tăi ;

Iar când cea mai căzută femeie-ți va zâmbi,
Vei crede-o iar un inger și iar o vei iubi.
Aceasta mi se pare fatală nebunie :
Un fulger de speranță s'alunge-o veșnicie
De zile amărite !... deși, sperând, pricep
Aceaș veșnicie s'o sufăr reîncep.
A ... fericirea !... taină pe care n'o 'nțeleg,
Și nu e zi gândirea cu ea să nu mi-o leg,
Și-adesori simțit-am că-mi râde-o licărire
De-o mult dorită clipă muiată 'n fericire ;
Dar când la ea în urmă am stat și m'am gândit,
M'am întreat ca sceptic : de ce-am fost fericit ?
Iluzia e-a vieții eternă largă poartă,
Și fără ea vieța e searbădă și moartă.
Ca să trăești, natura îți cere învoieli :
Ca tu în totdeauna pe tine să te 'nșeli.
Un *azi* are un *măine* — și zi cu zi 'n neștire
Alcătuesc o vieață de lungă amăgire.
Iar numai când 'nainte mormântul stă deschis,
Ne pare că vieța a fost zadarnic vis ;
Pe-a deșteptării culme, în urmă ochi-ți cată
Pierdutele iluzii deșerte și s'arată ;
A visurilor basme, ce 'ntreșesuse traiul,
Rămân fără 'nțelesuri, le 'nghite putregaiul.
Dar, nestatornic, omul, iar uită, iar începe
Să rătăcească veșnic pe-aceleași jalnici stepe.
Un tăietor de Jemne sub muncă își frământă
Puterea lui trupească, dar vesel e și cântă ;
Aiurea : trist, un tânăr, plângând mereu sub greul
Dorințelor, își cată în lume *Dumnezeul !*
Iar aplecat pe groase și tainice volume
Poetul își crează din gândul lui o lume.
Dar tăietorul, seara, în cușca lui de câine,
Adoarme 'n mulțumire : a câștigat o pâine ;
Iar tânărul, în lacrimi ; poetul, în gândiri,
Visează pân' la ziuă năluci de fericiri ...

Atunci mă 'ntreb ; în codrul de pâine-i fericirea ?
 Se află pretutindeni, ori nu e nicăirea ?
 Nu ştiu ... dar câte-odată îmi zic, ca 'ntr'o poveste,
 Că fericirea este aceea ce nu este !
 Intreaga mea vieţă e tristă simfonie
 Pe care-ar fi cântat-o Chopin în agonie ;
 De-apururea credinţa în mine-a străbătut :
 În urmă-mi că se 'ntinde un viforos trecut,
 'Nainte-mi că 'ntuneric se face 'n viitor,
 Sălbatică pustie de pustnic călător.
 Căci sunt aşă de singur şi sunt aşă de trist,
 Ca rătăcitul biblic ce alungă pe Christ !
 Când voiu muri, pe buze cu râsul îndoinţei,
 Să-mi ridicaţi pe groapă statuia suferinţei !
 Scriind aceste versuri la masa mea săracă
 Aş vrea mai mult gândirea s'adoarmă şi să tacă ;
 Dar nu ştiu ce mă 'ndeamnă şi să pricep nu ştiu
 La ce, când plâng şi sufăr, sunt mângâiat să scriu.
 În vorbe întrupată simţirea mea când este,
 Fireşte că la alţii ea va părea poveste,
 Şi'n vălmăşeala lumii neghioabă şi deşartă,
 Să simţi mai mult ca dânsa uşor nu şi se iartă ...

E linişte şi noapte — o noapte de Aprile —
 În glastre mi-a pus mama buchete de zambile ;
 Iar vântul prin fereastră, pe când lucrez şi tac,
 Imprăştie 'n odaie miros de liliac ;
 În sfeşnic lumânarea — tovarăşe de gânduri —
 În picuri se topeşte albindu-se pe scânduri ;
 Pe mese risipite, zac maldări de volume,
 A minţii mele scumpă şi nesfârşită lume.
 E linişte şi noapte — nimeni pe lângă mine :
 Pribeag ce odihneşte pe-o rhuchie de ruine ...
 În zarea unui haos de stinse amintiri
 Simt inima sburată pe aripi de simţiri,

Și singură, tăcută, ca 'ntr'un delir, se duce
 Se regăsească groapa, cu putrezită cruce,
 În care, sub țărâna uitării, stă pierdută
 Copilăria-mi albă cu raze 'ntreșesută,
 Pe-o lespedă sculptată cu-al inocenței stil,
 Abiă mai recunoaște portretu-mi de copil;
 Iar când de 'nduioșare ea parcă moare 'n piept,
 Imi zic: dela vieață nimic nu mai aștept ...
 Dar risipindu-mi șirul decepțiilor toate,
 Speranța îmi șoptește refrenu-i veșnic: *Poate!*

UNUI AMIC POET.

I-am resfoit caietul cu-armonioase rime,
 Cu-o lume de simțire și cugetări intime,
 Și fiecare strofă și fiecare vers
     Eră un univers!
 Iar foile cusute — al inimii dosar —
 Părea că scot un freamăt, un cântec trist și-amar...
 Dar închizând caietul și meditând la urmă,
 Simțiam, sub gânduri negre, că farmecul se curmă,
 Mi-am amintit că trebui să judec scrisul tău,
 Să spun ce este bine, să spun ce este rău;
 Apoi dacă voi crede că e un searbăd prunc
 Al visurilor tale — în flacări să-l arunc,
 Amicul meu, din câte gândesc și eu, ascultă
 Un sfat, căci el cuprinde 'nțelepciune multă:
 În țara noastră, unde *cei mici* sunt puși mai sus,
 Pe când *cei mari* au numai nenorociri de dus;
 În țara noastră, unde mișeii port cununi,
 Pe când *un geniu* moare în casa de nebuni;

În ȧara noastră, unde se'ncarcă cu medalii,
 Injosoarea turmă de hoȧi și de canalii ;
 În astă biată ȧară poȧi fi — ȧi-o spun încet —
 Băcan, cismar, ministru, orice ... dar nu poet !
 O ! când mi-aduc aminte de zilele senine,
 Pe când eram, amice, un visător ca tine ;
 Când socotiam că'n lume e rege un talent,
 Descoperindu-mi fruntea sub păr de-adolescent :
 Când îmi cream neantul iluziilor mele —
 Un cer profund și-albastru cu strălucite stele —
 O ... când mi-aduc aminte de altele și-aceste,
 Mă 'ntunec ca de-o tristă, zadarnică poveste !
 Căci depe culmi de visuri azi mă găsesc cu jale,
 Pe-a desnădejdei lungă, neȧarmurită vale !
 Cât ar fi fost de bine în suflet să fi 'nchis !
 Tot ce pe foi pierdute nemulȧumit am scris !

De sunt așă de sceptic amicul meu, mă iartă
 Ce scriu aici e poate o pagină deșartă,
 Și-ȧi va părea că poate cuvintele aceste
 S'aseamăn unor cobe urite și funeste ;
 Dar astfel știe-acuma vorbi inima mea,
 Și eu în totdeauna vorbesc numai cu ea !
 Tu însă urmărește-ȧi menirea înainte
 Și râzi de-aceste triste și-atât de reci cuvinte !
 Visează că te-așteaptă a gloriei mărire —
 Crează-ȧi dintr'un zâmbet un cer de fericire !
 Cutezător, în artă, miuncește, te avântă
 De-asupra tuturora — gândește, simte, cântă !
 În vieaȧă foarte bine de foame poȧi să mori,
 Tot vei avea la moarte statui, discursuri, flori...
 Artistul singur scoate o tainică plăcere,
 Din propria-i simȧire, din propria-i durere !
 Și'n vreme ce, ca valuri, mulȧimile bătrâne
 Se duc de veci să piară, el singur doar rămâne !

Mergi dar ... și calea bună de-apururea să-ți fie !
Ce-ți pasă de te-așteaptă măriri sau sărăcie ! ...
Ce-ți pasă dacă 'n fine al artei drum fatal
Ospiciul o să-ți dee sau patul din spital !
Ce-ți pasă de mulțimea incultă și neroadă —
Tot ea are să-ți facă la moartea ta paradă ...
Ce-ți pasă !... azi îți mistui talent, gândiri, etatea,
Ca mâine să te-admire adânc posteritatea !
Mergi dar — deși cu groază eu drumul ți-l arăt —
'Nainte este luptă și pace îndărăt ;
Odată însă, tânăr poet, și tu ca mine
Târziu și-amar vei plânge pe-a viselor ruine !

A M U R G

IN OSTROVUL COPANIȚA

În ceasul melancolic al zilei, din amurg,
Când apele mai tainici și șoptitoare curg,
Când trecerea prin ramuri a vântului e dulce
Ca glasul unei mume ce cântă să te culce,
Când ceru-i o poveste albastră și senină,
Când luna, ca o frunte curată de vergină,
Apare albă, stinsă, spre răsăritul trist,
Când greerul în iarbă se simte mai artist,
Când reîncepe larma concertelor de lac,
Și când cei singuratici pe gânduri cad și taç,
Când liniștea-și desface domnia ei înaltă,
Și nu știu cum, atuncea, tresari — pe-a vieții carte,
Când îți aduci aminte că-i scris cuvântul : Moarte !

I D I L Ă.

Se bucură pomii de floare...
 E cald și senin...
 Și berzele vin...
 Și prispa e plină de soare.

Sub strașina veche și 'naltă
 Sunt cuiburi — și 'n ele
 S'ascund rândunele...
 Și vântul aleargă pe baltă...

Un farîec te'mbată de-aiurea :
 E vânt aromit
 De câmp înflorit...
 Și sună de glasuri pădurea...

Molatic la vale se duce
 O turmă de oi; —
 Un vîers de cimpoi
 Uitatele doruri ți-aduce...

C Â I N E L E.

Acuma e bătrîn... Pe prispă
 Stă toată ziua, sau la vatră;
 Spre trecători mai nic. odată
 Nu latră...

Când e senin și despre crânguri
Adie vântul a răcoare,
Se urcă pe bordeiu alene,
    Și stă la soare ...

Copiii-l chiamă blând pe nuine,
El se retrage trist de-o parte —
Privirea lui ce mulțumire
    Imparte !

Tot satul-l știe... și ciobanii
Iși povestesc ades la târlă
Cum a scăpat un miel odată
    Din gărlă ...

Prieten credincios de curte,
Când mort de frig, când nemâncat,
El niciodată 'n altă parte
    N'a dezertat...

Acuma e bătrân ... Stăpânul
In multe rânduri l-a gonit ;
El a plecat — și dup'o vreme
    A revenit !

Copiii doar îl au în grije
Și-l mângâie ca pe-un bolnav,
El într'un colț uitat s'ascunde
    Tăcut și grav ...

Dar noaptea uneori, când luna
Prin frunze razele-și resfrânge,
Urlând aleargă trist pe câmpuri —
    Și parcă plânge ...

FLORI DE SERĂ.

Sunt flori uitate într'o seră,
Cum într'un suflet trist și gol
Rămân speranțele din urmă
    Din risipitul stol ...

Nici o femeie nu le-atinge,
Deși au cel mai blând parfum,
Nici cel pușin nu le omoară
    In pagini de album.

Când umbre din apus, prin geamuri,
In jurul lor sfios se strâng,
Par niște ochi ascunși de lume,
    Ce'n taina serii plâng ...

M A M A.

Icoana vechie zugrăvită
Cu chipul blândului Hristos,
Mi-aduce-aminte ochii mamei
Rugându-se spre ea duios ...

Ingenunchiată înainte-i,
Cereă cu mutele-i gândiri,
O rază bună de 'ndurare
Și pază de nenorociri ...

Cu limba tristelor suspine,
Cu glasul cel mai cald și drag,
Cerșetoriă noroc și grijă
Pentru copilul ei pribeag ...

Azi biata mamă, când pricepe
Că visul meu e stins pe veci,
Privește-adesea spre icoană,
Cu ochi necredincioși și reci ...

IMI PARE...

Imi pare c'am trecut prin vieajă
Ca printr'un nesfârșit exil,
Și nu știu dac'am fost vreodată
Atât: un fericit copil!

Dar uneori mi-aduc aminte
De-un basm cu o ursită rea,
Și nu știu bine: e poveste,
Sau e copilăria mea?

G O U N O D.

Divinul vals se pierde'n noapte
Se stinge într'un parc cu flori —
De-o dureroasă armonie
Te simți cuprins — și parcă mori ...

Să fie sfânta adiere
A geniului de artist,
Ce-atinge sufletele noastre
Nespus, ne'nchipuit de trist ?

Sau este veșnicul tău farmec,
Dumnezeescul tău delir,
Când, singură, în orice noapte,
Îți plângi vieața în clavir ?

C Ă T U N U L.

Cătunu-i risipit pe vale,
Și oamenii l-au părăsit,
Bordeiele sunt dărâmate,
Biserica s'a învechit.

Pe drumul mare crește iarbă,
Și furcile dela fântâni
Stau veșnic neclintite'n soare,
Iar arborii par mai bătrâni.

In jur câmpia se întinde
Pustie, sub albastrul cer,
Copacii'n fundurile zării
Ca niște umbre șterse pier ...

Spre seară cărduri lungi de pasări
Tăcut s'afundă 'n depărtări,
Și lasă'n urma lor cătunul,
In gólul veșnicei uitări ...

S U S P I N.

Tăcută inimă, pustie
De visuri chiar și de dureri,
In nepăsarea ta de piatră,
Nimic nu dai, nimic nu ceri ...

Intunețimele uitării
Eterne 'n juru-ți se desfac,
Și-mi pari, când rătăcesc în tine,
Un cimitir dintr'un alt veac ...

CA UN GLAS...

In nopțile de toamnă, vântul
S'abate pe la geam ușor
E ca un aiurit de coarde
Sub mâna unui visător ...

Și'n farmecul de-a sta pe gânduri
Și-a-l ascultă trecând sfios,
Răsună ca un glas în suflet —
Un glas strein și dureros...

Ce plângeri dulci și ce suspine
În sborul lui o fi furând,
De pare'n nopțile de toamnă
Atât de trist, atât de blând!...

JULES VALLÈS

(PE VOLUMUL «LES RÉFRACTAIRES»)

I-ai plâns pe toți, cugetător
Divin!...
C'un zâmbet cartea-ți se începe
Și se sfârșește c'un suspin ...

Ne-ai zugrăvit pe toți acei
Pierduți,
Murind de frig, murind de foame
Și pentru toți necunoscuți:

Poeți dând marelui Paris
Ocol,
Cu buzunarul plin de versuri
Și cu stomacul trist și gol ...

Și erudiți purtând în creeri
Pe-Omer,
Stând sdrențuroși prin cafenele,
Fără' pământ și fără cer ...

Și visători trecând prin vieață
Sfioși,
Apoi sfârșind într'un óspiciu,
Sau prin spitale, ofticoși ;

Cugetători de visul morții
Atrași,
Și 'ntârziind în vieață silnic,
Se suprimau ca niște lași.

Sentimentali în haine rupte,
Murdari,
Purtând sub sdrențele lor, inimi
De generoși umanitari ...

I-ai plâns pe toți, cugetător
Divin !
Citindu-te, las pe-aste pagini
O lacrimă și un suspin !

GÂND DE TOAMNĂ ...

Din tot ce e mai trist în toamnă,
 Pe când natura-i mai pustie,
 Trezind în sufletele noastre
 O notă de melancolie ;

Gândesc la florile acelea —
 Cununi de-aducere aminte —
 Cari-au trăit în cimitire
 Și mor uitate pe morminte ...

TRISTUL ZÂMBET ...

O !... tristul, durerosul zâmbet,
 Din chipul blândului Hristos !...
 El liniștește-o lume 'ntreagă,
 Ce plânge 'n fața lui pios ...

În sufletele prigonite
 De suferinți, de soarta rea,
 Răsare 'n clipele credinței,
 Ca 'n drumul magilor, o stea !

Și'n golul câtor vieți pierdute,
 Ca un luceafăr mângâios,
 Rămas-a numai tristul zâmbet
 Din chipul blândului Hristos !...

PE ALBUM.

Cu cele mai senine visuri
 Durerea mea te-a 'mpodobit —
 Și ce frumoasă-apari și-acuma
 Sub farmecul că te-am iubit !...

Și n'am uitat câte ispite
 Aveai în ochi, în gest, în glas —
 Ca niște psalmi din pagini sfinte
 Eterne 'n suflet mi-au rămas ...

Iar frumusețea ta divină
 O clipă 'n suflet mi-a lucit —
 Ce stea își mai aduce-aminte
 În care val s'a oglindit ?...

O CARTE.

Frumoasa carte a iubirii
 Ce am întocmit-o amândoi —
 Când însemnam aceleași gânduri
 Pe-aceleași foi ;

Când nu erau atâtea pagini
 Să'ncapă visurile noastre,
 Și multe le lăsam să sboare
 Spre astre ;

Acuma o sfârşesc eu, singur —
Un biet artist în aiurare —
Şi scriu capitolul din urmă :
    Uitare ...

CE SFÂNT NOROC ...

Ce sfânt noroc când, fără veste,
Mi-apar în cale ochii tăi,
Ce buni, ce dulci sunt pentru mine
Oricât s'arată ei de răi !

Dar tu te mâinii totdeauna,
I-ascunzi de tristele-mi priviri,
Văzând ce-adânc spre ei mă duc
Eternul dor de fericiri ...

A lor divină frumuseţe
De ce sub paza minţii-o pui?...
Se stinge soarele vreodată
Că dă la toţi lumina lui ?

MARINARUL.

De-a marinarului sosire
Se 'mprăştiase vestea 'n sat ;
Bătrânul reveniă să-şi ducă
Sfârşitul vieţii pe uscat.

Îi rămăsese doar bordeiul,
Copii, femeie, erau morți —
Ce trist să fii în lume singur
Și-un doliu-atât de greu să porți!...

Preotul satului ațlesea
Îl însoția spre țințirim ; —
De cei ce nu mai sunt în vieață
E dulce să ne amintim !

La masa unei cârciumi, seara,
El povestiă câte minuni :
Primejdii ce'nspăimântă mintea,
Și lupte grele cu furtuni ...

Dela o vreme, marinarul
Trăia mai trist și mai retras,
Și veșnic părea dus pe gânduri,
În ascultarea unui glas ...

Eră un cântec de departe,
Un imn de-Oceanuri și de Mări,
Pe care-l auzia într'una
Ca niște triste aiurări ...

Și ... într'o zi, simțind că 'n vieață
Dureră lui nu mai încape,
A luat o luntre, o lopată,
S'a dus — și dus a fost pe ape!...

•INTÂIA FEMEIE.

«Copilul meu, ți-aduc păpușa
«De mult făgăduită ;
«Tu ești băiat, —'ea e femeie,
«Din marmoră cioplită.

«Neștiutor, în pragul vieții,
«Lucești ca o scânteie ;
«Păpușa care-o ții în brațe
«E 'ntâia ta femeie ...

«Tu nu cunoști făptura-aceasta
«Amară și divină —
«Cum întunericul nu știe
«Ce-i raza de lumină ;

«Tu nu știi că sub cerul frunții
«Ea poartă lumi albastre,
«Sau negre, — cele mai profunde,
«Misterioase astre ;...

«Tu n'ai văzut fermecătoru-i
«Surâs ce te'nfioară :
«Ce-ades dă morților vieață,
«Și-ades pe vii omoară ;...

«Tu n'ai simțit cum îți preface,
«Cu-o vorbă, cu-o tăcere,
«Intreaga carte-a fericirii
În pagini de durere ....

«Tu n'o cunoști — dar când în brațe
«Ai strâns-o în neștire,
«Tu ai părut cuprins de spaimă,
«De-o tainică uimire...

«Și te-ai sfiit, naiv privind-o
«În ochi-i de mărgele —
«O! de-ai putea și'n restul vieții
«Să te ferești de ele!...

E T R I S T ...

E trist: din gândurile noastre
Și din durerile intime,
Noi facem opere de artă,
Ne punem inima pe rime ;

Și închizând-o 'ntre coperte,
Cu lumea ei de armonii ;
Ne 'nstrăinăm de ea, — și-o ducem
Spre-a fi vândută 'n librării ...

CARTEA UNEI INIMI

LUI M. M. POPP.

Prietenul meu,

Îți datorez tipărirea acestor câteva poezii — niște biete accente ale inimii mele, de cari te-ai alăturat cu o nobilă simpatie.

Târziu, sau, poate niciodată, n'aș mai fi luat grija să le adun între copertele unui volum; iar dacă le-am scris din când în când, a fost numai sub înrâurirea îndemnelui unor prieteni ca tine.

Presupunând că vor avea o valoare, aveți dreptul să împărtășiți cu mine admirațiile și laudele ce vor întâlni — dacă vor întâlni.

Oricum însă, ele rămân cele mai sincere expresiuni ale simțirii și cugetării mele.

Dă-mi voie să mă semnez în fruntea lor.

Amicul tău

TRAIAN DEMETRESCU.

Craiova, 10 August 1888.

SCENĂ INTIMĂ.

I.

E zi de-Aprile. — Mama 'n pragul ușii, cântă
Un cânt de tinerețe, iar miclele copile
In jocuri nebunateci aleargă, se frământă,
Uitând abecedarul ursuz. → E zi de-Aprile.

II.

Cu țigareta lungă de chihlibar în gură,
Pe-un scaun șade tata picior peste picior,
Iar câinele, tovarăș iubit și iubitor,
Cu micile copile aleargă 'n băătăură.

III.

Doi frați mai mari, în colțul odăiei liniștite,
Vorbesc și spun la glume, trec timpul în zadar ;
E unul încă 'n școală, iar altul militar
Și inimile veșnic le sunt înveselite.

IV.

O fericire dulce domnește 'n casa noastră,
Iar eu ce 'n fericire statornică n'am crez,
Familia-mi iubită privind dela fereastră,
Cu scepticism în suflet, tăcut, filozofez.

SUB LILIECI.

Sub liliesi, pe iarba moale,
Când soarele e în namiaz,
Stau singuratic, dus pe gânduri,
Păzit de-al liniștei răgaz.

Pe lângă strașinile casei,
Se 'nșiră cuiburi mari și mici,
Și-ascult, vrăjit de-o caldă lene,
Dragi ciripiri de rândunici;

Iar la fereastra cu perdele
 Cusute împrejur cu flori,
 S'arată blonda mea iubită,
 Cu ochii dulci, ispititori.

Și 'ncetișor chemând-o: «Vino,
 «Pe sânu-ți, fruntea mea s'apleci!»...
 Ea-mi cere să-i asvârl, în taină,
 Albastre flori de liliaci.

LUI PASTEUR.

După SULLY PRUDHOMME.

În vremile lui Hercul, titanică făptură,
 Natura 'nverșunată pe om loviă mereu,
 La rândul său, și omul, sălbătăcit de ură,
 Lupta față în față cu cel mai crâncen leu !

El cucerise, astfel, afar', în largul firii,
 Repaus și putere, de glorie cuprins ;
 Dar corpul-i înăuntru, sarcasm al fericirii ! —
 De un vrăjmaș microbic fu repede învins !

Ingrozitoare boală, ce 'n sânge varsă moarte,
 Luă omului puterea-i necontenit să-l poarte
 Pe căi de suferință, de plângeri și de chin...

Dar tu, savant ilustru, prin geniul tău divin
 Sdrobiși această hidră, sdrobită-a fi etern...
 În luptele științei, ești Hercule modern !

C A P O R A L.*(După natură).*

Investmântat cu haine frumoase, ce le poartă
Pe an odată numai, bătrânul croitor
Se bucură, slăvește-a fericirii soartă
Și mândru se arată în ochii tuturor.

În casă, e ca 'nvreme de sărbătoare sfântă.
O tainică velință, pe patul lung, s'a 'ntins,
La foc se frige-o găscă și'n sticle vinul cântă
Veselitoru-i cântec sălbatic și aprins.

Iar el, meseriașul ghebos, cu plete albe,
El, veșnic trist și sceptic sub traiul greu, fatal,
Dă chiote și joacă și toarnă să se 'mbete,
Căci Niță-al său, în fine, e astăzi Caporal!

C O P A C U L.*(Versuri scrise cu creionul pe coaja unui copac).*

Cu mintea aiurită 'n gânduri,
Cu vechiul dor nestins în piept,
Pe banca veche din grădină,
Și azi, ca un copil, te-aștept!

Dar aducându-mi bine-aminte
Că tu te-ai dus... suspin și tac ;
Apoi nervos, să uit uritul,
Scriu versuri pe acest copac...

Căci — cine știe când ! — vreodată,
El poate fi de martor luat,
Că ceasuri lungi, pierdute, triste,
Sub umbra lui te-am așteptat.

Z A M B I L E.

Pentru inimile triste, florile vorbesc o limbă,
Florile vorbesc o limbă
Ne 'nțeleasă de-orice om...

Când în primăvară caldă toamna veștedă se schimbă,
Orice frunză spune-o taină depe fiecare pom,
Depe fiecare pom!...

La fereastra mea deschisă, către soarele de-Aprile,
Către soarele de-Aprile,
Vesel într'o zi am pus.

Un buchet de felurite roze, vinete zambile,
Și o poezie dulce florile atunci mi-au spus.

Dar iubita mea pe brațe-mi, într'o seară stând cu mine,
Intr'o seară, stând cu mine,
Mi-a cerut acest buchet...

Pe-al ei sân frumos și tânăr, florile ședeau mai bine,
Decât puse la fereastra unei case de poet,
Unei case de poet!...

T R I L U R I.

I.

Aceleia...

De sunt ateu, de sunt ateu,
O! crede-mă că am și eu
A mea religiune vie,
Ce-o dogmă singură îmi scrie,
Pe care veșnic o sfințesc :
Să te iubesc, să te iubesc !

II.

La ce să-ți zugrăvesc figura
Pe-un petic de hârtie ?
Condeiu e ne 'ndemânatic
Și n'are măestrie.

Dar singura oglindă 'n care
Te poți vedeà la fel,
E sufletu-mi curat și tânăr...
Privește-te în el !

III.

Ochi triști și plini de suferință,
N'avu ca voi un văz mai trist,
Nici chiar Madona, când pe cruce,
Îl țintuiau pe fiu-i Christ.

Când leneș genele stufoase,
Spre-azurul cerului le miști,
Ai crede că durerea lumii
E toată 'n ochii tăi cei triști.

IV.

Minunea mea, de ești un demon,
Iubirea ta prefă-o 'n iad,
Și vei vedea cu ce grăbire
Intr'însul mă 'nvoesc să cad.

Dar ochii tăi vicleni îmi jură
Că înger ești și-atunci mi-e drag,
Din nou, în raiul inocenței
Sfios, tăcut să mă retrag.

V.

O ! cât am suferit, o știi
Mai mult decât o știu,
Dar după mersul tău acum
Nu pot să mai mă țin.

Te duci și eu rămân pe loc,
Privindu-ți trist și lung
Al tău grăbit și sprinten pas,
Ce n'o să-l mai ajung.

VI.

Mă tem... În colțul buzei tale,
Ispită plină de sarcasm,
Îmi fascinează iarăși mintea
Să 'ncege al iubirii basm.

Intoarce-ți fața și mă lasă
În scepticismul meu amar,
Căci azi iubirea-mi pare-o marfă,
Și tu, un precupeț murdar.

VII.

Șt te-aud din nou zicându-mi :
Vino ! Tu ce mi-ai zis du-te !
Azi când biete-le-mi iluzii
S'au împrăștiat pierdute.

O ! Mai bine în uitare,
A ta dragoste întin'o,
Căci e rândul meu a-ți zice :
Du-te ! eu ce ți-am zis : vino !

VIII.

Aș vrea ca lacrimile mele,
Ce le-am vărsat de-atâtea ori,
Sub boldul chinurilor grele,
Să se prefacă 'n strajnici nori.

Și-apoi din ei a mea durere,
Cu o mânie dușmănească,
Să scapere fulgerătoare
Și inima să ți-o trăznească.

IX.

Câte odată, par'că-mi vine
Să mă duc, să mă tot duc,
Drumul către-a mea iubită,
Nebun iarăși să-l apuc.

În zadar uitare-adâncă
O tot chem și-o tot aștept...
Aș uită de-aș aveà, poate,
Altă inimă în piept !

LUNA ȘI TU.

Mariet.

Pe calea, în spre care dornic
Pornit-am către tine-acum,
Nu mă 'nsoțește decât luna
Ca o tovarășe de drum.

Par'că suntem de mult prieteni,
Destinul ei nu mi-e secret :
Ea 'n ceruri e o steà pribeagă,
Eu pe pământ un biet poet !

Și dacă astăzi luminează
Cărarea spre iubita mea,
Odată, peste groapa-mi tristă,
Va lumina tot ea, tot ea...

Dar vieața, ca să mă 'nspăimânte,
 Oricât de tristă — nu putù:
 Prietena în cer mi-e luna,
 Și 'n lume, dragă numai tu!

F A R M E C.

Sálbatic viforul asvârle
 Din crengi întârziate foi,
 Și ciorile — convoiu funebru —
 Se lasă pe copacii goi!

Pribeagă'n haos trece luna.
 Ca o nălucă din povești —
 Iar tu cu ochii melancolici,
 Adânc în ochii mei privești.

Apoi frumoasa mea minune,
 Cu sculptural și trist profil,
 Pe sânu-ți gol, îmi rezem fruntea,
 Și blând, adorm ca un copil...

GÂNDURI OSTENITE.

Către asfințitul zilei, obosit acas' mă 'ntorc,
 Inc'o noapte, fără tihnă, firul gândului să torc,
 Și trezit în dimineață, cartea vieții iar să 'ncep
 S'o învăț și niciodată pe de rost să n'o pricep.

Tot ca un bolnav ce gustă doctoriile cu greață,
Ca și el, scârbit și sceptic, prelungesc această vieță,
Și precum sârmanul doctor ultima rețetă scrie
Celui care e pe ducă, numai de parigorie,
Tot așa — să pot da 'n lături ale traiului primejde —
Mai mă 'nșel din vreme 'n vreme cu-o nemernică nădejde!
Iar când stau să-mi dau de seamă tot ce văd și tot ce-aud,
Imi repet în totdeauna, ca un basm urit și crud:
Am văzut nerușinarea ocărind înțelepciunea,
Am văzut dobitocia întinzându-și negriciunea;
Pe obrazul cugetării alb, ca aurul curat,
Am văzut fățarnicia dând în lături adevărul;
Am văzut, de foame, munca în dureri smulgându-și părul;
Am văzut talente stinse subț ingreunarea vieții,
În mizerie sleindu-și bărbăția tinereții;
Am văzut și pizmuirea veninoasă urmărindu-i,
Și'n sfârșit nenorocirii cu trofee dăruindu-i.
Am văzut și nulitatea îngâmfată, idiota,
Prețuindu-se în toate că ea singură e toată;
Am văzut iubirea ruptă din a inimii simțire,
Ne 'nțeleasă și zdrobită în puternica ei fire;
Am văzut și târgul zisei legiuite-cununii,
Ce familie închiagă pe-a vânzării temelii,
Am văzut... și azi desgustul a ieșit din mine, a fară!
Aș voi din creieri focul rațiunii să dispară,
Ca să nu mai simt nimica și să nu pricep nimica...
Când, în orice dimineață, mă scol viu; m'apucă frica.
S'a sfârșit... Nu mai mă 'ncântă nici un soi de simțiminte,
Crezul meu e ori și cine te urăște și te minte,
Cel ce are plin stomacul râde de cel cu el gol,
Traiul bun e luat, în fine, de bogați în monopol;
Și din vremile moșnege până azi a fost și iară:
În câștigul celui tare, slabul trebuie să piară!

INFINITUL.

După LEOPARDI.

D-soarei S. Serghie.

Mi-a fost în totdeauna scumpă această pustnică colină,
 Și spațiul ce mă 'nconjoară și-atrage tristele-mi vederi ;
 Astfel, retras aici, în taină, admir adâncile tăceri,
 Și sub a liniștei gândire, de spaimă inima mi-e plină !
 Iar când aud cum trece vântul prin crângul mut și solitar,
 Atunci tăcerea nesfârșită, cu glasu-acesta o compar.
 Și mă gândesc la veșnicie, la moartea care tot îngheață,
 Nu cruță nici prezent, nici glorii, nici nestatornica vieață.
 Și 'n infinit apoi se 'neacă nepotolita-mi cugetare
 Dar naufragiul meu e dulce, e dulce în această Mare !

POVESTE DE NEBUN.

I.

«Au așezat-o 'n patru scânduri,
 «Cu mâinile pe piept,
 «Dar am zâmbit... ea doarme numai
 «Și să se scoale-aștept !

II.

«Au îngropat-o... criminalii !
 «Punându-i flori pe piept ;
 «Ea însă are să 'nvieze,
 «Căci știe c'o aștept !

III.

«Trec anii, trec... și barba albă
«Ajunsu-mi-a de piept ;
«Toți spun : «ți-a putrezit iubita !»
«Dar eu... tot o aștept !

IV.

«Simt c'o să mor... mi-o tot repetă
«Un doctor înțelept ;
«Dar și 'n mormânt, veșnic iubito,
«Să știi că te aștept !»

VOLUPTATE.

Frumoaso, dacă vrei o clipă, în al meu suflet de ateu,
Să reîntorci din nou credința religiunii de creștin,
Frumoaso, dacă vrei, sub bolta bisericii, pe Dumnezeu
Să-l rog cu cugetul de slavă și de melancolie plin ;

Frumoaso, dacă vrei pe foaia cernită-a vieții mele
Să scriu cuvântul : fericire, ce soarta mi l-a șters de mult,
De vrei să mai culeg iluzii și să 'ntocmesc din nou cu ele
Un cântec de iubire dulce, pe care'n taină să-l ascult.

Frumoaso, lasă-mă pe-altarul divinei tale frumusețe,
Să mai jertfesc înc'o speranță de veștejită tinerețe,
Și să reafiu din nou calea și s'o reiau dela 'nceput
Spre idealul meu poetic, spre paradisul meu pierdut...

Tu ești în vârsta ce-ți deschide albastrul cer cu blânde visuri.
Tu ești pe pragu-adolescenții, tu ești un inger alb, virgin ;
Eu sunt o umbră rătăcită pe margini negre de abisuri,
Tu ești un zâmbet plin de farmec, eu sunt un trist și vechiu suspin !

Din ochii tăi adânci și limpezi, ca o petală 'nrourată,
Resfrângi a inimii poemă cu stanțele-i dumnezeesti ;
Din ochi-mi obosiți și sceptici, se oglindește imbrumată
Simțirea mea îmbătrânită, în care tu naiv privești.

Și când te văd atât de bună, și când te văd atât de dulce,
Ca un copil de tine-aproape m'apropiiu liniștit și 'ncet,
Și fruntea mea de gânduri arsă, o las pe umeri să se culce,
Și numai lângă tine încă mă simt iar tânăr și poet !...

Afară vântul de Octomvrie își risipește simfonia
Din strunele-i ca noaptea sumbre și triste ca melancolia ;
În sobă fâlfâie bușteanul înflăcărat pe jumătate,
Iar limba ceasului de aur, mereu pe-aceeaș notă bate.

Tu te-ai culcat, de lene moale, în lungul patului de-atlaz
Și eu răsând, cu părul negru și-acopăr fragedul obraz ;
Apoi cu buzele erotici, ingenunchiat și cu căldură,
Rămâiu pierdut sub sărutarea din caldă și frumoasa-ți gură...

Iți desgolesc în voie sânul și umezi de plăcere ochii
 Iți cer să despoiezi comoara de frumusețe de subt rochii,
 Căci niciodată, subt podoabe, amorul nu se'mbracă 'n haină,
 Iar frumusețea e urită sub cea mai strălucită haină...

Oh! goală cât ești de frumoasă, iubita mea !... Uimit și mut,
 Mă 'ntreb de sunt aceste forme ca și-ale mele, tot din lut ?
 Mă 'ntreb de va preface moartea în putregaiu și în țărână
 Această carne sculpturală, acest obraz, această mână ?

Mă 'ntreb de nu mă 'nșală ochii : de ești făptură-adevărată ?...
 Și'n brațe te cuprind, fecioară, cu patimă neînfrânată...
 Și ca în prima dimineață iubirii mele stinsă 'n noapte,
 Din nou poveștile iubirii ți le repet în blânde șoapte.

Din nou te jur să-mi fii iubită, iubită sinceră, eternă,
 Din nou adorm o noapte 'ntreagă, pe-a fericirii albă pernă...
 . . . . .
 . . . . .
 Iar mâine — cine știe ! — mâine, tot ca și ieri : un vis pierdut,
 O deziluzie mai multă, un basm sfârșit la început !...

SIMFONIE DE TOAMNĂ.

Lui Const. Mîsirlîu

I.

Cârduri-cârduri, ciori de toamnă
 Pleacă...
 Desfrunzite crengi de arbori
 De sub vîfor se apleacă...
 Cârduri, cârduri, ciori de toamnă.
 Pleacă...

II.

Boi și vaci, cu răget umple
 Valea...
 Ceața peste deal s'așterne,
 Cum pe sufletul meu jalea...
 Boi și vaci, cu răget umple
 Valea...

III.

Ninge! Ninge!... Alb e satul...
 Ninge!...
 Ca un cântec de iubire
 Soarele în nori se stinge...
 Ninge! Ninge!... Alb e satul...
 Ninge!...

IV.

Căinele sub șoprul putred
 Urlă...
 Rar o cucuvae țipă
 Intr'o dărâmată turlă...
 Căinele sub șoprul putred
 Urlă...

V.

În odaie e o pace
 Sumbră...
 Greierii — artiști tomnatici —
 Au tăcut, pitiți în umbră...
 În odaie e o pace
 Sumbră...

VI.

Dogoresc cărbunii 'n sobă
Roșii...
Când și când, de prin cotețe
Aud cum svonesc cocoșii...
Dogoresc cărbunii 'n sobă
Roșii...

VII.

Iar uritul — vechiu tovarăș
Vine...
Și în liniște s'așează
Pe-ale inimii ruine...
Iar, uritul — vechiu tovarăș —
Vine...

VIII.

În pustiul meu de gânduri
Caut...
Pe la ușe, vântul cântă,
Ca un solo spart de flaut...
În pustiul meu de gânduri.
Caut...

IX.

Răsvrătit mereu de grele
Patimi...
Îmi simt ochii plini de lacrimi,
Răsvrătit mereu de grele
Patimi...

X.

Prins de zid, în taină bate
Ceașul,
Și-mi măsoară insomnia
Și durerea cu compasul...
Prins de zid, în taină bate
Ceașul...

XI.

Și-ațipind, pe mâini cu fruntea,
Dulce...
Despre ziuă vine somnul
Peste gene-mi să se culce...
Ațipind, pe mâini, cu fruntea
Dulce...

XII.

Necurmat afară ninge,
Ninge !
Vai de vetrele în care
Focul nu mai e, se stinge...
Necurmat, afară ninge,
Ninge !...

P U S T I U.

Prin văzduhul plin de ceață,
Se 'ntrevede stinsă luna,
Ca un vis de tristă vieață,
Tristă pentru totdeauna !

În odaia mea pustie,
Pâlpâie bușteanul verde,
Și 'ntr'o grea melancolie,
Sufletu-mi tăcut se pierde.

Iar în liniștea de noapte,
Fără stele, fără șoapte,
Par'că rătăcesc prin stepe...

Și văd doi gropăși, rânjindu-mi,
Că mă due, în ochi privindu-mi,
Un mormânt adânc să-mi sepe...

NUMAI FRUMOASĂ !...**I.**

N'am uitat cu ce cuvinte mi-ai spus, tânără fecioară,
Că 'n vieață pentru tine ochii mei sunt o comoară ;
N'am uitat nici voluptatea, când mi-ai dat, în umbra sură,
Cea mai dulce sărutare ce putea să dea o gură.

Și aș fi putut — voința de-mi eră nestăpânită —
 Să deviu satanic *Faust*, tu o biată *Margherită* ;
 Și aș fi putut, rupându-ți vâlul inocenței tale,
 Să te-asvârl pe-a rătăcirii mult spăimântătoare cale ;
 Dar atât ești de frumoasă, că din trist sufletul meu,
 Dintr'un demon rău și negru, l-ai făcut un Dumnezeu !

II.

Ai dorit să-ți fiu iubitul visurilor ce-ți frământă
 Inima și 'ntr'însa dulce psalmul dragostelor cântă ;
 Și în fiecare noapte tu ți-ai zugrăvit în minte
 Chipul meu, poetizându-l cu conture dragi și sfinte !
 Și precum se povestește în legende de maestrii,
 M'așteptai s'apar în taină după gratia ferestrii,
 Tu să te streкори afară și-amețindu-te cu glume,
 Ca un *Făt-frumos* din basme, să te fi răpit în lume ; —
 Însă vezi, din toate acestea n'a ieșit nimic real...
 Ai greșit făcând din mine un romantic ideal.

III.

Înțelege, cine poate să-ți arunce aspră vină ?
 Pentru cine n'ai fi sfântă, adorabilă vergină ?
 Ce adolescent, zărindu-ți ochii — lumi ispititoare —
 Nu te-ar admiră platonice în simțirea-i arzătoare ?
 Se 'nțelege, ești frumoasă mai presus de 'nchipuire,
 Pe-a tă gură și-a scris soarta numai vorba : *fericire* !
 Cu un zâmbet ai distruge într'o inimă amară
 Toată lumea-i de mizerii cu vegherea-i solitară ;
 Însă... uite-te mai bine — sunt un biet artist sărac,
 Pe când *domnul* depe stradă e'n mânuși și e și 'n frac.

IV.

Astăzi, în zadar copilă visătoare, plâng pe-o crudă
Patimă nevinovată, căci nu vrea nici să te-audă
Inima-mi înmărmurită de-a durerilor sarcasme,
Azi se fură strălucirea amoroaselor fantasme —
Măine, regăsindu-ți mintea liniștită, tu vei râde...
Tatăl tău, mărturisindu-ți că el singur nu ți-e gâde,
Va tocni, la întâmplare vreun ginere — și-atunce
Fără voia ta în brațe-i ca pe-o marfă-o să te-arunce !
O ! și vei uita pe bietul trubadur, te 'ncredințez,
In saloanele luxoase, lângă soțul tău burghez.

V.

Frumusețea ta deplină în derâderi o vei pierde :
Când cu-un nobil prost și veșted, când cu-un fiu de burtă-verde ;
Și sărind a căsniciei mărginită barieră,
Vei fi ziua *doamnă mare*, iară noaptea adulteră !
Soțul său, de tine mândru, va iertă să fii cochetă,
Și își va vedeă de treburi : de moșie, de caretă...
Și politică va face, va ieși chiar în alegeri —
Pe când tu, cu ochi isterici, plini de patimi și 'nțelegeri
Îți vei înmulți cortejuri de smintiți curtenitori,
Risipindu-ți tinerețea cu frumoasele ei flori.

VI.

Prin splendorile din baluri, în ridicole vârteje,
Vei robi atâtea inimi, sub a farmecelor mreje,
Strălucind de vanitatea elegantelor podoabe.
Amețiți dănțuitoarii — vite proaste și neghioabe —

S'ar întrece să-ți jertfească măguliri și bani grămadă !
Fiecare mai simpatic dorind ochii tăi să-l vadă !
Iar a doua zi, pe uliți, sau la club și cafenele,
Se vor socoti eroici, c'au putut să te înșele.
O ! nu sunt dintre aceștia... Râd amar și mă 'nfior,
Când în lume văd atâtea vicleimuri de amor !

VII.

Astăzi socotești iubirea o poemă genială,
Și 'n curând de ea zâmbi-vei ca de-o muzică banală,
Iar pe-o rochie croită, după cea din urmă modă,
Vei uită orice idilă, orice rimă, orice odă ;
Din copilă, ce iubirii împletești mereu coroane,
Vei ajunge, se 'nțelege, o păpușă de saloane,
In a luxului splendoare vieța ta să se încheie,
Având numai slăbiciune și capriții de femeie,
Și vei pierde-amețitorul gând de visuri și poezi,
Lacomă din a vieții desfrânare să te 'mbeți.

VIII.

Lasă-mă odihnei mele fără de vreo rea părere :
Tu ai lumea de iluzii, eu am lumea de durere !
Între noi se face noapte, întuneric fără stele,
Izvorit din scepticismul și decepțiile mele.
Și apoi... aceste vorbe risipite pe hârtie,
Sunt departe de-a le crede ipocrita măestrie
Ale unei inimi rele, căci sunt clarele resfrângeri
Ce pornesc dintr'însa arse de sarcasme și de plângeri...
Idealul de femeie nu ești tu, care-l doresc :
Frumusețea ta îmi place, însă nu pot s'o iubesc !

CAD FRUNZELE...

Cad veștezi frunzele de toamnă,
În ale vântului risipe,
Cum depă ramurile vieții,
Un stol de dureroase clipe.

Natura pare că expiră,
Sub a durerilor primejde,
Iar crivățul pe văi și dealuri
Se vaietă a desnădejde.

Și pe când totul se-afundă
În noaptea vagă, fără stele,
Eu ud cu lacrimi nesfârșite
Mormântul tinereții mele!

V I S.

Azi noapte am avut un vis —
Ce și acum mă înfioară —
Ce vis urit!... Mi se pareă
Că mă nășteam a doua oară!

PROLETARIIL.

Lui Iosif I. Beligrădeanu.

Pe un stog de cositură, depe câmpuri plini cu roade,
 Înălțat, un tânăr chiamă, cu magneticul său glas,
 Ale jărănimii harnici muncitoarele noroade,
 Ce a câmpurilor fructe adunau fără popas,
 Pe un stog de cositură, depe câmpul plin cu roade.

Ochii lui sunt două flăcări de lumină genială,
 Și din buzele-i cărnose, vorbele puternici curg,
 Brațu-i musculos înfrânge repede orice sfială,
 Iar pe frunte se 'ntrevede al gândirilor amurg,
 Ochii lui sunt două flăcări de lumină genială.

«Muncitori, bătrâni și tinerii, sclavi ai burghezimii oarbe,
 «Știți voi pentru cine strângeți rodul muncii voastre grea,
 «Știți voi cine ia folosul osteneții și vi-l soarbe,
 «Iar voi rămâneți cu lipsa și cu sărăcia rea ?
 «Muncitori, bătrâni și tineri, sclavi ai burghezimii oarbe ?

«V'ați trudit o vară 'ntreagă, și cu sapa și cu plugul,
 «Ca să îngrijeți pământul pentru-al rodului câștig ;
 «Grâul și-a dat spicul verde, iar porumbul și-a dat drugul ;
 «Sporul dar o să gonească al mizeriilor frig...
 «V'ați trudit o' vară 'ntreagă, și cu sapa și cu plugul !

«Azi când despoiați pământul de comoara lui de hrană,
 «Cine are dreptul sacru să se bucure de ea ?
 «Voi ! Căci prin sudoarea voastră, ca o roditoare mană,
 «Ați îmbelșugat ogorul !... Inșă dreptul vi se ia,
 «Azi când despoiați pământul de comoara lui de hrană !

«Cel ce nu cunoaște greul străduințelor amare,
«Cel ce-așteaptă ca să-și umple magaziile cu spor,
«Dreptul vostru lui se cade !... După care lege, care,
«Să apese și să fure pe săracul muncitor
«Cel ce nu cunoaște greul străduințelor amare ?

«O ! gândiți-vă că iarna, când n'aveți nimic pe vatră,
«Și când masa vă e goală de merinde și intrați
«In vreo curte boerească, pune câinii de vă latră
«Și în brânci, pe ușe-afară, sunteți fără milă dați...
«O ! gândiți-vă că iarna, când n'aveți nimic pe vatră...

«Cel bogat e surd la plânsul milei și nenorocirii,
«Pe grumazii voștri urcă a lui culme de mărire...
«Sguduiți-vă și ele vor fi prăzile pieirii,
«Și-și va desnoră dreptatea soarele-i de străluciri...
«Cel bogat e surd la plânsul milei și nenorocirii !»

Și pe când glăsuitoarul își desfășură vorbirea,
Un biet popă, din mulțime, apărând, îi nimici
Șirul vorbelor deodată și își țintul privirea,
Către el, rostind : «Aiurea flecărește, nu aci !»
Pe când larg glăsuitoarul își desfășură vorbirea.

Și 'ntorcându-se spre oameni, popa își iuți cuvântul :
«Vă 'nchinați, creștini, cu spaimă, căci pe-acest nebun, știu eu,
«Nu îl sperie nici crucea, nici icoana și nici sfântul
«Din biserică ! El zice că 'n cer nu e Dumnezeu !».
Intorcându-se spre oameni, popa își iuți cuvântul.

Toată ceata proletară se desprejmui cu frică,
 Unii se 'nchinău, în alții focul urii se stârni,
 Iar ateul trist, o vorbă ne mai îndrăznind să zică,
 Cu sarcasme 'n colțul buzei, coborîndu-se porni...
 Toată ceata proletară se desprejmui cu frică...

HALUCINAȚIE.

Lui Eduard Ioséphi.

Când doctorul intră pe ușe,
 Incremeni. — Tăcut și grav,
 S'apropie apoi cu teamă,
 De patul bietului bolnav.

Și cei din casă, frați și mumă,
 În jurul lui cu toți s'au strâns,
 Iar ochii lor, ascunși în umbră,
 Păreau cascade lungi de plâns.

Dup'o tăcere, sumbrul doctor
 Iși puse degetul pe puls,
 Și cugetă: câtă vieață
 Durerile din piept i-au smuls!

Bolnavul rădică grumazul,
 Sdrobit sub al tristeții prag,
 Și-l întrebă: «Hei!... ce rețetă
 «Imi dai acuma? — Un «cosciug»

E X T A Z.

Și cavatul tot s'aude
De departe trist și vag ; —
E o doină dela stână :
Jalea unui dor pribeag !

Pe cărările pădurii
Umblând leneș, visător,
M'am oprit s'ascult pe malul
Unui limpede izvor.

Ca o lacrimă de aur
Cade 'n haos câte-o stea ; —
Nu știu pentru ce atuncea
Plâng și mă gândesc la ea.

Luna razele-și resfrânge
Prin frunzișul unui fag !
Iar cavatul tot s'aude
De departe, trist și vag.

T A T Ă L.

După FRANÇOIS COPPÉE.

Lui Emanuel Samița.

Acasă veniă zilnic topit de bătură
 Și biata lui femeie primiă orice tortură.
 Trăiau de vremeț lungă. Ea singură, pierdută,
 De mic copil în drumul mizeriei căzută,
 Cu el înlănțuise a traiului povară,
 Și suferiă 'n tăcere bătaie și ocară.
 Vecinii totdeauna aud cum geme, plânge,
 Când furios bărbatul sub pumni spinarea-i frânge,

Și-o chinuește până se'moaie de-oboseală,
 Apoi se face-o largă tăcere mormântală.
 Dar într'o zi de iarnă, când aspra sărăcie
 Preface o secundă în crudă veșnicie,
 Și gura cere pâine și nu e fărmitură,
 Femeia naște 'n chinuri o slabă creatură.
 Sărman copil! Ce bună și dulce ți-ar fi soarta,
 Născând, de ți-ar deschide spre somnul morții poarta!

Bărbatul vine iarăși beat într'o zi, cum face
 În totdeauna; însă e potolit și tace.
 Nu mai ridică mâna, nevasta iar să geamă
 Sub lovituri puternici: acum ea e mamă.
 Ci zâmbitor, alături de leagăn se așează
 Și mângâie copilul, ce doarme și visează.
 Femeia, cum îl vede, cu ochii arși de ură,
 Intoarce către dânsul o rea căutătură
 Și strigă-amar: «Ce lucru puterile îți taie
 «Să nu-mi pisezi și-acuma tot corpul în bătaie?
 «Eu te aștept!... Hai... vino!... și dă-mi!...»; iar imbecilul
 Răspunde 'ncet: «Mi-e frică să nu deștept copilul!»

ȘI CÂND...

Și când într'un cosciug de lemn
Slab, galben, trist, mă vor depune,
Prietenii de jale 'n semn,
La ochi batistele-și vor pune.

Iar tată, mamă, frați, surori,
Vor leșină și-amar vor plânge.
Pe când mulțimi de privitori
În fața casei se vor strânge.

O muzică va zice-ușor
Un marș deșert de 'ngropăciune,
Iar preoții, pe nas în cor,
O nerozească rugăciune.

Iubitele ce m'au uitat
Vor șterge-o lacrimă secretă...
Din vieață când ai încetat
Atunci femeia te regretă.

Și dricul către cimitir
Pe nesimțite-o să mă ducă,
Purtând sub negru-i coviltir
Cadavrul meu la vii nălucă.

Atât. — Și când imi prevestesc
A morții tristă elegie,
Pe-un răs sarcastic mă pornesc...
Ce caraghioasă comedie !...

E A.

Nu-mi căută în ochi-mi, ei sunt stinși de lungi veghieri,
 Nu mai căută în suflet, el e negru de dureri;
 Nu mai căută pe buze-mi sărutatul cald și dulce;
 Nu mai căută pe brațu-mi capul tău să ți se culce;
 Cel de altă dată, ăstăzi, nu mai sunt... Mă lasă 'n tihnă...
 Mult trudită mea simțire are sete de odihnă...
 Ca s'o stăpânesc, cu mine totdeauna sunt în luptă...
 Fața de melancolie mi-este galbenă și suptă,
 Iar pe-a frunții netezime, când mă caut în oglindă,
 Pare că-mi citesc reflexul cugetării suferindă.
 O! de-ați ști, imi e mai scumpă amintirea despre tine...
 Chipul tău de-odinioară, în gândirile-mi senine
 Imi apare adorabil!... E icoana mea, la care
 Privesc ore 'ntregi, în zile de pioasă cugetare.
 Ce? Mai crezi din tine astăzi să mai faci un ideal?
 Din vâltoarea amăgirii de-am scăpat și stau pe mal,
 Nu mai imi vorbi de dânsa, îi cunosc destul adâncul!...
 Socotești: pe cartea vieții tot silabisesc ca pruncul,
 Te înșeli!... Nenorocirea, o știință grea și veche,
 S'o priceapă ca și mine, nu mai are o pereche,
 N'ai știut să fii femeia ce-a mea inimă-a dorit-o ...
 Și cât preț știam a pune pe cuvântul scump: *Iubito!*
 Dacă n'ai știut, din față-mi reîntoarce-te din nou...
 Cântă-ți altora iubirea, vei afla câte-un ecou
 În vreo inimă de tânăr, cu speranțe să te cheme,
 Tot așa cum te chemasem, fericit, și eu, 'ntr'o vreme!...

«Intr'o vreme!»... spune-mi câtă fericire se cuprinde
 În aceste simple vorbe?... Inima nu ți s'aprinde
 Când ți le așterni pe buze cu o voce 'nduioșată?...
 Fericirea totdeauna în trecut e-adevărată;
 Și în neștiința oarbă, până'n fundu-i o simțim,
 Când de lume, de vieță, noi de noi nimic nu știm!...

Ce știam pe-atunci de lume? Ce știam pe-atunci de vieață?
 Sau de noi? Experiența, cu știința ei de ghiață,
 Mintea nu ne 'nfășurase în filozofia-i sumbră,
 Precum cerul se 'nfășoară sub a nopții groasă umbră.

Intr'o vreme!... iată totul... Azi nimic!... Îți e tot una,
 Ție, pentru care-amorul e oriunde, totdeauna...
 Ce desgust! să fii femeie și să fii așa târită...
 Câte-odată frumusețea ca orice e mai urită!...

Inger pari la chip și vorbă, eu ți-am repetat mereu,
 Ideal născut în visul unui geniu Dumnezeu!...
 Care ochi privind în ochi-ți farmecul n'o să-i supue,
 Și'n artistică uimire nu te-ar admiră, statuie!

Cine însă o scânteie de iubire, dureros,
 Când ți-ar cere, închinându-ți sufletul curat, duios,
 Și-ar vedea cât ești de rece, nu s'ar îngrozi, femeie,
 Ca *Pigmalion* sdrobindu-și împietrita-i *Galatee*.

Inger ești, fără 'ndoială... O sculptură măestrită
 Intr'o marmură de carne și te poți numi ispită!

Dar, de sigur, nici un demon n'a căzut mai jos ca tine!...

Ți-ai negustorit virtutea, fără teamă și rușine...

Agonia remușcării traiul o să ți-l încheie,

Când pe pragul morții tale îți vei reciti, femeie,

Epopeia tinereții în corupții sdrențuită...

Te vei îngrozi de tine, cu simțirea sguduită,

In spasmodice deliruri...

Și sarcastic vei zâmbi.

Cu amor văzând că moartea n'ai putut-o amăgi.

Par'că sunt o cobe!... Iartă-mi vorba, dacă te-amărăsc,
 Dar încerc pe mine însumi să mă 'nșel... că te urăsc!...
 Du-te însă, al meu suflet nu mai poate să te cheme,
 Lasă-i numai amintirea fericită dintr'o vreme!...

VIEAȚA MORȚII.

Nu-i mort cel care întrerupe a traiului greoaie muncă
 Și-i cântă popa *aleluia*, pe când în groapă îl aruncă ;
 O ! nu, vă înșelați, nu-i moarte în om când sângele înghiață...
 Cadavrul fără de simțire, trăește-adevărată vieață.

Și mort e numai cel ce este merit pe-a suferinței cale,
 În ochi, pe buze sau în suflet, să ducă negură și jale
 Eu care dar, de-atâta vreme, mă plec sub răutatea sorții,
 Mormânt, deschide-te mai grabnic, voiu să trăesc în vieața morții !

F E M E I L E.

Și ne luptăm o vieață 'ntreagă
 Sperăm și suferim,
 Cădem, învingem și renaștem...
 Ca 'n urmă... să murim !

Povestea vieții este-aceasta,
 Și poți ca s'o cunoști
 Din leagăn chiar — dar bieții oameni
 Sunt totdeauna proști !

Căci pentru-o glorie deșartă
 Pentru grămezi de bani,
 Din traiu ei fac o luptă crudă,
 Ne suntem toți dușmani.

Ah! fericit e-acel ce'n vieață
Mereu a alergat
După doi ochi frumoși și după
Un sân de 'mbrățișat!

Eu înțeleg sarcasmul morții...
Și deci, amicii mei,
Nu m'am oprit, trecând prin vieață,
Decât... lângă femeii!

T Â R Z I U...

Lui Vasile Petrescu.

I.

Târziu ai venit la mine
Și-ai găsit în suflet, stins
Focul ce eră odată,
De privirea ta, aprins...
Și ardeă atât de viu!
Târziu, ai venit târziu!..

II.

Târziu ați venit la mine
Dulci iluzii, ce de mult
Erați singurele glasuri
Ce puteam să le ascult
Și-mi vorbeau atât de viu!
Târziu, ați venit târziu!

III.

Moarte, de-ai veni acuma,
Când aceste versuși, scriu,
O, și ție, trist ți-aș zice :
Târziu, ai venit târziu !

L A M O R M Â N T .

Iar când veși cobori în groapă,
Cosciugul meu cioplit din brad,
Și când oiu auzi cum bulgări
Deasupra mea, cu jale cad.

Când între voi și între mine
Va fi neantul la mijloc —
O ! n'aș voi să-mi plângeți viața
Și sufletu-mi fără noroc !

Tăceți cu toți !... Să nu s'audă
Nici un suspin și nici un glas —
Uitați pe cel care se duce,
Gândiți la voi, cari-ați rămas !

Și 'n astă liniște lugubră,
Să-mi spue numai un cuvânt
Doar glăsul ei, iubitei mele,
L-aș auzi chiar în mormânt.

CUGETARE.

Eu am trecut prin vieța-aceasta
Ca printr'un lung și trist exil,
Și nu-mi aduc de loc aminte
Vreodată să fi fost copil.

Nenorocirea totdeauna
M'a ținut strâns lângă-al ei sân,
Și-a fost, de sigur, voia soartei,
Din leagăn, chiar, să fiu bătrân!

M A R I E I.

Sub farmecul de lună blondă,
Când, singură, în nopți senine,
Vei plânge tristă, visătoare,
Gândește-te atunci, la mine!

Când din clavir, vei smulge note
De-o mult duiosă simfonie,
Gândește-te și-atunci la mine
Marie, dulcea mea Marie!

Clavirul, scumpul tău prieten,
Și luna nopților albastre,
Îți vor aduce-aminte veșnic,
De clipele iubirii noastre!

ARIPI RUPTE.

După M. GUYAU.

Pe râul limpede, plutește,
O pană albă, 'nsângerată ;
Mă 'ntreb ce pasăre-a pierdut-o ;
Din ce 'nălțime e sburată ?

Nu știu... dar cerul par'că râde,
Și câmpul pare plin de șoapte ;
Pe când eu simt în al meu suflet
Un gol adânc, o tristă noapte...

A dispărut în valuri, pana...
Pieriți și voi, visuri rebele,
Trecui amar și gânduri scumpe,
Ce furăți aripile mele ?

ȘCOLARILOR SĂRACI¹.

*Inchin aceste versuri, ca
un obol sincer și modest.*

Pe uliți și pe strașină, începe să s'aștearnă
Ninsoarea. Trec convoiuri de cioci țipând a iarnă ;
Iar cerul pare-al lumii etern și sumbru giulgi,
Intrevăzut prin zarea poetică de fulgi ...

E trist !..., pe masă arde o candelă albastră,
Și viforul simfonic îmi cântă la fereastră ;
La gura sobei, singur, pe gânduri, am rămas ...
În vântul de afară par'că 'nțeleg un glas !...

Un glas ... cum totdeauna a fost, va fi și este,
Un glas ce spune veșnic o jalnică poveste ;
Un glas ce ascultându-l te 'nfiorezi și taci ...
E glasul disperării, e plânsul de săraci !

Te sfâșie, te arde în armonia-i crudă,
El țipă, ca și lumea și cerul să-l audă
Și'n nesfârșitul haos ar vrea să dea ocol,
Dar lumea-ades e surdă și ceru'n veci e gol ;

¹ Versuri citite de autor la serata literară-muzicală, dată din invitația Societății «Basarab», în folosul școlarilor lipsiți de mijloace, Duminică 18 Noemvrie 1890.

Cum plânge câte-odată, aşà de blând şi dulce,
Ai crede-o voce tristă ce cântă să te culce,
O voce de femeie, cu farmec cald şi rar,
Ce vrea ca să-şi alinte un dor, un gând amar !

Şi par'că spune-atuncea nu-ştiu ce epopee
De vetre fără lemne, de umede bordeie,
Ca nişte gropi uitate sălbatici şi pustii,
Inmormântând în ele săraci — cadavre vii !

În ochi ți se deşteaptă mizeria hidoasă :
Şi par'că vezi coliba obscură, friguroasă,
Familia 'ncăpând-o, zdrobită sub nevoii,
Toți galbeni, morți de foame, bolnavi, pierduți și goi !

La masă, dus pe gânduri, cu fruntea încruntată,
Invins de desnădejde, zărești pe bietul tată,
Iar muma, de-al credinței întăritor îndemn,
Mereu către icoană repetă-al crucii semn !

Deoparte, copilașii, flori searbăde de ghiață,
Tac. Unul plânge, altul pe-o carte ruptă 'nvață ;
Iar între ei, o soră, un inger blond, sfios,
Prevede viitorul pustiu și viforos !

Nici foc și nici vestminte !... nici ajutor ! nici hrană !...
Și vântul bate'n ușă cu-o furie dușmană !...
Din ochi li se revarsă al lacrimilor val,
Cristalizat pe gene, cu boabe de cristal !

Priveliște grozavă ! Am cugetat atunci
 Mizeria cum poate de lesne ca s'arunce
 Pe căile pierzării, sălbatici și pustii,
 Desmoșteniții soartei, o plebe de copii !

La vârsta când nu este nici grije, nici durere,
 Și zilele curg tainic, ca visuri de plăcere,
 Gândiți: la vârsta aceea, ca printr'un crud exil,
 Să treci prin vieța-aceasta, abia când ești copil !

Copil cu haină ruptă, prin vânt, prin frig, prin sloată ;
 Înțelegând pe pragul vieții, vieța toată !
 Copil, silabisindu-și al școalei-abecedar,
 Citind și'n școala vieții problemul ei amar !

Copil ce vrea lumină, și, neavând o pâine,
 Gândiți-vă ce poate ca să devie mâine ?
 Și dacă soarta-adeșea e rea și ne 'nțeleaptă,
 Societate, în locu-i, fii bună și fii dreaptă !

Natura ne guvernă ades prin legi amare,
 Dar omul o sfidează prin legi umanitare ;
 Și de e rea vieța, cum pesimiștii-o spun,
 O face omul bună, când omul este bun !

. . . . .
 . . . . .
 Așa, ca o poveste pribeagă și măiastră,
 Cumplitul vânt de iarnă imi cântă la fereastră ;
 Părea, în noaptea-adâncă, un jalnic *Miserere*,
 Căutat de-un cor de inimi, cu glasuri de durere.

AQUARELE

IN ATELIER.

Bătrânul s'arată în uşă —
E gârbov sub anii cei grei —
«Stăpâne, pricepe-mi durerea :
«Furi pâinea copiilor mei !

«Ce lesne, săracii ca mine,
«Netrebnici pe drumuri s'aruncă !
«O vieaţă întreagă muncit-am
«Şi-acum îmi ia dreptul la muncă.

«Din braţele mele, odată
«Puternice, azi îmi rămâne
«Doar unul — şi-acum cu-acesta
«Cer mila ta crudă, stăpâne !

«Când nu mai sunt bun la nimica,
«M'alungi — şi nu ai îndurare!
«Şi uiţi că din braţele mele
«Eşti astăzi puternic şi mare !

«Departe nu-i ceasul din urmă
 «Când zilele mele s'or duce —
 «Căci toată răsplata vieți-mi
 «E-atâta : o groapă și-o cruce !»

Patronul afară-l alungă —
 Bătrânul sub anii cei grei,
 Cu glasul în lacrimi suspină :
 «Furi pâinea copiilor mei !»

VÂNZĂTOAREA DE ILUZII.

Și... 'ntr'o bună dimineață,
 Decepția, urită foc,
 Intră 'n oraș pe ne-așteptate,
 Strigând : «Iluzii de noroc !

«Iluzii de amor!... Iluzii
 «De glorie și tinerețe!...
 «Iluzii mari de sănătate!...
 «Iluzii dulci de frumusețe!»

Și marfa asta nesfârșită
 Mai mult ca pâinea se vindeă,
 Căci fiecare-și cumpărare
 Iluzia ce urmăria...

Dar un poet, retras de-o parte,
 Zâmbia amar spre vânzătoare : —
 El cunoscuse altă dată
 Pe veșnica amăgitoare.

BILETUL DE NOROC.

Iubita mea, care mă 'nșeală
De două ori pe săptămână,
Mergeă alătura de mine,
Ținându-mă de mână.

Și mă gândiam c'amăgitoarea,
Râzând de visul meu deșert,
Mai dulce o să ma sărute
Rugându-mă s'o iert!

La colțul unei strade 'nguste,
De-abiă puteai găsi un loc,
Un vrăjitor vindea mulțimii
Bilete de noroc.

Am tras și eu, la întâmplare,
Biletul meu și l-am plătit.
In el stau scrise-aceste vorbe:
«Nu poți fi fericit!»

De-atuncea, când îmi cert iubita
Care mă 'nșală pe tot locul
Ea mă desmeardă și îmi spune:
«Așa ți-e scris, norocul!»

IN OCHII LUI.

Am o icoană în părete
În linii șterse-i zugrăvit
Murind, cu ochii către ceruri,
Divinul răstignit.

La ea se închinau odată
Părinții mei... și se rugau ;
De-asupra ei, la zile sfinte
O candelă ardea...

Eu mi-am pierdut de mult credința
Și semnul crucii l-am uitat...
Dar uneori, privind icoana,
Mă simt înduioșat.

E-atât senin și resemnare
Pe chipul blândului Isus,
Și-atâta pietate-artistul
În ochii lui a pus,

Că 'nvăț, uitându-mă spre dânșii :
Oricât cu lumea de-ai luptă,
S'o 'nvingi sau s'o urăști... mai bine
S'o știi în veci iertă !

CIREȘELE.

Doamnei M. C.

— «Dă-mi, fa, cireșele!...» Ea tace,
 Dar ochii ei, uimiți, îi spun :
 «Auzi cireșe în Decemvre!...
 «Zău, mă băietе, ești nebun!»

— «Dă-mi, fa, cireșele!...» Ea coase
 Cămașa-i prinsă în gherghеf,
 Și-l lasă'n voie s'aiureze ;
 Îl vede ea că e cu chef.

— «Dă-mi, fa, cireșele!...» Ea râde,
 Pricepe fără-a-l întrebă ;
 Și-acopere cu mâna sânul
 Șoptindu-i rușinată : «Ba!»

POVESTEA REGELUI.

În cărciumă larma se 'ntinde,
 Sunt mesele pline de lume ;
 Iar fetele 'mpart tuturora
 Pahare și glume...

Un orb cu o țiteră 'n spate,
 S'așează pe-un scaun de-oparte ; —
 Și berea se varsă 'n șiroaie,
 Din halbele sparte...

— «Să cânte!»... și orbul începe,
 Și strunele tainice spun
 Istoria regelui sumbru
 Uitat și nebun..

O fată frumoasă ascultă
 Și 'ntreabă: «De ce a murit?...
 Iar orbul sfârșește povestea:
 «Ea nu l-a iubit!»

München (1894).

C E R U L .

Firește, trebuie să fie
 O armonie, un mister
 Ce-atrage sufletul spre cer.

În trista mea copilărie,
 Cu paginile ei de plângeri,
 Credeam că ceru-i plin de îngeri...

Credința mea e astăzi dusă;
 Cu ea, și-al visurilor stol
 Și astăzi cerul meu e gol!

Dar ca o taină 'n veci nespusă,
 Rămas-a veșnicul mister
 Ce-atrage sufletu-mi spre cer!

DOI BOGAȚI.

M'a dus avarul să-mi arate
Intregul său tezaur,
Și mi-a deschis o ladă plină
Cu aur... aur... aur...

Privindu-mă cu ochi ironici,
Mi-a zis : «Arată-mi mie
«Și tu, acum, dacă se poate,
«Atâta bogăție!»

Atuncia, ca să-mi sting în suflet,
Sarcasmul și amarul
Și să-i arăt că decât mine,
E mai sărac avarul ;

L-am dus grăbit spre locuința,
Spre raiul dragei mele,
Și-am zis avarului : «Privește
«Furiș printre perdele!»

El s'a uitat. Pe-o pernă albă,
Dormiă iubita dusă,
Și'n jurul ei plutiă un farmec
De liniște nespusă...

Ne-am dus în urmă, fiecare
Spre scumpul său tezaur
Eu, la iubita mea, — avarul
Spre lada lui cu aur...

F A T A.

— A cui ești fată?

— «A cui sunt, nici eu nu-mi dau seamă,
«N'am nici surori, nici frați, nici mamă,
«Nici tată.

«Spun uneori
«Bătrânii ce mă țin de milă,
«Dar nu pricep — că sunt copilă
«Din flori».

— «Și cui ești dragă?

— «Nu-s nimănui, căci sunt de vină
«Acei ce m'au lăsat străină
«Și'n veci pribeagă ...

«Ba ... să nu minț :
«Aud că azi o săptămână
«M'ar fi văzut, stând la fântână,
«Un fiu de prinț...

NOSTALGII DE ANTICHITATE.

În nopțile de vară, cu limpezi zări de-argint,
Las orele sub visuri nostalgici, de se curmă :
Trăesc în alte vremuri, cu veacuri multe 'n urmă,
Sunt dragul unei fete frumoase din Corint.

Când zilele-s senine, colind pe sub arcade,
 Admir statui și temple, nu simt cum sboară clipa ;
 Salut cu-un gest molatic pe cetățeanu-Antipa,
 Ce 'nșiră unor tineri prieteni lungi tirade...

Nu sunt urît, pe semne ; am ochi duiosi, statură
 Subțire, mlădioasă și dinții mei sunt perle,
 Căci azi o curtezană, cu ochi ca două stele,
 Privit-a lung la mine cu-un zâmbet cald pe gură.

Aseară întâlnit-am, plimbându-mă alene
 Sub bolta fremătoasă a unor vechi olivi,
 O ceată de nemernici, bogați și guralivi,
 Râzând de înțeleptul în sdrențe, Diogene !

Iar cinicul privindu-i, clipind ușor din gene,
 I-a risipit cu-o vorbă, cum risipești gunoiul
 Cu-o suflare — 'n cale-i rostogolind butoiul,
 S'a dus grăbit s'asculte vorbind pe Antisthene.

La un banchet, deunăzi, ca de-obicei, femeia
 Dedeà prilej de sfadă, Laïs erà cu noi ;
 Și-aveà drept s'o sărute pe umerii săi goi,
 Cine știà să spue un vers din Odisea !

. . . . .
 . . . . .

Dar nopțile de vară sunt scurte ... Mă trezesc,
 Căci visurile mele nostalgice se curmă...
 Și din acele vremuri, cu veacuri multe 'n urmă,
 În vremile de astăzi, revin — și mă'ngrozesc !

BĂTRÂNUL ARTIST.

«Să-mi cânti, să-mi cânti un cântec trist,
«Să stingi din sufletu-mi pojarul!»
Am zis bătrânului artist
Și mi-am umplut cu vin paharul.

Și el și-a strâns sub braț chitara
Și-a început duios și rar :
«Când soarele apune vara,
«Nu te mâhni — răsare iar !

«Și dacă te înșeală-o fată,
«Bea un pahar mai mult și taci ;
«Și cântă altor fete 'ndată,
«Mult mai frumoase, să le placi.

«Nu-ți sfâșia zadarnic pieptul
«De-o suferință trecătoare ;
«Sunt alții care n'au nici dreptul
«Să plângă pentru ce îi doare.

«Eu nu știu altfel să descântec
«Pe cel ce e nenorocit !»

. . . . .
Sub farmecul acestui cântec,
Iar am sperat, iar am iubit !

D U Ş M A N I.

Eram prieteni vechi, odată,
Ba din acelaş sat,
Şi pentru o 'mpărăţie 'ntreagă
Noi nu ne-am fi certat.

Dar într'o zi de sărbătoare,
Mergând pe câmp agale,
Cu-o fată dintr'un sat aproape,
Ne-am întâlnit în cale.

«A cui eşti, fa? i-am zis în treacăt,
«Ea stă din mers, o leacă...»
«A cui să fiu? ea ne răspunse
«A cui o şti să-mi placă...»

Atât a trebuit, o vorbă
Şi-un semn cu salba mâinii,
Şi dintr'o vorbă de muiere,
Azi ne mâncăm ca câinii!...

Î M P R E U N Ă.

Pornit-au inimi singuratici
De tineri şi fecioare
Să dea de urma fericirii,
In lumea asta mare.

Și fiecare se pierduse
Pe-un drum deosebit,
Deși spre fericire, nu e
Decât un drum merit.

Și singuraticile inimi,
În lunga rătăcire,
Pierit-au multe... și nici una
N'a dat de fericire.

Din stolu 'ntreg doar două inimi,
În goana lor nebună,
Au întâlnit-o, dar acelea
Merseseră 'mpreună.

AVE-MARIA.

În biserică Sf. Ștefan ¹.

Ave-Maria... Și spre bolta
Mărețului și trist altar,
Fermecătorul glas de orgă
Se 'nalță ca un plâns amar ...

În sufletele credincioase,
Cad notele mângâietoare,
Cum peste frunzele de toamnă,
Amurgul 'razelor de soare.

¹ din Viena.

Ingenunchiată înaintea
Crucificatului Hristos,
O palidă prostituată
Plângea ca un copil duios.

Și 'nmărmurită în durerea
Religioasei aiurări,
Părea de veacuri că așteaptă
Cuvântul ultimei iertări.

Viena (1894).

ILUZIA DIN URMĂ.

Povestea spune că un tânăr
Pe-un drum grăbit mergea.
— «Hei, încotro?» Întreabă vântul.
— «Alerg spre draga mea!

«De când nu m'a văzut, sunt veacuri!...
«Ea poate plânge-acum;
«O, vântule, aș vrea, în fugă,
«Să te întrec la drum».

— «Ascultă, tinere, o clipă:
«Să-mi spui, dacă se poate,
«De mai păstrezi cumva iluzii
«Sau le-ai pierdut pe toate?»

— «Iluzii?... Sfintele nimicuri
 «S'au dus, s'au risipit ;
 «Doar una, prețuind cât toate
 «Mai am : că sunt iubit !».

— «Atunci, din drumul tău te 'ntoarce,
 «Și graba ta o curmă,
 «Dacă voești să-ți mai rămână
 «Iluzia din urmă !».

LA MORGĂ.

Gardiștii au găsit-o moartă
 Pe stradă, vânăta de frig,
 Și către Morgă, au pornit-o,
 Fără cosciug și fără dric.

Eră o biată rătăcită,
 Prostitundu-se pe bani,
 Cu tinerețea sdrențuită,
 Abia la optsprezece ani !

Iubitul ei, poetul palid,
 Un visător frumos și trist,
 O 'nțelegea și o iertase
 Precum pe Magdalena Christ !

Și pe când ea la Morgă zace,
 Sub ferestrae și scalpele,
 El o așteaptă în mansardă
 Și-o caută mereu prin stele.

Ș I R E A T A...

Ea caută în sân scrisoarea,
 Pe care-aseară i-am cerut-o;
 Și deodată 'ngălbenește
 Șoptindu-mi: «Am pierdut-o!».

Dar când mă uit adânc în ochi-i,
 S'o văd că minte, nu e greu,
 Și liniștit o rog atuncea,
 S'o caut eu.

„G L U M A“.

Aseară ți-am trimes priviri
 Adânci și rugătoare,
 Tu mi-ai răspuns cu dulci zâmbiri.
 Ca razele de soare...

Pe-o foaie din album ți-am scris
 O frază și un nume;
 Iar tu râzând încet mi-ai zis
 Că nu te 'ncrezi în... *glume*.

Tăcutele-mi nefericiri
 Mi le 'nțelegi acuma...
 Iubita mea cu dulci zâmbiri,
 De ce nu-mi crezuși... *gluma?*

CĂLUGĂRUL.

Călugărul din vechiul schit,
 O zi la el m'a găzduit
 Și de-ale lumii mi-a vorbit...
 Iar când să plec, l-am întrebat:
 «Ce soartă rea te-a îndrumat
 «Să cați un loc priptre sihaștri?»
 El mi-a răspuns: «Doi ochi albaștri!»

Călugărul din vechiul schit,
 De dor aprins a 'nebunit,
 Atunci tovarășii lui buni
 Intr'un ospiciu, l-au lăsat.
 L-am revăzut, l-am întrebat:
 «Ce te-a adus printre nebuni?
 «Eu te știam printre sihaștri»
 El mi-a răspuns: «Doi ochi albaștri!».

PE LACUL THUM.

Thumsee.

Alunec, în luntre, pe lac
 Și umbra pe apă s'așterne;
 În juru-ne Alpii-și desfac
 Priveliști eterne.

Și cerbii pe râpe se suie
 Aiurea pierzându-se 'n cete,
 Pe mal stau glume să-și spue,
 Grămadă de fete.

Mi-e sufletul plin de uimire
Și-mi zic iar ce veșnic îmi zic :
In lume e numai iubire,
Iar restul — nimic !

Depart, o țiteră plânge
Accente nebune de patimi ; —
In sufletu-mi singur se strânge
O lume de lacrimi.

Reichenhall (1894).

I D I L Ă .

«Duminică ne-am dat cuvântul
«Să ne 'ntâlnim,
«Căci ne-am jurat, în toată vieța.
«Să ne iubim.

«A mea a fost întâia oară ..
«Și dracului
«S'a dat, că n'are să mai fie
«A nimănui.

«Duminică am așteptat-o,
«Dar n'a venit ;
«Am stat pe gânduri toată ziua
«Și n'am dormit.

«La cârciumă, un vechiu prieten
«Mi-a spus curat
«O vorbă ce m'a scos din fire,
«M'a 'ntunecat.

«Azi noapte i-am bătut în uşă
«Şi mi-a deschis ;
«A vrut să mi s'arunce 'n braţe ;
«Nimic n'am zis.

«De piept, am luat-o ca o fiară
«Şi am târît-o,
«Dar... arma mi-a căzut din mână ;
«N'am omorît-o !»

FRUNZE DE TOAMNĂ.

Pică frunzele de toamnă,
Scuturate de furtună,
Şi, picând ca o ninsoare
Fac pământului cunună.

Melancolic, prin fereastră,
Mi-arunc ochii către ele
Şi privindu-le, le-aşemăn
Cu iluziile mele...

DOUĂ DRUMURI.

Te-am întâlnit în drumul meu,
Din întâmplare,
Tu te grăbiai spre fericire,
Eu rătăciam către uitare.

Dar m'ai oprit cu un cuvânt
Și cu-o zâmbire,
M'ai luat alătura de tine,
Pe calea către fericire...

Azi te urăsc... și-mi caut drumul
În urma ta :
Tu ești aiurea, fericită.
Pe când eu nu mai pot uită.

CÂNTĂREȚUL DE STRADĂ.

Intr'un oraș, din întâmplare,
Venise-un cântăreț de stradă
Și dintr'o țiteră duioasă,
Cântă această serenadă :
«Iubiți-vă, vieața trece,
«Ca adierea unei seri ;
«În inimile iubitoare,
«E cald, senin, sânt primăveri!»

Atunci băcanii auzindu-l
L-au dat afară din oraş ;
Iar unul dintre ei rostit-a :
«Pe legea mea, e un pungaş !
«Lângă teşghele, toată ziua,
«Ca vai de lume, ne trudim,
«Să strângem ban cu ban grămadă ;
«Noi n'avem vreme să iubim !»

Femeile au plâns de mila
Acelui cântăreţ gonit,
Căci inimile lor duioase
La viersul lui s'au încălzit...
Şi s'au rugat să-l readucă,
Să-i dea un ban, un adăpost,
E sdrenşuros, e mort de foame ;
Şi e străin... Dar chip n'a fost !

În inimile tineri, însă,
Rămas-a cântecul neşters,
Şi după cum aud pe unii,
Cam astfel treburile-au mers :
Băcanii-au strâns în toată viaţa,
Ban lângă ban, cu mare preţ ;
Pe când nevestele urmat-au
Povestea acelu cântăreţ.

O MINUNE.

Țăranii-mi spun, cinstiți la vorbă,
Că-s oameni drepți și buni :

«Pădurea asta e vestită,
«Vestită în minuni !...

«Atâția suferinzi făcut-a
«De vieață s'aibă parte,
«Când se credeau ajunși aproape
«De ne 'ndurata moarte.

«Din multe locuri depărtate,
«Vin oameni ca s'o vază,
«Și de mândrejea-i fără seamăn,
«Adânc se minunează !»

Ascult și 'ncep să crez, ca dânșii,
Minunile aceste,
Cum un copil se 'nfiorează
De orișice poveste.

Dar aş voi să 'ntreb pe unul,
— El singur doar mi-o spune,
Dac'ar putea ca să mai facă
Pădurea o minune :

Să-mi risipească stolul negru
De nopți și zile rele,
Și să-mi redea nemărginitul
Iluziilor mele !...

DOI BEȚIVI.

Mă îmbătasem de privirea,
De gura unei dulci femei,
Și beat mă întorceam acasă,
Pe drumul strejuit de tei.

La o răspânte-mi iese 'n cale
Un om necunoscut, străin ;
Eră tot beat — dar beat săracul,
De suferințe și de vin.

Ne-am dat în vorbă, despre multe,
Ca niște liniștiți drumeți ;
Și ne-am mărturisit, în fine,
Din ce pricină suntem beți.

«Ești beat» mi-a zis el filozofic,
«De fericire, de senin,
«Curând o să le 'neci, ca mine,
«Pe toate 'n lacrimi și 'n vin!»

C O P I I . . .

E un copil ! E o copilă !
Sunt amândoi copii !...
Iubirea lor e o idilă,
Cum sunt prin poezii...

Furiş se întâlnesc adesea
Şi el îi recitează
Sonete din Musset culese ;
Ea tace şi oftează...

El cu o vorbă mintea-i fură
Şi-o farmecă, şiretul !
Dar se loveşte peste gură,
Că i-a şoptit secretul...

Cu şoaapte calde şi timide,
Iubirea lor şi-o 'ngână,
Iar întâlnirea lor se 'nchide
Cu-o strângere de mână.

Se hotărăsc în ziua-a doua,
Să se revadă iarăşi...
Iubirea lor e veşnic nouă.
Deşi sunt vechi tovarăşi.

Şi setea patimei aprinse,
Din ochi li se revarsă :
Ea pleacă de durere 'nvinsă,
El, cu simţirea arsă !

Iubirea lor e o idilă
Cum sunt prin poezii :
El un copil ! Ea o copilă !
Sunt amândoi copii !

UNEI IUBITE.

Mă 'mbată glasul ei blajin
Și părul ei lăsat pe spate...
Ea mă iubește ca pe-un frate,
Ca pe-un copil orfan, străin.

Se uită 'n ochi-mi când suspin,
Mă ceartă-ades cu bunătate,
Mă 'mbată glasul ei blajin
Și părul ei lăsat pe spate...

In față-i stau tăcut, senin...
Și uit de-a vieții răutate,
Când mâinile-i, ca inspirate,
Scot din clavir un plâns divin...
Mă 'mbată glasul ei blajin...

ACELEAȘI LOCURI.

Se recunosc aceste locuri:
Cărările șerpuitoare
Te duc sub tainici bolți de frunze
Te-ascund de lume și de soare...

Un lin izvor își face cale
Pe lângă șirul de anini,
Iar dintr'un parc aduce vântul
Miros de salcie și crini.

Iar seara 'n amurgit, pe vale,
S'aude clopotul din sat
Infiorând nemărginirea,
Cu-un sunet vag și depărtat...

Le recunosc aceste locuri —
Și, totuși, par'că mi s'arată
Așa străine... Le lipsește
Inima mea de altă dată.

V I S Ă T O R U L .

Am rătăcit pe multe drumuri
Și 'n lungă-mi rătăcire,
Visam să întâlnesc o umbră
Ce-i zice : «fericire».

Dar n'am găsit-o nicăiera —
Deunăzi, obosit,
Intr'o pădure fremătoasă
O clipă m'am oprit.

Sub un copac, bătrân ca mine,
O fată și-un băiat,
Se sărutau șoptindu-și șoapte
Cu glasul îngânat.

Și când să plec, băiatul par'că
Se inclină spre ea,
Zicându-i blând : «O tu, iubito,
«Ești fericirea mea!»

Am tresărit... Și 'n clipa-aceea,
 Cu-o repede privire,
 M'am și întors să văd cum este
 Visata fericire !...

Eră o fată cum sunt multe
 Prin sate și orașe :
 Cu ochii mari, cu sânnuri albe,
 Cu buze drăgălașe...

. . . . .
 . . . . .

Și eu am rătăcit o vieață,
 Pribeag, ca vai de mine,
 Când drumurile pretutindeni
 De *fericiri* sunt pline !...»

TABLOU DE IARNĂ.

Pribegi, veniți din altă țară,
 Doi muzicanți bătrâni, cu plete,
 Cerșetoriau, cântând pe stradă
 Din clarinete.

O fată îmbrăcată 'n sdrențe
 Îi insoția dintr'o chitară,
 Atât de galbenă și slabă,
 Părea de ceară...

Și câinii îi lătrau... și vântul
 Le răspundeă cu lungi ecouri ;
 Un cârd de corbi țipau iernatic
 Pierduți prin nouri...

FIOR DE MOARTE.

E pace peste dealuri
Și umbre mari pe văi,
Visează, dorm și uită
    Și buni și răi...

O margine de lună
S'arată printre nori
Și aurul ei cade
    Pe crengi și flori...

Un fâlfâit de aripi
S'aude când și când,
Sau murmurul fântâni
    Duios și blând...

Și totuși de-o tristețe
Adâncă mă 'nfior :
Natura 'n veci e-aceeaș —
    Și eu-s călător !...

SFÂRȘITUL.

Când simți că moartea e aproape
Să stingă 'n veșnicu-i repaos
Vieața ta — cum într'o clipă
Se stinge-o stea pierdută'n haos ;

Priveștiștile depărtate
De peste lanurile vieții,
Ți-apar ca niște zări albastre,
Sub strălucirea dimineții ;

Convoiurile de iluzii
Revin din negrul lor apus,
Și trec din nou pe dinainte-ți
Cu-un farmesc dureros, nespus...

Părerii de rău se 'ngână atuncea
Cu ultimele-adânci suspine,
Că pentru totdeauna moare
Și lumea care-o porți în tine.

I U B I R E .

Soldatul Ion nu știe carte,
Că 'n satul lui a fost
Cioban la un boier, și iacă,
Rămas-a omul prost !

De patru luni e în cazarmă,
Și n'a 'nvățat, nătângul,
Nici cum să meargă, când sergentul
Comandă : «dreptu... stângu...»

Dar lui nu-i pasă ! Il usucă
Un dor nebun de-o fată.
Frumoasă, vere, știi cu ochii
S'o sorbi, bat'o s'o bată !

Și cum nu poate să-i trimită
O slovă dela el,
Soldatul Ion e trist, săracul,
Nu râde mai de fel.

Când întâlnește-un om din satu-i,
Îl roagă blând: «mă frate,
Să spui Ileanei... că sunt bine,
Și... multă sănătate!»

SDRENȚUROSUL.

Tu nu mă poți iubi pe mine,
Tu ești frumoasă, eu... frumos,
Dar tu ești bine îmbrăcată
Și eu un sdrențuros.

Tu n'o să te oprești o clipă
Durerea mea să mi-o ascuți,
Tu treci în faetonu-ți mândru,
Eu prin noroiu, desculț.

Și n'o să-mi fie dat norocul,
Odată să te chem pe nume,
Tu-mi pari din visuri că faci parte,
Pe când eu sunt din lume.

Oh, cerul este plin de soare.
Pământu-i plin de frumusețe...
Dar pentruce nu-i fericită
O inimă sub sdrențe ?

MUNCITORILOR.

(Cu prilejul serbării internaționale de 1 Mai .

In Mai, când rozele 'nfloresc,
Scăldate 'n aurul din soare,
Popoarele sărbătoresc
A muncii sfântă sărbătoare ;
Și 'mbătrânita omenire
In nedreptăți și în dureri,
E tânără ca 'ntreaga fire,
Sub cerul dulcii primăveri!

Noroadele, prin cugetare,
In ziua asta-și dau cuvânt
Să șteargă tronuri și hotare,
Să facă pace pe pământ,
Destule uri, destule patimi
Ne-au dus la-acelaș crud omor ;
Săracii nu mai au nici lacrimi
Să-și plângă chinurile lor ...

Și până când să ni se spună
Acelaș vechiu cuvânt nebun,
Că vieața-i rea?... Se face bună
Atunci când omul este bun!
Pământul este larg să 'ndemne
Pe orice om a-și luă un loc
Și fiecare să-și insemne
Pe el o brazdă de noroc!

Din idealurile voastre,
O, visători flămânzi și goi,
Vor răsări, ca niște astre,
Senine lumi cu oameni noi;
Și 'n vremile acele sfinte,
Pământul poate va fi raiu,
Vor răsuna mai dulci cuvinte
In cântecile lor de Mai!

CÂT O VIEATĂ ...

Ne-am întâlnit pe-o vreme tristă,
Și plini de ploae și noroiu,
Cu 'ncredere ne-am luat de mână,
Pornind spre casă amândoi.

In cameră, un frig de moarte...
Ea m'a 'ntrebat din ochi: rămâi?
Și-am împărțit străini și singuri
Acelaș rece căpătâiu.

Și unul altuia povestea
Vieții ne-am șoptit:
Ea, totdeauna, neiubită
Eu, totdeauna neiubit...

Cu-o dureroasă voluptate,
La sân, ca doi copii, ne-am strâns
Și'n noaptea, aceea, cât o vieță,
Am plâns... și ne-am iubit... și-am plâns...

C I O B A N I I.

Ciobanii stau în jurul vetrei,
 Afară-i negură și moină.
 — «Mă, Miule, grăește unul,
 «Ce stai așa?... la zi o doină!»

Hei!... De-astea-i arde lui acuma!...
 El singur doar își știe halul...
 Sfios și necăjit răspunde;
 — «Cu ce să cânt?... că n'am cavatul»...

— «Dar, unde-i, mă? — Unde să fie?
 «L-au frânt boieru pe spinare-mi;
 «Dar și eu 'n gândul meu, de ciudă,
 «l-am tras o 'njurătură, baremi!»

D I N B A V A R I A.

I.

Ei cântă... Danțul lor se 'ntinde
 Sub umbra ulmului bătrân,
 Iar alții beau și pe genunche
 Iși strâng iubitele la sân.

Țiganiii talmăcesc pe strune,
 Din cânteci vechi, povești de dor,
 Și sub măiestrele arcușuri,
 Plâng inimile tuturor...

II.

Bavaria e plină toată
De munți, de lacuri, de femei ;
Și nu-i drăguță să nu-și aibă
    Drăguțul ei.

Străin când m'am văzut pe mine,
Că trec pribeag și singur lacul,
Toți m'au privit duios, șoptindu-și :
    «Săracul !»

Thumsee, 1894.

A L E L U I A.

«Egalitate ! Fraternitate !»

Se vaietă prin arbori vântul...
Și pare-un glas pierdut pe stradă,
Ce cântă-a morții serenadă :
«Vă-acopere pe toți pământul...

«Nimic .. rămâne'n veci cuvântul
«Din a vieții tristă sfadă !...»
Se vaietă prin arbori vântul
Și pare-un glas pierdut pe stradă...

Ați înțeles desnodământul ?
Ca într'o stranie baladă,
S'adună oasele grămadă,
Ne face frați, pe toți, mormântul.
Se vaietă prin arbori, vântul...

PRIVIND ALPII.

Te 'nalță cu gândirea pe culmile senine
 Și sufletu-ți rămâie acolo totdeauna,
 Tăcut și singuratic, precum în haos luna,
 Departe de-ale lumii sarcasme și suspine...

În sus, în sus, spre largul tăcerilor eterne,
 E singurul refugiu de pace și uitare ;
 Cu cât ești mai departe de oameni, e mai mare
 Și liniștea, ce blândă pe fruntea ta s'așterne...

Iar jos... aceleași patimi în veci o să rămână,
 S'arunce printre oameni și vrajbă și minciuni,
 Aceeaș comedie jucată de nebuni ;
 Sfârșitul tot acelaș : o mână de țărână...

Thumsee, 1894.

DIN GLASUL TĂU...

Ai stat o seară lângă mine,
 Pe-o bancă și-am vorbit
 De câte 'n lună și în stele,
 Și-apoi ne-am despărțit.

Firește, cine ține minte
 Aceea ce-a fost ieri ?
 O seară trece și se uită,
 Ca multe alte seri...

Dar mie mi-a rămas în suflet,
O fericire rară :
Cevă din glasul tău, mai dulce
Ca liniștea de seară...

F A R M E C.

Am poposit o noapte, vere,
La o cârciumăreasă 'n sat,
Și, arz'o focul de muiere,
    Pe semne că m'a fermecat ;
Din bun creștin, mă 'nchin cu stânga
Și tot la ea m'aș îndrumă,
Și nu mi-e că i-am lăsat punga,
    Dar i-am lăsat și inima...

M E L A N C O L I E.

Când, primăvara, vine 'n cârduri,
Poporul blând de rândunele,
Eu parc'aștept să se re'ntoarcă
Și visurile mele.

Când vieața pare mai frumoasă
Și mai lipsită de suspine,
Eu tot aștept să se re'ntoarcă
Și visele-mi senine...

Se duce vara... și se duce
Poporul blând de rândunele,
Iar eu mă simt tot mai departe
De visurile mele.

DOUĂ DIMINEȚI DE APRILE.

După WILLIAM WORDSWORTH.

«Mergeam încet, și răsăritul
«Se'îflăcăra de-o pară vie;
«Matei, privind, s'opri și zise:
«În voia Domnului să fie!»

«Eră în satu-acela dascăl,
«Cu păr frumos, dar cărunțit;
«Și cum eră zi de vacanță,
«Părea mai vesel, negreșit,

«Pe lângă grâne și pârauri
«Trecând așa, ne învoim;
«În dimineața-aceea, veseli,
«O zi, prin munți, să pribegim...

«Ei, ce e, îl întreb atuncea?
«Când soarele a răsărit,
«Ai suspinat, fără de voic
«Și-o vorbă tristă ai rostit!

«Matei s'opri a doua oară.
«Durerea lui nu mi-o ascunse ;
«Privind spre culmea unui munte,
«Aceste vorbe îmi răspunse :

— «Vezi norul cel aprins de raze
«Și ușuratec ca un fum ?
«Imi amintește-o dimineață.
«De sunt treizeci de ani acum.

«Și tot deasupra-acestor locuri
«In dimineața-acelei zi
«De-Aprile, cerul erà astfel :
«Plin de culori trandafirii !..

«Mergeam cu-o linie în mână.
«Nepăsător de gânduri rele,
«In cimitir m'abat deodată,
«Lângă mormântul fiicei mele.

«Erà de nouă ani... Tot satul
«Privià la ea ca la o floare,
«Și glasul ei păreà că este
«Un cântec de privighetoare.

«Și Ema mea, în groapa rece.
«Dormià în noaptea ei de ghiață ;
«Dar o iubiam mai mult ca moartă
«Decât aș fi iubit-o'n vieță...»

ÎN TRESTII.

Lenea zilelor de vară
E stăpână peste fire :
Dorm livezi, păduri și ape,
Intr'o dulce neclintire.

Lumea pare liniștită,
Sub o vrajă de tăcere,
Ca o minte visătoare
Fermecată de himere...

Eu, în lac, ascuns în trestii,
Stau pe vremea asta caldă,
Căci în fiecare-zi spre seară
Vine o față de se scaldă.

IRONIE.

În fundul unui vechiu sertar,
Păstram scrisorile Mariei,
Le am recitit deunăzi iar
Și râs-am râsul ironiei.

În toate-acele vorbe, una
Sună mai fără de 'nșeles
Și ea se repetă mai des ;
Eră cuvântul : *totdeauna !*

CÂNTEC DE BOEM.

Eu n'am iubit prințese sau marchize
Și n'am visat, ca alții, la regine;
Iar când eram adolescent, prieteni,
S'ar fi uitat și zânele la mine.

Dar mi-au plăcut femeile acelea
Cu inimi simple, arzătoare,
In cari tot rămân scânteii, ecouri,
Și chiar atuncea, când iubirea moare.

Iar azi, când s'au dus multe din iluzii
Și nu mai cred în dragostele sfinte,
Când mă 'ntâlnesc, ele-mi trimit surâsuri,
In semn că-și mai aduc de mine-aminte.

L E G E A.

«La muncă silnică pe vieață»
Fu a juraților sentință;
Iar vinovatul, trist și galben
De groază și de suferință,
Imbrățișându-și copilașii,
Strigă cu vocea înecată:
«De astăzi nu mai aveți tată!»

PE UN ALBUM.

De-ar fi să spun vreodată
Liniştea cum o'nşeleg,
Pacea ochilor albaştri,
M'aş grăbi ca s'o aleg.

Şi cu toate astea cine
Înima mi-a răsvrătit-o,
Linişte de nu mai are?...
Pacea ochilor, iubito!

A Z I.

Pe când trăiam fără să ştiu
Ce e iubirea şi durerea,
Mereu doriaam să le cunosc
Şi să le 'mpărtăşesc puterea.

Azi, când trăesc, ştiind ce e
Iubirea ca şi suferinţa,
Imi pare rău că n'am ştiut
Să preţuesc ce-i neştiinţa.

UNEI FEMEII.

(Scrisoare)

Tu ai plecat cu sufletul nostalgic
De ceruri largi, de veșnici primăveri
În țara caldă, unde totdeauna
Sunt înfloriți frumoșii palmieri.

De pe la noi, ce vești să-ți duc, iubito?
Nu sunt nici flori... nici rândunici... e iarnă...
Și simt că peste inima mea tristă,
Uitarea ta începe să s'aștearnă...

O! Vino mai curând... de mai ții minte
Cuvintele șoptite la plecare,
Și plânsul meu ce mi-l ștergeai cu părul
O! vino mai curând... și adu-mi soare.

CUPRINSUL.

	Pag.		Pag.
<i>O scrisoare a D lui Al. Vlahuță</i>		Cugetări	72
(1892)	5	Filip	74
<i>Prefața ediției I-a</i>	7	Gestul frumos	79
<i>Intim</i>	9	Artă și artă	82
<i>Poeme în proză</i>	37	Rugăciunea	86
Copilul	39	Pe terasă	91
Căruțașul	40	Scrisori găsite	96
Păpușa	41	Contraste de Crăciun	98
La Curtea cu juri	42	Cum s'au despărțit	100
Intr'o menajerie	43	Çopiii	103
Printre clowni	44	Femeia care înșală	107
Regele	44	Paltoane vechi	110
Mutul	45	O vizită	112
Modele	46	Arborii	115
Un amic	47	Popescu	118
Lebăda	48	Ore de citire	122
Râs și lacrimi	48	Întâia ninsoare	124
Durere	49	Cuvinte zadarnice	127
Pâinile	50	Silueta	129
Singur	50	Pădurea din Solca	133
O lume	51	Un fermecător	137
Pe lac	51	Flutur	139
<i>Nuvele.</i>	53	Lângă o cruce	142
O casă veche	55	Un braț cu lemne	145
Evreul	57	<i>Album (Poeme în proză).</i>	153
O confesiune	60	Floarea Regelui	155
Înșelătoare	63	Birjarul din Salzburg	156
Țigani	66	Danț macabru	156
Ce nu se iartă	69	Rozele	156

	Pag.		Pag.
Un cuvânt	157	Christ	246
Credincioşii	158	Amintire	247
In drumul de fier	159	Pământul	247
Surâsul copilului	159	Noapte de vară	248
Un bogat	160	Clavirul	250
Realitatea	161	Singur	251
Timid	162	Inima noastră	253
O reprezentaţie	164	Ironie	254
Calvarul	165	Lui Eminescu	254
Crengi uscate	166	In stradă	255
Un negustor	167	O poveste	256
Osteniţii	169	Trec orele	257
Sfârşitul poemei	170	Ursarul	258
Te iubesc	174	Floare de drum	258
Un om de prisos	179	Luna	258
<i>Nuvele postume . . . . .</i>	<i>183</i>	Fără tine	259
Scheletul	185	Lumea nebunului	260
Suflete neînţelese	191	Linişte	261
Prima ţigare	196	Loc	262
Jidanca	201	O vieţă	263
Fără titlu	207	Prin alee	263
Simplu	211	De profundis	265
Valsul	218	Farmec	266
La răsăritul lunii	221	Tăcere	266
Mărturisire	225	In harem	267
Foamea	228	Poate	268
<i>Poezii . . . . .</i>	<i>233</i>	Unui amic poet	271
Magdalena	235	Amurg	272
Necredincioasa	239	Idila	274
In alte lumi	237	Căinele	274
Corbii	237	Flori de seră	276
Noaptea	238	Mama	276
La anticar	239	Îmi pare	277
Necunoscuţi	240	Gounod	278
Natură moartă	241	Cătunul	278
Mărturisire	242	Suspîn	289
Cugetare	243	Ca un glas	279
O filozofie	243	Jules Vallés	260
Intr'o cârciumă	244	Gând de toamnă	282
Pastei	245	Tristul zâmbet	282
Arelaş farmec	246	Pe album	283
		O carte	283

	Pag.		Pag.
Ce sfânt noroc	284	Biletul de noroc	337
Mașinarul	284	In ochii lui	338
Întâia femeie.	286	Cireșele	339
E trist.	287	Povestea regelui	339
<i>Cartea unei inimi.</i>	289	Cerul	340
Lui M. M. Popp	291	Doi bogați	341
Scenă intimă.	293	Fata	342
Sub liliaci.	294	Nostalgie de antichitate	342
Lui Pasteur	295	Bătrânul artist	344
Caporal	296	Dușmani	345
Copacul	296	Împreună	345
Zambile	297	Ave-Maria	346
Triluri	298	Iluzia din urmă	347
Luna și Tu	301	La Morgă	348
Farmec	302	Șireata	349
Gânduri ostenite	302	«Gluma»	349
Infinitul	304	Călugărul	350
Poveste de nebuq	304	Pe lacul Thum	350
Voluptate	305	Idilă	251
Simfonie de toamnă	307	Frunze de toamnă	352
Pustiu	311	Două drumuri	353
Numai frumoasă!...	311	Cântărețul de stradă	353
Cad frunzele...	315	O minune	355
Vis	315	Doi bețivi	356
Proletarii	316	Copii	356
Halucinație	318	Unel iubite	358
Extaz	319	Aceleași locuri	358
Tatăl	320	Visătorul	359
Și când...	321	Tablou de iarnă	360
Vieța morții	324	Fior de moarte	361
Femeile	324	Sfârșitul	361
Târziu	325	Iubire	362
La mormânt	326	Sdrențurosul	363
Cugetare	327	Muncitorilor	364
Mariei	327	Cât o viață	365
Aripi rupte	328	Ciobanii	366
Școlarilor săraci	329	Din Bavaria	366
<i>Aquarele</i>	353	Aleluia	367
In atelier	355	Privind alpii	368
Vânzătoarea de iluzii	336	Din glasul tău...	368
		Farmec	369
		Melancolie	369

	<u>Pag.</u>		<u>Pag.</u>
Două dimineți de Aprilie .	370	Legea	373
În trestii	372	Pe un album	374
Ironie	372	Azi	374
Cântec de boem	373	Unei femei	375

Cărți apărute în Editura Institutului de Arte Grafice „Minerva“

AUTORII CLASICI:

Alexandri V. — Poezii populare ale Românilor	1.50
— Poezii	1.50
— Proză	2.—
— Teatru I	1.50
— Teatru II	2.—
— Teatru III	2.—
— Teatru IV	1.50
— Teatru V	1.50
Alexandrescu Gr. — Versuri și proză	1.50
Asachi G. — Nuvele istorice	2.—
Bălcescu N. — Istoria românilor sub Mihai-Viteazul	2.—
Beldiceanu N. — Poezii	1.50
Boliac C. — Meditații și Poezii	2.—
Bolintineanu D. — Poezii	1.50
— Călătorii vol. I	2.—
— » vol. II	2.—
— Proză	2.—
Creangă Ion. — Opere complete	2.—
Demetrescu Traian. — Romane	2.—
— Nuvele și poezii	2.—
Eminescu M. — Scrieri politice și literare	2.—
— Literatură populară	2.—
— Poezii postume	1.50
— Geniu pustiul	2.—
— Lumină de lună (Poezii)	2.—
Fillimon N. — Ciocoi vechi și noi	1.50
Ghica Ion. — Opere complete, 4 volume, fiecare à	2.—
Golescu C. — Însemnare a călătoriei mele făcută în anul 1824, 1815 și 1826	2.—
Isărescu P. — Legende sau basmele Românilor	1.50
— Poveștile unchișului sfânt	1.50
Ivireanu Antim. — Predici	2.—
Țarargiu B. — Discursuri parlamentare	3.—
Kogălniceanu M. — Scrisori	2.—
Maiorescu Titu. — Critice vol. I	2.—
— Vol. II	2.—
— Vol. III	2.—
Negruzzi C. — Opere complete, proză	2.—
— Poezii	1.50
— Teatru	1.50
Nicolescu N., Cârlova V., Stamatii C. — Opere complete, poezii și proză	1.50
Odobescu Al. — Opere complete, vol. I	2.—
— » » vol. II	1.50
— » » vol. III	1.50
— » » vol. IV	2.—
Pann Anton. — Povestea vorbeli	1.50
Russo Al. — Opere complete	2.—
Rădulescu Hellade I. — Opere complete vol. I	2.50
— » » vol. II	2.50
Sion G. — Proză	2.—
— Poezii	2.—

O VORBĂ CĂTRĂ CITITORI

Astăzi se poate vorbi fără sficiune că avem cu adevărat o literatură bogată, variată ca genuri, atrăgătoare și originale ca conținut. Cu greu ne-am putea inchipui o astfel de rodnicie fără sprijinul plin de încredere și avânt al **Institutului de arte grafice și editură „Minerva“**, care a editat și editează cu înțeleaptă prevedere, tot ce poate ajuta «creșterea limbei românești».

A fost fericită ideea de a tipări pentru marele public, în volume mult cōprinzătoare, și eftine întreaga comoară de **Autori Clasici**, astăzi în toate mâinile, spre cel mai mare bine al nostru al tuturor.

Tot așa de fericită a fost ideea de a încuraja pe scriitorii care vin, tipărind cea mai bogată colecție de **Autori Moderni**, care vor fi modelele de mâine, colecție care a fost primită cu aceeași largă bună voință din partea publicului cititor.

Iar ca o încoronare a muncii sale, acelaș institut cultural, tipărește încă cele două publicațiuni populare, una **Biblioteca „Minervei“** a 30 bani, în care se dau lucruri originale și traduceri de cel mai mare folos cultural și educativ, și alta **Biblioteca Teatrului**, tot așa de eftină, dar de o valoare specială așa de însemnată, că nu se poate prevedea întinderea rezultatelor bune ce le vom avea ca nașune de pe urma acestei publicații!